

A'ij ti tira'uyú'uxaca'a í San Mateo jíme'en í Jesuciríistu'u

A'ímej í vaújsimua'aci'istemua'ame'en a'íjna í Jesús

(Lc. 3:23-38)

¹ A'ii mú a'íin pú'een í vaújsimua'ame'en a'íjna í Jesús, ti ajta i'í Ciríistu'u í ti a'ímej jetze airáne a'íjna í David teecan, ajta a'íjna í Abraham teecan.

² Abraham pu rape'eric'a a'íjna í Isaac. Ajta a'íjna í Isaac, a'íi pu rape'eric'a a'íjna í Jacobo. Ajta a'íjna í Jacobo, a'íi pu títi'iríjmu'a a'íjna í Judá, majta seica í mej ihuáamua'ame'en pú'een í Judá. ³ Ajta Judá a'ímej pu títi'iríjmu'a a'íjna í seíj Zara. Ajta í hua'anáanaci'i, ayée pu ántehuaaca'a tíjín Tamar. Ajta a'íjna í Fares, a'íj pu típe'eri já'araa í Esrom. Ajta Esrom pu rape'eric'a a'íjna í Aram.

⁴ Aram pu rape'eric'a a'íjna í Aminadab. Ajta Aminadab pu rape'eric'a a'íjna í Naasón. Tí'ij jí Naasón típe'eri já'araa ti ayén ántehuaaca'a tíjín Salmón. ⁵ Ajta a'íjna í Salmón, a'íi pu rape'eric'a a'íjna í Booz. Ayee pu ántehuaaca'a í náànajra'an í Booz tíjín Rahab. Ajta a'íjna í Booz, a'íi pu rape'eric'a a'íjna í Obed. Ajta ayén ántehuaaca'a í náànajra'an a'íjna í Obed tíjín Rut. Ajta a'íjna í Obed, a'íi pu rape'eric'a a'íjna í Isaí.

⁶ Isaí pu rape'eric'a a'íjna í David, í ti ajta te'enteájrupi í rey jíme'e. A'íjna í David teecan,

jamuan a'íjna ti ajta íra'ara'an pú'eene'e a'íjna í Urías, a'íí mú típe'eri muá'araa a'íjna ti ayén ántehuaa já'araa tíjín Salomón. ⁷ Salomón pu rape'eric'a a'íjna í Roboam. Ajta a'íjna í Roboam, a'íí pu pé'eric'ira'an pú'eene'e í Abías. Ajta a'íjna í Abías, a'íí pu rape'eric'a a'íjna í Asa.

⁸ Asa pu rape'eric'a a'íjna í Josafat. Tí'ij jí Josafat típe'eri já'araa ti ayén ántehuaaca'a tíjín Joram. Ajta a'íjna í Joram, a'íí pu rape'eric'a a'íjna í Uzías. ⁹ Ajta a'íjna í Uzías, a'íí pu rape'eric'a a'íjna í Jotam. Ajta Jotam pu rape'eric'a a'íjna í Acáz. Ajta á'iyen a'íjna í Acáz típe'eri já'araa a'íjna í Ezequías.

¹⁰ Ezequías pu rape'eric'a a'íjna í Manasés. Ajta Manasés pu rape'eric'a a'íjna í Amón. Ajta a'íjna í Amón, a'íí pu rape'eric'a a'íjna í Josías. ¹¹ Ajta a'íjna í Josías, a'íí mej pu títi'iríjmua'a já'araa í Jeconías, majta a'íí mej í mej ihuáamua'ame'en pú'eene'e a'íjna í Jeconías.

Tí'ij Josías títi'iríjmua'a já'araa, seica mú mú a'uvé'uju'un. Matí'ij mi a'íí mej a'uví'tí í mej Israel a'uchéjme'ecaa. A'uu mú já'ahua'a huaja'uví'ti seíj chuéjra'a japua ti ayén téja'arájtehuaa tíjín Babilonia. ¹² Matí'ij miyen huaja'uví'ti, aj pu'i Jeconías seíj típe'eri já'araa ti ayén ántehuaaca'a tíjín Salatiel. Ajta a'íjna í Salatiel, a'íí pu rape'eric'a a'íjna í Zorobabel.

¹³ Zorobabel pu rape'eric'a a'íjna í Abiud. Tí'ij tá'i a'íí Abiud rape'eri já'araa a'íjna í Eliaquim. Ajta a'íjna í Eliaquim, a'íí pu rape'eric'a a'íjna í Azor. ¹⁴ Ajta a'íjna í Azor, a'íí pu rape'eric'a a'íjna í Sadoc. Ajta a'íjna í Sadoc, a'íí

pu rape'eric'a a a'íjna í Aquim. Ajta a'íjna í Aquim, a'íi pu rape'eric'a a a'íjna í Eliud.

15 Ajta a'íjna í Eliud, a'íi pu rape'eric'a a a'íjna í Eleazar. T'íijta'i a'íjna í Eleazar típe'eri já'araa a'íjna í Matán. Ajta, a'íjna í Matán, a'íi pu rape'eric'a a a'íjna í Jacobo. 16 Jacobo pu rape'eric'a a a'íjna í José, a'íjna ti María tévi'itine'e. A'íi pu a'íin pú'een ti náanajra'an pú'eene'e a'íjna í Jesús, í mej miyen ratamuá'amua tíjín Ciríistu'u.

17 A'íj mú jín miyen ará'aseca'a a'achú cumu tamuáamuata'a japuan muáacua í mej jetzen airáane a'íjna í Abraham teecan. A'íi pu a'íin pú'een í tu'uvé'eteajti a'íjna í David. Majta miyen che'atá mena'a ará'axcaa a'íime í mej huá'a jetze airáane a'íjna í David teecan. A'ímej mú a'uví'ití a'ímej í mej Israel jetze ajtème'ecantaca'a a'ujna já'ahua'a Babilonia. Ayee mú che'atá mena'a ará'axcaa tamuáamuata'a japuan muáacua t'íij huanú'ihuaca'a a'íjna í Ciríistu'u.

*T'íij Jesús huanú'ihuaca'a
(Lc. 2:1-7)*

18 Ayee pu éeni'ici'e huanú'ihuaca'a a'íjna í Jesús ti ajta i'i Ciríistu'u. A'íi pu náanajra'an, a'íjna í María, pu'uri huataúra'acaa í runiuuca jime'e ti ij huatéviche'en a'íjna jamuan í José. Mat'íij caí xi náimi'i huaté'eca'a, aj pu i a'utasejre í pa'ari'i jucáara'an jetze. A'íi pu ayén ráaruu jime'en í muári'eri'ire'ara'an a'íjna í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios.

19 Ajta nu'u a'íin ti ratévi'itíné'e a'ame, a'íjna í José, rí'i pu tí'itevistaca'a. Capu rax'í'eve'eca'a ti ayén puaijtzi raatá'an mé jéjre'e huá'a tzajta'a

í teite. Mí ajta, a'íi pu ayén raxí'leve'eca'a ti mé rúurieni avítzi jime'e. ²⁰ Tí'ij raaxí'epi'intare ti ayén huárini, aj pu'i seíj tevi huataseíjre í jemin í cutzí tzajta'a. A'íi pu a'íin pú'een seíj ti tí'ivaire'e í ta japua. Ayee pu tiraatá'ixaa tíjín:

—José, mú'ee pej i'í huácixa'ara'an í David teecan, capej rátziine'e pej rá'anvi'itín a'u pe é'eche a'iné í ti a'utaseíjre í jucáara'an jetze, a'íj pu jíme'en huanéj í muári'eri'ire'ara'an í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios. ²¹ A'íi pu teáatacan tiyaúj a'ame. Ayee xu nu'u raatámua'ati tíjín JESUS, a'iné a'ii pu a'íin pu'éene'e a'ame í ti huá'a japua niuuni í rute'testemua'a í mej meri auteájturaa í Dios jemi. —Ayee pu tiu'utaxájtaca'a.

²² Ayee tiuju'uríj ti ij ayén te'araúrasten a'íj ti ajmí'í tiu'utaxájtaca'a a'íjna í ja'ati ti tí'ixaxa'ata'a í tavástar'a jetze me'ecan. ²³ Ayen tíjín:

Pa'ari'í pu nu'u huataseíjre'esin í jucaatze'en a'íjna jetze í 'íita'a ti caí xi ja'atí ratévi'itín.

Tiyaúj pu nu'u a'ame teáatacan.

Aj mú mi miyen raatámua'atzi tíjín Emanuel.

A'íjna niuucarijra'a tíjín Emanuel, ayée pu huataújmua'a tíjín: Dios pu ta jamuan yé huaca.

²⁴ Tí'ij huáji a'íjna í José, aj pu i ayén huaríj a'íj ti tiraatá'ixaa a'íjna í ja'ati ti ta japua tí'ivaire'e. Tí'ij jí ya'uví'iti í ruche. ²⁵ Mí ajta, capu jamuan huáhuui ajta caí huanú'ihuaca'a a'íjna í pa'ari'í ti teáata'a. Matí'ij mi miyen raatamuá'a tíjín JESUS.

2

Matí'ij u yé'emuaareca'a a'íjna í Jesús a'íime í mej jeíhua támua'arejca'a

¹ A'uu pu ja'unú'ihuaca'a a'íjna í Jesús, cha-jta'a ti ayén téja'arájtehuuaa tijín Belén. A'uu pu ajtémecan a'íjna í chuéjra'a japua ti ayén téja'arájtehuuaa tijín Judea. A'ájna a'u ti a'íin ja'unú'ihuaca'a í Jesús, a'íi pu ti'itéveeca'a í rey jime'e a'íjna í Heródes. Mat'íij mi seica Jerusalén e'iré'ene í mej jeíhua támua'arejca'a. U jetze pújme'en mú e'eráaci a'utí 'eíjninei í xicaj. ² Mat'íij mi miyen tiraata'íhua'uri'i í Heródes miyen tijín:

—¿A'uné a'ij 'een a'íjna í huá'a rey í mej Israel jetze ajtémecan, a'íjna ti auchén huanú'ihuaca'a? A'ájna já'ahua'a a'utí 'eíjninei í xicaj, a'ujna a'u tej'éche, xu'ura'ave tu huasej ti a'utátzaareajraa a'íjna jime'e ti huanú'ihuaca'a. A'íj tu jín te'uun mú a'uvé'uju'un tej ti r'íi tíraatéanajche.

³ Tí'ij ráamua'areeri'i a'íjna í rey, a'íjna í Heródes, jé'ecan pu ti'ijmua'astí já'araa a'íjna jime'e. Ma-jta, í teite í mej Jerusalén a'uchéjme'ecaa, naími'i mú tí'tiziiine'eca'a. ⁴ Tí'ij jí Heródes hua'utajé naíjmi'íca í mej tihuá'ajte'e a'ímej í mej tí'ivaire'e hua'atéyujta'a, majta í mej tihuá'amua'atehua'a í teite a'íj ti té'eyu'usi'i í yu'uxari jetze. Ayeé pu tihua'uta'íhua'uri'i tijín:

—¿A'uné nu'u á'anu'ihuan a'íjna í Ciríistu'u?

⁵ Aj mú mi miyen tiraatá'ixaa tijín:

—A'ujna Belén, í chajta'a ti a'uun ajtémecan a'ujna já'ahua'a u Judea, a'iné ayée pu ajm'i'i ra'uyú'uxaca'a a'íjna í ja'ati ti tí'ixaxa'ata'a í Dios jetze me'ecan. ⁶ Ayen tijín:

Mú'een mi sej Belén a'uchéjme,
a'ujna chuéjra'a japua ti a'uun auucá'a u Judá,
íjii, mú'een xu xaa se'íin pú'een

í sej jaítze'e c'lieen jín tí'aijta.
 Mí ajta, méjca'i huáyee,
 seíj pu a'amua jetze nu'ihuan
 ti ve'ecán jín tiu'uta'aijta.

A'íi pu antiújmua'aréere a'ame
 huá'a jime'e í neteítestemua'a,
 a'ímej í mej Israél jetze ajtémecan.

⁷ Aj pu i Heródes huaja'utajé avíitzi jime'e
 a'ímej í mej jeíhua támua'arejca'a. Tí'ij jí ayén
 tihua'uta'íhua'uri'í tijn:

—¿A'achúni ari á'atee ti huaja'utaseíjra a'íjna í
 xu'ura'ave?

⁸ Ajta á'iyen hua'uta'aíj mej á'ucine a'ujna u
 Belén. Ayen tihua'utá'ixaa tijn:

—Sericu, setá'aj yá'uhuauni temua'a naa se'íjna
 í pa'ari'í. Set'íj raateún, aj xu si mú a'uvé'uju'un
 setá'aj naatá'ixaate'en, neatá'aj neajta inee
 á'ume'en, neatá'aj rí'í tiraateájtuaani.

⁹ Mat'íj ráanamujri'í me'íjna í rey, aj mú mi
 a'ucíj. Ajta a'ín xu'ura'ave ti a'utaseíjre a'ímej
 jemi a'ujna seíj chuéjra'a japua a'u ti 'eíjninei í xica,
 a'íi pu amuacá huamé'ecaa. Tí'ij jí án a'ujcháxi
 í chí'ij japua a'u ti a'ij é'ene'e a'íjna í pa'ari'í.

¹⁰ Jé'ecan mú huataújtemua'ave mat'íj raaseíj
 me'íjna í xu'ura'ave. ¹¹ Mua'antenéesime'ecaa
 mú u chí'ita, mat'íj mi raaseíj í pa'ari'í jamuan í
 náànajra'an. Aj mú mi títunutaxi. Temua'a mú naa
 rí'í tiraatá'a. Mat'íj mi te'entícuunaxi tiu'ujcáaja,
 a'íi mú raatapuaijve tí'itíj oro, majta tí'itíj
 cítzive'eri, majta tí'itíj cuaane'e ti ayén ántehuaa
 tijn mirra. ¹² Majta á'iyen tiú'umaaraca'a ti nu'u
 Dios hua'utá'ijmijri'í mej nu'u caí huaré'ecine
 a'íjna jemi í Heródes. A'íj mú jín seíj jetze a'ucí í

juye mej mi a'uré'enen me'újna chuéjra'a japua a'u mej é'echejca'a.

Jíme'en í mej huataúruu me'újna u Egipto

¹³ Matí'ij a'ucíj a'íime í mej jeíhua támua'arejca'a, ja'atí pu huataseíjre a'íjna jemi í José tí'ij tí'imaaraca'a. A'íjna í ja'ati, a'ii pu a'ín pú'een'e seíj ti tí'ivaire'e u ta japua. Ayee pu tiraatá'ixaa tíjín:

—Ájchesi. Patá'aj rá'anvi'itin pe'íjna í pa'ari'i, pajta í náànajra'an. Á'ura'a patá'aj raaté'avaa mí pa'ari'i, pajta í náànajra'an. Huá'anvi'itichi a'ujna Egipto. Setá'aj se'uun a'uté'en ajta nena'a caí neajtahua'a amuaatá'ixaate'en ja'anáj ti huatári'iristari sej yé uvé'enen seyajna. Ayee xu huárini a'iné a'íjna í Heródes, a'í pu rahuauni í pa'ari'i ti i raajé'íca. —Ayee pu tiraatá'ixaa.

¹⁴ Tí'ij jí ájchee í José. Ya'uví'iti a'íjna í pa'ari'i, ajta náànajra'an. Ajta a'ín huá'a jamuan pu á'uraa a'ájna tíca'ari tzajta'a. A'uu mú a'ará'a a'ujna Egipto. ¹⁵ A'uu mú é'etee ajta caí huamí'i a'íjna í Heródes. Ayee pu a'íjna jín huaríj tí'ij araúrasten í niuucari ti jíme'en ayén ajmí'i tiu'utaxájtaca'a seíj ti tí'ixaxa'ata'a í Dios jetze me'ecan tíjín: “U nu ya'utajé í niyauj a'ujna Egipto.”

Heródes pu raata'aíjtaca'a mej huá'ucui'ini í tí'irí

¹⁶ Tí'ij Heródes ráamua'areeri'i mej raatémua'iti a'íime í mej jeíhua támua'arejca'a, jé'ecan pu huataniú'ucaca'a. Tí'ij jí ra'utámua'areeri'i a'íj mej tiu'utaxájtaca'a a'íime, aj pu i Heródes tiu'uta'aíjtaca'a mej nu'u huá'ucui'ini náijmil'ica í tí'irí mej teteca í mej miyen raacha'íjmee

hua'apua nine'ira'a múuci pújme'en. Naíjmilica mú huajá'ucuii a'úu mej Belén é'echejca'a, majta í seica í mej a'ímuá antachéejme'ecaa. ¹⁷ Ayee pu te'araúrate a'íjna í niucarijra'a ti jíme'en ayén ajmí'i ra'uyú'uxaca'a a'íjna í ja'ati ti tí'ixaxa'ata'a í Dios jetze me'ecan. Ayee pu ántehuaaca'a tíjn Jeremías. ¹⁸ Ayen tíjn:

Ayee pu tiú'unamuajri'i a'ujna já'ahua'a u Ramá,
 mej ruyeineca'a,
 majta jeíhua ruxieemijte'eca'a.

A'íjna í Raquel, a'íi pu seíj a'ín pú'een
 í mej ruyeineca'a.

Ruyaujmua'a pu jíme'en ruyeineca'a.

Capu raxí'eve'eca'a mej rí'i tiraatéjeeve a'íjna
 jime'e
 í mej caí ché'e mé jé'e já'ahua'a
 í yaújmua'ame'en.

Ayee pu'u.

¹⁹ Aru tí'ij ari huamí'i a'íjna í Heródes, seíj pu ajta huataseíjre a'íjna jemi í José tí'ij tí'imaaraca'a. A'ii pu a'ín pú'een seíj ti tí'ivaire'e ta japua í tavástar'a jemi. Ayee pu a'ín tiraatá'ixaa tíjn:

²⁰ —Ájchesi. Ánvi'itichi hui a'íjna í pa'ari'i, pajta í náànajra'an. Setá'aj já'ucine se'újna chuéjra'a japua ti ayén téja'arájtehuuaa tíjn Israél. Pu'uri huamí'í ti rajé'icatamílica'a a'íjna í pa'ari'i. —Ayee pu tiraatá'ixaa.

²¹ Tí'ij jí ájchee a'íjna í José. Aj pu'i ya'uví'iti a'íjna í pa'ari'i, ajta náànajra'an. A'uu mú a'ará'a me'újna Israél. ²² Mí ajta a'ín José, ayée pu ráamua'areeri'i ti nu'u a'ín Arquelao tí'aijtaca'a ruyá'upuaci'i jetze me'ecan, a'íjna í Heródes

teecan. Ajta pu Dios raatá'ixaa tí'ij tí'imaaraca'a. A'ij pu jín tí'itzi'ine'eca'a ti a'uun e'ará'asti, a'ujna Judea. Tí'ij jí a'uun a'ará'a ti jetzen ajtémecan a'ujna Galileeye. ²³ Tí'ij a'uun a'ará'a, a'úu pu e'ehuaújchejte, chajta'a jetze ti ayén téja'arájtehuuaa tijín Nazarét. A'uu pu huayeíjxi. Ayee pu tiuju'uríj ti ij ayén araúrasten a'ij mej tiu'utaxájtaca'a a'íime í mej mejmí'i tí'ixaxa'ata'a í Dios jetze me'ecan. Miyen tijín: “Ayee mú raatámua'atzi tijín Nazarét ti é'eme'ecan.”

3

Juan pu nu'u huá'amua'i'ihuacare'e a'ujna a'u ti caí é'e tí'itíj

(Mr. 1:1-8; Lc. 3:1-9, 15-17; Jn. 1:19-28)

¹ A'ájná'imua aj pu a'utasejre a'u ti caí é'e tí'itíj a'íjna í Juan ti huá'amua'i'ihuacare'e. A'uu pu tihua'a'ixaate'eca'a. ² Ayee pu tihua'utá'ixaa tijín:

—Setá'aj seicié tiú'umua'ati í ru tzajta'a a'iné pu'uri hui tén a'ájna teja'uré'enejsin ti Dios íyen tiu'uta'ájta nainjapua í chaanaca.

³ A'íjna í Juan, a'ii pu a'ín pú'eene'e ti jíme'en raataxájtaca'a ajmí'i a'íjna í ja'ati ti tí'ixaxa'ata'a í Dios jetze me'ecan. Ayee pu ántehuaaca'a tijín Isaías. Ayen tijín:

Ja'atí pu u e'ejíhuá a'ame a'ujna já'ahua'a a'u ti caí é'e tí'itíj.

Yee pu tí'ixa tijín:

“Naa xu rí'i huaujjéjcuare'en, mi ru tzajta'a, mú'een, a'iné tavástara'a pu yé uvé'enejsin.

Caxu a'ij yá'unamujra.”

4 Ajta a'íjna í Juan, ayée pu éene'e ti'itéchajca'a cáixuri ti itzíjhua, cameeyu'u ju'uxa'a jime'e. Ajta típuaasica'a, navij tu rumua'atí. Ajta nu'u huátuna'ise cua'acare'e, ajta searate, 'itzitá mej xuaa. 5 Majta me'ín í mej a'ímuá a'uchéjme'ecaa, naíjmi'i mú e'iré'enineica'a a'u ti a'utéveeca'a í Juan. A'uu mú e'eráci'ica'a tíj na'a a'u ti huatacá'a a'ujna chuéjra'a japua ti ayén téja'arájtehuaa tíjín Judea, majta seica í mej me'uun é'eche a'ujna chajta'a ti ayén téja'arájtehuaa tíjín Jerusalén, majta í seica í mej me'uun é'eme'ecan a'u ti a'atamí'iyé í játe'ana ti ayén téja'arájtehuaa tíjín Jordán. A'uu mú a'uré'enineica'a mej mi ráanamua. 6 Jíme'en mu'u tiu'utétzaahuate í mej jín auteájturaa í Dios jemi, aj pu'i Juan huá'amuai'ihuaca'a í játe'anara'an jetze í Jordán. 7 Mí ajta í Juan, tí'ij a'ímej huasej í mej miyen ánte'arua tíjín fariseos, majta í mej miyen ánte'arua tíjín saduceos, tí'ij a'íin hua'usej í mej jeíhua e'evé'uju'uca'a mej mi huaújmuai'ihua, ayée pu tihua'utá'ixaa tíjín:

—Mú'een mi sej tí'ihua'itaca, ¿ni tzaa seri tí'itese'e ti caí Dios puaíjtzi amuaatá'an? ¿A'ataani amuaatá'ixaa sej si siyen rici? 8 Rí'i xu'u se'íjna jime'e mej mi ráamua'aree í teite sej seri tzáahuati'ira'a jín tí'imua'atze. 9 Caxu siyen tí'imua'ajca í ru tzajta'a yee: “Ayej ti'ayajna ti naa titaatévaire'en a'iné teen tu i'i huáacixa'astemua'ame'en a'íjna í Abraham teecan.” Ayej nu tejá'amua'ixaate'e. Ayej ti'ayajna ti Dios raay'íiti ti rí'i raará'atza í tete matíj í huáacixa'astemua'ame'en a'íjna í Abraham teecan. Capu ti'itíj a'ij tejámuaatévaire'esin sej

siyen tí'imua'ajca rujímua'a sino sej siyen huanén tíj Abraham teecan. ¹⁰ Pu'uri teja'uré'enejsin vejli'i a'ájna xicájra'a jetze ja'anáj ti pua'a amua'ajteá'axi'isin í Dios ca'anín jime'e. Ayee pu á'amuaruuren cumu tíj ja'atí cıyej té'ijveichixi'in tepuaij jime'e. Nain í cıyej ti caí tí'itaaca, a'íi pu té'ijveichixi'isin. Tı'ij jí ra'anteátaira. Ayee pu che'atá na'a tejamua'ajteá'axi'isin mú'ejmi. ¹¹ Aru inee, nee nu amuáamuai'ihuaca'a jaj jime'e mej mi ráamua'aree í teite sej seri seicié tiu'umuá'aj í ru tzajta'a. Mí ajta, a'íin ti hui nehuárita'a yé e'evé'eme, a'íi pu jaítze'e raayí'iti necaí inee. A'iné nee nu cílieene'en jín ti'itájvee í jemin, capu ayén tínaavíjte'e ineetzi nej rajta'íipi'in í ca'acaira'an. Mí ajtá'i a'íin, seíj pu huata'íti ti huateáturan mú'ejmi jemi. Ajta a'íin í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios, a'íi pu uté'a'asin mi a'amua tzajta'a. Ajta a'íjna ti hui nehuárita'a yé e'evé'eme, a'íi pu r'íi á'amuaruuren. ¹² Ayee pu té'eme. Xiee ti ja'atí ari ru'ite'í í ti jín ra'anáca'atzi í triigu. A'íi pu ru'irátu'isin í xaiiri pua'acié. Ajta a'íjna í imue'eri, rájseire'esin u chi'ita. Ajta í xaiiri, taij jetze pu án yá'urieexijsin í ti caí ja'anáj á'amí'ini. —Ayee pu tihua'utá'ixaa a'íjna í Juan.

*Tı'ij Juan ráamuai'ihuaca'a a'íjna í Jesús
(Mr. 1:9-11; Lc. 3:21-22)*

¹³ Aj pu i Jesús huataseíjre. A'uu pu a'arájraa a'ujna chuéjra'a japua ti ayén téja'arájtehuaa tijín Galileeye tíj Juan ráamuai'ihua játe'ana jetze ti ayén ántehuaa tijín Jordán. ¹⁴ Ajta a'íjna í Juan, ayée pu tí'imua'ajca ti raatá'ijmii. Ayee pu tiraatá'ixaa tijín:

—¿Ni mú'ee piyen yé vé'eme inee jemi? Jaítze'e pu raavíjte'e pej piyen náamuai'ihua ineetzi.

¹⁵ Mí ajta a'ín í Jesús, ayée pu tiraata'ixaa tijín:

—Ché'e ayén 'eene'en. Ayee pu hui tiraavíjte'e tej tiyen huárini tej ra'ará'astijre'en te'íjna jime'e a'ij ti tí'ijxe'eve'e í Dios.

Aj pu i Juan ráamuai'ihuaca'a í Jesús. ¹⁶ Tí'ij ráamuai'ihuaca'a, aj pu'i Jesús a'itáaraa á jaata'a. Jíme'en pu'u a'itáaraa, tí'ij jí antácuunareca'a í ta japua ti a'utéjmuaa. Tí'ij jí iiraasej ti a'icamé'ecaa a'íjna í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios. Ayee pu sei-jre'eca'a tij cucui'i. Tí'ij jí japuan a'ujyeíjxi.

¹⁷ Ajta á'iyen niuucari huánamuajri'i ti júte'e uj e'icánamuajre'e. Ayen tijín:

—Niyauj pej píríci í nej muá'ixe'eve'e. Jé'ecan pej hui naa rí'i naatá'a i ne tzajta'a.

4

Tiyaaru'u pu tiu'utése ti raamuá'itín a'íjna í Jesús (Mr. 1:12-13; Lc. 4:1-13)

¹ Tí'ij jí a'ín í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios, a'íi pu ya'uví'ití a'íjna í Jesús í jírí jetze tí'ij a'ín tiyaaru'u tiu'utése'en ti raamuá'itín a'íjna í Jesús. ² Ajta a'ín Jesús, a'úu pu é'etee a'achú cumu hua'apuate xicaj ti caí tí'icua'a. Aj pu i huata'í'icuataca'a. ³ Ajta á'iyen a'ín tiyaaru'u e'iré'ene a'íjna í Jesús jemi ti ij raamuá'itín. Ayee pu tiraatá'ixaa tijín:

—Tí pua'a hui yaujra'an pej pú'een í Dios. Patá'aj raata'aíjte'en amíjna mi tetej tí'ij pan hu-ateújtaahua.

⁴ Ajta Jesús, ayée pu tiu'utaniú tijín:

—Capu a'íi na'a ruxe'eve'e í pan ti jín te'utáviicua'i í tevi, sino ajta pu a'íin ruxe'eve'e nain í niuucari ti é'eme'ecan í Dios jemi.

⁵ Tí'ij jí a'íin tiyaaru'u ajtahua'a ya'uví'iti a'íjna í Jesús a'ánna Jerusalén. Teyuu pu japuan ra'antítuaa a'u ti e'evé'epa'atzara'a. ⁶ Ajta ayén tiraatá'ixaa tíjín:

—Tí pua'a hui yaujra'an pej pú'een í Dios, ancájvetzi, a'iné ayée pu té'eyu'usil'i í yu'uxari jetze tíjín:

Dios pu huaja'uta'íti í mej títetateí í jemin mej mi muáacha'in.

Majta mú'eetzi memuá'atini rumuájca'a jime'e.

A'íime mú á muaatéchajtza tí'ij caí ti'itíj a'ij muarure.

⁷ Jesús pu ayén tiraatá'ixaa tíjín:

—Mí ajta, ayée pu che'atá na'a ayén té'eyu'usil'i í yu'uxari jetze tíjín: “Capej piyen tirá'axiehuari'ira ti'itíj jime'e ti Dios ayén ti'itíj jín huárini.”

⁸ Ajta a'íin í tiyaaru'u, ajtahua'a pu ya'uví'iti já'ahua'a yee jirí jetze ti ájtee. Aj pu i raataseíjra nainjapua, tíj na'a seíj chuéjra'a japua a'u mej a'uchéjme í teite. Raataseíjra a'achú ti ve'etí a'uun huatacá'a. ⁹ Ayee pu tiraatá'ixaa tíjín:

—Nain nu muatapuaíjve'esin ne'íjna ti pua'a piyen huárini pej títunuta, pej pi naateánajche.

¹⁰ Aj pu i Jesús ayén tiraatá'ixaa tíjín:

—Aricu, mú'ee pej i'i tiyaaru'u, a'iné ayée pu té'eyu'usil'i í yu'uxari jetze tíjín: “Setá'aj raateánajche se'íjna í tavástarara'a í a'amua Dios. A'íj xu'u huatévaire'en.”

11 Aj pu i á'uraa a'íjna í tiyaaru'u. Capu ché'e a'ij ráaruu. Matí'ij mi huataseíjre í mej títetateí í ta japua mej mi raatévaire'en me'íjna í Jesús.

*Jesús pu a'utéjche ti tiu'umuári'en u Galilea
(Mr. 1:14-15; Lc. 4:14-15)*

12 Tí'ij Jesús ráamua'areeri'i ti aiteánami'ihuaca'a a'íjna í Juan, aj pu'i á'uraa a'ujna chuéjra'a japua ti ayén téja'arájtehuuaa tijín Galilea. 13 A'uu pu e'erájraa a'ujna Nazarét. Tí'ij jí a'uun a'ucáane a'ujna Capernaúm, chajta'a ti a'utacá'a a'ujna ti e'leve'e'ástime í jaj ti a'utacá'a a'ájna vejli'i seíj chuéjra'a japua ti ayén téja'arájtehuuaa tijín Zabulón, ajtahua'a seíj chuéjra'a japua ti ayén téja'arájtehuuaa tijín Neftalí. 14 Aye pu tiuju'uríj ti ij ayén araúrasten a'ij ti tiu'utaxájtaca'a a'íjna ti tí'ixaxa'ata'a í Dios jetze me'ecan a'íjna í Isaías.

15 Ayen tijín:

Aye pu té'eme a'ujna chuéjra'a japua a'u mej é'leche í teite í mej caí Israel jetze ajtéme'ecan,
a'ujna ti huatacá'a u Zabulón,
ajta í seíj chuéjra'a japua u Neftalí,
ajta seíj í juye ti a'uun e'eténeana a'u ti e'leve'e'ástime í jaj ti ve'ée,
ajta utavén pújme'en í Jordán,
ajta u Galileeye a'u mej a'uchéjme í mej caí Israel jetze ajtéme'ecan.

16 A'íime í teite, a'iné capu huá'a jemi raateájtuaa í mej seijre'eca'a í tíca'ari tzajta'a, a'íí mú raaseíj ti u ajtátzaca'a, temua'a naa,
majta a'íime í mej a'uchéjme'ecaa a'u mej yé'ejpuaíjtzica'a,

ayée mú 'eene'e, xíee mej cuj m'í'chica'a, a'iné
ayée pu hua'é'ene'e, xíee ti huat'íca'a.

Aj pu'i huá'a jetze huatátzareajraa.

Ayee pu tiu'utaxájtaca'a.

¹⁷ Tí'íj jí a'ín Jesús a'utéjche ti tihuá'amua'aten.
Ayee pu tihuá'atixáate'ajraa tijín:

—Setá'aj seicié tiú'umua'ati í ru tzajta'a a'iné
pu'uri t'n teja'uré'enejsin ti tiu'uta'aíjta í Dios íiyen
chaanaca japua.

*Jesús pu hua'utajé í mej ruhua'itépe'eca'a, í mej
muá'acua*

(Mr. 1:16-20; Lc. 5:1-11)

¹⁸ Ajta í Jesús, áa pu 'ejtém'e'eca'a a'ájna vejl'i
ti e'eve'e'ástime í jaj ti ayén téja'arájtehuaa tijín
Galilea. Tí'íj i a'ímej huasej í mej hua'apua
í mej ru'ihuaamua'a pú'een. A'íime mú a'ín
pú'een a'íjna í Simón, ajta juutzeájra'an a'íjna
í Andrés. Ajta a'íjna í Simón, ayée mú majta
ratamuá'amua tijín Pedro. A'íi mú xiéjmu'a'ari
jín hua'ité vivi'iraca'a. Ayee mu'u tí'ijri'irejca'a
a'íime. ¹⁹ Aj pu i Jesús ayén tihua'utá'ixaa tijín:

—Mú se'utáuruyi'i neetzi jemi. Nee nu
tejá'amua'aten sej si caí ché'e siyen hua'ité
tí'iviivi'ira'an sino teite xu'u si tíseire'esin ineetzi
jemi.

²⁰ Jíme'en pu'u ayén tihua'utá'ixaa, aj mú mi
raatapuá'ajtaca'a. Mat'íj mi ateja'upí í xiéjmu'a'ari,
Mat'íj mi a'ucí jamuan. ²¹ Tí'íj ijtá'i á'ayee
a'uré'ene. Ajtahua'a pu hua'apuaca huasej í mej
ru'ihuaamua'a pú'een. Sej pu ayén ántehuaa tijín
Jacobo. Ajta í juutzeájra'an, ayée pu ántehuaa
tijín Juan. A'íi pu huá'ape'eri í Zebedeo. A'uu

mú a'aráte'eca'a í canuuhua'a jetze. Huá'a jamuan pu arácatii í hua'atáàta. Xiéjmua'ari mú r'í t'íruurejca'a ti t'í'isiujtza'ani. T'í'ij í Jesús hua'utajé mej mi jamuan á'ujujhua'ane'en. ²² Aj mú mi raatapuá'ajtaca'a. Mat'í'ij mi aitac'í í canuuhua'a jetze. A mú yaúurie í rutáàta. Mat'í'ij mi a'uc'í jamuan í Jesús.

*Jéihua pu tihuá'amua'ate a'íjna í Jesús í teite
(Lc. 6:17-19)*

²³ T'í'ij a'íin í Jesús a'utéjche ti á'uche'ecane'en nainjapua t'íj na'a a'úu ti huatacá'a u Galileeye, a'í pu tihuá'amua'atehua'a í teite t'íj na'a ti seijre'e hua'ateyuu tzajta'a. A'í pu jín tihuá'a'ixa'atehua'a í niucari ti jíme'en raxa í Dios ti t'í'ajta nainjapua í chaanaca. Ajta Jesús tihuá'uhuaa naíjmi'ica í mej t'í'icucui'i. Capu t'í'iseicaj na'a í cu'í'ini'ira'a. A'í pu nain jín tiú'uhuaataca'a. ²⁴ Aj mú mi ráamua'areeri'i t'íj na'a a'uun ti huatacá'a se'í í chuéjra'a japua ti ayén téja'arájtehuaa tijín Siria. A'íj mú huámua'areeri'i a'íj ti ti'it'íj huáruu a'íjna í Jesús. Mat'í'ij mi u huaja'aráavi'iti í mej t'í'icucui'i, ti ti'imul'í í cu'í'ini'ira'a. Seica mú huápi'i t'í'icucui'icaa, ajta seica, capu huá'aca'anisti'íraca'a. Ajta seica, tiyaaru'u pu huá'a tzajta'a seijre'eca'a, majta seica í ti hua'acáteuunéjme'ecaa, majta seica mú ciyáaxavi'i. Naíjmi'ica pu tihuá'uhuaa. ²⁵ Jéihua mú ajteáxi'reca'a í teite, í mej me'uun e'eráaci a'ujna chuéjra'a japua u Galileeye. Majta seica, a'úu mú e'eráaci ti ayén téja'arájtehuaa tijín tamuáamuata'a ti chájta'ajme, majta seica me'újna já'ahua'a u Jerusalén, majta seica t'íj na'a a'uun ti huatacá'a

u Judea. Seica mú majta aitacíj í mej utavén pújme'en e'echéjme'e u Jordán. Jéihua mú jamuan á'ujujhua'ane'e.

5

I niuucari ti Jesús hua'utá'ixa í jírí jetze

¹ Tí'ij hua'useíj í teite mej jeíhua mu'licáa, aj pu'i antíraa í Jesús í jírí japua. An pu a'ujyeíjxi. Matí'ij mi a'íime í mej á'ujujhua'ane'e jamuan, a'íi mú ajteáxiireca'a. ² Aj pu i a'utéjche ti ti-huá'umua'aten.

I niuucari ti tamuáamuata'a ará'ase í mej jín ráamu'a'aree ti Dios rí'i tihua'atá'aca
(Lc. 6:20-23)

³ Ayen tíjín:

—Miche'e huaújtemua'ave'en jeíhua í mej tirú'umua'aree í ru tzajta'a mej caí a'ij tí'ijviicua'i í Dios jemi, a'iné a'íi mú me'uun huaté'uu muá'aju'un í Dios jemi.

⁴ 'Miche'e huaújtemua'ave'en jeíhua í mej ruxieemíjte'e me'íjna jíme'e í mej jín auteájturaa í Dios jemi a'iné Dios pu rí'i tihua'utá'asin.

⁵ 'Miche'e huaújtemua'ave'en jeíhua í mej rí'i té'umuaajcaa í ru tzajta'a í Dios jemi, a'iné a'íi mú ra'ancuré'asin a'íjna chuéjra'a ti jíme'en Dios te'ateújratziiri'i ti hua'utá'an.

⁶ 'Miche'e huaújtemua'ave'en jeíhua í mej rahuauca, majta í mej jeíhua raxí'eve'e, mej mi miyen huárini a'ij ti tiraavíjte'e í Dios jemi, a'iné Dios pu ayén huá'aruuren mej mi miyen ra'ará'astijre'en.

7 'Miche'e huaújtemua'ave'en jeíhua í mej huá'acu'uve í seica í ru'ihuaamua'a, a'iné Dios pu huá'ancu'uvajxi'isin a'ímej.

8 'Miche'e huaújtemua'ave'en jeíhua í mej urarí'en seijre'e í ruxíejniu'uca jetze, a'iné a'íí mú raseijran í Dios.

9 'Miche'e huaújtemua'ave'en jeíhua í mej rahuahuau mej caí ne'use'e, a'iné ayée pu Dios hua'utámua'atzi tijín: “Niyaujmua'a.”

10 'Miche'e huaújtemua'ave'en jeíhua í mej rapuaítzi muá'aye'i me'íjna jime'e mej miyen rici a'ij ti tí'ijxe'eve'e í Dios. Nain pu xaa tihuá'aci'iti a'ujna a'u ti é'eseijre'e í Dios.

11 'Setá'aj huaújtemua'ave'en setíj sena'a pua'amé mú'een, ti pua'a me'ín í teite miyen a'ij pua'a tejá'amuaxajta, majta a'ij pua'a á'amuaruure na'ari hua'itzi jín tejá'amuaxajtzi'i me'íjna jime'e sej tí'ixaxa'a neetzi jetze me'ecan.

12 Setá'aj huaújtemua'ave'en. Caxú ruxieemiste'e, a'iné jeíhua pu tejá'amuaci'iti í ta japua Dios ti é'eseijre'e. Ayee mú che'atá mena'a huá'uruu a'ímej í mej mejmí'i tí'ixaxa'ata'a í Dios jetze me'ecan.

Mej nu'u miyen me'íjna jín tí'ivaire'e mej mi rí'í huá'aruuren a'ímej í mej yen japuan seijre'e
(Mr. 9:50; Lc. 14:34-35)

13 'Ayee xu hui tí'ivaire'e huá'a tzajta'a í teite tíj ajta tí'ivaire'e í unaj í mej jín tí'icacare í cual'ira japua. A'íjna í unaj tí'ivaire'e tí'ij caí huatépete í hua'ira'a. Mí ajta, ti pua'a huateáru'una, aj pu'i ráxi'isin í ti a'ancacá. ¿A'iné auj tí'iri'iri tí'ij aj-tahua'a ancacá á'ara'ani? Capu ché'e a'ij tí'iri'iri,

a'iné pu'uri ráaxi'i í ti ancacá. Ayee pu'u qui tí'ivaire'e mej mi mé rúurieexin, mej mi majta ratzínajye'ican í teite. Rí'i xu'u mú'een tí'ij caí ayén che'atá na'a tejamuáaruuren mú'ejmi.

¹⁴ 'Ayee xu seijre'e huá'a tzajta'a í teite tíj tatzari ti ja'atí án yá'ujche ti ij a'imuá a'atáneeri'icij nainjapua íiyen chaanaca japua. Ajta, chajta'a ti a'utáca í jírí jetze, capu rí'írí ti huateúravaa. ¹⁵ Ajta, capu ja'atí ayén cantiira'a antítaiira ti ij a'uun ya'uteárujte'en í utaatzi jete, sino án pu ya'ujchájtza ánimua tí'ij a'imuá a'atáneeri'icij huá'a tzajta'a í mej uráatei u chí'ita. ¹⁶ A'íj pu jín, ti pua'a tí'itíj a'ij seruure mú'een, setá'aj hui siyen ráaruuren mé jéjre'e huá'a tzajta'a í teite mej mi ráamua'aree sej siyen ríci se'íjna jime'e í ti í'ixi'epi'in. Aj mú mi xaa rí'i tiraateájtuaani í Dios.

A'íjna í niuucari í mej jíme'en tí'ajta

¹⁷ 'Caxu siyen tí'imua'ajca í ru tzajta'a yee nee nu ra'antipua'ajte'esin ne'íjna í niuucari ti raateájtuaa itejmi jemi a'íjna í Moisés teecan, ajta í mej raataxájtaca'a a'íime í mej tí'ixaxa'ata'a í Dios jetze me'ecan. Canu ne'íjna jín mú a'uvé'emej nej ni ra'antipua'ajte'en ne'íjna í niuucari. Canu xaa ne'u. Ayee nu 'een jín mú a'uvé'emej nej ni raanaíjmire'en. ¹⁸ Ayee nu tejá'amua'ixaate'e tzáahuati'íra'a jime'e, tí'ij auj seijre'e ti yen seijre'e íiyen chaanaca japua, ajta í ti é'eseijre'e júte'e u ta japua, capu hui tí'itíj a'uvájtzi a'íjna jetze í mej ra'uyú'uxaca'a í yu'uxari jetze, capu tí'itíj, ti pua'a leetra na'a, na'ari í ti ra'avé'eraráatzajme.

¹⁹ 'A'íj pu jín, ti pua'a ja'atí caí ra'ará'astijre'en seíj í niuucari ti ayén té'eyu'usi'ihuaca'a í yu'uxari

jetze, ti pua'a ajta a'ín tiráamua'aten seíj í ja'ati ti ayén che'atá na'a caí ra'ará'astijre'en a'íjna, Dios pu jemi ayén ámitieere'e ti caí ti'itíj vaire'e a'íjna í ja'ati a'ujna u ta japua. Capu amín a'ij ti pua'a caí ra'ará'astijre í niuucari ti jaítze'e caí ruxe'eve'e; aúche'e pu ve'ecán jín auteáturaasin í Dios jemi. Mi ajta, ti pua'a ja'atí ti na'a ti ayén rá'atzaahuat'e a'íjna í niuucari, ajta seica tiú'umua'aten mej mi miyen che'atá mena'a rijca, Dios pu jemi ámitieere'e ti a'ín xaa tí'ivaire'e jeíhua u ta japua.

²⁰ 'A'íj pu jín, ayée nu tejá'amua'ixaate'e, ti pua'a secaí siyen tihua'utémua'itin a'ímej í mej tihua'umua'aten í yu'uxari jetze, majta a'ímej í fariseos, ti pua'a secaí hua'utémua'itin se'íjna jime'e í sej ra'ará'astijre'en a'ij ti té'eyu'usi'i í yu'uxari jetze, ca xu ja'anáj a'uteáruti a'ájna Dios ti é'eseijre'e u ta japua.

Jíme'en í mej jín níniu'ucacu
(Lc. 12:57-59)

²¹ 'Xu'uri siyen ráanamujri'i mej miyen tihua'utá'ixaa í á'amuyaya'upuaci'istemua'a tijín: “Caxu tí'itecui'ica. Na'ari caí, ti pua'a ja'atí seíj huajé'ica, ruxe'eve'e mej puaíjtzi raatá'an.”

²² 'Mí neajta inee, ayée nu tejá'amua'ixaate'e, ti pua'a ja'atí ayén huataniú'ucan jemin í ruxí'ej tevi, ayée pu tiú'ujxe'eve'e ti Dios ayén puaíjtzi raatá'an a'íjna í ja'ati. Neajta niyen tejá'amua'ixaate'e, ti pua'a ja'atí ayén a'ij pua'a tiraatájeeve a'íjna í ruxí'ej tevi tijín: “Mú'ee pej caí ti'itíj huayí'ti”, ayée pu tiú'ujxe'eve'e mej rá'anvi'itin a'ímej jemi í jueesi. Mí neajta inee, ayée nu tejá'amua'ixaate'e,

ti pua'a ja'atí ayén a'ij pua'a tiraatájeeve í ruxí'ej tevi tijín: “Mú'ee pej caí ti'itáj mua'aree”, ayée pu Dios ayén tiraatá'ixaate'esin tijín: “Aricu, áa pej a'utevéé puá'ara'ani í taij tzajta'a ti caí ja'anáj á'amí'ini.”

²³ 'A'íj pu jín, ti pua'a peri ti'itáj tí'imuai'ivajta a'íjna japua a'u sej yé'ana'amiche í Dios, ti pua'a peri ra'utámua'aree í pej jín auteájturaa jemin í axí'ej tevi, ayée pej huárini. ²⁴ A'uu pej ye'utécan í pej tiu'utámuai'ivejta a'íjna japua a'u sej yé'ana'amiche í Dios. Patá'aj amuacaí u á'ume'en a'íjna jemi í axí'ej tevi patá'aj tiu'utá'uuni'i í pej jín a'uteájturaa í jemin. Aj pu xaa ari ri'irí pej mú a'uvé'eme'en patá'aj tiu'utámuai'ivejta.

²⁵ 'Setá'aj ca'anacan raaxí'epi'intare'en a'íjna jamuan í ti muájcha'üre'e, tí'ij auj muá'anvi'itin huá'a jemi í jueesi. Setá'aj siyen raaxí'epi'intare'en setí'ij seuj huajú'un í juye jetze. Na'ari ti pua'a pecaí piyen huárini, a'í pu mú'eetzi tiu'utátuiire'esin í juees jemi. Ajta a'íjna mú'eetzi pu tiu'utátuiire'esin jemin a'íjna í ti ravaire'e. Ajta a'ín ti ravaire'e, a'í pu mua'iteánajsin. ²⁶ Ayee nu hui tí'imua'ixaate'e tzáahuati'ira'a jime'e, camu ja'anáj mua'irátuaasin ajta pena'a caí tihua'unájchite'en nai jime'e a'achú mej muá'ijijve'e.

Jíme'en a'ímej í mej tiú'ujxana'acira'ate

²⁷ 'Xu'uri ráanamujri'i í mej mejmí'i miyen tiu'utaxájtaca'a tijín: “Capej 'íita'a jamuan hui'ica í pej caí ratévi'itin.”

²⁸ 'Mí neajta inee, ayée nu tejá'amua'ixaate'e tijín: A'atí ti na'a ti ayén 'íita'a seijra temua'a

naa ti ij ayén raatá'asti í ru tzajta'a ti jamuan huáhui'ini, ayée nu tejá'amua'ixaate'e ti a'íjna í ja'atí ari tiú'ujxana'acira'ate í ru tzajta'a a'íjna jamuan í 'íita'a ti caí ratévi'itín.

²⁹ 'Neajta nu niyen tejá'amua'ixaate'e tijín: Tí pua'a piyen éene'en pej jetzen rapua'ajte'e mi á'ají'i ti ari'íríinta'a pújme'en seijre'e pe'íjna jime'e í pej jín auteájturaa í Dios jemi, aítátichi muá'ají'i ti ari'íríinta'a pújme'en seijre'e. Aa pej yaúurieni. Ayee pej huárini, a'iné jaítze'e pu timuaatéva'iri pej ti'itíj á'urieni ti cílieen caí pej nain e'ehuá'arieni mat'íj án muajá'urieeni í taij tzajta'a. ³⁰ Ajta ti pua'a piyen éene'en pej jetzen rapua'ajte'e mi á'amujca'a ari'íríinta'a pújme'en seijre'e, patá'aj ra'ajtaveíjche amíjna mi á'a muájca'a. Pajta a'imuá yaúurieni a'iné jaítze'e pu timuaatéva'iri pej ti'itíj á'urieni ti cílieen caí pej nain e'ehuá'arieni mat'íj án mú já'urieni í taij tzajta'a.

Jíme'en í mej já'ita'a a'utac'íca

(Mt. 19:9; Mr. 10:11-12; Lc. 16:18)

³¹ 'Majta hui mejmí'i miyén tí'ixaxa'ata'a tijín: “Ja'atí ti raxí'eve'e ti ru'íj mé úurieni, ché'e a'ín cuapée raatapíjte'en í ru'íj í ti jín mé rúurieni.”

³² Mí neajta inee, ayée nu tejá'amua'ixaate'e. Tí pua'a ja'atí ru'íj mé úurieni, caí ayén ti'itíj jín huarín a'íjna í 'íita'a ti xana'acire'e, ti pua'a caí seíj jamuan huáhui'ini, seíj pu'u í ti jín tiu'utá'a ti ij ja'atí ru'íj mé úurieni. A'ii pu a'ín pú'een ti i'i íra'ara'antaca'a tihuaújxana'acira'ate seíj jamuan í teáata'a. Aj pu xaa í'iri'iri ti mé rúurieni. Ajta a'íjna í teáata'a ti seíj ancuré'evi'itín í 'íita'a

ti ja'atí ari mé rúurie, a'íjna í ja'ati ajta pu tihuaújxana'acira'ate.

Jíme'en í mej jín te'ataújratzi'iraca

³³ 'Seajta xu'uri ráanamujri'i se'íjna i niuucari í mej mejmí'i tihua'utá'ixaa í teite tijín: “Capej yá'ujjpuan í pej jín te'atá'aratziiira niuucajtze'en í Dios.”

³⁴ 'Mí neajta inee, ayée nu tejá'amua'ixaate'e tijín: Caxu a'atzu te'ataújratzi'ira'an niuucajtze'en í Dios, caxu a'atzu. Caxu seajta te'ataújratzi'ira'an niuucajtze'en í ta japua, a'iné a'í pu japuan án á'ujca í Dios. ³⁵ Caxu seajta te'ataújratzi'ira'an niuucajtze'en i chaanaca a'iné a'í pu yen ra'ícajme í Dios. Caxu seajta te'ataújratzi'ira'an í niuucajtze'en í Jerusalén, a'iné a'í pu antiújmu'aree íye chajta'a a'íjna í Rey ti ve'ée. ³⁶ Caxu seajta te'ataújratzi'iracare'en niuucajtze'en mi a'amuamu'úu jetze, a'iné caxu rujímua'a sena'a raayí'iti sej raatéxu'umuare'en na'ari sej raatécuainare'en se'j mi a'amua cipua.

³⁷ 'Ché'e ayén éene'en, ti pua'a piyen raataxáj yee “¡Jee!”, ché'e ayén éene'en tzáahuati'ira'a jime'e yee “¡Jee!” Ajta, ayén che'atá na'a, ti pua'a piyen yee “¡Capu!”, ché'e ayén éene'en tzáahuati'ira'a jime'e yee “¡Capu!” Ti'ití ti a'ij se'icíe 'een, a'íjna jetze pu avé'eme'ecan a'íjna í ti a'ij pua'a 'een.

Jíme'en a'ímej í mej puajtzi huataúra'a

(Lc. 6:29-30)

³⁸ 'Xu'uri siyen tiú'unamujri'i í mej mejmí'i miyen tí'ixaxa'ata'a tijín: “Tí pua'a ja'atí ra'itátini í jí'iseáara'an í ruxí'ej tevi, ruxe'eve'e ti a'íjna í ja'ati ayén che'atá na'a tiu'unájchita rují'i jime'e.”

Ajta ayén tijín: “Tí pua'a ja'atí seij ra'antácuura í tamaara'an, ruxe'eve'e ti a'íjna ja'atí ayén che'atá na'a tiu'unájchita rutamej jíme'e.”

³⁹ Mí neajta inee, ayée nu tejá'amua'ixaate'e yee: Caxu siyen che'atá sena'a raruure í ti a'ij pua'a 'een a'ij ti a'ín ari ayén amuáaruu mú'ejmi. Tí pua'a ja'atí mu'itéjveeni mua'ipée jetze ari'iríinta'a pújme'en, patá'aj pajta raatá'an ti mu'itéjveeni í seijta'a í mua'ipée jetze. ⁴⁰ Tí pua'a ja'atí ca'anéri jín muájhuavii mi á'asiicu'u ti ij a'ín mú'ijchueeni, patá'aj raatá'chuite'en pajta mi pej jíme'en ra'itévajra mi á'ahuare'etze'e. ⁴¹ Ajta, ti pua'a ja'atí mua'áijte'e pej ti'á'ara'an té'entini seij vi'ira'a ímuá ti huatátee, patá'aj hua'apua vi'ira'a ímuá té'entini. ⁴² Pajta, patá'aj raatá'an, ti pua'a ja'atí ti'itíj muáhuaviira, capej ramuaire'e í ja'ati ti muane'íri'ira a'ame.

*Mej nu'u huá'axe'eve'en í mej huá'ajcha'ire'eca
(Lc. 6:27-28, 32-36)*

⁴³ Ayee xu seri ráanamujri'i í mej mejmí'i miyen tí'ixaxa'ata'a tijín: “Patá'aj raxí'eve'e puá'ara'ani pe'íjna í á'amiigu.” Ajta ayén tijín: “Patá'aj rájcha'íire'e puá'ara'ani pe'íjna í ti muájcha'íire'e.” ⁴⁴ Mí neajta inee, ayée nu tejá'amua'ixaate'e yee: Patá'aj raxí'eve'e puá'ara'ani a'íjna í ti muájcha'íire'e. Pajta rahuaviira í Dios jemi a'ímej jíme'en í mej a'ij pua'a á'amuaruure sej si siyen ruxí'ej éene'en xá'ara'ani a'ujna, á'amuyaya'upua ti é'eseijre'e u ta japua.

⁴⁵ 'A'í pu hui huatá'aca ti a'ín xica hua'utétatzavi'ite'e huá'a japua í mej a'ij pua'a tí'iteteite, ajta huá'a japua í mej rí'i tí'iteteite.

Ajta a'ñi pu huatá'aca mej mi víjvi'iyey huá'a japua í mej xí'epi'in ríci, majta huá'a japua í mej a'ij pua'a ríci. ⁴⁶ Tí pua'a siyen huá'axe'eve'e sena'a a'imej í mej já'amuaxe'eve'e mú'ejmi, ¿ni secaí siyen tí'imua'atze sej si se'ijna jín tí'itíj huamuá'itín í Dios jemi? Mí seajta caí, caxu. Casi'i, ayée mú che'atá mena'a ríci a'ime í mej á'ujujhua'an í mej hua'ujíjve'e í mej tí'itíci. ⁴⁷ Ajta, tí pua'a siyen hua'utateújte sena'a se'imej í mej á'amua'ihuaamua'a pú'een, ¿ni qui caí ayén tejamuá'amitíejte'e sej siyen hua'utémua'itín í seica? Mí seajta caí, caxu. ¿Ni qui mecaí miyen ríci a'ime í mej caí ramua'ate í Dios tzáahuati'ira'a jíme'e? Ayee mú ríci xaa ne'u.

⁴⁸ 'A'ij pu jín, setá'aj siyen raanaíjmire'en a'achú tí tejamuá'aturaate'e, sej si siyen ruxí'ej 'eene'en temua'a naa a'ujna a'u tí á'amuaya'upua é'eseijre'e u ta japua.

6

Jíme'en a'imej í mej ruseijrata mej miyen ríci tí xí'epi'in

¹ Rí'í xu'u mú'een sej caí siyen huárini í tí xí'epi'in 'een mé jéjre'e huá'a tzajta'a í teite mej mi amuaaséj. Tí pua'a siyen sena'a rijca, capu tí'itíj tejá'amua'ití a'ijna jemi í sej rájya'upua tí a'ñn tejámuaatapuá'ijve'en. ² A'ij pu jín, setí'ij tíhuá'apuá'ijve'e a'imej í mej caí a'ij tí'ijviicua'i, caxu raxájta mé jéjre'e yee ayée tu huaríj. Ayee mú xaa ríci seica í ruteyujta'a, majta caaye jetze a'ime í mej ra'ará'astijre'e hua'aye'ira jéjre'ecitze'e. A'ñi mú miyen ríci mej mi a'ñn teite rí'í

tihua'utá'ixaate'en. Ayee nu tejá'amua'ixaate'e tijín a'íi mú meri nain huamuá'iti me'íjna jime'e í mej teite rí'i tiu'utá'ixaa. ³ Mí pajta mú'ee, ti pua'a tí'itíj paraatapuaíjve'en í ti caí a'íj tí'ijviicua'i, ayée pej huárini ti ij caí ja'atí ráamua'aree. ⁴ Ayee pej huárini, ti pua'a petiu'utapuaíjve'en avíitzi jime'e, aj pu xaa, a'íin í pej rájya'upua, a'íi pu raseíj í ti rú'avaa. Ajta, a'íi pu timuaatá'asin a'íjna í pej raamuá'iti.

Jesús pu tihuá'amua'ate a'ij ti tiraatéjhuaauuni í Dios jemi

(Lc. 11:2-4)

⁵ 'Ajta, setí'ij mú'een téniusime'en í Dios jemi, caxu siyen jéjre'ecitze'e rijca matíj í seica í mej nu'u ra'ará'astijre'e hua'aye'ira í mej miyen tí'ijri'ire. Yee pu tihua'aráanajche mej uteáru'ipi u teyujta'a mej huatéjniuuni í Dios jemi, na'ari mej miyen e'ejcáaci'ica a'ujna caaye jetze mej mi seica hua'useíj. Ayee nu tejá'amua'ixaate'e tzáahuati'ira'a jime'e, amí mu'u huamuá'iti, xaa ne'u.

⁶ 'Mí pajta mú'ee, patí'ij téniusime'en í Dios jemi, pauj mi'i uteárutén a'ujna 'achi'itá. Pajta te'iteanán í ta'anténine'i jime'e. Aj pej xaa pi huatéjniuuni a'íjna jemi í pej rájya'upua í ti caí seijre'e. Ajta á'iyen a'íjna í pej rájya'upua í ti tí'isise'ij naíjmi'i tíj na'a a'u ti é'eruuri'ihuaca'a avíitzi jime'e, a'íi pu hui muaatá'asin í pej raamuá'iti.

⁷ 'Ajta, patí'ij téniusime'en í Dios jemi, capej piyen á'ateevi'in pej téniusime'en í niuucari jime'e ti caí a'íj huataújmu'a. Ayee mú xaa rici a'íime í mej caí ramua'ate í Dios. Ayee pu tihuá'amitiejte'e

ti Dios ayén huá'unamua ti pua'a miyen á'ateevi'in
 mej téniiusime'en. ⁸ Caxu siyen che'atá sena'a
 rijca matíj a'íme, a'iné ayée pu i tí'een sej caí
 xi huatéeniu jemin í sej rájya'upua, a'í pu ari
 rú'umua'aree tí'tíj ti a'ij tejamuá'aturaate'e.

⁹ Ayee xu si tí'ijhuaviira. Siyen tíjín:

Mú'ee, í pej tá'íya'upua,

a'úu pej é'eseijre'e u ta japua,

miché'e rí'í yá'unamuajra a'ij pej ántehuaa.

¹⁰ Ché'e teja'uré'enen a'ájna xicájra'a jetze

patí'ij nainjapua tiu'uta'aíjta

íiyen chaanaca japua.

Miché'e ra'ará'astijre'en a'ij pej tí'ijxe'eve'e

íiyen chaanaca japua

mej mi miyen che'atá mena'a

ra'ará'astijre'en u ta japua.

¹¹ Patá'aj pajta taatá'an í ti tí'icua'iri'i

í ti ruxe'eve'e nain xicaj tzajta'a.

¹² Titaatá'uuni'iri'i í tej jín auteájturaa mú'eetzi

jemi

a'iné ayée tu che'atá tena'a

rí'í tíhua'utá'uuni'ira a'ímej

í mej auteájturaa itejmi jemi.

¹³ Pajta, capej piyen titaatá'acare'en ti ayén

títáaci'iti

í tej jíme'en caí rá'aviicua'i

sino patá'aj piyen ta japua huániuuni

ti ij caí taatémua'itín a'íjna ti a'ij pua'a 'een.

Ayee tu tí'imuahuvii a'iné mú'ee pej tí'ita'aijte'e

nainjapua,

mú'ee pej antí'amua'aree nain jime'e,

miché'e naími'i rí'í timuaatatémua'aviste'en

tíj na'a rusén jime'e.

14 'A'íj nu jín niyen tejá'amua'ixaate'e. Tí pua'a siyen tihua'utá'uuni'i í teite í mej jín auteájturaa mú'ejmi jemi, a'íí pu ajta tejámuaatá'uuni'ira mú'ejmi a'íjna í sej rájya'upua ti a'uun é'eseijre'e u ta japua. 15 Mí ajta, ti pua'a secaí siyen tihua'utá'uuni'i í teite í mej jín auteájturaa mú'ejmi jemi, a'íjna í sej rájya'upua, capu ajta tejámuaatá'uuni'ira mú'ejmi í sej jín auteájturaa í jemin.

Jíme'en í mej jín rú'itzi'ive'e

16 'Tí pua'a seúru'itzi'ive'e, caxu siyen acaújtzaahuat'e í runéerime jetze matíj a'íime í seica í mej miyen rici jéjre'ecitze'e. A'íime í teitejra'a, ayée mú acaújtzaahuat'e í runéerime jetze mej mi seica teite ráamua'aree yee mej rú'itzi'ive'e. 17-18 Ayee nu tejá'amua'ixaate'e tzáahuati'ira'a jime'e. Mu'uri me'íjna jíme'en raamuá'iti nain í ti tihuá'aci'iti. Mí pajta mú'ee, patí'ij á'itzi'ive'e, patá'aj acá'ajista'ante'en, pajta te'avá'ahuaate'en á'amu'uutze'e aceite jime'e, mej mi caí ráamua'aree í teite yee pe'á'itzi'ive'e. A'íí pu'u ayá'upua í pej caí rasise'i, a'íí pu ramua'aree. Ajta a'íjna í ayá'upua ti rasise'i í ti rú'avaa, a'íí pu muaatá'asin í pej raamuá'iti.

Jíme'en í ti jeíhua huáp'i ruxe'eve'e í Dios jemi
(Lc. 12:33-34)

19 'Caxu siyen té'useire'e u ruchilítá jeíhua í ti huáp'i tí'ijnajche sej si se'uun te'urácha'íca. Tí pua'a siyen huárini, aj mú mi tejpuási raatéte'eneajxi'isin í caanari. Ajta í tepúusti'i, temua'a pu tiu'uteújchuitaamua'asin. Majta a'íime í nahua'ari, a'úu mú uteáruti ca'anéeri

jime'e. Mat'íj mi té'unahua'an. ²⁰ Mí seahta mú'een, setá'aj te'uhuáseire'en u ta japua jeíhua í ti huápi'i ruxe'eve'e í Dios jemi. Capu ti'it'íj ruchuitáamua'aca a'ujna, capu ajta ti'it'íj a'uvaíjtzí. Camu majta uteáru'ipi í nahua'ari me'újna. ²¹ Ayee pu té'eme: ti'it'íj ti na'a ti mú'ejmi tejá'amua'a, ti jaítze'e timuaatéva'iri, mú'een xu tiújmua'atzíte'e xá'aju'un se'íjna jime'e.

Jíme'en í ti jín rutátzavíite'e
(Lc. 11:34-36)

²² 'Ajta hui, amíjna mi á'aj'i, a'ii pu a'ín pú'een í pej jín á'uche'ecan. Tí pua'a ri'éene'en puá'ajji'isíjme'eni, temua'a pej naa meteúunee. ²³ Mí ajta, ti pua'a caí ti'it'íj vaire'e mua'a jí'i, ayée pu hua'éen cumu tíj huatíca'a. Ajta mua'axiejniu'uca, ti pua'a piyen rí'i raaté'avaa, ayée pu che'atá na'a tí'ivaire'e í pej jín huáye'íven huá'a tzajta'a í teite. Ajta ti pua'a piyen caí rí'i tiraaté'avaa í mua'axiejniu'uca ti ij caí ché'e mú'á'ayee mú'á'uvi'itijcare'en, ¿ni caí ayén te'iráame cumu tíj huatíca'a? Capu a'atzu huáneeri'i.

Jíme'en í tumin í Dios jemi
(Lc. 16:13)

²⁴ 'Capu ja'atí raayí'iti ti hua'apuaca jemi tiu'utévaire'en. Tí pua'a tiu'utatése'en ti ayén huárini, seíj pu ticha'íire'e a'ame ti tí'ira'aijte'e, ajta í seíj, a'íi pu raxí'eve'e a'ame ti tiraata'aijte'en. Na'ari caí, nain pu jín tiraatévaire'esin í seíj, ajta a'íi pu caí ra'ará'astijre'e í seíj ti tí'ira'aijte'e. Jíme'en a'íjna í Dios, ajta jíme'en a'íjna í tumin, capu ja'atí ayén raayí'iti ti tiu'uta'aíjti'ire'en ruxí'ej na'a a'ímej jemi í mej hua'apua.

*Dios pu nu'u rí'i tihuá'acha'íi í ruyaujmua'a
(Lc. 12:22-31)*

²⁵ 'A'íj nu jín niyen tejá'amua'ixaate'e jíme'en a'íjna yee: Caxu se'íjna jín tí'imujca yee: “¿A'iquí tetí'icua'ani?”, nusu yee: “¿A'iquí tetí'iteye'en?”, na'ari yee: “¿Ti'itaqui jín tetiu'utétachejte'esin?” ¿Ni caí jaítze'e ruxe'eve'e í Dios jemi sej ruuri xá'ara'ani, caí í cua'ira? ¿Ni caí ayén che'atá na'a jaítze'e ruxe'eve'e í Dios jemi á'amuahua'ira'a tí ruuri, caí í sej jín tiu'uteújchejte'en? A ni'íjtá ne'u.

²⁶ 'Casi'i, hui sehua'useíj mi pina'ase í mej júte'e rá'ara'a. Camu a'atzu tí'ihuaste'e, camu majta tí'itza'anaca, camu majta rase'iri í imue'eri í ruchi'itá. Mí ajta, a'íi pu tihuá'ami'icuaaca a'íjna í á'amuyá'upua a'uun tí'éeseijre'e u ta japua. Ajta jeíhua xu jaítze'e jetzen ruxe'eve'e mecaí a'íime mi pina'ase. A'íi pu rí'i tejá'amua'acha'íi a'ame. ²⁷ Capu a'atzu tí'ivaire'e tí ja'atí ayén á'uche'ecane'en ayén te'entímua'astí a'íjna jíme'e yee a'iquí té'eme. Capu a'atzu raatéva'iri tí jaítze'e á'ateeví'in.

²⁸ 'Ajta, ¿a'iné leen jín siyen tí'itzi'ine'e se'íjna jíme'e yee tí'itájqui jín tetiu'utétachejte'esin?

'Casi'i mú'een, xaaseíj mi xuuxu'u a'íj tí té'ejvivausi mé já'ahua'a tí huapá'atza. Capu tí'imíjhuaca mi xuuxu'u, capu ajta tí'itzaca. ²⁹ Mí neajta inee, ayée nu tejá'amua'ixaate'e, a'íjna í rey, a'íjna í Salomón teecan, jé'ecan pu huápi'í tí'ijcha'íca'a. Mí ajta, capu ja'anáj naa éene'en tiu'uteújchejte tíj mi xuuxu'u.

³⁰ 'Ayee pu'u, Dios pu ayén naa éene'en rí'i tí'iruure mi íxaj tí íjii a'uun é'eseijre'e a'úu tí a'upá'atza. Ajta á'iyen, aré'apua'a rasiichen. Tí'íj huatéehuan, aj mú mi raateátaira chuej

tzajta'a tá'ajtaavijhua. Dios pu xaa jaítze'e rí'i á'amuaruure caí a'íjna ti rí'i ráaruu mi íxaj. Mú'een xu hui caí a'atzu té'atzaahuatze'e xaa ne'u. ³¹ A'íj nu jín niyen tejá'amua'ixaate'e. Caxu siyen tí'imujca se'íjna jime'e yee: “¿Tí'itájqui tecua'ani?”, nusu yee: “¿Tí'itájqui teyé'en?”, na'ari yee: “¿Tí'itájqui jín tetiu'utétachejte'esin?”

³² A'íime í mej caí ramua'ate í Dios tzáahuati'ira'a jime'e, a'ii mú a'ín pú'een í mej jín rahuauca. Mí ajta, a'ín í á'amua'upua ta japua ti é'eseijre'e, a'í pu ari ramua'aree nain tíj na'a í ti tejamuá'aturaate'e. ³³ Ayee pu'u, seuj mi'i raatahuaún ti Dios tejamua'aíjte'en, seajta sej ra'ará'astijre'en a'ij ti a'ín tí'ijxe'leve'e. Tí pua'a siyen huárini, Dios pu ajta tejámuaatá'asin naíjmi'i a'íjna í ti tejamuá'aturaate'e.

³⁴ 'Ayej xaa ne'u ti'ayajna. Caxu tí'imujca se'íjna jime'e yee a'iquí té'eme ruijmua'a. Ruijmua'a xu sijta tí'itese'e xá'aju'un se'íjna jime'e í ti tejá'amua'íiti a'ájna. Amí pu'u aúche'e í sej jín tí'itese'en íjii.

7

Tej nu'u caí seica jetze tí'ijpua'ajte'e

(Lc. 6:37-38, 41-42)

¹ 'Caxu ché'e sena'a seica jetze tí'ijpua'ajte'e í sej ti i caí Dios ayén mú'ejmi jetze te'ujpuá'ajte'en ca'anín jime'e. ² Ayee pu'u, setíj siyen tí'ijxajtzi'ira í ruxí'ej tevi, ayée pu che'atá na'a Dios mú'ejmi tejá'amua'axajtzi'i. A'achú sej caj tiraatá'an í sej, ayén che'atá na'a tejá'amua'íiti. ³ ¿A'iné 'een jín siyen rasise'i á'amua'ihuaara'a í tí'irí c'ílieen jín te'utéjturaa í Dios jemi? Mí seajta

mú'een caxu rusise'ij í sej ve'ecán jín auteájturaa jemin í Dios. ⁴ Ajta, ti pua'a peri ve'ecán jín auteájturaa í Dios jemi, ¿a'iné tí'iri'iri pej piyen tiraatá'ixaate'en pemíjna ti cálieen jín a'uteájturaa a'ij ti ti'itíj jín te'uteájturaa? ⁵ Mú'ee, í pej caí piyen mé teuúmua'aree, pauj mi'li nain jín tiu'utetzáahuate'en a'ímej jemi í pej jín auteájturaa. Aj pu xaa raavíte'e a'ame pej piyen tiraata'ixaate'en í sej a'ij ti ti'itíj jín te'uteájturaa.

⁶ 'Caxu siyen tihuá'ixaate'e í niucari ti jíme'en raxa í Dios huá'a tzajta'a a'ímej í mej tiú'uxana'avi'iste'e mej mi caí á'amuaxieehuari'ira matíj í tzi'ici mej tiú'uche'eveca. Ajta caxu siyen tihuá'ijcate'e í ti Dios jemi é'eme'ecan a'ímej í mej caí tí'itevi'ira'a. Na'ari caí, ayée mú rini matíj í tuiixu í xarij tzajta'a a'utí jé'ejmuaa. A'ij mú pua'a tejámuaataxájta, mej nú'u amuajcha'íre'e mú muá'aju'un huápíi.

*Mej nu'u rahuauca í Dios jemi tí'ij a'ín hua'utá'a
(Lc. 11:9-13; 6:31)*

⁷ 'Setá'aj siyen seuj rahuauca í Dios jemi, a'iné a'í pu tejámuaatá'asin. Tí pua'a siyen rahuauca í jemin, aj xu xaa ráateuni jemin í Dios. Seuche'e seajta te'ejteátu'asixi'in í puéerta jetze. Dios pu xaa te'antácuuna, amuaatá'asin í sej jíme'en rahuaahuau. ⁸ Ayee pu té'eme a'iné ti pua'a ja'atí ayén tí'ijhuauca, a'í pu ajta ra'ancuré'asin. Tí pua'a ja'atí ti'itíj huauca, a'í pu ráateuni. Ajta ti pua'a ja'atí ayén te'ejteátu'asixi'in tá'apueerta, Dios pu xaa te'antácuuna.

⁹ '¿A'iné tejamuá'amitiejte'e mú'ejmi? Tí pua'a muá'ayauj ayén tí'imuahuviira í pan

pej raata'í'ite'en, ¿ni mi tetej paraatátistejsin? Capej xaa ne'u tetej raatátistejsin sino pan pej raata'í'ite'esin. ¹⁰ Na'ari, ti pua'a ayén tí'imuahaviira pej hua'ité raatá'an, ¿ni qui cu'ucu'u paraatapíjte'esin? Capej xaa ne'u cu'ucu'u raatapíjte'esin sino hua'ité pej raatá'asin.

¹¹ 'Jee sein, ayej ti'ayajna, mú'een xu caí urarí'en í ru tzajta'a. Mí seajta mú'een, seúche'e xu ramua'aree a'ij sej ye'í huárini sej si hua'utapuaíjve'en í ruyaujmua'a ti'itíj ti i'irí'en. Ajta í á'amua'iya'upua, jeíhua pu jaítze'e hua'utá'asin í ti ti'irí'een a'ímej í mej rahuaviira muá'aju'un.

¹² 'A'íj xu jín siyen huárini nain jime'e. Setá'aj siyen che'atá sena'a huá'uruuren í ruxí'ej teite a'ij sej tí'ijxe'eve'e mej miyen amuáaruuren mú'ejmí. Ayee pu huataújmua'a nain ti té'eyu'usí'i í yu'uxari jetze Moisés ti ra'uyú'uxaca'a, ajta í seica jetze í mej ra'uyú'uxaca'a a'íime í mej tí'ixaxa'ata'a í Dios jetze me'ecan.

*Jíme'en í juye ti auuyaúj, ajta í ti c'íj auuyaúj
(Lc. 13:24)*

¹³ 'Sej si e'ará'asti a'úu ti Dios é'eseijre'e, ayée xu huárini. A'uun xu a'uteárute í puéerta jetze ti c'íj antéeyauj. Jee xaa, seíj pu seijre'e í puéerta ti antéeyauj. A'uun pu pújme'en e'enténine'í í juye ti ajta auuyaúj. Mu'íití mú me'uun a'uteáru'ipi, majta a'íj mú japuan c'íne í juye ti auuyaúj. Mat'íj me'uun a'uré'enen a'u ti aupuá'ari, naími'í mú jé'e huaújpu'a'arixí'isin, micu. Miyá'ujisin í ruxíejniu'uca ti auj ruurica'a. ¹⁴ Mí ajta í seíj í puéerta, a'íj pu hui c'íj antéeyauj, ajta a'ín í

juye ti a'uun e'enténine'i, cǐj pu auuyaúj. Ajta jé'ecan pu muári'eri ti ja'atí japuan huamé'en ti ij a'uun e'ará'asti Dios ti é'eseijre'e ti ij ruurican a'uteáuran í Dios jemi. Ajta, camu mu'íi í mej miyen tí'irateuni.

Mej nu'u ráamua'aree ti'itǐj ti cǐye'ara'an pírici me'ǐjna jime'e ti taaca

(Lc. 6:43-44)

¹⁵ 'Rí'í xu'u, mú'een, huá'a jemi í mej tí'ihua'itaca. Ayee mú tí'ixaxa'a tǐjǐn: “Dios jetze me'ecan tu hui tí'ixaxa'a.” Mé mú ve'eré'ene mé muá'acanta. Ayee mú á'ujujhua'an a'amua tzajta'a. Cu xiee mé caí ti'tǐj a'ij ruure. Mí ajta, capu ayén ti'ayajna. Jee xaa ne'u ayén ti'ayajna. Ayee mú 'een matǐj í ǐra'avete í mej tí'itecui'ica. Jé'ecan mú tihuá'ari'iraca í teite í tihua'áa. Majta huá'acuanamuáj. ¹⁶ Rǐ'irí sej si siyen tihuá'umua'ati se'ǐjna jime'e a'ij mej ye'í rici. Ayee xu che'atá sena'a tihuá'umua'ati setǐj tí'ijmua'ate se'ǐj í cǐyej ti pua'a caí rǐ'éene'en taca'a. Casí'i, jetzen a'ǐjna í ti tétzicare'e, capu a'ǐjna jetze taaca í uuva; capu ajta a'ǐjna jetze taca'a í huaréj, jetzen a'ǐjna í cǐyej ti tétzicare'e.

¹⁷ 'Ayee pu tí'een, nain í cǐyej ti ti'irǐ'een, rǐ'éene'en pu tí'itaca'a. Ajta, nain í cǐyej ti caí ti'irǐ'een, capu ajta rǐ'éene'en tí'itaca'a. ¹⁸ Capu a'atzu a'ij tí'irǐ'iri ti a'ǐn cǐyej ti ti'irǐ'een, ayén taca'a a'ǐjna ti caí rǐ'en. Ajta, jíme'en a'ǐjna í cǐyej ti caí rǐ'en, capu ajta í'irǐ'iri ti rǐ'éene'en tiu'utáca'an. ¹⁹ Mí ajta a'ǐme í teite, ayee mú 'een tǐj í cǐyej ti caí ti'irǐ'een. Dios pu ayén che'atá na'a huá'aruuren matǐj í teite miyen tí'iruure í cǐyej ti caí rǐ'en. A'ǐ

mú tél'ijveichixi'isin, majta ra'anteátaira. ²⁰ A'ij nu jín niyen tejá'amua'ixaate'e tijín: Ayee xu'éeni'ici'e huá'umua'ati se'ijna jime'e a'ij mej ye'í rici.

*Camu nu'u najmi'i a'uun a'uteáturaasin
tavástara'a ti é'eseijre'e
(Lc. 13:25-27)*

²¹ 'Mí majta me'ín í mej miyen tí'inejee tijín: “Nevástara'a, casi'i nevástara'a”, camu naími'i me'uun a'uteáruti a'u ti tejé'ajta í Dios. A'ii mu'u me'uun a'uteáruti í mej miyen rici a'ij ti tí'ijxe'eve'e í Dios. ²² Ayee pu té'eme a'ájna xicájra'a jetze tí'ij Dios ayén huá'axijte'en í teite. Mu'iití mú miyen tinaatá'ixaate'esin me'ijna jime'e yee: “Nevástara'a, casi'i nevástara'a, teen tu tiu'utaxájtaca'a aniúucajtze'en tet'í'ij teuj ruurica. Teajta aniúucajtze'en jín hua'utamuarí í tiyaaru'u mej huá'a tzajta'a seijre'eca'a. Ayee tu che'atá tena'a, jeíhua tiu'umuáriej te'í'ijna jime'e tej mú'eetzi jetzen arátaca'anejca'a.”

²³ 'Mí neajta inee, ayée nu hui ti-hua'utá'ixaate'esin tijín: “Canu ja'anáj amuaamuá'a a'atéenni sej pú'een. Caxu a'atzu nete'testemua'a pú'een. Sericu, sej hui iiyecuí inee jemi, mi sej a'ij pua'a rici.”

*Jíme'en í mej japuan rá'ajtaahuaca'a í ruch'i í
mej hua'apua*

(Mr. 1:22; Lc. 6:47-49)

²⁴ A'ij pu jín, ja'atí ti na'a ti ayén nenamua, ajta ti ayén ra'ará'astijre'e a'ij nej tí'ixaxa'a, ayée pu hui che'atá na'a mé teuúmua'aree tíj a'í'ijna í ja'atí ti hu-ateújchi'ite tetej japua. ²⁵ Aj mú mi huatéviiyec'a'a.

Ajta cámi'yixi í jaj. Ajta huatá'eecareca'a. Ajta a'ín í chi'ira'an, capu á'ave a'iné tetej japua pu rá'ajtaahuaca'a. ²⁶ Mí ajta, a'íjna í ja'ati ti ayén nenamua, ajta capu ayén ra'ará'astijre'e a'ij nej tí'ixaxa'a, ayée pu che'atá na'a 'een tíj a'íjna í ja'ati ti caí ti'itíj mua'aree. A'íjna í ja'ati huateújchi'ite a'u ti á'useaata'a. ²⁷ Aj mú mi huatéviyeca'a. Ajta cámi'yixi í jaj. Ajta huatá'eecareca'a. Ca'anacan pu á'ave í chi'ira'an. Jé'ecan pu yá'urie a'íjna í ja'ati ti huateújchi'ite a'u ti á'useaata'a. Ayee pu che'atá na'a tí'ijruuren í ja'ati ti caí ra'ará'astijre'e a'ij nej tí'ixaxa'a. —Ayee pu tihua'utá'ixaa a'íjna í Jesús.

²⁸ Tí'ij Jesús ra'antipua'ajte ti tihua'utá'ixaa, jeíhua mú huajíjxica'a me'íjna jime'e a'ij ti tihua'umuá'ate. ²⁹ Capu cha'a na'a tihua'umuá'ate matíj í seica í mej tihuá'amua'atehua'a í yu'uxari jetze, sino ayée pu'u cumu seíj ti ti'itéjvee ti'itíj jime'e ti vel'ée.

8

*Jesús pu seíj tiú'uhuaa ti ru jetze cá'atzaca'a
(Mr. 1:40-45; Lc. 5:12-16)*

¹ Tí'ij acájraa í Jesús jirí jetze, jeíhua mú teite a'ucíj jamuan. ² Tí'ij jí seíj ave'eré'ene í Jesús jemi. Tí'icui'icaa a'íjna jime'e ti tinéj í 'atzaj huá'ire'ara'an jetze. Ayee mú ratamuá'amua tíjín lepra. Tí'ij i a'ín títunutaca'a jemin í Jesús. Ayee pu tiraatá'ixaa tíjín:

—Tí pua'a hui mua'ará'anjche pej tináahuaate'en.

³ Aj pu i Jesús ra'ajtamuá'ariej. Ayen tíjín:

—Na'ará'anjche pej huarún.

Jíme'en pu'u ayén raataxájtaca'a, aj pu i tiraacá'ari'iri'i í ti jíme'en tí'icui'icaa. Tí'ij jí'huarúj.
 4 Aj pu i Jesús ayén tiraatá'ixaa tíjín:

—Casi'i, capej ja'atí ixaate'e sino aricu, a'íjna jemi ti tí'iva'iri teyujta'a. Ché'e muaaseíj. Pa-jta tiu'utámuaí'ivejta a'ij ti tiu'uxájtaca'a í Moises teecan. Ayee mú éeni'ici'e ramua'aréeren tíjín pepu'uri huarúj.

Jesús pu tiráahuaa a'íjna ti ravaire'eca'a a'íjna í xantaaru'u ti anxíte tí'aijta
 (Lc. 7:1-10)

5-6 Aj pu i Jesús a'uteájrupi a'ujna Capernaúm. Tí'ij a'uun a'uteájrupi, seíj pu u a'uvé'emej ti i'í xantaaru'u. A'ii pu a'íin pú'een ti anxíte tí'aijta. Jé'ecan pu rájhuaviiri'i a'íjna í ja'atí. Ayen tíjín:

—Nevástar'a, jé'ecan pu tí'icui'i a'íjna ti nevaire'e. An pu a'ujcá'a í utaatzi japua. Ciyáaxara'a. Nainjapua pu racui'i huáp'i'i.

7 Aj pu i Jesús ayén tiraatá'ixaa tíjín:

—Née nu xaa a'umé'e na'ame nej ni tiráahuaate'en.

8 Aj pu i ayén tiu'utaniú a'íjna ti anxíte tí'aijta tíjín:

—Nevásta'ara'a, capu ayén muaavíjte'e pej piyen uteárute u niche, a'iné canu Israél jetze ajtéme'ecan. Ayee pepu'u huárini, patá'aj piyen tiraataxáj í niuucari jíme'e. Aj pu xaa rujni a'íjna ti nevaire'e. 9 Ayee nu tí'imua'ixaate'e ne'íjna jíme'e í mej seica tí'ine'aijte'e ineetzi. Neajta inee, nee nu seica tí'aijte'e. Tí' pua'a niyen tiraata'ixaate'en seíj tíjín: “Aricu, u pá'ume'en”, a'í pu xaa a'umé'e a'ame. Na'ari, ti pua'a niyen tiraata'ixaate'en í seij

tijín: “Yé vé'exijri'i”, a'íi pu ajta yé ve'eré'enejsin. Neajta niyen tiraata'aíjtesin í ti nevaire'e tijín: “Aisí mú'ee, pí huaríchi.” Ajta a'íin, ayée pu rini. —Ayee pu tiu'utaxájtaca'a a'íjna í xantaaru'u.

¹⁰ Tí'ij Jesús ráanamujri'i, jé'ecan pu huataújtemua'ave. Aj pu i ayén tihua'utá'ixaa a'ímej í mej rá'ajaahuate'e tijín:

—Ayee nu tejá'amua'ixaate'e tzáahuati'ira'a jime'e. Huá'a tzajta'a í teite ayujna mej huachéjme tíj na'a ti huatacá'a íiyu Israél, canu ja'anáj seíj huaté'uu íiyu Israél, ja'atí ti ayén che'atá na'a té'atzaahuate'e tíj a'íjna i teáata'a. ¹¹ Neajta niyen tejá'amua'ixaate'e, a'íjna jime'e yee jeíhua mú u a'uvé'ejju'u muá'aju'un mej mi a'ujrá'ase me'íjna jamuan í Abraham teecan, majta me'íjna í Isaac teecan, majta me'íjna jamuan í Jacobo teecan. A'uu mú hui a'uvé'ejju'u muá'aju'un a'u ti xicaj'eíjninei, majta a'u ti xicaj'e'eteáru'ipi. Aj mú mi tí'icua'ani huá'a jamuan í mé huaíca tí'ij teja'uré'ene a'ájna xicájra'a jetze ti Dios nain jín tiu'uta'aíjta íiyen chaanaca japua. ¹² Mí majta a'ímej í mej Israél jetze ajtémecan, Dios pu hua'irá'iti á pua'acivé a'u ti a'utíca'a. Jéíhua mú huateujyéineajra'asin, majta jeíhua mú ancuré'ujci'imée muá'aju'un í rutamej jime'e a'íjna jime'e mej jeíhua rajpuaíitzi. —Ayee pu tihua'utá'ixaa.

¹³ Aj Jesús ayén tiraatá'ixaa a'íjna ti anxíte tí'aijta tijín:

—Aricu, ayée pu té'eme patíj peri té'antzaahua. Jíme'en pu'u ayén tiraatá'ixaa, aj pu i huarúj a'íjna ti tí'ivaire'e a'íjna jemi í xantaaru'u. Tí'ij jí á'uraa a'íjna í Jesús.

*Jesús pu tiráhuua a'íjna mu'uneára'an í Pedro
(Mr. 1:29-31; Lc. 4:38-39)*

¹⁴ Aj pu i Jesús a'uun a'ará'a Pedro ti é'eche. A'uu pu i a'íin huasej a'íjna í mu'uneára'an í Pedro. An pu já'ujca'atii í utaatzi japua. Tí'icui'icaa. Pístaca'a a'íjna í 'íita'a. ¹⁵ Aj pu i Jesús rajví'i muájca'are'ara'an jetze. Jíme'en pu ayén huaríj, aj pu'i huarúj. Ajta a'íin í 'íita'a, a'íi pu ájchee. Ajta á'iyen a'utéjche ti tiraamí.

*Jesús pu jeíhua tihúa'uhuaa í teite
(Mr. 1:32-34; Lc. 4:40-41)*

¹⁶ Tí'ij huateática'areca'a, jeíhua mú huaje'eráavi'ti Jesús jemi a'ímej í mej tiyaaru'u huá'a tzajta'a seijre'eca'a. A'íi pu hua'uta'aíj a'ímej í tiyáaru'use mej nu'u huiráçine í teite tzajta'a. Ajta naijmi'ica pu tiú'uhuaa í mej tí'icucui'icaa. ¹⁷ Ayee pu tiuju'uríj ti ij araúrasten a'ij ti tiu'utaxájtaca'a a'íjna í Isaías, í ti ajmí'i tí'ixaxa'ata'a í Dios jetze me'ecan. Ayen tijín: “A'íi pu titá'ari'iri'i a'íjna í ti jín caí ché'e tú'uca'anisti'iraca'a. Ajta a'íi pu yá'utií í tej jín tí'icucui'icaa.”

*A'íime í mej rax'íeve'eca'a mej jamuan
á'ujjhua'ane'en í Jesús
(Lc. 9:57-62)*

¹⁸ Tí'ij Jesús hua'usej í teite í mej jeíhua ajteáçireca'a í jemin, aj pu i ayén tihua'uta'aíjte mej nu'u antáçine antavén pújme'en. ¹⁹ Aj pu i seíj ti tiújmua'ate í yu'uxari jetze, a'íi pu ave'eré'ene jemin í Jesús. Ayee pu tirájhuaviiri'i tijín:

—Maestru, niché'e á jamuan á'uche'ecane'en a'u ti na'a pej a'umé'e pua'amé.

20 Aj pu i Jesús ayén tiraatá'ixaa tijín:

—Canu mu'u a'umé'e na'ame. A'ñime í arachuíjse, a'úu mú hui u'uche cuunísta'a, majta a'ñime í pina'ase a'úu mú ti'itítu'a a'u mej é'e'aseca. Mí neajta inee, i nej neajta teáata'a jetze airáane, canu a'atzu huatéechi'i í nej tzajta'an huácuti. —Aye pu tiraatá'ixaa.

21 Ajta seíj ti á'uche'ecane'e jamuan, a'ñ pu ayén rájhuaviiri'i tijín:

—Nevástar'a, niché'e yé huácatii íiye niche asta na'a caí huámi'ini í nitáata. Netí'ij ra'ava'anán, aj nu ni yé ve'eré'enejsin nej ni á'uche'ecane'en á jamuan.

22 Aye pu tiraatá'ixaa a'íjna í Jesús tijín:

—Miche'e mi seica ra'avá'anan í hua'axí'ej mi'ichi a'ñime í mej caí ramua'ate í Dios. Mí pajta mú'ee, patá'aj ca'anacan yé ve'eré'enen.

Tí'ij Jesús raatépu'a'ajte í eeca

(Mr. 4:35-41; Lc. 8:22-25)

23 Aj pu'i Jesús ateájraa í baarcu jetze, majta a'ñime í mej jamuan á'ujujhua'ane'e. 24 Aj pu i temua'a ca'anín jín tiu'utá'eecareca'a í jaj japua. Jé'ecan pu'i tiújta'ahua'a vivejmé'e. Tí'ij jí ateáxiire'axi í baarcu jetze. Ajta a'ñin í Jesús, a'ñ pu í'icujcaa. 25 Majta me'ñin í mej á'ujujhua'ane'e jamuan, a'ñ mú ave'eré'ene jemin. Aj mú mi raajíste. Miyen tijín:

—¡MaeSTRU, ta japua huániuuchi! ¡Tu'uri hui cui'ini!

26 Aj pu'i ayén tihua'uta'íhua'uri'i tijín:

—Mí sej caí a'atzu té'atzaahuate'e, ¿a'iné sej si huápi'i tí'itziñe'e?

Aj pu i ájchee. Tí'ij jí hua'utá'ijmáijri'i í eeca, ajta í jaj. Aj pu i huatéepua'aj í eeca, ajta a'ureújé'iyé já'araa í jaj, temua'a naa. ²⁷ Jé'ecan mú a'ij ra'utaseíj a'íime í teteca. Ayee mú tí'iru'ihua'uraca'a tíjín:

—¿Tí'itáani tévira'a pú'een amíjna? Amí pu ti-huá'aíjte'e í eeca, ajta í jaj. Majta mú hui rá'aste.

A'íime í mej huá'a tzajta'a seijre'eca'a í tiyaaru'u a'ujna u Gadara

(Mr. 5:1-20; Lc. 8:26-39)

²⁸ Tí'ij tá'i Jesús a'uun a'ará'a utavén pújme'en já'ahua'a Gadara ti ajtéme'ecan. Matí'ij mi aítacíj í baarcu jetze. Aj mú mi seica hua'antinájcheca'a. Ma hua'apua a'íime. A'uu mú e'eráaci a'u mej mí'ichite é'enaamuaca. Tiyáaru'use pu huá'a tzajta'a seijre'eca'a. Jéihua mú simuáruunica'a. A'íj pu jín caí rí'írístaca'a ti ja'atí a'uré'enen a'ujna juye jetze. ²⁹ Matí'ij mi miyen titeejíjhuaca'a. Miyen tíjín:

—¿A'íné hui tí'itíj peteáruuren itejmi jemi, Jesús, pej í'i yaujra'an í Díos? ¿Ni piyen mú a'uvé'emej pej pi puaíjtzi taatá'an? Aru capu xi teja'uré'ene a'ájna xicájra'a tej jetzen rajpuaíjtzi tá'aju'un.

³⁰ Majta a'ímuá seica huaté'uu í tuiixute. Mé mu'íi. A mú á'ujjhua'an mete'enticuáa. ³¹ Matí'ij mi me'ín í tiyáaru'use ti huá'a tzajta'a seijre'eca'a, a'íi mú miyen rájhuaviiri'i me'íjna í Jesús tíjín:

—Tí pua'a piyen titaatamuárite'en itejmi, taata'ítechi itejmi a'u mej a'uté'uu mi tuiixu.

³² Aj pu i ayén tihua'utá'ixaa tíjín:

—Sericu.

Matí'ij mi huiráaci. Aj mú mi huá'a tza-jta'a a'uteájrupi í tuiixute. Majta me'ín í tuiixu, matí'ij mi huataúruu a'uun pújme'en játe'ana ti a'atamí'iyee. Matí'ijtá mi atéavatzi á jaata'a. Aj mú mi aujámi naíjmi'i.

³³ Majta me'ín í mej tuiixu cha'ñca'a, a'ñ mú huataúruu. Matí'ij mi me'uun a'ucíj chajta'a mej mi tiu'utaxáj. A'íj mú hua'utá'ixa a'ij ti ti'itíj huá'uruu í tuiixu, majta a'ij ti ti'itíj huá'uruu a'ímej í tiyáaru'use í mej huá'a tzejta'a seijre'eca'a.

³⁴ Matí'ij mi a'ñme a'uun mej huachéjme'ecaa a'ujna, naími'i mú ave'eré'ene í Jesús jemi mej mi jamuan tiu'uxáj. Matí'ij raasej, jeíhua mú rájhuaviiri'i me'íjna í Jesús ti nu'u á'ura'ani u já'ahua'a yee.

9

Jesús pu sej tiú'uhuaa ti ciyáaxara'aca'a
(Mr. 2:1-12; Lc. 5:17-26)

¹ Aj pu i Jesús ateájraa í baarcu jetze. Aj mú mi antacíj után pújme'en. Tí'ij jí a'uun a'ará'a a'ujna chajta'a a'u ti é'eme'ecan. ² Majta me'ín í seica, a'ñ mú ja'atí ave'eré'eneijte í Jesús jemi sej ti ciyáaxara'aca'a. A'íj pu já'ujca'atii í utaatzi a'íjna í ja'ati. Tí'ij Jesús hua'usej a'ímej í teite, aj pu xaa ráamua'areeri'i tíjn meté'atzaahuat'e a'ñme. Aj pu'i ayén tiraatá'ixaa a'íjna ti tí'icui'i tíjn:

—Niyauj, uhuateá'aca'ane í á'a tzejta'a. Pu'uri timuaatá'uuni'iri'i í Dios í pej jín auteájturaa í jemin. —Ayee pu tiraatá'ixaa.

³ Majta á vejli'i huiiráte'eca'a seica í mej té'eyu'uxaca í ruye'irá jime'e. Matí'ij mi miyen

tiu'umuá'aj í ru tzajta'a tijín: “Amí pu a'ij pua'a tiratá'aca í Dios í runiuuca jime'e.”

⁴ Ajta Jesús, a'í pu rusej rú'umua'areereca'a a'ij mej ye'í té'umua'atzejca'a í ru tzajta'a. Aj pu i ayén tihua'utá'ixaa tijín:

—¿A'iné 'een jín siyen a'ij pua'a té'umua'atze í ru tzajta'a? ⁵ ¿Ti'itáani caí jaítze'e muári'eri, ni nej niyen tiraatá'ixaaate'en í ti ciyáaxara'a yee: “Pu'uri timuaatá'uuni'iri'i í Dios í pej jín auteájturaa í jemin”, na'ari yee: “Ájchesi, ajta anchuée mua'a utaatzí?”

⁶ 'Aru, ayée nu hui rini sej si ráamua'aree í nej neajta í teáata'a jetze airáne, nee nu xaa ne'íjna jín antínmua'aree íiyen chaanaca japua nej ni tihua'utá'uuni'i í mej jín auteájturaa í Dios jemi.

Aj pu i ayén tiraatá'ixaa í ti ciyáaxara'a tijín:

—Ájchesi, tipíi mua'a utaatzí. Aricu á'uraa'a a'u pe é'eche.

⁷ Jíme'en pu'u ayén tiu'utaxájtaca'a í Jesús, aj pu'i ájchee a'íjna ti tí'icui'icaa. Tí'ij i á'uraa u ruche. ⁸ Majta me'ín í teite, mat'íj tiu'uséj a'ij ti ti'ití huaríj, jé'ecan mú huataújtemua'ave. Rí'í mú tiraatajé í Dios, me'íjna jime'e ti a'ín Dios ari raatá'a a'íjna í muári'eri'ira'a í mej jín miyen rici í teteca.

*Jesús pu raata'ájtaca'a a'íjna í Mateo
(Mr. 2:13-17; Lc. 5:27-32)*

⁹ Aj pu i Jesús á'uraa. Tí'ij jí á'ayee a'uré'ene tí'ij a'ín huasej a'íjna í ja'ati, Mateo ti ántehuaa. A'uu pu huiracatii chí'ita mej tzajta'an huá'ajijve'eca'a í mej tí'ití'icica. Aj pu i ayén tiraatá'ixaa tijín:

—Patá'aj ne jamuan á'uche'ecane'en.

Ajta áiyen, Mateo ájchee. Tí'ij jí á'uraa jamuan.

10 Tí'ij jí ayén tiuju'uríj. Matí'ij me'uun a'ará'a a'utí Mateo e'echéjme'e. Tí'ij Jesús tí'icua'acaa, matí'ij mi u a'uvé'uju'u jeíhua í mej tí'itejijve'e, majta seica í mej miyen che'atá mena'a a'ij pua'a tí'teteite. Naíjmi'i mú tí'icua'acaa í meesa japua jamuan í Jesús, majta jamuan a'ímej í mej á'ujuhua'ane'e í Jesús jamuan.

11 Majta me'ín í fariseos, a'íme í mej jeíhua huápi'i raxí'eve'e í ruye'irá, matí'ij miyen raaseíj a'ij ti rijcaa í Jesús, ayée mú tihua'uta'íhua'uri'i a'ímej í mej jamuan á'ujuhua'ane'e. Miyen tíjín:

—¿A'íné 'een jín amín a'amua maestro tí'icua'aca, ajta ye'eca huá'a jamuan í mej huá'ajijve'e í mej tí'ti'icica, ajta jamuan í mej caí xí'epi'ín titetiújcha'íi?

12 Tí'ij ayén tiú'unamuajri'i í Jesús, aj pu i ayén tihua'utá'ixaa tíjín:

—Ayee nu tejá'amua'ixaate'e. A'ímej jime'e í teite í mej a'uc'í'ica'a jemin ti ya'anaca, capu ruxe'eve'e mej u á'uju'un í mej rí'en a'íjna jemi í ti ya'anaca, sino a'íi mú xaa a'uré'enine'i í ti ya'anaca jemi í mej tí'icucui'i. 13 Sericu, setá'aj tihuaújmua'aten se'íjna jime'e sej si yaú'itíee xá'ara'ani a'ij ti huataújmua'a a'íjna i niuucari a'íjna jime'e mej raxí'eve'e mej mi á'ujcu'uve rují'mua'a. Mí neajta, canu a'atzu raxí'eve'e mej tiu'utá'muai'ivejta. Ayee pu che'atá na'a 'een ineetzi jemi, canu ne'íjna jín yé vé'eme nej a'ímej huatá'inen í ti ayén tihua'ámitíejte'e mej xí'epi'ín rici sino a'ímej í mej miyen tirú'umua'aree í ru tzajta'a í mej caí xí'epi'ín rici.

Jíme'en í mej jín rú'itzi'ive'eca
(Mr. 2:18-22; Lc. 5:33-39)

¹⁴ Matí'ij mi seica ave'eré'ene. A'íime mú a'íin pú'een í mej Juan jamuan á'ujujhua'ane'e. A'íi mú ave'eré'ene í Jesús jemi. Matí'ij mi miyen tiraata'íhua'uri'i tijín:

—¿A'iné 'een jín tiyen tí'ita'itzi'ive'e iteen, ma-jta a'íime í fariseos? Aru í mej mú'eetzi jamuan á'ujujhua'an, camu hui miyen rici.

¹⁵ Ayee pu tiu'utaniú a'íjna í Jesús, tijín:

—Tí pua'a ja'atí huaténeiche, aj pu i ru'amiigustemua'a huatá'ineesin mej mi tiú'uyesten. Aj pu i tihuá'imin. ¿Ni tzaa miyen tí'iru'itzi'ive'en ti pua'a huá'a jamuan tí'iyeste í ja'ati? Capu xaa ne'u. Mí ajta xaa, aj pu teja'uré'enejsin í xicá'ra'a mej jetzen rá'avi'itín í ja'ati. Aj mú xaa í amiigustemua'ame'en ru'itzi'ive'en, a'iné capu ché'e é'e já'ahua'a í hua'amiigu. A'iné naúche'e nu yé huatéj'ee, camu ru'itzi'ive'en í ne'amiigustemua'a.

¹⁶ 'Niche'e se'j amuaatá'ixaate'en í niuucari. Tí pua'a ja'atí a'íjna jín tí'icu'une'epua c'ixuri jíme'e ti mí'ime'ecan, capu ayén tí'ijcu'une'epuan a'íjna jíme'e í c'ixuri ti caí xí ja'anáj já'usini'i. Na'ari caí, huatétzu'uta pu'u a'íjna í c'ixuri ti jécua tí'ij huatéja'usini'ihua. Ra'atésijtza'anaxi'isin í ti mí'ime'ecan. Aj pu i í ti anásijtza'ani, jaítze'e pu ve'etí a'ame.

¹⁷ 'Ajta, camu miyen raruure mej ru'ucá'jtu'ani navij limeetajra'a tzajta'a ti racua'iríihuajme í viinu í mej mauchén ráataahuaca'a. Tí pua'a miyen ráaruuren, a'íjna í viinu ti jécua, a'íi pu rajtésijtza'ana í navij ti racua'iríihuajme. Tí'ij jí

a'uvañtzi í navij, ajta í viinu. A'íj pu jín ayén ruxe'eve'e ti iru'ucájtuaní navij tzajta'a ti jéjcuá a'íjna í viinu ti ajta jéjcuá. Ayee pu 'éeni'icí'e te'utáviicua'íra ti rux'íej ti'íjéjcuá. A'íj pu a'íjna jín té'eviicua'í í ti hua'apua.

Jíme'en í yaujra'an a'íjna í Jairo, ajta í ucarij ti tí'icui'icáa

(Mc. 5:21-43; Lc. 8:40-56)

¹⁸ Aúche'e pu tihuaú'ixáate'eca'a tí'ij se'íj ave'eré'ene, ti tí'aijta u huá'a teyujta'a. Aj pu i tí'tunutaca'a jemin a'íjna í Jesús. Ayee pu tiraatá'ixaa tíjín:

—Niyauj pu hui á'ame'ere. Mu a'utá'iyi'i patá'aj ra'ajtamuarí'en, tí'ij a'íjn auj ruuri á'ara'aní.

¹⁹ Jesús pu ájchee. Tí'ij jí a'uun yá'ume jamuan a'íjna í ya'upuáara'an a'íjna ti á'ame'ere. Majta mú á'uju'un a'íjme í mej Jesús jamuan á'ujujhua'ane'e.

²⁰ Ajta a'íjn 'íita'a a'uun a'utéveeca'a ti ari ayén á'atee ti tí'icui'i a'achú cumu tamuáamuata'a nine'íra'a japuan hua'apua. Tí'ij pí na'a pu uvé'exujxure. A'íj pu ave'eré'ene í Jesús jemi. Aj pu i ra'ajtamuaríej tíj na'a te'uvíjpi'i í cixure'ara'an jetze. ²¹ A'íj pu jín ayén huaríj, a'iné ruse'íj pu ayén tiu'umuá'aj tíjín: “Tí pua'a a'íj nena'a caj te'ajtamuarí'en tíj na'a te'uvíjpi'i í cixure'ara'an jetze, aj nu xaa rujni.” ²² Aj pu i Jesús pí a'uré'eve tí'ij raase'íj í 'íita'a. Aj pu i ayén tiraatá'ixaa tíjín:

—Niyauj, huaté'aca'ane mua'a tzajta'a. Peté'atzaahuaté'e nej timuáhuaate. A'íj pej jín peri huarúj.

Jíme'en pu'u ayén tiu'utaxájtaca'a, aj pu i huarúj a'íjna í 'íita'a.

²³ Tí'ij jí a'uun a'ará'a a'u ti é'eche í ya'upuáara'an í ti á'ame'erejca'a. Tí'ij uteájrupi u chi'ita, aj pu i hua'useíj í teite, a'ímej í mej tí'ici'isite'e jamuan í seica í mej jeíhua ruyein. ²⁴ Aj pu i ayén tihua'utá'ixaa tíjín:

—Sericu, xu'iráciini mú'een, a'iné capu mi'ichi mi temuaij, sino cutzú pu'u.

Mí majta, a'íi mú raate'atzeájraa me'íjna jime'e a'ij ti tiu'utaxájtaca'a.

²⁵ Aj pu i Jesús hua'irá'iteca'a á pua'acié. A'uu pu uteájrupi a'u ti auucá'a a'íjna í temuaij. Aj pu i ra'ajví'i muájca'are'ara'an jetze. Ajta a'íin í temuaij, tí'iquí a'íin ájchee. ²⁶ Tí'ij jí nain-japua a'u ti na'a mej a'uchéjme'ecaa, naími'i mú ráamua'areeri'i a'ij ti ti'ití huaríj.

Jesús pu tihuá'uhuaa hua'apuaca í mej aracúcu'unijme'eca'a

²⁷ Tí'ij Jesús a'uun a'arájraa, mé hua'apua mú raatavén í mej aracúcu'unijme'eca'a, mua'antijíhua. Miyen tíjín:

—Mú'ee pej i'i yaujra'an a'íjna í David teecan, tá'ancu'uvajxí'i.

²⁸ Tí'ij Jesús uteájrupi u chi'ita, aj mú mi ave'eré'ene í jemin. Aj pu i ayén tihua'uta'íhua'uri'i tíjín:

—¿Ni sená'antzaahuate'esin nej tejá'amuhuaate'en?

Matí'ij mi miyen tíjín:

—A'ii ne'u tecaí, tavástar'a'a.

²⁹ Aj pu i hua'arámuari'ejxi í huá'a jí'i jetze. Ayee pu tihua'utá'ixaa tijín:

—A'íjna jime'e sej té'antzaahua, ayée pu té'eme. Xu'uri huarúj.

³⁰ Jíme'en pu'u ayén tiu'utaxájtaca'a, aj mú mi mé uunéjne'ereca'a a'íime í mej hua'apua. Jéihua pu tihuau'íjca a'íjna í Jesús mej nu'u caí ja'atí íxaate'e. ³¹ Mí majta, matí'ij a'ucíj, aj mú mi autéjhui mej raataxáj mé jéjre'e nainjapua a'ij ti Jesús huá'uruu.

Jesús pu tiráahuaa sej ti caí té'anrí'irejca'a

³² Matí'ij huiirajú'uncaa u chil'ita, seica mú ti tí'icui'i á ye'iré'enejti'ire. Capu té'anrí'irejca'a a'íjna í ja'atí. ³³ Aj pu i Jesús raatamuári í tiyaaru'u ti tzajta'an seijre'eca'a. Ajta á'iyen a'utéjche ti tiu'utaxáj a'íjna ti tí'icui'ica'a. Majta me'ín í teite, jeihua mú huataújtemua'ave. Miyen tijín:

—Jee xaa ne'u. Catu ja'anáj ti'itíj tiyen tiu'uséij tíj na'a íyen ti huatacá'a Israél, tetíj teuchén teri tiu'uséij íjii ti ja'atí ayén tiraayí'iti.

³⁴ Mí majta a'íime í fariseos, ayée mú tiu'utaxájtaca'a tijín:

—A'íjna í Jesús, a'íi pu a'íjna jetze araujca'ane ti tihuá'aijte'e í tiyáaru'use tí'ij ayén hua'utamuarite'en í tiyáaru'use í mej teite tzajta'a seijre'e.

Jesús pu huá'ancu'uvajxi í teite

³⁵ Nain japua pu á'uche'ecane'e í Jesús a'u ti na'a mej a'uchéjme'ecaa, chajta'a, ti vivéj nusu ti c'liéene'ejmee. Tihuá'amua'atehua'a pu á'aye'i huá'a teyujta'a a'íjna jime'e í niuucari ti jíme'en raxa í Dios ti nainjapua tí'aijta. Ajta naíjmi'ica

pu tiú'uhuaa, nain í mej jín tí'icui'icaa nusu í ti caí huá'aca'anisti'iraca'a. ³⁶ Tí'ij a'ímej huaseíj í teite, jé'ecan pu huataújxiemiste huá'a jemi a'iné jeíhua mú huamuá'itiche me'íjna jime'e í mej rajpuaíjtzica'a. Majta ruxieemíjte'e. Ayee mú éene'e matíj cáne'axi í ti caí ja'atí huá'acujta'a á'uche'ecane'e.

³⁷ Aj pu i Jesús ayén tihua'utá'ixaa a'ímej í mej jamuan á'ujjhua'ane'e tíjín:

—Jee xaa ne'u, ayej ti'ayajna, mu'uri mu'ití í mej meri rí'í huaújruu ti Dios tíhua'uta'aíjte'en. Mí ajta, í mej tí'imijhuaca huá'a jime'en, camu mu'í. ³⁸ A'íj pu jín, ayée pu tiú'ujxe'eve'e. Setá'aj siyen tí'ijhuaviira se'íjna í tavástarala ti ayén huá'uruuren mej mi teitestemua'ame'en pu'éene'en muá'ara'ani, ti i a'íin tavástarala hua'uré'e'itixi'ín í mej tí'imijhuaca mej mi huá'ajseire'en í Dios jemi.

10

Jesús pu hua'avé'ejajpuaxi a'ímej í mej tamuáamuata'a japuan hua'apua ará'ase

(Mr. 3:13-19: Lc. 6:12-16)

¹ Aj pu i Jesús hua'utajé a'ímej í mej tamuáamuata'a japuan hua'apua ará'ase. A'í pu antiújmua'areereca'a a'íjna jime'e mej mi hua'utamuárite'en í tiyaaru'u mej huá'a tzajta'a seijre'eca'a í teite, ajta mej mi nain tihuá'uhuaate'en í mej jín tí'icucui'icaa, cu'ini'ira'a jime'e nusu ti caí huá'aca'anisti'iraca'a. ² Ayee mú ánte'arua a'íme í mej tamuáamuata'a japuan hua'apua ará'ase, a'ímej í ti Jesús hua'uta'íteca'a. Amuacaícan, a'íjna

í Simón, í mej majta miyen ratamuá'amua tijín Pedro. A'íi pu ajta huatajé a'íjna í juutzeájra'an í Simón. Ayee pu ántehuaa tijín Andrés. Ajta a'ímej pu huatajé a'íjna í Jacobo, ajta juutzeájra'an ti ayén ántehuaa tijín Juan. A'ii mú me'ín pú'een yaújmua'ame'en í Zebedeo.

³ Ajta seica huatajé, a'íjna í Felipe, ajta a'íjna í Bartolomé, ajta a'íjna í Tomás, ajtahua'a seíj, ti ayén ántehuaa Mateo, ti tí'iteji'ivihua'a a'ímej í mej tí'iti'icica. Seíj pu ajta huatajé. A'ii pu a'ín pú'een a'íjna í Jacobo, Alfeo ti rape'eri, ajtahua'a seíj, a'íjna í Lebeo, í mej majta miyen ratamuá'amua tijín Tadeo. ⁴ A'íi pu ajta huatajé a'íjna í Simón í ti ajtémecan huá'a jetze í mej miyen huataújmua'a tijín cananista, ajta a'íjna í Judás ti ayén te'entímu'utaca tijín Iscariotes. A'ii pu a'ín pú'een í ti avíitzi jín hua'utátuii a'íjna í Jesús.

Jesús pu hua'uta'íteca'a í mej jamuan á'ujuhua'ane'e mej nu'u raataxáj a'ij ti 'een í Dios jemi

(Mr. 6:7-13; Lc. 9:1-6)

⁵ A'ii mú a'ín pú'een í mej tamuáamuata'a japuan hua'apua ará'ase í ti Jesús hua'uta'íteca'a. Ayee pu a'íjna jín tihua'u'íjca, ayén tihuá'ixaate'e yee:

—Caxu se'uun á'uci'icican se'újna á mej a'uchéjme í mej seíj chuéjra'a japua ajtémecan, caxu seajta uteáru'ipiche'en chajta'a a'u mej é'eche a'íime í mej Samaria jetze ajtémecan.

⁶ Mí seajta mú'een, setá'aj se'uun á'uju'un huá'a jemi í mej i'i yaújmua'ame'en a'íjna í Israel teecan. Yee mú 'een a'íime tíj cáne'axi í mej á'uvej.

⁷ Setá'aj á'uju'un, sera'antixáata yee pu'uri tén

teja'ur'éenejsin ti Dios ayén tiu'uta'aíjta íyen chaanaca japua. ⁸ Setá'aj seajta tihuá'uhuaate'en í mej tí'icucui'i. Seajta siyen huá'uruuren í mej mauchén huá'cuii mej mi ruuri muá'ara'ani majtáhua'a mena'a. Setá'aj seajta hua'urújte'en a'íjna jime'e í mej jín tí'icucui'i a'íjna í mej miyen ratamuá'amua tíjín “tí tineájxi í ru jetze”. Seajta hua'utamuarite'en a'ímej í tiyáaru'use í mej huá'a tzajta'a seijre'e í teite. Mú'een, caxu tí'inajchitan a'íjna jime'e sej ra'ancuré'a se'íjna í muári'eri'ira'a í sej jín tihuá'umua'aten. A'íj pu jín, caxu huá'ajijve'e.

⁹ 'Caxu seajta ti'itíj anú'an tzajta'an í puaasi í sej jín avé'ujj'íci'ejme, tí'itíj tumin, ti pua'a oro na'ari plata nusu cobre. ¹⁰ Caxu ca'aní pijca í sej jín huateújvairé'en í juye jetze. Seajta se'ín ajtáca'acaimé'e í ti anátápi'ihuajme'e, seajta ucaújchejte'axi'in seexu'ijmé'en se'íj jime'e í sa'ahua í sej ra'iteváarajme í ruhuaré'etze'e. Caxu seajta itz'íj chueeca. Ayee xu huárini a'iné ayej tí'ixi'epi'in mej tejamuaamín me'íjna jime'e í sej tí'imijhuaca.

¹¹ 'A'u ti na'a mej a'uchéjme, set'íj a'uteárute se'újna, aj xu si se'íj huahuauni ti caí ti'itíj jín ateáturaaveca. A'uu xu a'uté'e xá'aju'un u chi'ira'an tzajta'a a'íjna í ja'ati a'achú sej caj á'ateere se'újna chajta'a. ¹² Set'íj a'uteárute se'újna u chi'ita, aj xu hua'utateújte'en. ¹³ Tí pua'a miyen amua'ancuré'evi'itin temua'a naa, ché'e ayén éene'en a'ij sej seri tihua'utateújte. Na'ari caí, setá'aj se'íj jemi raateájtuaani í runiuuca í sej jín seri tihua'utateújte a'ímej í mej mauchén amuaatíite.

14 'Ajta ti pua'a ja'atí caí amua'ancuré'evli'tin, na'ari ti pua'a mecaí ranamuajracu a'ij sej tihuaú'ixaate'en, setí'ij huirá'cinen se'újna chi'ita, sera'atéca'atzixi'in í ruca'acai ti i cávatziin í chuej. Aj mú mi ramua'aréeren í mej jín auteájturaa í Dios jemi. 15 Ayee nu tejá'amua'ixaate'e tzáahuati'ira'a jime'e, a'ájna xicájra'a ti jetzen huá'axijte'en í Dios í mej jín auteájturaa í jemin, jeíhua pu puaijtzi hua'utá'asin. Jaitze'e mú rajpuaíitzi muá'aju'un a'ujna chajta'a mecaí í mej mejmí'i me'uun é'echejca'a a'ujna ti ayén teja'arájtehuaaca'a tijín Sodoma, ajta a'ujna u Gomorra.

Seica mú nu'u puaijtzi hua'utá'asin

16 'Casi'i mú'een, ayée nu tejámuaata'aíjte'esin sej si á'ujujhua'ane'en huá'a tzajta'a í teite í mej miyen á'amuaruuren tíj íra'ave í mej tí'iteci'imeca. Setá'aj siyen mé titeumuámua'are'en matíj a'íime í cu'ucu'use í mej jeíhua raayí'iti. Setá'aj huamuá'ajcantare sej si caí tiú'itziite'e mé sé'ujujhua'ane'en matíj majta rici a'íime í cucui'ise.

17 'Rí'í xu'u huá'a jemi í teteca. A'íi mú mú'ejmi a'uteátuaasin a'u mej te'áijta huá'a jueesi jemi. Aj mú mi amua'ajvájxi'isín a'amua huari jetze. 18 Majta mú mú'ejmi á'avi'tin í tajtúhuaani jemi na'ari í rey jemi me'íjna jime'e sej siyen tí'ivaire'e ne jetze me'ecan. Ayee mú á'amuaruuren sej si hua'utá'ixaate'en a'íjna jime'e a'ij sej 'een jín ná'astijre'en ineetzi. Ayee xu che'atá sena'a tihua'utá'ixaate'esin a'ímej í mej caí Israel jetze ajtéme'ecan. 19 Aru, a'ájna xicájra'a jetze matí'ij á'amuavivi'iran, caxu siyen

tí'imuaajca yee a'ii qui ye'í tetiu'utaxájta, na'ari yee ti'itajqui niuucarijra'a taataxájta. Matí'ij miyen amuáaruuren, aj pu i Dios amuaatá'asin a'ij sej ye'í tiu'utaxáj. ²⁰ Ayee xu'u, caxu tí'itziine'e a'iné í sej hua'utá'ixaate'esin, caxu rujímua'a rájteusin sino a'ín í xiéjniu'ucare'ara'an a'íjna í sej rájya'upua, a'í pu amuaata'ítira a'ij sej ye'í tiu'utaxáj.

²¹ 'Ja'atí pu hui hua'itzi jín tí'ijxajtzi'iran í ru'ihuaara'a mej mi raajé'ica. Ayee pu che'atá na'a téleme í ya'upuáara'an hua'itzi pu huá'ataaven í ruyaujmua'a. Majta me'ín í yaújmua'ame'en, a'í mú che'atá mena'a ájhuiixi'ín. Ayee mú tihua'uta'ájta mej huá'ucui'ini. ²² Majta í teite, naími'i mú amuá'ajcha'íre'e muá'aju'un me'íjna jime'e sej ná'astijre'e ineetzi. Ajta a'ín í ti te'utáviicua'i ajta na'a caí nain te'entipué'are, Dios pu ru'irátuaasin a'íjna. ²³ Matí'ij a'ij pua'a á'amuaruure íye chajta'a, setá'aj ca'anacan huiráciine. Sej si sej chajta'a jetze a'uteárute. Ayee nu tejá'amua'ixaate'e, setí'ij seuj á'ujujhua'ane'en sej seajta sej jetze í chajta'a a'u mej a'uchéjme a'íme í mej Israél jetze ajtémecan, í nej neajta teáata'a jetze airáne, nee nu xaa yé ve'ecánejsin.

²⁴ 'A'íjna í ti tihuá'amua'ate, jaítze'e pu ruxe'eve'e caí a'ímej í mej tiú'ujmua'ate. Ajta, a'íjna ti tí'ira'ajte'e, jaítze'e pu ruxe'eve'e a'íjna caí a'ín ti ravaire'e. ²⁵ A'íj pu jín, ayén tiú'ujxe'eve'e. A'íjna ti tihuá'amua'aten, ché'e a'ín ayén che'atá na'a éene'en tíj a'íjna ti tiú'ujmua'ate. Ajta a'íjna ti tí'ivaire'e, ché'e a'ín ajta ayén che'atá na'a 'eene'en tíj a'íjna ti tí'ira'ajte'e. Ayee mú che'atá mena'a á'amuaruuren mú'ejmi a'ij mej meri

náaruu ineetzi. A'iné ayée mú meri naatamuá'a ti jíme'en yee: “Mú'ee pej i'i Beelzebú a'íjna ti tihuá'ajjte'e í tiyáaru'use”, ayée mú che'atá mena'a á'amuaruuren mú'ejmi, mi sej hui ní'iteitestemua'a. Jee xaa ne'u, majta mú jaítze'e a'íj pua'a á'amuaruuren mú'ejmi.

Jíme'en í tej nu'u xaa rátziine'e
(Lc. 12:2-9)

²⁶ 'A'íj xu jín, ca xu huá'atziine'e í teite. Ti'ití ti a'íj avíitzi'i í sej jín rajpuajtzi, Dios pu raatasejrata mé jéjre'e, na'ari ti'itíj ti a'íj ti rú'avaa í sej jín tí'imuari'e, Dios pu hua'utá'asin mej mi ráamua'aree. ²⁷ A'íjna í nej já'amua'ixaate'e avíitzi jíme'e, ayée xu huárini, setá'aj raataxáj mé jéjre'e. Ajta í nej já'amua'ixaate'e xahuaani'i jíme'e, ayée xu raataxáj ca'anín jíme'e, án xu'u imuá a'utiúu í a'amuachi'i japua.

²⁸ 'Caxu huá'atziine'e a'ímej í mej ruxí'ej teite cui'ica a'iné camu raayí'iti mej á'amuaxiejniu'uca antipué'ajte'en. Mí seajta mú'een, a'íj xu xaa tziine'e a'íjna í Dios ti ayén raayí'iti ti ra'antipué'ajte'en mi sej siyen che'atá ratéhual'ira'a. Ajta a'íi pu raayí'iti ti ra'antipué'ajte'en í á'amuaxiejniu'uca í sej jín seuj ruurica'a í taij jetze ti caí ja'anáj á'ami'ini.

²⁹ 'Ayee pu huá'anajche a'ímej mi pina'ase, a'achú cumu sej tumin sej. Ayee pu i'een a'íjna í á'amuaya'upua, aúche'e pu huá'acha'íi mi pina'ase. Capu sej mi'ini í pina'a ti pua'a a'íi caí xi ayén tiu'utaxáj. ³⁰ Dios pu ajta ramua'aree a'achú ti pua'amé cá'uu í á'amuacipua. ³¹ A'íj pu jín, caxu

tí'imuaajca. Jaítze'e xu ruxe'leve'e í Dios jemi mecaí mi pina'ase.

Jíme'en a'ímej í mej te'anxájta jíme'en í Jesús mé jéjre'e

(Lc. 12:8-9)

³² Ja'atí ti na'a ti ayén te'anxájta huá'a jemi í teite a'íjna jíme'e yee nej nu'u rá'astijre'e ne'íjna í Jesús, ayée nu hui che'atá nena'a te'anxájta jemin í ti ajta ní'iyá'upua ta japua ti é'eseijre'e ti jíme'en yee a'íi pu xí'epi'in huaríj. ³³ Ajta, ja'atí ti ayén huá'a jemi ayén te'anxájta í teite ti nu'u caí nemua'ate, ayée nu che'atá nena'a te'anxájta jemin í ti ajta ní'iyá'upua, ta japua ti é'eseijre'e. Ayee nu xáahuí tiraatá'ixaate'esin ti jíme'en yee nej caí ramua'ate ne'íjna í ja'ati.

Teite mú nu'u já'ita'a a'utáciine me'íjna jíme'e í Jesús

(Lc. 12:51-53; 14:26-27)

³⁴ 'Caxu siyen tí'imuaajca í nej ne'íjna jín mú a'uvé'emej mej mi rí'i temua'a naa titeeteáaturan íiyen chaanaca japua. Canu ne'íjna jín mú a'uvé'emej mej mi rí'i titeeteáaturan temua'a naa sino mej mi já'ita'a a'utáciine me'íjna jíme'e a'ij nej rici. ³⁵ Ayee nu ne'íjna jín a'uvé'emej ti ij ja'atí autéjcheni ti raaténe'usi'ite'en í rutáàta. Ajta a'íin ti temuaij í 'íita'a, a'íi pu ajta raaténe'usi'ite'esin í runáàna. Ayen che'atá na'a tihuá'aruuren, í 'íita'a ti ari timú'un ti 'íita'a; a'íi mú huateújne'usi'ite'esin a'ímej rumúunimua'aca. ³⁶ A'íj mú jín, a'íi mú rájcha'íire'e muá'aju'un í seica a'ímej í ruxí'ej teitestemua'a.

³⁷ 'Tí pua'a ja'atí jaítze'e raxí'eve'e í rutáata, ajta í runáana caí ineetzi, capu ayén tiraavíjte'e ti a'ín neetzi jemi huateáturan tíj na'a rusén jime'e. Ajta ti pua'a ja'atí jaítze'e raxí'eve'e í ruyauj ti teáata'a, ajta ti 'íta'a, ti pua'a jaítze'e raxí'eve'e caí ineetzi, capu ajta ayén tiraavíjte'e ti a'ín neetzi jemi seíre'e á'ara'ani tíj na'a rusén jime'e. ³⁸ Ajta, ti pua'a ja'atí raxí'eve'e ti á'uche'ecane'en neetzi jamuan, ché'e a'ín huataúra'an ti rajpuaíjti á'ara'ani neniúucajtze'e, capu amín a'ij ti pua'a huámí'ini í cúruu jetze. Na'ari caí, capu ayén teja'uré'enejsin ti a'ín ayén huateáturan neetzi jemi a'utí Dios é'eseijre'e. ³⁹ Tí pua'a ja'atí tí'itese'e ti ij caí huámí'ini, aúche'e pu xaa ne'u mí'ini. A'ij pu á'ujisin í ruxéjniu'uca ti auj ruurica'a. Mí ajta, a'ín ti huataúra'an ti huámí'ini a'íjna jime'e ti tiu'utévai neetzi jetze me'ecan, a'í pu ajtahua'a huatarújsin. Rateuní í ruxéjniu'uca ti auj ruuri tíj na'a rusén jime'e.

*Jíme'en í mej raamuá'itín a'ímej í mej rá'astijre'e
(Mr. 9:41)*

⁴⁰ 'A'íjna í ja'atí ti amua'ancuré'evi'iti u ruchi'itá, a'í pu ajta na'ancuré'evi'iti ineetzi. Ajta, a'íjna í ti na'ancuré'evi'iti ineetzi, ayée pu che'atá na'a ra'ancuré'evi'iti a'íjna ti neja'uta'íteca'a. ⁴¹ Ajta a'íjna ti ra'ancuré'evi'iti sejí ti Dios jetze me'ecan tí'ixaxa'a, ayée pu che'atá na'a tí'iraci'iti í Dios jemi tíj ajta tí'iraci'iti a'íjna ti Dios jetze me'ecan tí'ixaxa'a. Na'ari, ti pua'a ja'atí ra'ancuré'evi'itín ja'atí ti xí'epí'in ríci, ayée pu che'atá na'a tí'iraci'iti í Dios jemi tíj ajta tí'iraci'iti a'íjna í ja'atí ti xí'epí'in ríci. ⁴² Ajta, ti pua'a ja'atí raatá'an cíj caj í jaj, vaasu

tzajta'a se'ij í tevi ti caí ti'it'ij jín antiújmua'aree, ti pua'a ayén tiraatá'an a'ijna jime'e ti a'ñn tevi ná'astijre'e, ayej ti'ayajna, ti'it'ij pu tí'iraci'iti í Dios jemi.

11

A'ñme í ti hua'uta'íteca'a a'ijna í Juan í ti huá'amua'i'ihuacare'e
(Lc. 7:18-35)

¹ Tí'ij Jesús raatapuá'ajtaca'a ti hua'utá'ixa í ti jín tihuau'ijca, aj pu i á'uraa. A'áye pu a'ará'a chajta'a a'imuá a'u mé a'itechéjme ti ij tihuá'umua'aten, ti ij ajta tihua'utá'ixaate'en í teite. ² Ajta a'ijna í Juan, a'úu pu já'ahua'a á'anami'ihuaca'a. Aj pu i yá'umua'areeri'i a'ij ti Jesús rijcaa. Tí'ij jí hua'uta'íteca'a seica í mej jamuan á'ujjuhua'ane'e mej mi u ya'utéeseij, majta mej mi tiraata'íhua'u me'ijna í Jesús. ³ Ayeé mú tiraata'íhua'uri'i t'ijín:

—¿Ni mú'ee pej pe'ín p'irici pe'ijna í pej jee i'i Ciríistu'u pej mú'ee íyeyen ruxe'eve'e, pej nu'u yen ve'ecáanen? Na'ari caí, ¿ni ayén tiú'ujxe'eve'e tej se'ij huachú'eve'en?

⁴ Jesús pu ayén tiu'utaniú t'ijín:

—Sericu, setá'aj siyen tiraata'ixaate'en se'ijna í Juan a'ij sej ye'í tí'iseij, seajta tí'inamua. ⁵ Setá'aj raatá'ixaate'en yee mu'uri atanéjne'e í mej aracúcu'unijme'eca'a; ajta yee mu'uri á'ujjuhua'an a'ñme í mej anaciyáaxavi'ijme'ecaa ru'ica jetze; majta yee mu'uri huarúj me'ijna jime'e cuí'ini'ira'a ti tineájxi í huá'ahua'ira'a jetze. Majta hui a'ñme í mej ná'cuxa'itajme'ecaa, mu'uri huíteájnamua. Majta seica, a'ñme í mej huácuii, mu'uri majtáhua'a mena'a huatarúj.

Neajta tihua'utá'ixaate'esin a'ímej í mej caí a'ij tí'ijviicua'i í niuucari ti jín Dios hua'irátuaasin.
 6 Ché'e huaújtemua'ave'en a'íjna í ja'atí ti caí ruhuárita'a huaré'eye'ican ineetzi jemi a'íjna jíme'e ti caí ché'e té'eviicua'i neetzi jemi.

7 Matí'ij a'ucíj a'íime í mej Juan jamuan á'ujujhua'ane'e, Jesús pu a'utéjche ti tihua'utá'ixaate'en í seica jíme'en a'íjna í Juan. Ayen tijín:

—¿Tí'itáani sena'a u a'utéeseij se'újna u mu'utzitá? ¿Ni qui siyen tiraaseij í huiini ti eeca raru'uxante'e? Caxu xaa ne'u. 8 Tí pua'a secaí siyen huaríj, ¿tí'itáani sena'a a'utéeseij? ¿Ni ja'atí se'utéeseij ti te'ucáavij rí'éene'en jíme'e? Caxu xaa ne'u, a'iné xu'uri ramua'aree tijín a'íime í mej miyen rí'éene'en jín te'ucáavij, a'úu mú'éche huá'achi'ita í rey. 9 Ari ti pua'a secaí siyen huaríj, ¿tí'itájni ne'u? ¿Ni secaí siyen a'ín a'utéeseij ja'atí ti Dios jetze me'ecan tí'ixaxa'a? Ayee nu tejá'amua'ixaate'e ti a'ín pú'een tzíte'e a'íjna í Juan. Ayej xaa ne'u ti'ayajna, jeíhua pu jaítze'e ve'ecán jín tí'itéjvee a'íjna í Juan caí seíj ti ayée na'a a'íjna jín tí'itéjvee ti Dios jetze me'ecan tí'ixaxa'a. 10 A'í pu a'ín pú'een í ti jíme'en rá'axa í yu'uxari jetze. Tijín:

Nee nu ja'atí huata'ítí
 ti amúajca mú'etzi jemi
 mej mi rí'í huaújrúuren í teite.

11 'Ayee nu tejá'amua'ixaate'e tzáahuati'ira'a jíme'e, huá'a tzajta'a naíjmi'i í teite í mej huanéj íiyen chaanaca japua, capu ja'atí ja'anáj te'enteájrupi tí'itíj jíme'e ti jaítze'e ve'ée caí í ti jín

ti'it'éjvee a'íjna í Juan. Mí ajta, a'íin ti jaítze'e cálieen jín seijre'e jín ti'it'éjvee í Dios jemi, jaítze'e pu ve'ée a'íjna í ja'ati caí a'íjna í Juan.

¹² Tíj na'a a'ájna'ímua ti huataseíjre a'íjna í Juan, ti yú e'iré'ene, teite mú ca'anéeri jín rahuauca mej mi me'uun a'uteárute a'ájna Dios ti é'eseijre'e. Majta ca'anéeri mú jín tí'itese'e a'íime í teteca í mej ruca'ané mej mi huataúra'an me'íjna jime'e.

¹³ A'íime í mej Dios jetze me'ecan tí'ixaxa'ata'a, ajta a'íjna í yu'uxari jetze ti Moisés teecan ra'uyú'uxaca'a, naími'i mú tiu'utaxájtaca'a a'íjna jime'e í Dios ti nainjapua tí'ajta íiyen chaanaca japua. Maúche'e raaxájtaca'a ajta na'a caí yé huataseíjre a'íjna í Juan. ¹⁴ Ajta, ti pua'a siyen tite'ehuaújca'anen sej rá'antzaahuat'e'en, a'íjna í Juan, a'ii pu a'íin pú'een a'íjna ti nu'u ruxe'eve'e ti yé uvé'enen, a'íjna í ti ayén ántehuaa tijín Elías.

¹⁵ A'íime í mej huiteánajca'amua, miché'e r'íi tiráanamua.

¹⁶ ¿A'iné nena'a tiraataxáj yee a'iné mé'een a'íime í teite í mej a'íjna nine'ira'a jetze yen huachéjme íjii? Ayee mú 'é'en matíj í ti'iríi í mej vejli'i a'ujteí a'u mej tejá'atua. A'íi mú hua'atéji'ivihua'a í seica. ¹⁷ Miyen tijín: “Teti'utac'ísite sej si tiu'utéene'en. Mí seajta caí, caxu tiu'utéenei. Teajta tu tiu'utáchuiicaca'a í chuiicari jime'e í mej jín tí'ichuicaca ti pua'a seíj huámi'ini, mi seajta, caxu se'íjna jín huataújxieemiste.”

¹⁸ 'Ayee nu hui 'een jín niyen tejá'amua'ihua'u a'iné ayée pu tí'irineca. A'íjna í Juan, ayée pu mú a'uvé'emej. A'íi pu rú'itzi'live'eca'a. Ajta, capu raye'eca'a í nahuáj. A'íj xu jín siyen tiu'utaxájtaca'a

yee tiyaaru'u pu tzajta'an seijre'e amíjna mi tevi.
 19 Neajta áiyen inee yé uvé'ene, i nej neajta teáata'a jetze airáane. Canu né'itzi'ivi. Neajta raye'eca í nahuáj. Mú'een xu si siyen tí'inexa yee huápi'i nu tí'icua'a, neajta nu'u netahuaive, majta miyen ne'amiigustemua'a pú'een a'íime í mej nu'u jeíhua até'itzea'ara í Dios jemi, majta a'íime í huá'ajijve'e í mej tí'iti'icica. Ayee xu ramua'aree tej rí'i mé titeumuámua'aree a'íimej jemi í mej ta'ará'astijre'e itejmi.

A'íime í mej me'uun antachéjmee ti chájta'ajme, í mej caí té'atzaahuat'e

(Lc. 10:13-15)

20 Aj pu i Jesús a'utéjche ti hua'ajteá'axi'in a'íimej í mej me'uun antachéjme'ecaa a'u ti ayén teja'uríj í muári'eri'ire'ara'an jime'e mu'iicáca í mej jín rí'i te'utasej. A'íi pu hua'ajteá'axi seij ajta seij í teitejra'a í mej me'uun a'uchéjme'ecaa u chajta'a jetze a'iné camu autéjhuii mej seicié tiú'umua'ati.

21 Ayen tijín:

—Ché'e a'ij ti na'a, mú'een mi sej Corazín é'eche. Ché'e a'ij ti na'a, mú'een mi sej Betsáida é'eche. Tí pua'a niyen che'atá nena'a huáriniche'e nemuári'eri'ira'a jime'e ne'újna u Tiro, neajta ne'újna u Sidón, a'ij nej neri ye'í huaríj nemuári'eri'ira'a jime'e mú'ejmi jemi, mejmí'i mú seicié tiú'umua'atíjche'en. A'íi mú majta mej mi'i raataseíratache'e me'íjna jime'e mej tiu'uteújchejte'en xu'umuavi'in jime'e, majta mejmí'i nasij avé'ujhua'atehua'anche'e. 22 Ayee nu tejá'amua'ixaate'e ti ayén té'eme a'ájna xicájra'a jetze tí'ij Dios huá'axijte'en matíj mena'a pua'amé

teitejra'a. Jaítze'e xu rajpuaítzi xá'aju'un mecaí a'ñime í mej a'uun a'uchéjme'ecaa me'újna u Tiro, majta me'újna u Sidón.

²³ 'Seajta mú'een mi sej Capernaúm a'uchéjme, ¿a'iné tejamuá'amitiejte'e? ¿Ni qui ayén yee tejamuá'amitiejte'e sej nu'u rí'i tiraatá'a í Dios? Caxu xaa ne'u. Dios pu puajítzi amuaatá'asin. A'uu xu a'uteáturaasin mi'ichite jamuan. Tí pua'a niyen che'atá nena'a huáriniiche'e ne'újna Sodoma a'ij nej neri tiú'uruu nemuári'eri'ira'a jime'e mú'ejmi jemi, a'ujna u chajta'a u Sodoma, a'ñi pu auj e'etéeriche'en tíj na'a a'ájná'imua ti yú e'iré'ene.

²⁴ Mí ajta, ayée nu tejá'amua'ixaate'e, a'ájna xicájra'a ti jetzen Dios huá'axijte'en a'ñimej í mej japuan a'uchéjme íiyen chaanaca japua, mú'een xu jaítze'e rajpuaítzi xá'aju'un se'ájna, mecaí a'ñime í mej me'uun a'uchéjme'ecaa a'ujna tíj na'a ti Sodoma e'ejtémecan.

Jesús pu raatéjhuaú í ruyá'upua jemi
(Lc. 10:21-22)

²⁵ A'ájna xicájra'a jetze ti Jesús ayén tiu'utaxájtaca'a, aj pu i ayén raatéjhuaú í ruyá'upua jemi tíjñ:

—Mú'ee í pej ní'iya'upua, í pej tí'aijta pe'újna u ta japua, pajta íiyen chaanaca japua, rí'i nu tímuaatá'aca ne'íjna jime'e pej hua'utá'a mej mi yaú'itíee muá'ara'ani a'ij ti 'een mú'eetzi jemi a'ñime í mej caí jeíhua tiú'ujmua'ate. Mí pajta, capej piyen hua'utá'a mej mi yaú'itíee muá'ara'ani a'ñime í mej támua'aree, majta a'ñime í mej raayí'iti.

²⁶ A'iné pijta, ayée pej tí'ijxe'eve'eca'a mú'ee, í pej ní'iya'upua. —Ayee pu tiraatéjhuaú.

27 Aj pu i ajtahua'a ayén tihua'utá'ixaa a'ímej í mej jamuan á'ujujhua'ane'e tijín:

—Nain pu tinaatátui a'íjna ti ní'iya'upua mej mi ráamua'ati tzáahuati'ira'a jime'e. Capu ja'atí nemua'ate nain jime'e a'ij nej 'een sino a'í pu'u ti ní'iya'upua, a'í pu xaa nemua'ate. Ajta, capu ja'atí ramua'ate nain jime'e í ti ní'iya'upua sino inee i nej yaujra'an pú'een, nee nu xaa ramua'ate. Majta, a'í mú ramua'ate a'íme í ti hua'aráanajche nej tihua'utasejrate'en a'ij ti 'een.

Jesús pu hua'utajé mej mi jemin ve'eré'ene

28 Setá'aj yé ve'eré'enen neetzi jemi, setíj sena'a pua'amé mú'een, mi sej cua'ana se'íjna jime'e í sej rahuauca sej rí'í tiraatá'an í Dios, seajta se'íjna jín tí'itese'e í sej ra'ará'astijre'en nain jime'e. Nee nu xaa amuaatá'asin sej huaújse'upe'en.

29 Setá'aj te'enteárute se'íjna jime'e í nej jín tejá'amua'íjcate'e. Seajta tiú'uri'íren neetzi jemi, a'iné nee nu ne'ín pú'een se'íj ti mua'acan, canu neajta á'antzaahuat'e. Tí pua'a siyen yé ve'eré'enen neetzi jemi, nee nu amuaatá'asin sej rí'í huárini í ru tzajta'a. 30 Capu muári'eri sej raanaíjmire'en se'íjna jime'e í nej jín amuaatá'asin. Ajta, í nej jín tejá'amua'íjcate'e, capu ajta muári'eri sej siyen huárini a'ij nej tí'ijxe'eve'e. —Ayee pu tihua'utá'ixaa a'íjna í Jesús.

12

Mat'í'ij a'íme í mej Jesús jamuan á'ujujhua'ane'e miyen ra'antítzaanaxi í triigu ti antimuáiyujmee (Mr. 2:23-28; Lc. 6:1-5)

¹ Ajta a'ájná'imua ayée pu tiuju'uríj. A'uu pu aumé'ecaa í Jesús já'ita'a í ví'ira'ajapua. Aj pu pítí'irijca ja'anáj xicájra'a mej jetzen ruse'upi. Majta me'ín í mej Jesús jamuan á'ujujhua'ane'e, a'íí mú meri jeíhua tiejcuca'a. Aj mú mi autéjhuii mej ra'antítzaanaxi'ín ti'itíj jatzi ti triigu jetze me'ecan. Méjcua'a me'íjna í atzi.

² Majta me'ín í mej jee i'i fariseos, mat'íij hua'useíj mej miyen rijcaa, aj mú mi miyen tiraatá'ixaa me'íjna í Jesús tíjín:

—Casilí, ayée mú hui ríci a'íime í mej mú'etzi jamuan á'ujujhua'an. Ayee mú ríci a'íj ti caí tiu'utá'aca ti ja'atí ayén rijca í xicájra'a ja'anáj mé jetzen ruse'upi.

³ Aj pu i Jesús ayén tihua'utá'ixaa a'ímej í fariseos tíjín:

—¿Ni secaí mú'een ja'anáj ra'ujíjve í yu'uxari jetze a'íj ti ye'í huaríj a'íjna í David teecan tí'ij huata'í'icuataca'a, majta í mej jamuan á'ujujhua'ane'e? ⁴ A'uu pu a'uteájrupi u teyujta'a, í ti jee chí'ira'an pú'een í Dios. Ajta á'iyen a'íí pu ráacua a'íjna í pan í mej Dios huatámuaí'ivejte, majta a'íime í mej jamuan á'ujujhua'ane'e, a'íí mú majta ráacua. A'íjna í pan, a'íí mu'u racua'aca a'íime í mej tí'ivaire'e me'újna teyujta'a. Capu amín a'íj, capu ti'itíj jín auteájturaa a'íjna í David.

⁵ ¿Ca'ín ni secaí ja'anáj ra'ujíjve a'íj ti ra'uyú'uxaca'a í yu'uxari jetze a'íjna í Moisés teecan mej nu'u a'íime í mej títeté'u'upu'u u teyujta'a, a'íí mú tí'ivaire'e a'ájna xicájra'a mé jetzen ruse'upi? Mí majta, camu ti'itíj jín á'atura í Dios jemi me'íjna jime'e. ⁶ Ayee nu

tejá'amua'ixaate'e. Inee, i nej yé huaca mú'ejmi jemi, jaítze'e nu ve'ecán jín ti'itétjvee mecaí a'íime í mej títeté'u'upu'u teyujta'a.

⁷ 'Caxu a'atzu yaú'itíee xa'araa a'ij ti huataújmu'a a'ájna ti ayén té'eyu'usí'í í yu'uxari jetze ti jíme'en yee Dios ti raataxájtaca'a tíjín: “Ayee nu tí'ijxe'eve'e mej mi huá'ancu'uvaxí'ín í ruxí'ej teite. Canu raxí'eve'e mej tiu'utámuai'ivejta.” Na'ari caí, ti pua'a siyen tiyaú'ití'íe xá'ara'aníche'en, caxu siyen tihua'uxájtzi'iranche'e a'ímej í mej caí ti'itj jín auteájturaa.

⁸ 'A'íj pu jín, inee i nej neajta teáata'a jetze airáane, ayéé nu 'een jín antínmua'aree neajta ne'ájna xicájra'a ja'anáj mej jetzen ruse'upi.

Jíme'en í ja'atí ti aná'íyaaxara'aca'a í rumuájca'a jetze

(Mr. 3:1-6; Lc. 6:6-11)

⁹ Aj pu'í Jesús á'uraa. Ti'íj jí a'uun teyujta'a a'uteájrapi. ¹⁰ A'uu pu se'íj a'utéveeca'a ti aná'íyaaxara'aca'a í rumuájca'a jetze.

Majta me'ín í fariseos, a'íí mú majta a'uté'uuca'a. A'íí mú rahuauca'a a'ij mej ye'í tiraaxájtzi'í í Jesús. A'íj mú jín miyen tiraata'íhua'urí'í me'íjna í Jesús. Miyen tíjín:

—¿Ni caí rí'írí tej tiyen tiráahuaate'en se'íj ti tí'icuí'í a'ájna xicájra'a tej jetzen tase'upi?

¹¹ Aj pu í Jesús ayén tihua'utá'ixaa tíjín:

—Tí pua'a se'íj ja'atí cáne'a tíciitzi, ti pua'a a'ín cáne'a atéjveti ta'atécun a'ájna mat'íj pua'a ruse'upi, ¿ni caí ayén rini í ja'atí ti u á'ume'en tí'ij ra'ítaján? Jee xaa, ayéé xu che'atá sena'a rici,

mú'een. ¹² Jé'ecan pu jaítze'e tí'livaire'e seíj í tevi caí í cáne'a. A'íj pu jín í'iri'iri ti ja'atí ayén tí'itíj jín rijca í ti í'i xí'epi'in a'ájna matí'ij pua'a ruse'upi.

¹³ Aj pu i Jesús ayén tiraatá'ixaa a'íjna ti anáciyaaxara'a í rumuájca'a jetze tijín:

—Huatátzeara muá'amujca'a.

Aj pu i a'íi pu raatátzeaaraca'a í rumuájca'a. Jíme'en pu'u ayén huaríj, aj pu i nain jín huarúj. Ayee pu éene'e já'araa rí'éene'en tíj í seij í muájca'are'ara'an.

¹⁴ Matí'ij mi huiráaci a'íime í fariseos. Aj mú mi autéjhuii mej raaxí'epi'intare'en a'ij mej ye'í huárini mej mi raajé'ica í Jesús.

A'ij ti seij ajmí'i tiu'utaxájtaca'a jíme'en a'íjna í Jesús

¹⁵ Tí'ij a'íin huámua'areeri'i a'íjna í Jesús a'ij mej tiraaxí'epi'intare, a'íi pu huirájraa a'ujna. Jéihua mú teite a'ucíj jamuan. Ajta a'íjna í Jesús, naíjmi'ica pu tiú'uhuaa í mej tí'icucui'icaa. ¹⁶ Ajta ayén tíhua'uta'aíj mej mi caí raxájta yee ja'atí ti pírici.

¹⁷ Ayee pu ráaruu í Jesús ti ij araúrasten a'ij ti ajmí'i tiu'utaxájtaca'a a'íjna í Isaías teecan, í ti tí'ixaxa'ata'a í Dios jetze me'ecan. ¹⁸ Ayen tijín:

A'ii pu a'íin pú'een í ti nevaire'e ineetzi.

Nee nu ra'antíhua'u.

A'ii pu a'íin pú'een í nej raxí'eve'e,

ajta rí'i pu tínetá'aca.

Nexiejniu'uca nu huata'íti

ti á'ume'en a'íjna jamuan.

Ajta a'íi pu tihua'utá'ixaate'esin a'ímej í mej caí
 Israel jetze ajtémecan ti tihua'aci'íti nain-
 japua í ti í'i xí'epi'in neetzi jemi.

19 Capu ajta a'ín ruhuavíira'a a'ame;
capu ajta jiihua a'ame.

Camu ranamuajran ti ti'ixáata a'ame a'ájna caaye
jetze.

20 Capu hua'utamuári'eriste'esin a'ímej í mej
huápi'i tirajpuaíjtzica'a t'íj pi'ista mej
ra'avé'etzi nainjapua.

Capu huápi'i puaíjtzi hua'utá'asin í mej caí ché'e
té'eviicua'i a'ímej í mej miyen 'een t'íj taij ti
c'íj caj á'ata'a.

A'í pu huá'a japua huatániiusín ajta na'a caí
tiu'utémua'ítin a'ájna jíme'e ti naíjmi'ica
ruxí'ej tiu'uta'aíjte'en.

21 Majta mat'íj mena'a pua'amé í teitejra'a í mej yen
japuan seijre'e íiyen chaanaca japua, naími'i
mú t'íjchu'eve'en niuucajtze'en.

Ayee pu jíme'en tiu'utaxájtaca'a a'ájna í Isaías
teecan.

*A'í mú Jesús jetze te'ujpuá'ajte ti tiyaaru'u jetze
araújca'ane*

(Mr. 3:19-30; Lc. 11:14-23; 12:10)

22 Mat'íj mi seíj mú a'aráavi'iti í Jesús jemi ti
tiyaaru'u tzajta'an seijre'eca'a. A'íj pu jín caí
atáneerica'a, ajta caí té'anri'irejca'a a'ájna í ja'ati.
T'íj jí Jesús tiráahuua t'íj te'anri'irée á'ara'ani, ajta
t'íj huiteánamuáara á'ara'ani. 23 Majta me'ín í teite,
naími'i mú r'í te'utaseíj. Miyen tijín:

—¿Ni qui amí a'ín pú'een a'ájna í huácixa'ara'an
a'ájna í David teecan?

24 Majta me'ín í fariseos, mat'íj ráanamujri'i,
ayée mú tiu'utaxájtaca'a tijín:

—Amíjna mi ja'atí, Beelzebú pu jetzen aráu'jca'ane tí'ij ayén hua'utamuárite'en a'íme'j í tiyáaru'use, a'íme'j í ti ajta Beelzebú tihuá'a'ijte'e.

²⁵ Ajta a'íjna í Jesús, a'í pu ramua'areereca'a a'ij mej tí'imua'atzejca'a. Aj pu i ayén tihua'utá'ixaa tíjn:

—Tí pua'a a'íme'j í mej me'uun se'j chuéjra'a japua a'uchéjme já'ita'a ma'utácine, ti pua'a miyen huárini aj mú mi huaténe'use'esin, ajta a'íjna í chuéjra'a, capu ché'e áateeri. Ajta ti pua'a miyen che'atá mena'a já'ita'a a'utácine a'íme'j í mej se'j japua í chajta'a a'uchéjme, na'ari teitestemua'ame'en se'j í ja'ati, camu ché'e áateeri.

²⁶ 'Ayee pu che'atá na'a 'een, ti pua'a a'ín Satanás hua'utamuárite'en í ruteítestemua'a, ti pua'a majta miyen hua'uténe'usi'ite'esin í ruteítestemua'a, a'í pu ajta caí ché'e áateere, sino te'entipúa'ari.

²⁷ Ari inee, ti pua'a niyen yee Beelzebú nu jetze aránca'ane nej hua'utamuárite'en í tiyaaru'u, ¿ni tzaa miyen che'atá mena'a Beelzebú jetze ruca'ané a'íme'j í á'amuaxi'ej teite mej mi miyen che'atá mena'a hua'utamuárite'en? A'íme'j í á'amuaxi'ej teite mú miyen raataxáj yee mú'een xu seajta siyen rici se'íjna jime'e a'ij se'j tí'inexajtzi'i. ²⁸ Na'ari caí, ti pua'a niyen ne'íjna jetze aránca'ane í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios, nej ni tiyaaru'u huatamuárite'en, pu'uri a'ájna teja'uré'ene ti Dios tiu'uta'aíjta í a'amua tzajta'a.

²⁹ 'Ajta, ti pua'a ja'atí raxí'leve'e ti tiraanáhua'i tí'á'ara'an á tá'ache í ja'ati ti ruca'ané, ayée pu ruxe'leve'e ti amucaícan ra'atéj'i'ici'en a'íjna ti

ruca'ané. Aj pu i xaa ri'irí ti a'uteárute á a'utí'é'eche ti ij tiraanáhua'i.

³⁰ 'A'íjna ti caí ne jamuan á'uche'ecan, a'íi pu néjcha'íire'e. Ajta, a'íin ti caí hua'ajsé'iri í teite neetzi jemi, a'íi pu hua'uré'e'iteca.

³¹ 'A'íj nu jín, ayée nu tejá'amua'ixaate'e ti ayén ti'ayajna a'íjna jime'e í teteca. I'iri'iri ti tihua'utá'uuni'i naíjmi'ica í mej jín auteájturaa í Dios jemi, ajta naíjmi'ica jemi í mej a'ij pua'a ti'ixa. Aru ti pua'a a'ij pua'a tí'ixajta a'íjna jetze í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios, capu xaa ne'u ja'anáj tiraatá'uuni'ira a'íjna.

³² 'Ja'atí ti na'a ti ayén a'ij pua'a tí'inexajta in-eetzi i nej neajta teáata'a jetze airáane, a'íi pu xaa tiraatá'uuni'ira. Mí ajta, ja'atí ti na'a ti a'ij pua'a tí'ixajta a'íjna í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios, capu ja'anáj tiraatá'uuni'ira, sino a'íi pu ru'ité'aa a'ame nain xicaj tzajta'a ti yú auca'ití a'ame tíj na'a rusén jime'e.

A'ij mej ye'í nu'u tí'iramua'areere a'ij ti 'een se'j í c'ijej

(Lc. 6:43-45)

³³ 'Tí pua'a hui ti rí'en í c'ijej, ri'éene'en pu taca'a, ajta ti pua'a caí rí'en í c'ijej, capu ri'éene'en taca'a. Ayee xu 'een jín ramua'areere ti pua'a c'ijej ri'éene'en nusu caí se'íjna jime'e a'ij ti éene'en taca'a. ³⁴ Mú'een xu se'íjna jetze huanéj a'íjna í cu'ucu'u ti tí'ihua'itaca, a'iné huáp'i xu a'ij pua'a tí'iteteite. Capu xaa ne'u a'ij tí'iri'iri sej siyen ti'itíj huataxáj a'ij ti tiraavíjte'e. Ayee pu'u, a'iné se'j pu ayén tí'ixaxa'a a'ij ti ayén tí'imua'atze í ru tzajta'a.

³⁵ Ajta a'íin ti rí'i tí'itevij, a'íi pu ayén tí'ixaxa'a í ti

i'li xí'epi'in jime'e a'iné rú'umua'aree í ru tzajta'a jeíhua í ti i'li xí'epi'in. Ayen che'atá na'a, í ti a'ij pua'a tí'itevij, a'í pu a'ij pua'a tí'ixaxa'a a'iné jeíhua pu tirú'umua'aree í ru tzajta'a í ti a'ij pua'a 'een. ³⁶ Ayee nu tejá'amua'ixaate'e ti ayén té'eme a'ájna xicájra'a ti jetzen Dios huá'axijte'en matíj mena'a pua'amé yé a'uchéjme íiyen chaanaca japua. Ayee pu ruxe'eve'e a'ame mej miyen tiu'utetzáahuate'en í Dios jemi nain í mej jín tiu'utaxájtaca'a chá'a mena'a, seij majta seij. ³⁷ Dios pu rí'í tí'imuaxi'epi'intare'e a'ájna jime'e a'ij pej tí'ixaxa'ata'a, na'ari caí, a'í pu muá'axijte'en a'ájna jime'e a'ij pej tí'ixaxa'ata'a.

A'íme í teite merájhuaviiri'í ti Jesús hua'utasejrate'en í mej jín rí'í te'utasej (Mr. 8:12; Lc. 11:29-32)

³⁸ Aj mú mi me'ín í fariseos, majta a'íme í mej tiú'ujmua'ate í yu'uxari jetze, a'í mú miyen tiraatá'ixaa tíjín:

—Maeestru, ayée tu tí'ijxe'eve'e pej tí'itíj taatasejrate'en í tej jín ráamua'aree ti júte'e é'eme'ecan í Dios jemi a'ij pej ye'í rici.

³⁹ Aj pu i Jesús ayén tihua'utá'ixaa tíjín:

—A'íme i teitejra'a í mej a'ij pua'a tí'iteteite, ayée mú tí'inehuavii nej tí'itíj hua'utasejrate'en í mej jín rí'í te'utasej matá'aj nu'u ráamua'aree nej Dios jetze aránca'ane. Ayee mú che'atá mena'a rici tíj í ja'ati ti ru'íj mé úurie. Canu tí'itíj hua'utasejrate'esin sino a'ii nu'u a'ij ti tiráaruu a'ájna í Jonás teecan, a'ájna ti tí'ixaxa'ata'a í Dios jetze me'ecan.

40 'Tí'ij a'íjna í Jonás a'uun é'ejve a'u ti aúnee í hua'í, a'í pu hua'í yá'unijcua. A'uu pu u é'etee huaíca xicaj tzajta'a, ajta huaíca tíca'ari tzajta'a ti arájca í jucáara'an tzajta'a a'íjna í hua'í ti yá'unijcua. Ayee pu che'atá na'a tí'ineruuren ineetzi i nej neajta teáata'a jetze airáane. A'uu nu araca'ití na'ame chuej tzajta'a huaíca xicaj tzajta'a, neajta huaíca tíca'ari tzajta'a.

41 'Ayee nu hui tejá'amua'ixaate'e, a'ájna xicájra'a ti jetzen Dios amuá'axijte'en yee xí'epi'in xu huaríj nusu yee caxu xí'epi'in huaríj, a'íme í mej u Nínive é'echejca'a, a'í mú a'uun a'utéhuiixi'isin mú'ejmi jamuan, majta tejá'amuaxi'epi'intari'ire'en mú'een mi sej u'uche íjii. Ayee pu té'eme a'íjna jime'e í mej seicié tiu'umuá'aj a'íme í mej Nínive é'echejca'a mat'íj ráanamujri'i a'ij ti tiu'utaxájtaca'a me'íjna í Jonás teecan.

'Mí neajta inee, i nej yé huaca mú'ejmi jemi, jaítze'e nu ve'ecán jín ti'itéjvee caí a'íjna í Jonás teecan. Mí seajta mú'een, caxu na'ará'astijre'esin ineetzi. 42 Ajta hui, a'íjna í 'íita'a teecan ti ajmí'i tí'ajjtaca'a úute pújme'en, a'í pu ajta huatéchaxijsin mú'ejmi jemi, ajta a'í pu ajta tejá'amuaxi'epi'intari'ire'en mú'een, mi sej u'uche íjii a'ájna xicájra'a jetze mej a'utájeevi'ihua teite. Ayee pu té'eme a'íjna jime'e ti a'ín a'ímuá a'uvé'emej tí'ij ayén ráanamua a'íjna í Salomón teecan ti nu'u huápi'i rí'i mé teuúmua'aree.

'Mí neajta inee, i nej yé huaca mú'ejmi jemi, jaítze'e nu ve'ecán jín ti'itéjvee caí a'íjna í Salomón teecan. Mí seajta mú'een, caxu na'ará'astijre'esin ineetzi. —Ayee pu tihua'utá'ixaa a'íjna í Jesús.

Jíme'en í xiéjniu'ucari ti tiú'ujxana'acira'ate, ti ajta p'í a'uré'eveti
(Lc. 11:24-26)

⁴³ Ajta ayée pu tiu'utaxájtaca'a a'íjna í Jesús tijín:

—Tí pua'a seij xiéjniu'ucari ti tiú'ujxana'acira'ate, ti pua'a huiirájra'ani tzajta'an seij í tevi, a'íi pu á'uche'ecane'e a'ame ti rahuahuau a'u ti a'uhuáchi t'íij huaújse'upe'en. T'íij caí rateuve'en, ayée pu tí'imua'ati tijín:
⁴⁴ “Niche'e huaré'ara'ani nehuárita'a u niche a'u nej a'arájraa.” T'íij ave'eré'enen, ayée pu éene'en teuni a'íjna í ja'ati, ti naa uhua'é'ene'e a'ame í ru tzajta'a. Cu xiee mej mauchén uhuaré'e'icha'utaca'a u chi'ita, majta naa r'íi ru'uhuáruu.

⁴⁵ 'Aj pu i a'íin í xiéjniu'ucari, a'íi pu hui huaja'uvé'evi'ti í seica, í mej aráhua'apua ará'ase, a'íimej í mej jaítze'e a'ij pua'a 'é'en caí í seij. Aj mú mi uteáruti naími'i mej mi me'uun huaté'e muá'ara'ani me'íjna tzajta'a í tevi. Ajta á'iyen, ayén te'iráame ti jaítze'e a'ij pua'a 'éene'e á'ara'ani a'íjna í tevi caí t'íj ajmí'i 'éene'e. Ayee pu tihua'aci'ti a'íimej í mej a'ij pua'a tí'iteteite í mej u'uche íjii.

Jíme'en í náànajra'an, majta ihuáamua'ame'en a'íjna í Jesús
(Mr. 3:31-35; Lc. 8:19-21)

⁴⁶ Aúche'e pu tí'ixajtaca'a a'íjna í Jesús mat'íij me'uun a'ará'a a'íjna í náànajra'an, majta í ihuáamua'ame'en. Aa mú a'utéhuiixi pua'acíe. Méjxe'eve'eca'a mej tiu'utaxáj jamuan. ⁴⁷ Aj pu i seij ayén tiraatá'ixaa a'íjna í Jesús tijín:

—A mú pua'acivé a'uté'uu a'anáàna, majta a'ihuáamua'a. Mémuahuahuau mej nu'u tiu'uxáj á jamuan.

⁴⁸ Aj pu i ayén tiu'utaniú a'íjna í Jesús tíjín:

—¿A'ataani mej pú'een í nináàna, nusu í ne'ihuaamua'a?

⁴⁹ Aj pu i rumuájca'a jín hua'utaseíjra í mej aiite-caíjme. Ayee pu tihua'utá'ixaa tíjín:

—A'ii mú a'íin pú'een í mej jee nináàna pú'een na'ari ne'ihuaamua'a. ⁵⁰ Ayee pu'u hui tí'een, a'iné a'achú mej pua'amé miyen rici a'ij ti tí'ijxe'eve'e í Dios, a'ii mú a'íin pú'een í mej jee nináàna nusu a'íime í neja'atzimúá, na'ari necu'utzimúá o nejúutzimua'a. Yee pu'u.

13

Jíme'en a'íjna í ja'atí ti tí'ihuastehua'a

(Mr. 4:1-9; Lc. 8:4-8)

¹ A'ájna xicájra'a jetze, Jesús pu huirájraa u chí'ita. A'uu pu a'ará'a a'ájna ti e'eve'e'ástime í jaj. Aa pu a'utayeíjxi. ² Aj mú mi jeihua ajteáxiireca'a í teite a'u ti a'ij é'ene'e. Temua'a mú tí'itemu'iicaa í teite. A'íj pu jín ateájraa baarcu jetze ti jaata'a e'ecáve'eca'a. A'uu pu i e'erácatii. Majta me'ín í teite, áa mú a'ucaíjme'ecaa ja'apuaíri japua á vejli'i a'u ti í jaj. ³ Ajta á'iyen tihua'ajmuá'ate seíj chuijtari jíme'e. Ayen tíjín:

—Ja'atí hui ti tí'ihuastehua'a, u pu á'ume ti tejé'ehuaste'en. ⁴ Aa pu aumé'ecaa ratáhua'anáa imue'eri. Seica pu i imue'eri juye jetze huavatzíjraa. Aj mú mi pina'ase júte'imua ave'ecáne, meraaré'eje'ipi. ⁵ Ajta seica pu huavatzíjraa

tetej tzajta'a a'u ti caí jeíhua chuej á'uca. Aj pu'i huaré'ehuaa, a'iné capu huatétee í chuej ti a'ucárutixi'in í naana'ara'an. Tí'ij huaré'epistaca'a í chuej, aj pu i ca'anacan ajnéj í imue'eri. ⁶ Ajta tí'ij u e'iré'ene í xica, aj pu'i huaré'ehuaa í xicaj jime'e í ti huanéj. A'íj pu jín jij huaré'ehuaa a'iné capu ajtanána'ajme'eca'a.

⁷ Ajta seica í imue'eri, a'úu pu a'uvatzíjraa a'u ti a'utzícare'eme. Tí'ij a'ín tzicare'e huavaújse, a'íi pu i ra'avá'ana í ti tí'ihuasti'ihuaca'a. A'íj pu jín caí huáciireca'a.

⁸ Aru seica pu huavatzíjraa a'u ti a'urí'en í chuej. A'íi pu xaa i ajnéj. Tí'ij jí huavaújse. Temua'a pu'i tiú'ucíireca'a. Seica pu imue'eri, ayén airájraa ti huáciireca'a seij ajta seij ti ajnéj a'achú cumu anxíte í atzi ti caté'etejme'ecaa. Ajta seica, ayén tiú'ucíireca'a a'achú cumu huaícate. Ajta seica, seité japuan tamuáamuata'a pu caté'etejme'ecaa seij ajta seij.

⁹ 'Mí sej huiteánajca'amua, xáanamujri'i hui temua'a naa.

A'iné 'een jime'e Jesús tihua'amua'atehua'a chuijtari jime'e

(Mr. 4:10-12; Lc. 8:9-10)

¹⁰ Aj mú mi ajteáxíireca'a á vejli'i jemin í Jesús a'íime í mej jamuan á'ujujhua'ane'e. Aj mú mi miyen tiraata'íhua'uri'i tíjín:

—¿A'iné 'een jín piyen tihuaú'ixaate'e í teite chuijtari jime'e ti caí ja'atí yaú'itie?

¹¹ Aj pu i ayén tiu'utaniú tíjín:

—Mú'ejmi pu Dios tejá'amua'ixaate'e e'ehauritiécan jime'e a'íjna ti rú'avaa a'íjna

jime'e ti Dios ari tí'ajta nainjapua íiyen chaanaca japua, ajta u ta japua. Mí majta a'íime í seica, capu a'atzu rí'irí mej mi yaú'itiée muá'ara'ani a'iné capu Dios ayén hua'utá'a.

¹² 'Ayee pu tí'een: jíme'en a'íjna í ja'ati ti á'ujca'ane ti ayén cáj caj tiyaú'itiée á'ara'ani í Dios jemi, Dios pu jeíhua huápi'i raatá'asin a'íjna. Ajta a'íjna í ja'ati ti caí á'ujca'ane ti jaítze'e yaú'itiée á'ara'ani í Dios jemi, Dios pu rá'ari'ira a'achú ti caj ari tirú'umua'aree. ¹³ A'íj nu jín niyen tejá'amua'ixaate'e chuijtari jime'e mej mi caí yaú'itiée muá'ara'ani. Ayee pu tí'een a'ímej jemi. A'íj mú mé uunéjne'e, aru camu ti'itáj seij. Majta mú tí'inamua, aru camu ti'itáj namua. Camu majta yaú'itie.

¹⁴ 'Ayee pu ari araú'raste huá'a jemi a'ij ti ra'uyú'uxaca'a a'íjna í Isaías teecan, í ti tí'ixaxa'ata'a í Dios jetze me'ecan tójín:

Mú'een xu xaa ráanamua tój na'a ti i yú aumé.

Mí seajta mú'een, caxu yaú'itiée xá'aju'un.

Mú'een xu xaa mé uunéjne'eri xá'aju'un.

Mí seajta, caxu ti'itáj seijran.

¹⁵ Ayee tí'een, a'iné a'íj mú jemin antaújnaamua í ru tzajta'an.

Cáj mu'u caj títe'iteánajca'amua.

Camu á'ujca'ane mej a'atanéjne'ere mej raaseíj ti'itáj ti píríci.

Na'ari caí, a'íj mú yaú'itiée muá'aju'un.

Majta mú mé uunéjne'eri muá'aju'un mej raaseíj ti'itáj ti píríci.

Majta mi rá'astijre'e muá'aju'un í mej ranamua.

Majta mú neetzi jemi yé ve'eré'eninéica muá'aju'un nej ni tihua'utá'uuni'i.

Ayee pu jíme'en ra'uyú'uxaca'a a'íjna í Isaías teecan.

¹⁶ 'Mí seajta mú'een i sej á'ujujhua'an ne jamuan, setá'aj huataújtemua'ave'en se'íjna jíme'e í sej huiteánajca'amua sej si ra'ará'astijre'en í sej ranamua, seajta ahuaújca'anen sej a'atanéjne'ere sej si raasej t'ítíj t'í píríci.

¹⁷ 'Ayee nu tejá'amua'ixaate'e tzáahuati'ira'a jíme'e, mu'iití í mej rí'í t'ítete'testaca'a, majta a'íime í mej t'í'ixaxa'ata'a í Dios jetze me'ecan, jeíhua mú raxí'eve'eca'a mej miyen tiu'uséj a'ij sej seri t'í'isej inee jemi. Mí majta, camu a'atzu raasej. Ayee mú che'atá mena'a t'í'ijxe'eve'eca'a mej miyen ráanamua a'ij sej seri t'í'inamua inee jemi. Mí majta, camu xaa ne'u ráanamujri'i.

*Jesús pu tihuaú'ixaate'e a'ij t'í huataújmua'a í chuijtari t'í jíme'en raxa a'íjna t'í t'íhuastehua'a
(Mr. 4:13-20; Lc. 8:11-15)*

¹⁸ 'Casi'i, xáanamujri'i a'ij t'í huataújmua'a i chuijtari t'í jíme'en raxa a'íjna í ja'atí t'í raahuáste í imue'eri. ¹⁹ Tí pua'a ja'atí ráanamua í niuucari t'í jíme'en raxa Dios t'í t'í'ajta nainjapua íiyen chaanaca japua, ajta u ta japua, t'í pua'a a'ín caí yaú'ítíee, a'íjna t'í a'ij pua'a 'een, a'í pu tzajta'an huatasejre'esin. Aj pu i rá'ari'lira í niuucari t'í rú'umua'areereca'a. A'íjna í ja'atí, ayée pu 'een t'íj í imue'eri t'í huavatzjraa a'ájna juye jetze.

²⁰ 'Ajta, a'íjna í imue'eri t'í huavatzjraa í tete tzajta'a, ayée pu 'een t'íj í ja'atí t'í amuacáí ra'aránajcheca'a í t'í ráanamujri'i. ²¹ Aru capu

ti'itíj japuan ninei a'íjna í ja'ati. Tí pua'a a'atzu rajpuaítzi a'íjna jime'e mej seica rá'axíeehuari'ira me'íjna jime'e ti na'ará'astijre'e ineetzi, na'ari ti pua'a seica a'ij pua'a méraruure, c'íj pu'u te'evíicua'ira a'ame. Ca'anacan pu mé nejaúujisin.

²² A'íjna ti hui huavatzíjraa a'u ti a'utzícare'eme, a'íi pu ayén 'een tíj se'íj í tevi ti xaa ranamua í niuucari. Aru jeíhua pu tí'imujca a'íjna jime'e a'ij ti té'eme íyén chaanaca tej japuan seijre'e. Ajta, nain ti tí'ijcha'íi, a'íi pu raamuá'iti a'íjna í tevi. A'íj pu jín, caí ché'e ra'utámua'areeri'i a'ij ti tiráanamujri'i. Capu ajta ché'e rí'irí ti a'ín tevi ayén raatévaire'en í Dios.

²³ Ajta a'íjna í imue'eri ti huavatzíjraa japuan í chuej ti huar'én, ayée pu 'een tíj í ja'ati ti yaú'itie tí'ij ráanamua í niuucari. Jéihua pu tí'ijvaire'e í Dios. Yee pu tiraatátuiire'esin í Dios jemi tíj a'íjna í imue'eri ti huá'íireca'a a'achú cumu anxíte ti caté'etejme'ecaa, na'ari huaícate ca'ín seité japuan tamuáamuata'a í imue'eri.

Jíme'en í ixaj ti huahuásti'ihuaca'a jamuan í triigu

²⁴ Ajtahua'a se'íj ayén tihua'utá'ixaa í chuijtari jime'e a'íjna í Jesús. Ayen tíjín:

—Ayee pu tí'irineca íjii Dios ti tí'aijta íyén chaanaca japua, ajta u ta japua. Ja'atí pu imue'eri huahuáste japuan í ruchuej ti huar'én. ²⁵ Ajta á'iyen mat'íj na'íjmi'i tícu'utzuca'a, se'íj pu hui ave'eré'ene ti rájcha'íire'e a'íjna ti chuej tícha'íi. Ajta a'ín ti rájcha'íire'e, a'íi pu íxaj huahuáste tza-jta'an a'íjna í triigu. Aj pu i á'uraa.

26 'Aj pu i ajnéj a'íjna í triigu, ajta a'íjna í ixaj. Tí'ij huavaújse, aj pu i huíjmuaiyuxi a'íjna í triigu. Aj mú mi ráamua'areeri'i ti ajta seíj huáviviihuaca'a í imue'eri a'iné capu huíjmuaiyuxi a'íjna í ixaj.

27 Majta me'ín í mej tí'imuari'e, a'úu mú hui á'uju'un mej mi tiraata'ixaate'en a'íjna ti chuej tícha'íi. Miyen tijín: “Tavastara'a, ti pua'a pe'ín huahuáste imue'eri ti r'én a'ujna á'a chuej japua, ¿a'uné e'ejnéj a'íjna í ixaj?”

28 'Aj pu i a'íjna ti chuej tícha'íi, ayén tihua'utá'ixaa tijín: “Seíj ti néjcha'íire'e ayée pu náaruu.” Majta miyen tiraata'íhua'uri'i a'íime í mej tí'imuari'e miyen tijín: “¿Ni mua'aráanajche tej u á'uju'un tej rá'ijcuuxin te'íjna í ixaj?”

29 'Aj pu i ayén tiu'utaniú tijín: “Capu ruxe'eve'e sej racuta se'íjna í ixaj, a'iné ti pua'a seri rá'ijcuunan a'íjna í ixaj, ajta pu áijcuuxijsin a'íjna í triigu a'iné ru jetze pu huá'uu.

30 Ché'e ayén éene'en ti naíjmi'i huavaújse'en ajta caí teja'uré'enen ti te'enti'á'asin. Aj nu ni hua'uta'aijte'esin a'ímej í mej tí'imijhuaca mej mi amuacaí rá'ijcuuxin me'íjna í ixaj, matá'aj raaj'í'ici'en mej mi rájseire'en matá'aj ra'anteátaira. Majta á'iyen, me'ín meru'uteátuaasin me'íjna í triigu u chí'ita, a'u mej téjé'eyuuhuaca.”

Jíme'en í játze'ara'an í mostasa

(Mr. 4:30-32; Lc. 13:18-19)

31 Jesús pu ajtahua'a seíj hua'utá'ixa í chuijtari. Ayen tijín:

—Ayee pu tí'een Dios ti tí'aijta íiyen chaanaca japua, ajta u ta japua. Ayee pu 'een tíj tu'upi ti'itíj ti ayén ántehuaa tijín mostasa. Ja'atí pu raahuáste

í játze'ara'an a'ájna já'ahua'a a'u ti té'atachuej.
³² A'íjna í mostasa, ayée pu 'eene'en téjatz'e ti jaítze'e i'í c'lieen caí seica í jatzi. Mí ajta, t'íjta huavaújse'en, jaítze'e pu ajt'íi'í a'ame caí seica í tu'upi ti íiyen seijre'e chaanaca japua. Yee pu ajt'íi'í a'ame t'íj c'íyey. Aj mú mi ave'eré'enejsin í pina'ase mej rá'ara'a mej mi án téja'uteúru'itu'ajte'en án c'íye'ara'an jetze.

*Jíme'en í mej rajnájchite'en í cuaíjtzi jetze
 (Lc. 13:20-21)*

³³ Ajtahua'a seíj chuijtari hua'utá'ixa. Ayen tijín:
 —Ayee pu ajta tí'een jíme'en Dios ti tí'ajta íiyen chaanaca japua, ajta u ta japua. Ayee pu 'een t'íj a'íjna í levadura. A'íjna í 'íita'a, a'íi'í pu huaíca medida ru'uteájraa í hariina. Aj pu i rajcuaíjtzitaca'a levadura jamuan. Ajta a'íin í levadura, a'íi'í pu tzajta'an huaneájxi nainjapua í cuaíjtzi.

*A'ij ti Jesús tihuá'amua'atehua'a chuijtari jíme'e
 (Mr. 4:33-34)*

³⁴ Tí'it'íj ti na'a ti tihuá'a'ixa'atehua'a í teite, Jesús pu nain tihua'utá'ixaa chuijtari jíme'e. Capu tí'it'íj huá'a'ixaate'eca'a ti é'ehuáuritíe sino chuijtari pu'u jíme'en. ³⁵ Ayee pu tiú'uruu ti ij ayén araúrasten a'ij ti tiu'utaxájtaca'a a'íjna í ti tí'ixaxa'ata'a í Dios jetze me'ecan tijín:

Nee nu tihua'utá'ixaate'esin ne'íjna jíme'e í chuijtari.

Nee nu ne'íjna huataxájta,
 a'íjna ti rú'avaa nain xicaj tzajta'a ti yú e'iré'ene t'íj Dios raatétaahuaca'a a'íjna i chaanaca tej japuan yen seijre'e.

Jesús pu tihuaú'ixaate'e a'ij ti huataújmua'a í chuijtari ti jíme'en raxa a'íjna í íxaj, ajta a'íjna í triigu

³⁶ Aj pu i Jesús airájraa í teite jemi. Aj pu i uteájrupi u chil'ita. A'uu mú ajteáxiireca'a jemin a'íime í mej jamuan á'ujjhua'ane'e. Aj mú mi miyen tiraatá'ixaa tijín:

—Aisí, taatá'ixaate'e a'ij ti huataújmua'a a'íjna í chuijtari a'íjna ti jíme'en raxa í íxaj ti huavaújse a'u ti e'ejnéj taséehua japua.

³⁷ Aj pu i Jesús ayén tihua'utá'ixaa tijín:

—A'íjna í ti raahuáste í imue'eri ti rí'en, nee nu ne'ín pú'een, inee i nej neajta teáata'a jetze airáne. ³⁸ Ajta a'íjna í taséehua, ayée pu huataújmua'a tijín í chaanaca i tej japuan yen i'í seijre'e. A'íjna í imue'eri ti rí'en, ayée pu 'een tíj a'íime í mej ahuaújca'ane ti Dios tíhua'uta'aíjte'en. Ajta a'íjna í íxaj, ayée pu 'een matíj a'íime í mej í'iteitestemua'ame'en a'íjna í tiyaaru'u.

³⁹ 'Ajta hui a'íjna ti rájcha'íire'e, a'íjna ti raahuáste í íxaj, a'ii pu a'íin pú'een a'íjna í tiyaaru'u. Ajta, a'íjna í xicájra'a mé jetzen tí'itzaanan, ayée pu huataújmua'a tijín a'ájna xicájra'a ti jetzen te'entipúa'ajte i chaanaca japua. Majta me'ín í mej tí'itzaanan, a'ii mú a'íin pú'een í mej tí'ivaire'e u ta japua Dios ti é'eseijre'e.

⁴⁰ 'Ayee pu che'atá na'a té'eme a'ájna xicájra'a ti jetzen nain te'entipúa'ajte a'ij mej titetiújcha'íi matí'ij rá'ijcuuxíi me'íjna í íxaj mej mi ra'anteáaira. ⁴¹ Neajta inee, i nej neajta teáata'a jetze airáne, nee nu hua'uta'aíjte'esin a'íimej í mej tí'ivaire'e u ta japua mej mi á'ucíine nainjapua tíj na'a í nej jín antínmua'aree mej

mi a'uun hua'irájtuaani a'ímej í mej a'ij pua'a tiratá'aca í Dios, a'ímej í mej a'ij pua'a rici. ⁴² A'uu mú huája'ucáhua'axijsin a'íjna tzajta'a a'u ti anú'utaa. A'uu mú ruyeinixi'ín jeíhua, majta ancuré'ujci'imée muá'aju'un í rutamej jime'e me'íjna jime'e mej huápi'i rajpuaíjtzi.

⁴³ 'Majta me'ín í mej miyen rici a'ij ti tí'ijxe'eve'e í Dios, ayée mú me'uun e'eseíre'e muá'aju'un a'ujna huá'aya'upua ti tí'aijta. Ayee mú seíre'e muá'aju'un tíj í xicaj ti aiiráxi'ixire í jaitiri jetze. Ajta, ja'atí ti na'a ti huíteájnaua, ché'e a'ín ráanamua temua'a naa.

Jíme'en a'íjna ti rú'avaataca'a, í ti ajta jeíhua huápi'i tí'ijnajcheca'a

⁴⁴ 'A'ujna a'u ti Dios tel'áijta, íiyen chaanaca japua, ajta u ta japua, ayée pu tí'irini tíj í ja'atí ti tí'itíj huáteu ti rú'avaa, ti ajta huápi'i tí'ijnajche. A'uu pu ráateu taséehua japua. Aj pu i ajtahua'a raaté'avaata a'ujna che'atá miijmu. Jé'ecan pu rutémua'ave'e a'íjna jime'e ti ráateu. A'íj pu jín, nain tuaani a'achú ti caj tí'ijcha'íi. Aj pu i á'iyen, a'íi pu ráananan a'íjna í chuej.

Jíme'en a'íjna í perla ti jeíhua huápi'i tí'ijnajche

⁴⁵ 'Ajta, ayée mú rici a'íime í mej rahuauhuau mej mi me'uun a'uteárute Dios ti é'eseíre'e, ayée mú che'atá mena'a rici tíj ja'atí ti tí'ítu'araca. A'íi pu á'uche'ecan ti a'ín rahuauuni tí'itíj perla ti naa 'een. ⁴⁶ Tí'ij seíj huáteu, ti huápi'i tí'ijnajche, u pu á'ume ti ij nain tiú'utuaani a'achú ti caj tí'ijcha'íi. Aj pu i a'íjna nanan í perla.

Jíme'en í xiéjmua'ari í mej hua'ité jín vivi'iraca

47 'Ajtahua'a seǵ í chuijtari: ayée pu 'een Dios ti tí'ajta íiyen chaanaca japua, ajta u ta japua. Dios pu ayén rici matǵ a'íime í mej hua'ité vivi'iraca xiéjmua'ari jime'e ti vivéj. Matǵ'ij ra'atéhua'axin á jaata'a, aj pu i cha'a na'a hua'itáseire'esin í hua'ité. 48 Matǵ'ij caí ché'e ú'uvejri í xiéjmua'ari tzajta'a, aj mú mi ra'itapǵsin á jaata'a me'íjna í xiéjmua'ari. Matǵ'ij mi huáchijte'e á yaupǵsin a'ímej í mej hua'ité vivi'iraca. A'uu mú a'uráaseijrá'in. Aj mú mi hua'avé'e'í'ixi'isin í hua'ité í mej rǵ'en. Majta me'ín í hua'ité í mej rǵ'en, sicǵri jetze mú hua'ateátuaasin. Majta í mej caí rǵ'en, á mú hua'úhua'axijsin.

49 'Ayee pu che'atá na'a té'eme a'ájna xicájra'a ti jetzen nain te'entipua'ajte íiyen chaanaca japua. A'íime í mej tí'ivaire'e í ta japua Dios ti é'esejre'e, a'íi mú huiráaju'un mej mi hua'avé'ejajpuaxi'in rujíme'en í teite í mej a'ij pua'a rici, majta í mej xǵ'epǵ'in rici. 50 Matǵ'ijtá mi me'uun huauucáhua'axijsin í hoorno tzajta'a a'ímej í mej a'ij pua'a rici mej mi rajpuaǵtzi muá'ara'ani tajj jime'e. A'uu mú ruyeinixi'in, majta ancuré'ujci'imée muá'aju'un í rutamej jime'e a'íjna jime'e mej rajpuaǵtzi.

Jíme'en í ti huápi'í ti'ir'een, ti pua'a jéjcuá na'ari mí'ime'ecan

51 Aj pu i Jesús ayén tihua'uta'íhua'uri'i tijǵn:

—¿Ni secaí nain au'itíée xa'araa mú'een?

Aj mú mi miyen tiraatá'ixaa tijǵn:

—Jee.

52 Aj pu i ayén tihua'utá'ixaa tijǵn:

—A'íj pu jǵn, ti pua'a seǵ ti tiú'ujmua'ate í yu'uxari jetze, ti pua'a a'ín ajta autéjcheni a'íjna

jetzen ti'ihuaújmua'aten a'ij ti tí'iri'iri ti Dios tira'aíjte'en nain jime'e, ayée pu éene'e a'ame a'ijna í ja'atí t'íj se'íj ti huatéechi'i. Jéihua pu te'urájcha'íi a'ujna ruchi'itá. Ajta, ja'anáj ti na'a pu te'iráati'ici a'ijna ti ti'ijéjcuá, ajta ti ti'imí'ime'ecan. —Ayee pu tihua'utá'ixaa a'ijna í Jesús.

*Jesús pu a'uun a'ará'a u Nazarét
(Mr. 6:1-6; Lc. 4:16-30)*

⁵³ Tí'ij Jesús ra'antipua'ajte ti tihuaú'ixaate'e chuijtari jime'e, aj pu í á'uraa. ⁵⁴ A'uu pu a'ará'a a'u ti a'uvé'ese. Aj pu í a'utéjche ti tihua'umuá'ate hua'atéyujta'a.

Majta me'ín í mej ráanamujri'i, jé'ecan mú a'ij ra'utase'íj. Ayee mú tí'iruixaate'eca'a tíjín:

—¿A'uquí ya'ur'íire amíjna ti ayén temua'a naa tirú'umua'aree? ¿Tí'itájni muári'erilira'a pú'een í ti jín ayén ríci a'ijna í tej jime'en a'ij ya'use'íj? ⁵⁵ Amíjna, a'íi pu hui yaujra'an a'ijna ti tí'isi'icheca. Ajta náànajra'an, a'íi pu a'íin pú'een a'ijna í María. ¿Ni mecaí me'ín pú'een í júutzimua'ame'en a'ijna í Jacobo, ajta a'ijna í José, ajtahua'a se'íj a'ijna ti ayén ántehuaa tíjín Simón, ajta a'ijna í Judás? ⁵⁶ ¿Ni mecaí majta yé che ta jamuan, a'íime júutzimua'ame'en í mé 'uuca? Tí pua'a ayén ti'ayajna, ¿a'uné é'eme'ecan a'ijna í mua'atzíire'ara'an ti yé raateájtuaa amíjna mí Jesús?

⁵⁷ Matí'ij mí rá'anchueere me'íjna í Jesús. A'íj mú jín, miraatamuári. Ajta, ayée pu tihua'utá'ixaa í Jesús tíjín:

—Naími'i mú rí'i tiratá'aca a'ijna jemi í ti tí'ixaxa'a í Dios jetze me'ecan. Mí majta, a'íime

í mej huacájme a'u mé'éche, majta a'íime í teitestemua'ame'en í mej'éche jamuan, camu r'íi tiratá'aca.

⁵⁸ A'íj pu í jín caí jeíhua ayén tiú'uruu a'íjna jime'e í muári'eri'ire'ara'an a'ujna a'iné camu rá'atzaahuat'e'eca'a.

14

A'ij ti ye'í tiu'umíi a'íjna í Juan ti huá'amuaíihuacare'e

(Mr. 6:14-29; Lc. 9:7-9)

¹ A'ájna xicájra'a jetze, a'íjna í Heródes, í ti i'i rey, a'íi pu ráanamujri'i a'ij ti rijca'a a'íjna í Jesús. ² Aj pu í ayén tihua'utá'ixaa a'ímej í mej tí'ivaire'eca'a í jemin tíjín:

—A'ii pu a'íin pú'een a'íjna í Juan ti tí'itemuai'ihuacare'e. Pu'uri a'itá'raa a'u mej ye'avá'ana. A'íj pu jín raay'íiti ti ayén rici a'íjna jime'e í muári'eri'ira'a í tej jín a'ij ya'usej.

³ Ajta a'íin í Heródes, a'íi pu ajm'íi raatévi'i a'íjna í Juan. Ra'amuají'ici'e pu aiteújna. Ayee pu 'een jín ráaruu a'iné Juan pu ra'ajteá'axi a'íjna jime'e ti Heródes ra'ancuré'evi'iti a'íjna í 'íta'a ti Felipe raatévi'itine'e. A'íjna í Felipe, a'ii pu a'íin pu'éene'e í juutzeájra'an í rey. Ajta a'íjna í 'íta'a, ayée pu ántehuaaca'a tíjín Herodías. ⁴ Ayee pu tel'irájraa ti Juan ayén tiraatá'ixaa a'íjna í Heródes tíjín:

—Capu a'ij tí'iri'iri pej ratévi'itine'en muá'ihuaara'a ti ratévi'itine'e.

⁵ Heródes pu rajé'icatami'ica'a a'íjna í Juan. Aru huá'atziine'eca'a í teite, a'iné a'íi pu ramua'areereca'a mej miyen tí'ixaxa'ata'a ti nu'u a'íin pú'een sej ti tí'ixaxa'a Dios jetze

me'ecan. ⁶ Tí'ij teja'uré'ene a'ájna xicájra'a ti jetzen huanú'ihuaca'a a'ájna í Heródes, 'íita'a pu uteájrupi u chi'íta ti ij tiu'utéene'en ruse'j huá'a vejli'ipua. A'ii pu a'ín pú'een yaujra'an a'ájna Herodías. Jé'ecan pu ra'aránajcheca'a a'ájna í rey ti ayén tiu'utéenei. ⁷ A'ij pu jín a'ín te'ataújratziiri'i runiuuca jime'e ti ayén raatá'an a'ájna í 'íita'a a'ij ti ti'it'j t'ixe'eve'e. ⁸ Ajta a'ájna í 'íita'a, a'í pu ayén tiraata'íhua'uri'i í runáàna tijín:

—¿Ti'itájni neraatáhuavii?

Aj pu i a'ín náànajra'an ayén tijín:

—Huatáhuaviiri'i í mu'úura'an í Juan ti tí'itemuai'ihuaca.

Aj pu i, a'ín 'íita'a ayén tiraatá'ixaa:

—Patá'aj naata'í'ite'en tuxa'a jetze í mu'úura'an a'ájna í Juan ti tí'itemuai'ihuaca.

⁹ A'ij pu pua'a raatá'a a'ájna í rey. Mí ajta, ari ayén te'ataújratziiri'i ti ayén huárini a'ij ti tí'ijxe'eve'e. Majta a'íime ti hua'utá'inee, a'í mú majta ráanamujri'i ti tiu'utá'a í runiuuca. A'ij pu jín, a'ín tiu'uta'a'ajtaca'a mej mi miyen huárini a'ij ti tiraatáhuaviiri'i. ¹⁰ Ajta á'iyen a'í pu xantaaru'u huata'áiteca'a ti u á'ume'en a'u ti aiteánami'i a'ájna í Juan ti ij ru'ijvejche í mu'úura'an. ¹¹ Tí'ij ayén huar'j, aj pu i ye'erá'í'ite a'ájna í mu'úura'an í tuxa'a jetze ti ij Herodías ayén raamuaree tijín raajé'ica, tz'ite'e, a'ájna í Juan. Ajta a'ájna í rey, a'í pu raata'í'ite a'ájna jemi í yaujra'an í Herodías. Aj pu i a'ájna í 'íita'a raata'í'ite í runáàna.

¹² Majta me'ín í mej á'ujujhua'ane'e í Juan jamuan, a'í mú á ve'ere'ene'e, miyá'uti me'ájna í mí'ichi. Mat'í'ij mi ra'avá'ana.

Jesús pu tihua'umí a'imej í mej anxíj vi'ira'a ará'ase í teteca

(Mr. 6:30-44; Lc. 9:10-17; Jn. 6:1-14)

¹³ Ajta a'ijna í Jesús, tí'ij ráamua'areeri'i tijín mer-aajé'ica a'ijna í Juan, tí'iquí ateájraa í baarcu jetze. Rusej pu á'uraa. A'uu pu a'ará'a a'u ti caí jé'e tí'itíj. Majta í teite, a'íí mú ráamua'areeri'i a'u ti a'ij 'eene'e. A'ij mú jín, curé'ecijxi mej a'uchéjme. Aj mú mi ru'icán raatavén. ¹⁴ Tí'ij í Jesús a'itáaa í baarcu jetze. Tí'ij hua'usej í teite í mej mu'íi, a'íí pu huá'ancu'uvajxi. Ajta tihuá'uhuaa í mej tí'icucuí'i. ¹⁵ Tí'ij huateáchumua'areca'a, aj mú mi ave'eré'ene jemin í mej jamuan á'ujujhua'ane'e. Aj mú mi miyen tiraatá'ixaa tijín:

—Pu'uri téchumua'ari, ajta capu ja'atí ye'e é'eche ayajna. Patá'aj hua'aré'e'itixi'in mej mi a'ucíjxi'in mé já'ahua'a chajta'a matá'aj tí'itíj huánanan í mej ráacua'ani.

¹⁶ Ajta a'ijna í Jesús, ayée pu tiu'utaniú tijín:

—Capu ruxe'eve'e mej a'ucíjxi'in. Setá'aj ti-hua'umín mú'een.

¹⁷ Aj mú mi miyen tijín:

—Ayee tu'u pua'améca tícha'íí anxívica í pan, teajta hua'apuaca í hua'ité.

¹⁸ Aj pu i Jesús ayén tijín:

—Mé seneje'evé'e'í'ipi'íte'e.

¹⁹ Aj pu i a'íín hua'uta'áj mej a'ujrá'ase í tu'upi tzajta'a. Aj pu i Jesús ra'ancuré'e'í'ipi'í pan, ajta í hua'ité. Aj pu i júte'e ájneerca'a. Tí'ij jí r'íi tiraatá'a í Dios. Aj pu i ra'antítaraxi í pan. Tí'ij jí hua'uré'e'í'ipi'íte a'imej í mej jamuan á'ujujhua'ane'e. Majta me'ín, a'ííme mú hua'uré'e'í'ipi'íte í teite. ²⁰ Naíimi'i mú tiú'ucuaa.

Jéihua mú huáj'u'uxai. Ajta jeíhua pu avé'eturaa í pan, majta í hua'ité. Tamuáamuata'a japuan hua'apua mú te'evé'ejiste sicíri jetze me'íjna jime'e í ti te'avá'aturaa. ²¹ Majta me'ín í mej tiú'ucuaa, ayée mú ará'aseca'a a'achú cumu anxíj vi'ira'a í teteca. Majta í mé 'uuca, majta í ti'iríi, a'íi mú majta tiú'ucuaa.

Jesús pu antá'raa í jaj japua

(Mr. 6:45-52; Jn. 6:16-21)

²² Aj pu i hua'uta'aíj a'ímej í mej jamuan á'uujhua'ane'e mej nu'u atéciine í baarcu jetze mej mi antáciine után pújme'en, mej mi me'ín amuacaí me'uun e'ará'asti. Ajta a'íin í Jesús, a'úu pu a'uteájturaa ti ij hua'aré'e'itixi'ín í teite. ²³ Tí'ij hua'aré'e'itixi, a'úu pu a'uteájraa í jírí jetze ruseíj ti ij raatéjhuauni í Dios jemi. Tí'ij huateática'areca'a, a'úu pu a'utéveeca'a ruseíj. ²⁴ Ajta a'íjna í baarcu, pu'uri a'ímuá aumé'ecaa já'ita'a í jaj japua. Aj pu i huatá'eecareca'a ca'anín jime'e. Temua'a pu te'ateáxijrihua'a í jaj í baarcu jetze a'íjna í eeca jime'e ti auj ráruuréjveeca'a. ²⁵ Aré'apua'a, tí'ij tapuá'arijme'eca, Jesús pu ave'eré'ene a'ájna vejli'i huá'a jemi. Jaj japua pu huamé'ecaa. ²⁶ Majta me'ín í mej jamuan á'uujhua'ane'e, matí'ij raaseíj, jé'ecan mú tiu'utátziin. Temua'a mú titeejíjhuaca'a me'íjna jime'e mej tiu'utátziin. Ayee mú tiu'utaxájtaca'a tíjín:

—Chéjcan pu pú'een amíjna.

²⁷ Ajta á'iyen, Jesús ayén tihua'utá'ixaa tíjín:

—Xu'uhuateújca'ane mi ru tzajta'a. Nee nu ne'ín pírici í Jesús. Caxu tí'itziine'e.

²⁸ Ajta a'íjna í Pedro, a'íi pu ayén tiraatajé tíjín:

—Tavastara'a, ti pua'a mú'ee pe'ín pú'een, naata'áijte'e nej nemánna urarí'ene'en mú'eetzi jemi a'íjna í jaj japua.

²⁹ Aj pu i Jesús ayén tiraatá'ixaa tijín:

—Mú pa'uvé'eme'en.

Aj pu i a'itáaraa í baarcu jetze. Ti'iquí rájraa í jaj japua. Aa pu vejlí'i aumé'ecaa a'u ti a'ij 'eene'e í Jesús. ³⁰ Tí'ij ráamua'areeri'i ti ca'anín jín hu-atá'eecareca'a, a'íi pu tiu'utátziin. Aj pu a'utéjche ti a'ucárute í jaj tzajta'a. Aj pu i ayén huajíjhuaca'a tijín:

—Tavastara'a, ne japua huániuuchi.

³¹ Jíme'en pu ayén tiu'ujíjhuaca'a, aj pu i Jesús ajmeíjca'ataca'a. Rajví'i a'íjna í Pedro. Aj pu i ayén tiraatá'ixaa tijín:

—Capej a'atzu té'atzaahuate'e mú'ee. ¿A'iné 'een jín pecaí ná'atzaahuate'e?

³² Matí'ij atéeci í baarcu jetze, aj pu i hu-ateápua'areca'a a'íjna í eeca. ³³ Matí'ij mi me'ín í mej aráatei baarcu jetze, a'íi mú títunutaxi í Jesús jemi. Aj mú miyen rí'i tiraatajé tijín:

—Mú'ee pej tzíte'e pe'ín pú'een í yaujra'an í Dios.

Jesús pu tihuá'uhuaa a'ímej í mej tí'icucui'icaa a'ujna u Genesaret

(Mr. 6:53-56)

³⁴ Matí'ij antacíj, aj mú mi aitacíj í baarcu jetze ajna'a já'ahua'a, chajta'a ti ayén téja'arájtehuuaa tijín Genesaret. ³⁵ Majta me'ín í teite, matí'ij raamuá'a me'íjna í Jesús, aj mú mi tihua'aré'e'ití'iraxi nainjapua í mej a'ímuá antachéejme'ecaa. Aj mú mi hua'eráavi'ití naíjmi'ica í mej tí'icucui'i í Jesús jemi. ³⁶ Jéihua mú rájhuaviiri'i ti hua'utá'an mej mi

ra'ajtamuarí'en a'ájna c'ixure'ara'an jetze tíj na'a ti uvíjpi'i. Majta me'ín í mej miyen ra'ajtamuariej, naíjmi'i mú huarúj.

15

Jíme'en í ti tzajta'an ru'uteájtuaa ti a'ij pua'a tiú'umua'ati

(Mr. 7:1-23)

¹ Matí'ij mi seica ave'eré'ene í Jesús jemi. A'íime mú a'ín pú'een í fariseos, majta a'íime í mej tí'imua'ata í yu'uxari jetze. A'uu mú e'eráaci u Jerusalén. Aj mú mi miyen tiraata'íhua'uri'i tíjín:

² —¿A'iné 'een jín mecaí rá'aste í tavaújsimua'a teeca tihua'aye'ira a'íime í mé á jamuan á'ujjuhua'an? Camu miyen rá'aste me'íjna jíme'e í mej caí anaújmuajte'axi'ín metí'icua'aca.

³ Ajta a'ín í Jesús, ayée pu tihua'utá'ixaa tíjín:

—Seajta mú'een, ¿a'iné 'een jín siyen mé rúujipua í ti tiu'uta'aíjtaca'a í Dios sej si se'íjna ará'asten í ruye'irá í sej sena'a rájteu rujímua'a?

⁴ A'iné Dios pu ayén tiu'utaxájtaca'a a'íjna ti jíme'en yee: “Patá'aj rá'atzaahuatete a'atáata, pajta a'anáàna.” Ajta ayén ti jíme'en yee: “Setá'aj raajé'ica a'íjna í ja'atí a'ij pua'a ti'ijteá'axi'í í rutáata na'ari í runáàna.” ⁵ Mí seajta mú'een, ayée xu tí'ixaxa'a ti i'í xí'epi'ín ti pua'a ja'atí ayén tihua'utá'ixaate'en í ruvaújsimua'a tíjín: “Nain a'achú nej caj tí'ijcha'íi, a'íj nu neri raatámuai'ívejte í Dios. A'íj nu jín caí ché'e tí'ijcha'íi í nej jín amuaatévaire'en.”

⁶ 'Tí pua'a ja'atí ayén tihua'utá'ixaate'en í ruvaújsimua'a, ayée che'atá tí'ixaxa'a jíme'en

a'íjna í ja'atí yee capu ché'le ruxe'leve'e tí a'íin hua'utévaire'en í ruvaújsimua'a. Ayee xu mé tirúujipua se'íjna tí Dios jín tiu'uta'aíjtaca'a sej sí ra'ará'asten se'íjna jime'e í ye'irá sej siyen rujímua'a sena'a tirájteu.

⁷ 'Mú'een, mí sej a'íj pua'a tí'teteite, mí sej siyen rá'aste jéjre'ecitze'e, ayée pu tiu'utaxájtaca'a mú'ejmí jime'e a'íjna í Isaías teecan, í tí Dios jetze me'ecan tí'ixaxa'ata'a. Ayee pu te'uyú'uxaca'a tíjín:

⁸ Naa pu namuajre'e tí pua'a met'í'ixajta neetzi jemi,
mí majta, a'íí mú meri mé núurie.

⁹ Capu tí'itíj vaire'e tí pua'a menaateánajche a'íné mat'íj mena'a mej tí'imua'ata,
í mej jín tihua'áijte'e, rujímua'a mena'a rájteuve.

¹⁰ Aj pu í a'íin hua'utajé í teite. Tí'íj jí ayén tihua'utá'ixaa tíjín:

—R'íí xu'u temua'a naa tiráanamua mú'een sej sí yaú'itiée xá'ara'ani. ¹¹ Tí'itíj tí na'a tí tí'icua'irí'í, tí pua'a ja'atí ráacua'ani, capu a'atzu raxana'ave'e, sino a'íí pu raxana'ave'e í tí 'aíjninei í téne'etze'e.

¹² Aj mú mí ajteáxiireca'a jemin a'íime í mej jamuan á'ujujhua'ane'e. Mat'íj mí miyen tiraata'íhua'urí'í tíjín:

—¿Ní tzaa pe caí ramua'aree í tí caí hua'aránajcheca'a a'ímej í fariseos mat'íj ráanamujri'í a'íj pej tiu'utaxájtaca'a?

¹³ Ajta a'íin í Jesús, ayée pu tihua'utá'ixaa tíjín:

—Ayee mú 'een tíj tu'upí tí caí ja'atí raahuáste, rusej pu ajnéj. Ayee pu che'atá na'a huá'aruuren í Dios tíj ajta rú'urí'í í tu'upí tí rusej ajnéj a'íjna í

ja'ati ti tiu'uhuáste, a'iné a'í pu rá'ijcuuxijsin, ajta meteúrieexijsin í tu'upi, Dios pu ayén che'atá na'a mé huauhuá'axijsin a'ímej.

14 'Miche'e miyen éene'en. Ayeé mú 'een matíj a'íme í mej arácucu'un í mej huá'uvi'iti. Tí pua'a seíj ta'arácun ayén ra'anaví'ira'a ti ajta arácun mej mi já'ahua'a e'ará'asti naími'i, naími'i mú atévatzijsin a'u ti e'etécun.

15 Aj pu i Pedro ayén tiraatá'ixaa tíjín:

—Taata'íxaate'e a'ij ti huataújmu'a a'íjna í niu-ucari í pej pauchén raataxájtaca'a.

16 Ajta Jesús ayée pu tihua'uta'íhua'uri'i tíjín:

—¿Ni tzaa secaí seajta mú'een yaú'itie? 17 ¿Ni tzaa secaí yaú'itie se'íjna? Tí pua'a ja'atí ti'itíj huácua'ani ti cuá'iri'i, a'íjna ti racua'ani, pua'acié pu me'ecan. Aj pu i ancajrupi í téne'etze'e, a'úu pu a'aráyeijxa í jucáara'an jetze. Ajta á'iyen í'irachu'itan í ti tiú'ucuaa.

18 'Mí ajta, a'íjna ti 'aíjninei í téne'etze'en í ja'ati, a'úu pu a'uvé'eye'i í ru tzajta'a. A'ii pu a'íin pú'een í ti raxana'ave'e a'íjna í ja'ati. 19 Ayeé pu'u xaa ne'u a'iné tzajta'an pu a'uvé'eye'i naíjmi'i í mua'atzíira'a ti a'ij pua'a 'een, ti ca'aníjra'a ratá'aca ti ja'atí ayén huárini í ti a'ij pua'a 'een, ti pua'a tí'itecul'ica na'ari seíj jamuan ti'ihuaújxana'acira'aten. Ajta í ru tzajta'a pu ajta tásiseiri ti ayén ca'aníjra'a ratá'aca ti ayén tiú'umua'ati ti tiu'unáhua'an, nusu ti ráacuanamua na'ari ti a'ij pua'a tiú'ujxajtave'e huá'a jemi í teite.

20 'Naíjmi'i tíj na'a ti hui ayén a'ij pua'a 'een, ti tásiseiri í ta tzajta'a, a'í pu xaa raxana'ave'e í tevi. Ajta a'íjna ti caí anaujmu'aíte'en tiú'ucua'ani, capu ti'itíj a'ij huataújmu'a í Dios jemi. Capu

ti'itij jín auteájturaa í Dios jemi a'íjna í ja'atí ti caí anaujmuaíte'en tiú'ucuaa.

Sej ti caí Israél jetze ajtémecantaca'a ti ajta té'antzaahua
(Mr. 7:24-30)

²¹ Aj pu i Jesús á'uraa. A'uu pu a'ará'a a'ájna já'ahua'a chajta'a ti ayén téja'arájtehuaa tijín Tiro, ajtahua'a seij ti ayén tijín Sidón.

²² Ajta, seij pu ave'eré'ene í Jesús jemi. 'Íita'a pu pú'een ti seij chuéjra'a japua é'eme'ecan. Ayee mú hua'atamuá'amua tijín Sirofenicia a'uun ti huacá'a pu é'echejca'a a'íjna í 'íita'a. A pu e'evé'eme antijíhua tijín:

—Nevástará'a, mú'ee pej i'i yaujra'an a'íjna í David teecan, patá'aj ná'ancu'uvajxi'in. Jé'ecan pu rajpuaíjtzi í niyauj ti 'íita'a a'íjna jime'e ti tiyaaru'u tzajta'an seijre'e.

²³ Ajta a'íjna í Jesús, capu a'atzu huataniú.

Aj mú mi ave'eré'ene a'íime í mej jamuan á'ujujhua'ane'e. Ayee mú tirájhuaviiri'i tijín:

—Patá'aj raata'íte ti á'ura'ani, a'iné ta cujta'an pu e'evé'eme antijíhua.

²⁴ Aj pu i Jesús ayén tiu'utaxájtaca'a tijín:

—Ayee pu Dios neja'uta'íteca'a nej á'ura'ani huá'a jemi í mej Israél jetze ajtémecan í mej miyen seijre'e tíj cáne'axi í mej á'uvej. Capu neja'uta'íteca'a a'ímej jemi í seica.

²⁵ Aj pu i a'íin 'íita'a ave'eré'ene á vejli'i jemin. Ajta titunutaca'a. Aj pu i ayén tiraatá'ixaa tijín:

—Nevástará'a, naatévaire'e.

²⁶ Aj pu i Jesús ayén tiraatá'ixaa tijín:

—Capu ayén tiraavijte'e nej huá'a'í'ipi'iri'ira'acare'en í pan í mej racua'aca í ti'irí nej ni chiicate huata'í'ipi'ite'en.

²⁷ Aj pu i a'ín 'íita'a ayén tijín:

—Ayej xaa ne'u ti'ayajna, nevástara'a. Aru, casi'i, a'íime í chiicate, ayée mú racua'aca me'íjna í ti te'ení í pan ti acajvitze meesa japua a'u mej tejé'ecua'aca a'íime í mej tihuá'aijte'e.

²⁸ Aj pu i Jesús ayén tiu'utaniú tijín:

—Mú'ee 'íita'a, jé'ecan pej té'atzaahuat'e. Pu'uri muaatá'a a'ij pej tí'ijxe'eve'e.

Jíme'en pu'u ayén tiraataxájtaca'a a'íjna í Jesús, aj pu i huarúj a'íjna í yaujra'an í 'íita'a.

Jesús pu tihuá'uhuaa jeíhua í mej tí'icucui'ica'a

²⁹ Aj pu i Jesús á'uraa. A'uu pu ejtéenee a'u ti e'leve'e'ástime í jaj ti jé'ejmuaa a'ujna já'ahua'a u Galilea. Aj pu i antíraa í jirí jetze. An pu a'ujyeíjxi.

³⁰ Jéihua mú e'iré'ene í teite. A'ímej mú e'eráavi'iti í mej tzare'e ráatuaatime í ru'íca, majta seica í mej arácucu'un, majta seica í mej caí té'anrí'iréjme, majta seica í mej ti'ipuaíjti'ihuaca'a. Majta mu'licáca mú e'eráavi'iti í seica í mej tí'icucui'i. Aa mú huá'ajtuaa a'u ti a'utéjvee a'íjna í Jesús. Ajta a'ín, a'í pu naijmi'ica pu tiú'uhuaa.

³¹ Jé'ecan mú a'ij te'utaseíj í teite í mej huaje'iré'eneijte mat'íj hua'useíj í ti ari ri'iríistaca'a mej tiu'utaxáj a'íime í mej mejm'í caí te'anrí'iréjme'ecaa; majta a'íime í mej ti'ipuaíjti'ihuaca'a, mu'uri ri'éene'en nainjapua; majta a'íime í mej tzare'e ráatuaatime í ru'íca, mu'uri á'ujjhua'ane'e; majta a'íime í mej

aracúcu'unijme'eca'a, mu'uri ti'iseíjraca'a. Majta me'ín í teite, a'íí mú autéjhuii í mej rí'í tiraatá'an me'íjna í Dios ti tihua'aijte'e a'ímej í mej Israél jetze ajtème'ecan.

*Jesús pu tihua'umí a'ímej í teteca í mej muáacua vi'ira'a ará'axcaa
(Mr. 8:1-10)*

³² Aj pu i Jesús hua'utajé a'ímej í mej jamuan á'ujujhua'ane'e. Ayee pu tihua'utá'ixaa tijín:

—Naaténxiemiste amímej teitejra'a jemi, a'iné pu'uri huaíca xíca teuumé mej á'ujujhua'an nee jamuan. Camu majta ti'itíj tícha'íí mej ráacua'ani. Canu raxí'eve'e mej caí xi tiu'ucua'an nehua'aré'e'itixi'ín. Na'ari caí, temua'a mú tí'itemua'itiche'en í juye japua.

³³ Majta me'ín í mej jamuan á'ujujhua'ane'e, ayée mú tiraata'íhua'uri'i tijín:

—¿A'uné jetze é'eri'iri tej ráahuauni í pan tíj na'a ti ruxe'eve'e ti ij tihua'uci'iti naíjmi'lica í teite? Capu sein i'í rí'irí ayajna a'u ti caí é'e ja'ati.

³⁴ Aj pu i ayén tihua'uta'íhua'uri'i tijín:

—¿A'achúni pua'améca séjcha'íí í pan, mú'een?

Aj mú mi miyen tiraatá'ixaa tijín:

—Aráhua'apua pu pua'amé í pan. Teajta cáj caj i hua'ité mej cíleen.

³⁵ Aj pu i hua'uta'aíj í teite mej a'ujrá'ase á chuaata'a. ³⁶ Ra'ancuré'e'í'ipi'í í pan, ajta í hua'ité, aj pu i Jesús rí'í tiraatá'a í Dios. Ajta á'iyen ra'antítaaraxi í pan. Aj pu i hua'uré'e'í'ipi'í í mej jamuan á'ujujhua'ane'e. Majta me'ín, a'íí mú mijta mi hua'uré'e'í'ipi'íte í teite. ³⁷ Naímili mú tiú'ucuaa. Temua'a mú titéeju'uxai. Majta

á'iyen, a'íime í mej Jesús jamuan á'ujuhua'ane'e, a'íí mú raaré'esej me'íjna ti avé'eturaa í pan ti ra'antítaaraxi. Sicíri mú jetze te'evé'ejiste'axi me'íjna jime'e ti avé'eturaa. Aráhua'apua sicíri pu te'ará'a. ³⁸ Majta me'ín í mej tiú'ucuaa, ayée mú ará'aseca'a a'achú cumu muáacua vi'ira'a í teteca. Majta rujímua'a mú tiú'ucuaa a'íime í 'uuca, majta í ti'iríi.

³⁹ Tí'ij Jesús hua'aré'e'itixi í teite, aj pu i ateájraa baarcu jetze. Tí'ij jí á'uraa. A'uu pu a'ará'a a'ujna já'ahua'a a'u ti e'ejtémecan u Magdala.

16

A'íime í fariseos, jamuan í saduceos, a'íí mú tirájhuaaviiri'i ti a'íín Jesús tihua'utasejrate'en í mej jín rí'í te'utasej

(Mr. 8:11-13; Lc. 12:54-56)

¹ Majta a'íime í fariseos, majta a'íime í saduceos, a'íí mú á e'iré'ene a'u ti a'utéveeca'a í Jesús, mej mi raatémua'itín hua'itzi jime'e. A'íj mú jín miyen raatáhuaviiri'i ti a'íín hua'utasejrate'en í mej jín ráamua'aree ti júte'e é'eme'ecan í ti jetzen arájca'ane.

² Ajta a'íín Jesús, ayée pu tihua'utá'ixaa tijín:

—Mú'een xu raay'ítí a'íj sej ye'í tiu'utaxáj a'íj ti ti'itj rini u júte'e. Tí'ij huatechuíixare, ayée xu tí'ixaxa'a ti nu'u naa hua'é'ene'e a'ame a'iné huaré'epá'uví'i pu já'araa. ³ Na'ari caí, tí'ij huatapuá'are, ayée xu seajta siyen jíme'en tí'ixaxa'a yee íjii mú huatéviyi, a'iné huaré'epá'uví'i pu já'araa, majta nu'u ra'utanáa.

'Mú'een xu xaa raay'ítí a'íj sej ye'í tiu'utaxáj a'íj ti ti'itj rini u júte'e. Mí seajta mú'een, caxu

a'atzu raayí'ti a'ij sej ye'í tiu'utaxáj a'ijna jime'e ti ari teja'uré'enejsin í xicájra'a, ti jetzen Dios ra'antipua'ajte'en nain.

⁴ 'Mú'een mi sej a'ij pua'a tí'teteite, mi sej jeíhua jín auté'itzeaara, ayée xu rahuauca í sej jín ráamua'aree ti júte'e é'eme'ecan í nej jetzen aránca'ane. Canu xaa ne'u ti'itíj amuaataseírate'esin sino ayée nu'u, í ti é'eseijre'e jíme'en a'ijna í Jonás.

Aj pu i Jesús á huaja'utéhuii. Ti'ij jí iyá'uraa.

Jíme'en í niuucari ti caí jé'iyecan í mej jín tí'imua'atacare'e a'ime í fariseos

(Mr. 8:14-21)

⁵ Matí'ij antacíj utavén pújme'en a'ime í mej Jesús jamuan á'ujjhua'ane'e, a'íí mú ya'uhua'axi í mej ye'era'í'ipi'in í pan mej ráacua'ani.

⁶ Aj pu i Jesús ayén tihua'utá'ixaa tíjín:

—Rí'í xu'u mú'een, se'ijna jime'e fariseos mej ru'uteáaratzaca í pan tzajta'a ti ij ájcu'ustaa, seajta se'ijna jime'e saduceos mej majta ru'uteáaratzaca. —Ayee pu tihua'utá'ixaa.

⁷ Majta a'ime í mej Jesús jamuan á'ujjhua'ane'e, a'íí mú tí'iru'ixaate'eca'a rujímua'a. Ayee mú tiu'utaxájtaca'a tíjín:

—Ayee tiu'utaxájtaca'a amíjna, a'iné catu ye'erá'í'ipi í pan.

⁸ Aj pu i Jesús ráamua'areeri'i a'ij mej ye'í tí'ixajtaca'a. Ti'ij jí ayén tihua'uta'íhua'uri'i tíjín:

—Mú'een, mi sej caí a'atzu té'atzaahuate'e, ¿a'iné 'een jín siyen tí'iru'ixaate'e yee sej caí pan tícha'íí? ⁹ ¿Ni secaí xi yaú'itie? ¿Ni seri ya'uhua'axi a'achú ti pua'an sicíri te'irájraa í pan

ti te'avá'aturaa netí'ij hua'uré'e'i'ipi'ite í mej anxíj vi'ira'a ará'aseca'a í teite ne'íjna jime'e í ta'anxívi í pan?

10' ¿Ni seajta seri ya'uhuá'axi a'achú sej pua'amé caj te'evé'ejiste í sicíri jetze netí'ij hua'uré'e'i'ipi'ite í mej muáacua vi'ira'a ará'aseca'a í teite ne'íjna jime'e í ta'aráhua'apua í pan?

11' ¿A'iné auj tí'iri'iri sej caí yaú'itie se'íjna, í nej caí já'amua'ixaate'e ne'íjna jime'e í pan sino r'íi xu'u mú'een se'íjna í mej caí jé'iyecan jín tí'ixaxa'a a'íime í fariseos, majta a'íime í saduceos?

12 Aj mú xaa mi yaú'itiée muá'araa ti ayén ti-huá'ixaate'e a'íjna jime'e a'ij mej ye'í tí'imua'ataca a'íime í fariseos, majta a'íime í saduceos. Capu xaa ne'u ayén a'íjna jín tihua'utá'ixaa yee r'íi xu'u mú'een se'íjna jime'e í mej jín ru'uteáaratzaca í pan tzajta'a.

*Pedro pu ayén raataxájtaca'a ti Jesús a'ín pú'eene'e ti Dios ra'antíhua'u
(Mr. 8:27-30; Lc. 9:18-21)*

13 Tí'ij jí Jesús a'uun a'ará'a a'ujna já'ahua'a a'uun ti e'ejtémecan ti ayén téja'arájtehuuaa tíjín Cesarea de Filipo. Aj pu i ayén tihua'uta'íhua'uri'i a'ímej í mej jamuan á'ujjuhua'ane'e tíjín:

—¿A'iquí metí'ixa í teite ja'atí nej pú'een i nej neajta teáata'a jetze airáne?

14 Ayee mú tiraatá'ixaa tíjín:

—Seica mú miyen tí'ixa pej nu'u a'ín pú'een a'íjna í Juan teecan ti tí'itemuai'ihuacare'e, majta seica miyen tí'ixa pej nu'u a'ín pú'een a'íjna í Elías, majta seica miyen tíjín pej nu'u a'ín pú'een a'íjna

Jeremías teecan na'ari pej nu'u seíj pú'een a'íime í mej Dios jetze me'ecan tí'ixaxa'a.

¹⁵ Aj pu i ayén tihua'uta'íhua'uri'i tijín:

—Ari mú'een, ¿a'iné tejamuá'amitiejte'e a'atani nej pú'een?

¹⁶ Ajta a'íjna í Simón, ti ajta i'i Pedro, a'í pu ayén tiraatá'ixaa tijín:

—Mu'ée pej pe'ín pú'een a'íjna í Ciríistu'u ti Dios án yá'ujra í ípuari japua, mú'ee pej pe'ín pú'een a'íjna í yaujra'an í Dios ti i'i ruuri.

¹⁷ Jesús pu ayén tiraatá'ixaa tijín:

—Patá'aj huá'atemua'ave'en mú'ee, Simón, i pej i'i yaujra'a a'íjna í Jonás. Huá'atemua'ave'e a'íjna jime'e, a'iné capu ja'atí ayén timuaatá'ixaa ti íiyen seijre'e chaanaca japua, sino a'íjna ti ní'iya'upua ti júte'e éeseijre'e u ta japua, a'í pu xaa ayén timuaatá'ixaa.

¹⁸ 'Neajta inee, ayée nu hui tí'imua'ixaate'e pej mú'ee pe'ín pú'een í Pedro, í pej pajta piyen ántehuaa tijín í ti i'i tetej. Neajta inee, ne'íjna japua i tetej, nee nu rá'ajtaahua í neteyuu. Ajta, capu ri'iríista a'ame ti a'ín tiyaaru'u raatémua'ítin a'íjna í ti a'íjna jín antiújmua'aree mej mi huácu'i'ini í teite.

¹⁹ 'Nee nu muaatá'asin pej pe'íjna jín antí'amua'aréere pej tihua'antácuune'en í teite mej mi a'uteárute a'ájna Dios ti tejé'ajta. Patíj pena'a pej te'iteanán íiyen chaanaca japua, Dios pu ayén che'atá na'a te'íteánajsin u ta japua. Ajta patíj pena'a pej te'antácuuna íiyen chaanaca japua, Dios pu ajta ayén che'atá na'a te'antácuuna u ta japua. —Ayee pu tiraatá'ixaa a'íjna í Jesús.

20 Aj pu i Jesús ayén tihuaul'íjca a'ímej í mej jamuan á'ujujhua'ane'e mej nu'u caí ja'atí íxaate'e ti a'íin pú'een a'íjna ti Dios án yá'ujra í ipuari japua.

Jesús pu raataxájtaca'a ti nu'u mi'ini

(Mr. 8:31-9:1; Lc. 9:22-27)

21 A'ájná'imua, Jesús pu a'utéjche ti tihua'utá'íxaate'en a'ímej í mej jamuan á'ujujhua'ane'e ti nu'u ayén ruxe'eve'e ti á'ura'ani a'ánna Jerusalén. A'uu pu nu'u jeíhua rajpuaítzi a'ame. Majta nu'u a'íime í mej hua'avaujsi í mej Israel jetze ajtémecan, majta nu'u a'íime í mej tí'ajta hua'atáyujta'a, majta nu'u a'íime í mej tíu'ujmua'ate í yu'uxari jetze, naími'i mú a'ij pua'a raruuren. Ruxe'eve'e nu'u mej raajé'ica. Aj pu ijta huatarújsin hua'íca xicájra'a jetze.

22 Ajta a'íin í Pedro, a'íi pu ra'iráavi'iti á'ayee. Aj pu i a'utéjche ti ra'ajteá'axi'in a'íjna í Jesús. Ayee pu tiraatá'íxaa tíjín:

—Ché'e a'ij tí'imuavaire'e ti ij caí ayén tí'imuaruure, nevástara'a.

23 Aj pu i pí ancuré'ejvej a'íjna í Jesús. Ayee pu tiraatá'íxaa a'íjna í Pedro tíjín:

—Aricu á'ura'a, mi pej i'i Satanás. Jé'ecan pej tina'antiú'uuni'i nej ni auteáturan í Dios jemi a'íne capej piyen tí'imua'atze a'ij ti tí'ijxe'eve'e í Dios, sino a'ij mej tí'ijxe'eve'e í teite.

24 Aj pu i Jesús ayén tihua'utá'íxaa a'ímej í mej jamuan á'ujujhua'ane'e tíjín:

—Tí pua'a ja'atí raxí'eve'e ti nee jamuan á'u'che'ecane'en, ruxe'eve'e ti a'íin caí ché'e ayén rijca a'ij ti tí'ijxe'eve'e ruse'íj, sino ayée pu

tiú'ujxe'eve'e ti a'ñin rajpuaítzi á'ara'ani nee jamuan ruxí'evi'ira'a jime'e.

25 'Ayee pu'u, ja'atí ti na'a ti tí'itese'e ti caí huámi'ini, a'ñi pu xaa ne'u mi'ini. A'ij pu á'ujisin í ruxíejniu'uca ti auj ruurica'a. Ajta a'ñin í ja'atí ti ayén éeni'ici'e huámi'ini a'ijna jime'e ti na'ará'astijre ineetzi, a'ñi pu xaa ne'u rateuni í ruxíejniu'uca ti auj ruurica'a.

26 'Ahuii, ti pua'a ja'atí nain huamuá'itin naíjmi'i ti íiyen seijre'e chaanaca japua, ¿ni qui tiraatéva'iri a'ijna ti raamuá'iti ti pua'a yá'urieeni í ruxíejniu'uca ti auj ruurica'a? Capu xaa ne'u a'atzu tiraatéva'iri. Ari, ¿ti'itáani jín tí'ipuata'atan a'ijna í ja'atí ti ij Dios ajtahua'a raatátisten í xiéjniu'ucare'ara'an ti auj ruurica'a? Capu ti'itíj jín tí'ipuata'atan xaa ne'u.

27 'Neajta inee, i nej neajta teáata'a jetze airáne, nee nu neajtahua'a yé ve'ecánejsin. Ayee nu che'atá nena'a huataseíjre'esin nain jime'e tíj ajta seijre'e í Dios ti ní'iya'upua. Huá'a jamuan nu hui neajta huataseíjre'esin a'ñime í mej tí'ivaire'e í ta japua. Neajta nu tihua'utá'asin seíj neajta seíj naíjmi'ica a'ij ti tihua'uvíjte'e a'ij mej ti'itíj huáruu, seíj ajta mi seíj.

28 'Ayee nu tejá'amua'ixaate'e tzáahuati'ira'a jime'e, seica mej yé huaté'uuca ayajna, a'ñi mú caí huácui'ini ajta mena'a caí amuacaícan naaseíj í nej neajta teáata'a jetze airáne nej ni yé tanén nej ni tiu'uta'ájta íiyen chaanaca japua.

Tí'ij Jesús seicié tiu'utaújsejrataca'a
(Mr. 9:2-13; Lc. 9:28-36)

¹ Teuumé'eca a'achú cumu arájsevi xica, aj pu'i Jesús antíraa jirí japua. A'ímej pu a'uví'iti a'íjna í Pedro, ajta a'íjna í Jacobo, ajta a'íjna í Juan, í ti juutzeájra'an pú'een a'íjna í Jacobo.

² Matí'ij me'uun a'uté'uuca'a, aj pu'i seicié tiu'utaújsejrataca'a a'íjna í Jesús mej sejracá. Ayee pu temua'a ti'itémastacare'e í néerime'ara'an tíj xicaj. Temua'a pu tiu'utécuainareca'a í cóxure'ara'an. Ayee pu ti'itetáatiye'icaa tíj taij.

³ Majta á'yien, hua'apua huatasejre huá'a tzajta'a. A'ii mú a'íin pú'eene'e a'íjna í Moisés teecan, ajta a'íjna í Elías ti ajmí'i tí'ixaxa'ata'a í Dios jetze me'ecan. A'íi mú tí'ixajtaca'a í Jesús jamuan.

⁴ Ajta a'íin í Pedro, a'íi pu ayén tiraatá'ixaa a'íjna í Jesús tíjín:

—Tavastara'a, naa pu xí'epi'in tej yé huaté'uu tiyajna. Tí pua'a mua'aráanajche, tej huaícaca huátaahuaa í inaamua. Sej pu muaci'iti mú'leetzi, ajta sej, amíjna mi Moisés. Ajta sej pu raci'iti amíjna mi Elías.

⁵ Aúche'e pu tí'ixáataca'a tí'ij jaitiri e'ecávi'irixi huá'a japua. Huá'a tzajta'a pu rájrupi a'íjna í jaitiri ti naa ti'itetáatiye'i. Aj pu i tzajta'an e'icánamuajre ti ja'atí ayén tiu'utaxájtaca'a tíjín:

—A'ii pu a'íin pú'een í niyauj, í nej raxí'leve'e. Jé'ecan pu rí'i tineetá'aca ineetzi. Xáanamujri'i se'íjna. —Ayee pu tiu'utaxájtaca'a.

⁶ Matí'ij ráanamujri'i me'íjna, aj mú mi e'eráavatzi á chuaata'a a'íime í mej Jesús jamuan á'ujjuhua'ane'e, a'iné temua'a mú tiu'utátziin.

7 Aj pu i Jesús á ve'eré'ene huá'a jemi. Tí'ij jí hua'ajtamuáriej. Aj pu i ayén tihua'utá'ixaa tíjín:

—Xá'ajhuiuixí'í mú'een. Caxu tí'itzi'ine'e.

8 Majta me'ín, Matí'ij mé uunéjne'ereca'a, capu ché'e mé'e é'ejatijca'a. A'ii pu'u án jé'eseijre'eca'a a'íjna í Jesús.

9 Matí'ij já'ita'a a'ucajú'uca í jirí japua, Jesús pu ayén tihua'utá'ijmíjri'í tíjín:

—Caxí xu ja'atí ixaate'e a'ij sej tiu'uséij. Seuche'e rachú'eve'e ajta nena'a caí inee, i nej neajta teáata'a jetze airáane, aitára'ani huá'a tzajta'a í mí'ichite.

10 Majta me'ín í mej jamuan á'ujujhua'ane'e, ayéé mú tiraata'íhua'uri'í tíjín:

—¿A'iné 'een jín miyen tí'ixaxa'a a'íime í mej tiú'ujmua'ate í yu'uxari jetze miyen tíjín amuacáí pu nu'u ruxe'eve'e ti yé uvé'enen a'íjna í Elías?

11 Jesús pu ayén tihua'utá'ixaa tíjín:

—Ayej ti'ayajna. Elías pu xaa yé uvé'enejsin ti ij nain tiu'ujéjcuare'en mej mi majtáhua'a ra'ará'astijre'en í Dios. 12 Mí neajta inee, ayéé nu tejá'amua'ixaate'e ti a'ín Elías ari yé uvé'ene. Majta me'ín, camu raamuá'a sino ayéé mú ráaruu a'ij mej tí'ijxe'eve'eca'a. Ayeé mú majta che'atá mena'a neruuren ineetzi, i nej neajta teáata'a jetze airáane. Puaíjtzí mú majta naatá'asin ineetzi.

13 Jíme'en pu'u ayén tiu'utaxájtaca'a, aj mú mi ráamua'areeri'í ti a'ín a'íjna jíme'en tiu'utaxájtaca'a í Juan teecan ti huá'amua'íhuacare'e.

Jesús pu tiráahuaa sej í temuajj ti tzajta'an seijre'eca'a í tiyaaru'u

(Mr. 9:14-29; Lc. 9:37-43)

¹⁴ Matí'ij me'uun a'ará'a a'u mej e'etiújseire'eca'a jeíhua í teite, sej pu ave'eré'ene í Jesús jemi. Aj pu i e'evé'etunutaca'a vejli'ipuan.

¹⁵ Ayee pu tirájhuaviiri'i tijín:

—Nevástará'a, patá'aj rá'ancu'uvajxi'in í niyauj. A'í pu rutímua'í. A'í pu jín rajpuaíjtzi huápi'í. Mu'iití pu anájve taij tzajta'a, ajta á jaata'a. ¹⁶ Nee nu ye'eráavi'íti a'ímej jemi í mej mú'eetzi jamuan á'ujujhua'an mej mi tiráahuaate'en. Majta me'ín, camu raayí'itihua'a muá'araa.

¹⁷ Ajta a'ín í Jesús, ayée pu tiu'utaniú tijín:

—Mú'een mi sej caí a'atzu té'atzaahuat'e, mi sej caí mé úumua'aree, ¿a'achúni pua'an nine'ira'a aúche'e ruvi'e'eve'e nej niyen huatevéé ná'ara'ani mú'ejmi jemi? ¿Ni ayén ruxe'eve'e nej á'ateevi'in tíj na'a rusén jime'e nej niyen mú'ejmi jemi yé huatéveeca nej ni rí'í amuáaruuren? Mé se'evé'evi'itichi mi pa'ari'í.

Matí'ij mi á ye'evé'evi'iti. ¹⁸ Aj pu i Jesús ra'ajté'axi a'íjna í tiyaaru'u ti pa'ari'í tzajta'a seijre'eca'a. Aj pu i huirájraa. Jíme'en pu'u huirájraa, tí'iquí huarúj a'íjna í pa'ari'í. ¹⁹ Matí'ijtá mi, a'íme í mej jamuan á'ujujhua'ane'e, rujímua'a mú tiu'uxájtaca'a a'íjna jamuan í Jesús. Ayee mú tiraata'íhua'uri'i tijín:

—¿A'iné 'een jín tecaí raayí'itihua'a ta'araa tej raatamuárite'en te'íjna í tiyaaru'u ti tzajta'an seijre'eca'a?

²⁰ Aj pu i Jesús ayén tihua'utá'ixaa tijín:

—Ayee pu'u ti'ayajna, a'iné caxu a'atzu té'atzaahuaté'e. Ayee nu tejá'amua'ixaaté'e jé'iyecan jime'e, temua'a pu tí'ivaire'e sej siyen té'atzaahuaté'e í ru tzajta'a ti ayén teja'uré'enen a'ij ti tejamuá'amitiejte'e. A'íi pu'u ruxe'eve'e sej siyen té'atzaahuaté'e cáj caj. Tí pua'a siyen cáj caj té'atzaahuaté'e, aj pu xaa rí'írí sej si siyen tiraata'aíjte'en amíjna mi jirí tijín: “Tíchesi, ateájra'a á jaata'a já'ahua'a játe'ana jetze ti ve'éé.” Ajta a'íin mi jirí, ayée xaa ne'u rini. Ayee pu'u xaa ne'u, ti pua'a siyen té'atzaahuaté'e, nain xu jín raayí'itihua'a xá'aju'un. ²¹ Ajta, setá'aj siyen raatamuárite'en se'íjna í tiyaaru'u ti ayén 'een tíj amíjna, ayée pu tiú'ujxe'eve'e sej raatáhuavii í Dios, seajta huaúru'itzi'ive'en.

Jesús pu ajtahua'a raataxájtaca'a ti nu'u mi'ini
(Mr. 9:30-32; Lc. 9:43-45)

²² Matí'ij mauj naíjmi'i á'ujujhua'ane'e me'újna já'ahua'a ti jetzen e'ejtémecantaca'a u Galilea, Jesús pu ayén tihua'utá'ixaa tijín:

—Ayee pu ja'atí tiu'utátuiire'esin ineetzi jime'e i nej neajta teáata'a jetze airáane. A'íi pu neetzi jime'e hua'utátuiire'esin a'ímej jemi í teteca. ²³ Majta me'ín, ayée mú neejé'icatan. Mí neajta inee, ayée nu hui huatarújsin hua'íca xíca jetze. Yee pu'u xaa ne'u teja'uré'enejsin.

Majta me'ín í mej Jesús jamuan á'ujujhua'ane'e, jeíhua mú huataújxieemiste matí'ij ráanamujri'i a'ij ti tiu'utaxájtaca'a.

Jíme'en í mej jín tí'itaná'achita'a u teyujta'a

²⁴ Matí'ij mi chajta'a a'ará'a a'ujna Capernaúm. Matí'ij mi seica e'iré'ene jemin a'íjna í Pedro. A'ii

mú a'íñ pú'een í mej tiú'ujjive'e me'íjna jime'e í hua'apua tumin í ti jín tiu'utévaire'esin huá'a teyujta'a. Ayee mú tiraata'íhua'uri'i tijín:

—¿Ni caí tí'inajchitan a'amua maestro a'íjna í hua'apua tumin í ti tiu'utévaire'esin u tatéyujta'a?

²⁵ Aj pu i ayén tihua'utá'ixaa tijín:

—Aa ni'ijta ne'u.

Aj pu i Pedro uteájrupi u chi'ita. Capu xi titití a'ij tiu'utaxájtaca'a a'íjna í Pedro, sino Jesús pu amuacaí ayén tiraatá'ixaa tijín:

—¿A'iné timuá'amitiejte'e, Simón? ¿A'atéenqui mejíjve'e a'ímej í rey í mej tí'aijta íyey chaanaca japua? ¿A'atéenqui mejíjve'e ca'ín a'íime í mej tí'ítua'araca í mej te'iráatí'ici, na'ari me'íjna jime'e a'achú ti caj seij tí'ijcha'í? ¿Ni qui a'ímej mejíjve'e í ruyaujmu'a ca'ín qui a'ímej í mej seij chuéjra'a japua é'eme'ecan?

²⁶ Pedro pu ayén tiu'utaniú tijín:

—A'íime í mej seij chuéjra'a japua é'eme'ecan.

Ajta Jesús pu ayén tiraatá'ixaa tijín:

—A'íj pu jín, capu ruxe'leve'e í mej tiu'utanájchita a'íime í huá'ayaujmu'a.

²⁷ 'Mí ajta, tetá'aj caí tiyen hua'utaníniu'ucaste'en, ayée pej huárini. Patá'aj hui u á'ume'en a'u ti e'leve'e'ástime í jaj. Pajta ra'ateáhua'axín í cual'itzi'ípua á jaata'a. Pajta, pe'íjna í hua'í, í ta'amuájca pej raatévi'ira, patá'aj ra'acána'axín, án pej pi yé'eteuni í téne'etze'en seij í tumin ti ayén tí'ijnajche a'achú cumu muáacua tumin. Patá'aj ye'erá'ín í tumin patá'aj tihua'unájchite'en, pajta ineetzi jime'e.

18

¿A'ataani jaítze'e ruxe'eve'e?

(Mr. 9:33-37; Lc. 9:46-48)

¹ A'ájná'imua, a'íi mú ave'eré'ene í Jesús jemi a'íime í mej jamuan á'ujujhua'ane'e. Ayee mú tiraata'íhua'uri'i tijn:

—¿A'ataani jaítze'e ruxe'eve'e í Dios jemi seij í ti ta jetze ajtémecan?

² Aj pu i Jesús seij huatajé í pa'ari'i. A já'ita'a ya'utára a'u mej e'eré'letei í seica. ³ Aj pu i ayén tihua'utá'ixaa tijn:

—Jee xaa, ayée nu tejá'amua'ixaate'e ti ayén ti'ayajna. Tí pua'a secaí seicié tiú'umua'ati, ti pua'a secaí siyen rahuauca sej siyen che'atá sena'a jé'iyecan jín tí'imua'ajca matíj mi tí'iríi, caxu ja'anáj a'uteáruti í ta japua Dios ti é'eseijre'e.

⁴ A'íj pu jín ayén tí'een, ja'atí ti na'a ti ayén huataúseijrata ti caí ti'itíj jín ruxe'eve'e, ayée pu xaa éene'e a'ame tíj a'íjna í pa'ari'i. A'ii pu a'íin pú'een í ti jaítze'e ruxe'eve'e í Dios jemi. ⁵ Ajta, ja'atí ti na'a ti ayén ra'ancuré'evi'iti neniúucajtze'e seij í pa'ari'i tíj a'íjna, a'íjna í tevi, a'íi pu ajta na'ancuré'evi'iti ineetzi.

Tí pua'a ja'atí ca'aníjra'a ratá'an seij ti te'uté'itzeen í Dios jemi

(Mr. 9:42-48; Lc. 17:1-2)

⁶ Ja'atí ti na'a ti a'ij pua'a tiru'uté'an í ru tzajta'a í ruxí'ej pa'ari'i ti ayén ná'atzaahuate'e tíj a'íjna, ayée pu tí'ijtzú a'íin í ja'atí, amuacáí mej me'uun u ra'acáavi'ire í tete se'uníjra'a ti ve'ée matá'aj ra'ateájrieeni á jaata'a ti ij a'íin a'ujámín.

7 'Cui'i xaa huá'a jemi, a'ímej í mej yen huachéjme íyen chaanaca japua, í mej majta ca'aníjra'a hua'atá'aca í seica mej mi auteáturan í Dios jemi. Ayee pu tiujú'ujxe'eve'e mej mi í seica ayén auteáturan í Dios jemi. Mí ajta, cui'i xaa ne'u a'íjna jemi ti ayén ca'aníjra'a hua'atá'aca mej mi miyen huárini.

8 'Patí'ij auteáturan í Dios jemi, ti pua'a piyen tiru'ujpuá'ajte'en í á jetze, piyen tijín nemuajca'a pu pú'ene'e, na'ari ne'íca pu pú'ene'e, ayée nu tí'imua'ixaate'e. Para'antiveíjche, pej pi mé rúurieni. Jé'ecan pu jaítze'e timuaatéva'ire pej a'uteáturan se'j jime'e í amuájca'a, na'ari se'j jime'e í a'íca a'ájna Dios ti é'eseijre'e, a'ájna pej e'erúuri pua'amé jemin. Na'ari pecaí piyen huárini, hua'apuaca pej jín í amuájca'a na'ari hua'apuaca jín í a'íca pej a'uteáruti a'ájna já'ahua'a a'u ti caí é'emi'ini í taij.

9 'Ajta, ti pua'a piyen jetzen tiru'ujpuá'ajte'en mua'a jí'i pe'íjna í pej jín auteájturaa í Dios jemi, aítátichi. Mé pej rúurieeni. Jé'ecan pu timuaatéva'ire pej piyen a'uteárute se'j jime'e í 'ají'i a'ájna Dios ti tejé'aijta. Na'ari caí, ayée pej hua'apuaca jín ájji'isi tí'ij a'íin muajá'ujisin a'u ti caí ja'anáj é'emi'ini í taij.

Jíme'en í cáne'a ti á'uvej

(Lc. 15:3-7)

10 'Rí'i xu'u mú'een sej si caí a'ij pua'a huajá'useijra se'j ti auj cáleen. Ayee nu tejá'amua'ixaate'e tzáahuati'ira'a jime'e, a'íime í mej tí'ivaire'e u ta japua, í mej majta huá'acha'íi muá'ara'ani, ja'anáj ti na'a, a'íi mú'uaté'uu jemin

í ti ní'iyá'upua ti é'esejre'e u ta japua. ¹¹ Ayee nu 'een jín mú a'uvé'emej inee, i nej neajta teáata'a jetze airáane nej ni huá'a japua huániuuni a'íjna ti á'uvej.

¹² ¿A'iné tejamuá'amitiejte'e a'ij ti huárini í ja'ati ti anxíte huá'ajye'emua í cáne'axi? Tí pua'a seíj á'uveti mé já'ahua'a, ¿ni caí ayén rini? A'í pu huaja'utéhuiite'esin naíjmi'ica í seica a'ánna jirí jetze. U pu a'umé'e a'ame ti ij raaré'ehuauni a'íjna ti á'uvej. ¹³ Ajta, ayée nu tejá'amua'ixaate'e. Ayee pu ti'ayajna, ti pua'a a'ín mé'e yé'uteuni, jaítze'e pu rí'i tiraatá'ixaa a'íjna jime'e ti ráateu í ti á'uvej, caí mi seica í ti ari huája'utéhuiite'eca'a.

¹⁴ 'Ayee pu che'atá na'a 'een a'íjna jemi a'íjna í ti á'amua'iyá'upua ti ta japua é'esejre'e. Capu a'atzu raxí'eve'e ti seíj á'uveti ti cíleen tój a'íjna i pa'ari'i.

*A'ij tej nu'u ye'í tiraatá'uuni'í í ta'ihuaara'a
(Lc. 17:3)*

¹⁵ 'Tí pua'a a'ihuáara'a ti'itíj jín auté'itzen mú'eetzi jemi, ayée pej huárini. Aricu, u a'utá'ixaate'e avítzi jime'e í ti jín auté'itze mú'eetzi jemi. Tí pua'a a'ín muá'antzaahuate'en, mú'ee pej xaa raamuá'iti í a'ihuáara'a sej si seajtáhua'a ru'ihuaamua'a xá'ara'ani temua'a naa. ¹⁶ Mí ajta, ti pua'a caí muá'antzaahuate'en, patá'aj seica ánví'itín a'íjna jemi, hua'apuaca mej mi ráamua'aree ti pua'a muá'antzaahuate'en nusu caí. Tí pua'a a'ihuáara'a caí muá'antzaahuate'en, a'íme í mej hua'apua, ayée mú tiu'utaxájta ti ayén ti'ayajna í pej jín jetzen tí'ijpua'ajte'e a'íjna í a'ihuáara'a. ¹⁷ Ajta á'iyen, ti pua'a caí

huá'antzaahuate'en í mej hua'apua, patá'aj hua'utá'ixaate'en naíjmi'ica í mej tiújse'iri. Ajta, ti pua'a a'ihuáara'a caí huá'antzaahuate'en a'ímej, ayée pej che'atá pena'a raruuren patíj huá'aruure a'ímej í mej caí ajtémecan mú'ejmi jetze nusu a'íime í mej tiú'ujijve'e í gobierno jetze me'ecan.

18 'Ayee nu tejá'amua'ixaate'e tzáahuati'ira'a jime'e, setíj sena'a sej tí'ijmi íiyen chaanaca japua, Dios pu ayén che'atá na'a té'ijmi u ta japua. Ajta setíj sena'a sej huatá'aca íiyen chaanaca japua, Dios pu ayén che'atá na'a huatá'aca u ta japua.

19 'Neajta nu niyen tejá'amua'ixaate'e mi sej íiyen chaanaca japua huaté'uu, ti pua'a siyen che'atá sena'a tirú'umua'areere mi sej hua'apua se'íjna jime'e a'ij sej ye'í tí'ijhuaviiran í Dios jemi, a'íjna ti ní'ya'upua, ayée pu che'atá na'a á'amuaruure a'ij sej tí'ijhuavii. 20 Ayee pu hui té'eme, a'iné a'u ti na'a mej e'etiújse'iri neniúucajtze'e, a'úu nu a'utevéé na'ame huá'a tzajta'a. Capu amín a'ij ti pua'a mehua'apuáj mena'a na'ari mehuaíca mena'a.

21 Ajta a'ín í Pedro, a'í pu ave'eré'ene í Jesús jemi. Ajta ayén tiraata'íhua'uri'i tíjín:

—Nevástara'a, ¿a'achúni pua'amé ruxe'eve'e nej tiraatá'uuni'i í ne'ihuaara'a ti pua'a ti'itíj jín auté'itzen neetzi jemi? ¿Ni qui aráhua'apua pua'amé?

22 Jesús pu ayén huataniú tíjín:

—Canu niyen raataxájta yee aráhua'apua, sino aráhua'apuájetze huaícate japonan tamuáamuata'a japonan aráhua'apua.

Jíme'en a'íjna ti té'echa'íica'a ti ajta caí tihua'utá'uuni'irami'íica'a

²³ 'Ayee pu tí'ijxe'eve'e í Dios mej mi ti'ihuaúruuni'i seij majta seij. Na'ari caí, ayée pu che'atá na'a huá'aruuren tíj a'íjna í rey ti ayén tí'ijxe'eve'eca'a ti raaxí'epi'intare'en a'achú mej caj té'echa'íica'a a'íime í mej ravaire'eca'a.

²⁴ Pu'uri a'utéjche ti ayén tiraaxí'epi'intare'en, matí'ij seij a'uré'eneijte jemin ti jeíhua té'echa'íica'a, a'achú cumu tamuáamuata'a vi'ira'a tumin. ²⁵ Ajta a'íjna ti té'echa'íica'a, capu tí'ituaave'eca'a í ti jín tiraanájchite'en. A'íj pu jín, í rey ayén tiu'uta'aíjtaca'a mej nu'u huá'utuaani a'íjna í teáata'a, ajta í íra'ara'an, majta í ti'irí ajta nain ti tí'ijcha'íi. Ayee pu tiu'uta'aíjtaca'a ti ij tiraanájchite'en nain a'achú ti té'echa'íi.

²⁶ 'Aj pu i a'íin ti té'echa'íi títunutaca'a á ve-
jli'ípua í rey jemi. Jéihua pu rajjé tíjín: “Paúche'e
nechu'eve'e. Nee nu xaa tí'imuanajchite'en nain
jime'e a'achú nej timuá'acha'íire'e.”

²⁷ 'Ajta a'íjna ti rajjve'e, a'íi pu rá'ancu'uvajxi.
Tiraatá'uuni'iri'i nain jime'e í ti té'echa'íica'a. Aj
pu i raatátuaa.

²⁸ 'Jíme'en pu'u huirájraa a'íjna ti ravaire'e, aj pu
i seij huáteu ti ayén ajta tirá'acha'íire'eca'a. Anxíte
tumin pu'u té'echa'íica'a. A'íi pu raatévi'i. Tí'ij jí
a'utéjche ti ra'antévi'i í cijpáara'an jetze. Ca'anín
pu jín ayén tiraata'aíjte tíjín: “Tinaanájchite'e
a'achú pej tiná'acha'íire'e.”

²⁹ 'Aj pu i títunutaca'a a'íjna ti ajta ayén
ravaire'eca'a a'íjna í rey. Ayee pu tiraatajé
tíjín: “Paúche'e nechu'eve'e. Nee nu
tí'imuanajchite'en.”

³⁰ 'Mí ajta a'íjna í seij, capu raataxí'ëve, sino iyá'uraa. Ajta á'iyen tíraata'aíjtaca'a mej nu'u ra'íteáanan ajta na'a caí tiraanájchite'en nain a'achú ti té'echa'íica'a.

³¹ 'Majta me'ín í seica í mej ravaire'e a'íjna í rey, mat'íij tiu'uséij a'ij ti ti'itíj huaríj, mat'íij mi u á'uju'un jemin í ti tihuá'ajjte'e. Nain mú raatá'ixaa a'ij ti ti'itíj huaríj.

³² 'Ajta a'ín í rey, ti'iquí raata'aíjtaca'a a'íjna í ti ravaire'e. Ayee pu tiraatá'ixaa tijín: "Mú'ee pej nevaire'e, huápi'í pej a'ij pua'a tí'itevij. Nee nu timuaatá'uuni'iri'í nain jime'e a'achú pej tiná'acha'íire'eca'a ne'íjna jime'e í pej piyen tinéjhuaviiri'í. ³³ ¿Ni caí ayén tiraavíjte'eca'a pej piyen che'atá pena'a rá'ancu'uvajxi'ín í axí'ej tevi ti nevaire'e netíj neajta inee timuá'ancu'uvajxi mú'eetzi?"

³⁴ 'Ajta a'ín ti tí'ira'ajjte'e, jé'ecan pu huataniú'ucaca'a a'íjna jemi. Aj pu i a'uun tiu'utátui a'ímej jemi í mej huá'anaamuaca mej mi ra'íteáanan ajta na'a caí nain tiraanájchite'en a'achú ti té'echa'íica'a.

³⁵ 'Ajta a'ín ti ní'iya'upua ti ta japua é'eseijre'e, ayée pu che'atá na'a á'amuaruuren seij ajta seij ti pua'a pecáí tiraatá'uuni'í í a'ihuáara'a tzáahuati'ira'a jime'e.

19

*Jíme'en a'ímej í mej taújtu'aara mej runeiche
(Mr. 10:1-12; Lc. 16:18)*

¹ Tí'ij Jesús raatapuá'ajtaca'a ti ayén tihuau'íixaate'e, ti'iquí a'uun e'erájraa a'uun ti huatacá'a u Galilea. Ajta antáraa után pújme'en í

játe'ana jetze u Jordán. A'uu pu a'ará'a tǵ na'a a'úu ti huacá'a u Judea. ² Jéihua mú teite a'ucǵ jamuan. Ajta a'úu pu tihuá'uhuaa í mej tí'icucui'ica'a.

³ Aj mú mi seica e'iré'ene í Jesús jemi. Fariseos mú pú'een a'íime. A'íime méjhuauca'a mej raatémua'itǵn ti ij auté'itzen ti'itǵ jime'e. Ayee mú tiraata'íhua'uri'i tǵjǵn:

—¿Ni qui a'ij tí'iri'iri ti ja'atí ayén mé rúurieeni í ru'ǵj ti'itǵ jime'e, ti'itǵ ti na'a, capu amǵn a'ij?

⁴ Jesús pu ayén tiu'utaniú tǵjǵn:

—¿Ni qui secaí ja'anáj ra'ujǵve í yu'uxari jetze ti jíme'en yee a'íin ti nu'u amuacaí huá'utaahuaca'a í teite, ayée pu naíjmi'i huá'utaahuaca'a í teáata'a, ajta í 'íita'a? ⁵ Ajta ayén tiu'uxájtaca'a a'ájná'ímua tǵjǵn: “A'ǵj pu jǵn a'íin teáata'a ajtaméj í ru'vaújsimua'a jemi. Ru'ǵj pu nu'u jamuan hu'ateáturaasin. Majta me'ín í mej hua'apua, ayée mú huataújruruerejsin cumu seǵj pu'u í tevi.” ⁶ Ayee pu'í tí'een, camu ché'e hua'apua mena'a sino cumu seǵj pu'u. A'ǵj pu jǵn, í ti Dios hua'anténajchi, miché'e caí ajtaújhua'anan í teite.

⁷ Aj mú mi miyen tiraata'íhua'uri'i tǵjǵn:

—Tí pua'a ayén ti'éene'en, ¿a'iné 'een jǵn tiu'uta'aíjtaca'a a'íjna í Moisés teecan ti nu'u ja'atí ru'ǵj a'íin huatapǵjte'en í cuapée ti'itǵ í ti jǵn mé rúurieeni?

⁸ Jesús pu ayén tihua'utá'ixaa tǵjǵn:

—Ayee pu 'een jǵn Moisés ayén amuaatá'a ti ja'atí ru'ǵj í cuapée huatapǵjte'en mej mi ráamua'aree ti mé rúurie í ru'ǵj a'iné capu ti'itǵ a'amua jetze tásiseiiri sej si rǵ'í tihuá'ajcha'íí í seica. Ayee pu xaa Moisés amuaatá'a. Mǵ ajta, capu ayén éene'e í 'ajmǵ'ímua.

⁹ 'Ayee nu hui tejá'amua'ixaate'e. Capu ri'irí ti ja'atí cha'a na'a mé rúurieni í ru'íj. A'ii pu'u a'ín pú'een í ti jín ri'irí ti ja'atí mé rúurieni í ru'íj. Tí pua'a a'ín íra'ara'an se'j jamuan ti'ihuaújxana'acira'aten, aj pu xaa í'iri'iri ti mé rúurieeni. Ajta a'ín cína'ara'an ti ayén cha'a na'a mé rúurie í ru'íj, ti pua'a á'iyen se'j ancuré'evi'itín í 'íta'a, a'í pu tiú'ujxana'acira'aten a'íjna jemi í ti mé rúurie. —Ayee pu tihua'utá'ixaa a'íjna í Jesús.

¹⁰ Majta me'ín í mej jamuan á'uujhua'ane'e, ayée mú tiraatá'ixaa tijín:

—Tí pua'a ayén 'een a'ímej jemi í mej néjne'iche, ayée pu titá'amitiejte'e itejmi a'íjna jime'e, ayée pu tí'ixi'epi'ín mej caí néjne'iche.

¹¹ Ajta Jesús pu ayén tihua'utá'ixaa tijín:

—Camu naijmi'i miyen yaú'itiée muá'aju'un, sino a'í mu'u í ti Dios hua'utá'a mej mi miyen te'utáviicua'i ruxí'evi'ira'a jime'e. ¹² Ayee pu'u 'een a'iné ayée pu tihua'ucí'i seica tíj na'a mej huanúnu'ihuaca'a. Majta seica, ayée mú 'een a'iné teteca mú miyen huá'uruu. Majta seica, a'í mú raaxí'epi'intare rujímua'a mej mi te'enteárute í Dios jemi. A'atí ti na'a ti ayén tiraayí'iti, ché'e a'ín ayén huárini.

*Jesús pu rí'i tihua'uteájtuaa í ti'irí í mej cíleen
(Mr. 10:13-16; Lc. 18:15-17)*

¹³ Majta me'ín í seica, ti'irí mú á e'evé'evi'iti í Jesús jemi ti ij a'ín hua'ajtamuarí'en, ajta ti ij Dios jemi raatéjhuauni a'ímej jime'e. Majta me'ín í mej Jesús jamuan á'uujhua'ane'e, a'í mú autéjhuii mej hua'ajteá'axi'ín a'ímej í mej ti'irí avé'evi'itixi.

¹⁴ Ajta a'ín Jesús, ayée pu tihua'utá'ixaa tijín:

—Setá'aj hua'utá'an mi ti'iríi mej yé ve'eré'enen neetzi jemi. Caxu huá'ijmijra, a'iné a'ime í mej a'uté'uu í Dios jemi, naími'i mú miyen 'een matíj me'imej mi ti'iríi.

¹⁵ Aj pu i huá'amu'uutze'e hua'avé'emuari'ejxi a'ijna í Jesús. Ajta iyá'uraa.

Temuaij ti chijteanica'a tiu'utaxájtaca'a jamuan í Jesús

(Mr. 10:17-31; Lc. 18:18-30)

¹⁶ Ajta seíj pu e'iré'ene í Jesús jemi. Teáata'a a'ijna. Aj pu i ayén tiraata'íhua'uri'i tíjín:

—Maeestru mi pej rí'i mé teuúmua'aree, ¿ti'itáani i'i xí'epi'in ti ruxe'eve'e nej ni niyen huárini ti i ayén náaci'iti nej ruuri ná'ara'ani í Dios jemi tíj na'a rusén jime'e?

¹⁷ Jesús pu ayén tiu'utaniú tíjín:

—¿A'iné 'een jín piyen tí'inejee pe'ijna jime'e nej rí'i mé teuúmua'aree ca'ín qui inee rí'i neti'itevi? Seíj pu'u a'ín pú'een ti rí'i mé teuúmua'aree; a'ii pu a'ín pú'een í Dios. Tí pua'a piyen tí'ijxe'eve'e ti muáaci'iti pej piyen ruuri puá'ara'ani í Dios jemi, patá'aj piyen ra'ará'astijre'en a'ij ti tiu'uta'aíjtaca'a í Dios.

¹⁸ Aj pu i ayén tiraata'íhua'uri'i a'ijna í ja'atí tíjín:

—¿Ti'itáani niucarijra'a na'ará'astijre'en?

Jesús pu ayén tiraatá'ixaa tíjín:

—A'ijna ne'u ti ayén huataújmu'a'a yee “capej tí'itecu'ica”, ajta a'ijna ti jime'en yee “capej tí'axana'acira'ate”, ajtahua'a seíj ti ayén yee “capej tí'inahua'aj, capej pajta ja'atí hua'itzi jín ti'ixáate'e”. ¹⁹ Ajta pu hui ayén tiu'uta'aíjtaca'a í Dios a'ijna jime'e pej nu'u huá'ajtzaahuati'ire'e í

a'atáàta, pajta í anaanaj. Pajta, piyen huárini pej pi piyen rí'í tirájcha'íí í axí'ej tevi patíj asej.

²⁰ Ajta a'íjna í temuaj, ayée pu tiraatá'ixaa a'íjna í Jesús tijín:

—Nain nu jín te'ará'aste tíj na'a ti'ipua'amé. ¿Tí'itáani auj ná'aturaate'e?

²¹ Aj pu i Jesús ayén tiraatá'ixaa tijín:

—Tí pua'a ayén timua'aráanajche pej nain jín te'ará'asten, ayée pej huárini. Aricu, nain tiu'utuáa í tiá'a. Pajta hua'uré'an í tumin a'ímej í mej caí a'ij tí'ijviicua'i. Tí pua'a piyen huárini, jé'ecan pepu'u ra'ancuré'asin í ta japua í Dios jemi. Aj pepu'u xaa, mú a'utá'iyi'í patá'aj neetzi jamuan á'uche'ecane'en. —Ayee pu tiraatá'ixaa a'íjna í Jesús.

²² Tí'ij ayén tiráanamujri'í a'ij ti Jesús tiu'utaxájtaca'a, aj pu i utéevatzí í ru tzajta'a a'íjna í temuaj. Huatáujxieemijte a'iné jeíhua pu tí'ijcha'íica'a.

²³ Aj pu i Jesús ayén tihua'utá'ixaa a'ímej í mej jamuan á'ujujhua'ane'e tijín:

—Ayej xaa ne'u ti'ayajna. Temua'a pu tí'imuari'eri mej a'uteárute a'ájna Dios ti é'eseijre'e a'íime í chíjteaani. ²⁴ Neajta niyen tejá'amua'ixaate'e. Jaítze'e pu muári'eri ti chíjteaani a'uteárute a'ájna Dios ti é'eseijre'e caí ti cameeyu'u anaarute tí'itíj pí'ise'e jetze ti anacun.

²⁵ Majta a'íime, matí'ij miyen tiráanamujri'í, jé'ecan mú a'ij te'utasej. Majta miyen tí'iru'ihua'u tijín:

—¿Tí pua'a ayén tí'eene'en, aí tá'uj na'a tí'iri'iri ti ja'atí a'uun a'uteáturan a'u ti Dios é'eseijre'e?

²⁶ Aj pu i Jesús hua'useíj. Ajta ayén tihua'utá'ixaa tijín:

—A'ímej jemi í teteca, capu xaa a'ij tí'iri'iri. Mí ajta, a'í pu xaa raayí'iti í Dios.

²⁷ Ajta a'íjna í Pedro, ayée pu tiu'utaniú tijín:

—Teajta iteen, nain tu teri mé teuhuá'axi í tej tí'ijcha'íca'a tej ti á'ujujhua'ane'en á'a jamuan. ¿Tí'itáani taci'iti itejmi?

²⁸ Aj pu i Jesús ayén tihua'utá'ixaa tijín:

—Ayee nu tejá'amua'ixaate'e tzáahuati'ira'a jime'e. A'ájna xicájra'a jetze ti Dios nain jín tí'ijéjcuare'en, inee, i nej neajta teáata'a jetze airáane, a'ájna netí'ij aujyeíjxi'isin japuan í ne'ipua, ayée pu seíire'e a'ame temua'a naa mej mi atanéjne'ere. Seajta mú'een mí sej ne jamuan á'ujujhua'an, ayée xu che'atá sena'a títeujrá'asixi'in japuan í á'amua'ipua, sej seajta sej. Tamuáamuata'a japuan hua'apua xu ará'ase mú'een, ajta ayén te'ará'ase í á'amua'ipua. Aj xu si siyen tíhua'uxí'epi'intari'ire'en a'ímej teitejra'a í mej Israel jetze ajtème'ecan, a'ímej teitejra'a mej miyen tamuáamuata'a japuan hua'apua ará'ase.

²⁹ Neajta niyen tejá'amua'ixaate'e, ja'atí ti na'a ti tí'itíj á'uríeeni a'íjna jime'e ti á'uche'ecane'en neetzi jamuan, ti pua'a chí'ij, nusu ruja'atzimúá na'ari rucu'utzimúá o rujúutzimua'a, ca'ín rutáata, runáana na'ari ti pua'a yá'uríeeni í chuej ti japuan tí'ihuaste'e, ayée pu tí'ijci'iti. Tí pua'a sej na'a í ti yá'ujisin, ayée pu tí'iraci'iti a'achú cumu anxíte í tí'iti. Ajta, ayén tí'iraci'iti ti ruuri á'ara'ani tíj na'a rusén jime'e a'ájna Dios ti é'esejre'e.

³⁰ 'Ajta, ayée pu hui ajta té'eme: mu'iití í mej nu'u ve'ecán jín títetateí í Dios jemi íjii, a'íí mú ciliéene'e jín títetateé muá'aju'un jemin í Dios. Ma-jta mu'iití í mej nu'u cílieene'en jín títetateí í Dios jemi íjii, a'íí mú ve'ecán jín títetateé muá'aju'un a'ájna xicájra'a jetze ti jetzen Dios tiu'uta'aíjta.

20

Jíme'en a'ímej í mej tí'imijhuacare'e í uuva tza-jta'a

¹ 'Ayee pu ajta tí'aijta í Dios a'íjna ti jín an-tiújmua'aree. Ayee pu rici tíj a'íjna í ja'ati ti ráahuii í uuva Tapuá'arijme'eca pu nu'u huirájraa ti ij hua'utá'inen a'ímej í mej tiu'umuári'en a'u ti tejé'ehuaste'e. ² Ayee pu tihua'uxí'epi'íntari'iriri ti ayén tihua'unájchite'en a'achú cumu sej tumin. Aj pu i hua'uta'íteca'a mej a'ucíne a'u ti e'eré'vee í uuva.

³ 'Ajtahua'a pu huirájraa a'íjna í ja'ati tí'ij ari já'ita'a huatemé'eca í xica. Seica pu ajta huáteu a'ájna a'u mej á'ujse'upi. Camu tí'itíj muarí'eca'a.

⁴ Aj pu i ayén tihua'utá'ixaa tíjín: “Sericu mú'een, sej si yeehui teja'uvé'emuari'en a'u nej uuva á'uuhuii, neajta niyen tejamuaanájchite'en a'achú ti raavíjte'e.” Matí'ij mi á'uju'un.

⁵ 'Ayee pu che'atá na'a huaríj a'íjna í ja'ati. Aj-tahua'a pu nu'u huirájraa a'atzaj cumu tacuarix-pua. Ajtahua'a, tí'ij ari vejlí'i cáame í xica, ayej che'atá na'a ríjcaa. ⁶ Ajtahua'a pu huirájraa tí'ij ari je'incáruti í xica. Ajtahua'a pu seica á'uteu í mej e'etiú'uuca'a. Ayee pu tihua'uta'íhua'uri'i tíjín: “¿A'íné 'een jín siyen huaté'uu tíj na'a aré'apua'a ímuá? ¿Ni secaí tí'itíj mej e'ejmuári'e?” ⁷ Ayee mú

tiu'utaniú tijín: “Capu yee ja'atí ta'inee.” Ayee pu ij tihua'utá'ixaa tijín: “Sericu seajta mú'een, sej si teja'uvé'emuari'en a'u nej uuva á'uuhuii.”

8 'Tí'ij huateáchumua'areca'a, aj pu i raatajé í sej ti tihua'ajite'e í mej tí'imijhuaca. Ayee pu tiraatá'ixaa tijín: “Patá'aj u huája'utájeeve a'ímej í mej tí'imijhuaca patá'aj tihua'unájchite'en. Pajta, patá'aj yeehui piyen autéjcheni a'ímej jemi í mej caí íiya'ata autéjhuii. Pajta piyen ra'antipúa'ajte'en a'ímej jemi í mej amuacaí autéjhuii.”

9 'Aj mú mi e'iré'ene a'íme í mej anteájrupi tí'ij ari je'incáruti í xica. A'í pu tihua'unájchi sej ajta sej nain jime'e í sej tumin. 10 Ajta á'iyen tí'ij hua'ucí'i ti a'ímej tiu'unájchite'en í mej amuacaí anteájrupi, ayée mú tí'iru'ixaate'eca'a tijín: “Jaítze'e pu tí'itaci'iti itejmi.” Mí ajta caí, capu. “A'í pu ajta ayén tihua'unájchi sei tumin che'atá na'a, sej ajta sej.”

11 'Matí'ij ra'ancuré'a, a'í mú autéjhuii mej huaújniuuste'en me'íjna jemi í ti tíchuej. 12 Ayee mú tiraatá'ixaa tijín: “A'íme í mej caí íiya'ata anteájrupi, sej hora mu'u tiu'umuáriej. Mí pajta mú'ee, ayée pej che'atá pena'a tihua'unájchi patíj titaanájchi itejmi. Teajta iteen, nain tu yee jín te'utáviicua'irí'i, teajta tí'imuari'ista, teajta nain tu jín tíj na'a tiú'uxiireca'a tíj na'a aré'apua'a ímuá.”

13 'Ajta a'ín, ayée pu tiraatá'ixaa sej ti amuacaí anteájrupi tijín: “Casi'i, ne'amiigu. Canu a'ij pua'a muaruure. ¿Ni qui pecaí piyen tiu'utá'a muá'aniuuca jime'e pej piyen tiu'umuári'en sej tumin jime'e? 14 Me'ecuí icu, ancuré'a í pej raamuá'ití. Aricu. Ayee nu'u yee raxí'eve'e nej

niyen che'atá nena'a timuaanájchite'en mú'eetzi netíj tiraanájchi ne'íjna í ja'atí tì anteájrupi tí'íj ari je'incáruti í xíca. ¹⁵ ¿Ni caí ayén yee tí'ineci'ítí nej niyen huárini a'íj nej tí'íjxe'eve'e ne'íjna jime'e í nej tí'ítuaave, ca'ín piyen chueere'e pe'íjna jime'e nej r'í'í tihuá'ajcha'íí?" —Ayee pu nu'u tiraatá'ixaa.

¹⁶ Aj pu i Jesús ayén tíjín:

—A'íj pu jín, a'íime í mej caí amuacaí anteájrupi, a'íí mú anará'asi, majta me'ín í mej amuacaí anteájrupi, a'íí mú uvé'eteajtiri.

Huaícaca jetze pu raataxájtaca'a a'íjna í Jesús tí nu'u mí'íni

(Mr. 10:32-34; Lc. 18:31-34)

¹⁷ Tí'íj ari Jesús án a'ujnéjsin a'ánna Jerusalén, majta a'íime í mej jamuan á'ujjuhua'ane'e, aj pu i hua'utajé rujímu'a. ¹⁸ Ayee pu tihua'utá'ixaa tíjín:

—Tu'uri a'ujnéjsin a'ánna Jerusalén. Ajta seíj pu hui neetzi tiu'utátuiire'esin i nej neajta teáata'a jetze airáne. Hua'utatuiire'esin a'íimej í mej tí'aijta u hua'atéyujta'a, ajta a'íimej í mej té'eyu'uxaca. A'íí mú tiu'utá'asin mej mí naajé'íca. ¹⁹ Majta ná'avi'ítin a'íimej jemi í mej seíj chuéjra'a japua é'eme'ecan mej mí ná'uxieehuari'í. Majta me'ín, ayée mú tinaatévajxi'ísin. Majta ná'atatan ineetzi cúruu jetze. Neajta mí'íni, aru huaíca xíca jetze nu neajta huatarújsin. —Ayee pu tihua'utá'ixaa a'íjna í Jesús.

Jíme'en í tí rájhuaviiri'í hua'anáànaj, a'íjna í Jacobo, ajta a'íjna í Juan

(Mr. 10:35-45)

20 Ajta a'ín hua'anáànaj a'ímej í yaújmu'a'ame'en a'íjna í Zebedeo, ruyaujmua'a pu jamuan e'iré'ene í Jesús jemi. Aj pu i títunutaca'a á vejli'i jemin ti i ti'itíj raatáhuavii.

21 Jesús pu ayén tiraata'íhua'uri'i tijín:

—¿A'iné petí'ijxe'eve'e nej niyen huárini mú'eetzi jime'e?

Ajta a'ín hua'anáànaj, ayée pu tiraatá'ixaa tijín:

—Patá'aj piyen hua'utá'an mi niyaujmua'a ti ij se'j a'ujyeíjxi'in arí'irínta'a, ajta í se'j ti a'ujyeíjxi'in a'úutata'a pújme'en a'ájna xicájra'a jetze patí'ij yé uvé'enen pej tiu'uta'aíjta íiyen chaanaca japua.

22 Ajta a'ín Jesús, ayée pu tihua'utá'ixaa tijín:

—Caxu a'atzu ramua'aree ti'itíj sej nehuavii. ¿Ni siyen rá'aviicua'i sej rajpuaítzi xá'ara'ani netíj inee tirajpuaítzi na'ame?

Ayee mú'utaniú tijín:

—A'iné tijtá ne'u.

23 Aj pu i Jesús ayén tihua'utá'ixaa tijín:

—Ayej xaa ne'u ti'ayajna. Mú'een xu rajpuaítzi xá'ara'ani netíj tirajpuaítzi na'ame inee. Mí ajta, capu ayén tí'ineci'ípua ineetzi nej ja'atí huatá'an ti a'ujyeíjxi'in neri'irínta'a, na'ari ne'úutata'a. Ayee pu'u tihuá'aci'ti mej mi uhuará'asixi'in a'ujna a'ímej ti Dios ari hua'antíhuau.

24 Majta me'ín í seica, í mej tamuáamuata'a ará'ase, matí'ij ráanamujri'i, jé'ecan mú huataníniu'ucacuca'a a'ímej jemi í mej hua'apua.

25 Aj pu i Jesús hua'utajé naíjmi'ica. Ayee pu tihua'utá'ixaa tijín:

—Xu'uri ramua'aree mú'een a'ij mej ye'í ríj muá'aye'i í mej tí'aijta nain chuéjra'a japua.

Ca'anéeri mú jín tihuá'ajjte'e í teite. Majta me'ín í mej títetateí, a'íí mú tihuá'ajjte'e í seica a'ij mej ye'í me'ín tí'ijxe'eve'e. ²⁶ Mí ajta, capu ayén tiraavijte'e mú'ejmi jemi. Tí pua'a ja'atí raxí'eve'e ti ve'ecán jín ti'itevéé á'ara'ani, ayée pu ruxe'eve'e ti a'íín ciliéene'e jín ti'itevéé á'ara'ani ti i amuaatévaire'en naíjmi'ica mú'ejmi.

²⁷ 'A'atí ti na'a ti ayén raxí'eve'e ti te'enteárute a'íjna jime'e ti jaítze'e ve'ée, a'íí pu amuacáí ruxe'eve'e ti te'enteárute a'íjna jime'e í ti jaítze'e c'ílieen ti ij hua'utévaire'en naíjmi'ica ruxí'evi'ira'a jime'e. ²⁸ Miché'e miyen huárini netíj rici inee, i nej neajta teáata'a jetze airáane. Canu ne'íjna jín mú iya'uvé'eme mej naatévaire'en ineetzi, sino neatá'aj hua'utévaire'en í seica. Ayee nu 'een jín mú iya'uvé'eme nej ni huámi'íni huá'a jetze me'ecan, neajta nej ni tiraanájchite'en í Dios í ti jín huá'ajijve'e í mej á'apua'aren mu'íicáca í teite.

Jesús pu tihuá'uhuaa í mej aracúcu'unijme'eca'a, í mej hua'apua

(Mr. 10:46-52; Lc. 18:35-43)

²⁹ Aj pu i á'uraa a'íjna í Jesús, majta a'íime í mej jamuan á'ujujhua'ane'e. Matí'ij huiráaci me'újna Jericó, jeíhua mú teite a'ucíj jamuan. ³⁰ Majta me'ín í mej hua'apua í mej aracúcu'unijme'eca'a, a'úu mú e'ejté'eca'a juye jetze. Matí'ij ráanamujri'í ti nu'u á a'atamé a'íjna í Jesús, ayée mú titeejíjhuaca'a tíjín:

—Tavastara'a, mi pej hui i'í huácaxa'ara'an a'íjna í David teecan, tá'ancu'uvajxi'í itejmi.

³¹ Majta me'ín teite, a'íí mú hua'ajteá'axi. Miyen tihuá'a'íjmiira mej mi caí miyen tí'ijijhua. Mí

majta a'ñime í mej aracúcu'unijme'eca'a, jaítze'e mú ca'anín jín huajíhuaca'a. Miyen tijín:

—Tavastara'a, mi pej i'i huáacixa'ara'an í David teecan, tá'ancu'uvajxi'i itejmi.

³² Aj pu i Jesús huatéechaxi. Ajta hua'utajé. Ayee pu tihua'uta'íhua'uri'i tijín:

—¿A'iné setí'ijxe'eve'e nej ni ti'itíj a'ij huáruuren mú'ejmi jemi?

³³ Ayee mú titeetaniú tijín:

—Tavastara'a, ayée tu tí'ijxe'eve'e tej atanéjne'ere.

³⁴ Aj pu'i a'ñin Jesús huá'ancu'uvajxi. Ajta hua'arámuari'ejxi í hua'ají'i jetze. Jíme'en pu'u hua'arámuari'ejxi, aj mú mi huarúj. Matí'ij mi atanéjne'eri muá'araa. Majta a'ucíj jamuan.

21

Jesús pu a'uun a'uteájrupi u Jerusalén

(Mr. 11:1-11; Lc. 19:28-40; Jn. 12:12-19)

¹ Aj mú mi me'uun a'ará'a a'ájna já'ahua'a vejli'i u Jerusalén a'u ti a'uchájta'ajme ti ayén téja'arájtehuuaa tijín Betfagé. A'uu pu é'echajta'a jirí jetze mej miyen ratamuá'amua tijín Aceituu-najemi.

Aj pu i Jesús hua'apuaca huata'íteca'a. ² Ayen tijín:

—Sericu, setá'aj a'atanén a'ájna vejli'i chajta'a ti é'eseijre'e. Setí'ij a'uteárute se'újna, a'uun xu hui yé'eteuni í puuru'u ti ajtatápi'i jamuan í yaujra'an. Setá'aj rá'ijxijta. Seajta mú huáje'erajápuan neetzi jemi. ³ Tí pua'a ja'atí ayén tejá'amua'ihua'ura a'ájna jime'e, aj xu si siyen tiraata'ixaate'en ti

jíme'en yee tavástar'a pu nu'u raxí'leve'e, sea-
jtáhua'a xu ca'anacan raatátuiire'esin.

⁴ Ayee pu tiuju'uríj ti ij ayén te'araúrasten a'ij ti
ajmí'i tiu'utaxájtaca'a a'íjna ti Dios jetze me'ecan
tí'ixaxa'ata'a. Ayen tijín:

⁵ Patá'aj piyen tihua'utá'ixaate'en a'ímej í mej
a'uchéjme a'úu ti huatacá'a a'íjna í chajta'a
u Sión ti jíme'en yee:

“Casi'i mú'een, pu'uri mú a'uvé'emej mú'ejmi
jemi a'íjna í a'amua Rey.

Capu a'ij tí'ijviicua'i.

Ajta ave'ecaí puuru'u japua ti cálieen ti yaujra'an
pú'een seíj í mej japuan tí'ití'icica.”

⁶ Majta me'ín í mej hua'apua, aj mú mi a'ucíj.
Majta miyen huaríj a'ij ti Jesús tíhua'uta'aíj. ⁷ Aj
mú ye'eráaja í Jesús jemi me'íjna í puuru'u, majta í
yaujra'an. Matí'ij mi ra'itéechejte í puuru'u rucixu
jíme'e. Aj pu i Jesús avé'eyeijxi japuan í puuru'u ti
cálieen.

⁸ Majta me'ín í teite, jeíhua mú ajteáxiireca'a.
Majta cáxuri te'epíjraa juye jetze. Majta se-
ica, pl'ista te'entiveíchixi'i, a'íi mú majta a'apíjraa
me'ájna juye jetze. ⁹ Majta me'ín í mej anáaté'ee
huajú'ucaa, majta me'ín í mej cujta'an huajú'ucaa,
a'íi mú huatajíjhuaxi tijín:

—Ayee tu hui tí'imuahuavii pej tu'irájtuaani mi
pej i'i huácaxa'ara'an a'íjna í rey, í David teecan.
Dios pu rí'i tiraateájtuaa temua'a naa a'íjna ti yé
vé'eme niuucajtze'en í tavástar'a. Ché'e a'íin
tu'irájtuaani a'íjna ti a'uun é'eseijre'e u ta japua.

¹⁰ Aj pu i Jesús a'uteájrupi u Jerusalén. Tí'ij
a'uteájrupi, aj mú mi tiúuri'itzií naíjmi'i í mej a'uun

a'uchéjme'ecaa. Jéihua mú tí'iru'ixaate'ecaa.
Miyen tijín:

—¿A'ataani pú'een amíjna?

¹¹ Majta me'ín í teite, ayée mú tihua'utá'ixaa
tijín:

—A'ii pu a'ín pú'een í Jesús ti Nazarét
é'eme'ecan, ti ajta Díos jetze me'ecan tí'ixaxa'a.

Jesús pu raajéjcuare í teyuu

(Mr. 11:15-19; Lc. 19:45-48; Jn. 2:13-33)

¹² Ajta á'iyen, Jesús a'uteájrupi u teyujta'a ti
e'eráyaujta'a. Aj pu i hua'utamuari naijmi'ica
a'ímej í mej me'uun tí'itu'aracare'e, ajta a'ímej
í mej me'uun tí'inanaavecure'e. Tihua'ameesa
pí pu té'ejhua'axi a'ímej í mej japuan tumin
huá'apuata'atí'iracare'e, ajta tihuá'ípua a'ímej
í mej cucui'ise tú'aracare'e. ¹³ Ayee pu
tihua'utá'ixaa tijín:

—Ayee pu té'eyu'usi'i í yu'uxari jetze ti Díos
ayén tiraataxájtaca'a ti jíme'en yee, ayée pu nu'u
teja'arajtehuaá a'ame í chi'ira'an tijín: “Chi'i mej
tzajta'an tí'ixaxa'a í Díos jemi.” Mí seajta mú'een,
ayée xu seicié raruure í chi'ij títj teásta'a a'u mej
tzajta'an é'eru'ava'ataca í nahua'ari. —Ayee pu
tihua'utá'ixaa.

¹⁴ Majta seica me'uun e'eré'ete'ecaa a'ujna teyu-
jta'a. Seica mú mua'arácucu'un, majta seica,
tzare'e mú hua'íicajme. A'íi mú e'iré'ene í Jesús
jemi. Ajta a'ín tihuá'uhuaa. ¹⁵ Majta me'ín í
mej tí'aijta teyujta'a, majta í mej tiú'ujmua'ate í
yu'uxari jetze, mat'í'ij raasej a'ij ti Jesús huarj
mej mi miyen rí'i te'utasej í teite, mat'í'ij majta
hua'usej í tí'iríi í mej rujíjhuave'ecaa tijín: “Tiché'e

nu'u rí'i tiraateájtuaani temíjna ti David teecan jetze airáane", jé'ecan mú huataníniu'ucacuca'a.

16 Matí'ij mi miyen tiraata'íhua'uri'i me'íjna í Jesús tijín:

—¿Ni tzaa pecaí tí'inamua a'ij mej ti'ixa amíime mi tí'iríi?

Aj pu i Jesús ayén tiu'utaniú tijín:

—Aa ni'ijtá ne'u. ¿Ni tzaa secaí siyen ra'ujíjve í yu'uxari jetze ti ayén té'eyu'usi'i? Ayen tijín:

A'íi mú nu'u majta rí'i tiratá'aca a'ímej í tí'iríi, majta a'íime í uneeca'ise.

A'íi mú Dios jetze araújca'ane mej mi miyen huárini.

17 Aj pu i Jesús hua'utátuaa. Ajta iyá'uraa. A'uu pu a'ará'a chajta'a ti ayén téja'arájtehuaa tijín Beta-nia. A'uu pu huatáxa'ai.

Jesús pu a'ij pua'a tiraateájtuaa ti caí taca'a a'íjna í huaréj

(Mr. 11:12-14, 20-26)

18 Yee ruijmua'a yee tí'ij ajtahua'a pí'ájve, pu'uri í'icuataca'a a'íjna í Jesús. 19 A'íi pu huaréj huaseíj ti e'etávee a'ájna vejli'i juye jetze. Aj pu i a'uré'ene a'u ti e'etávee a'íjna í huaréj. Capu a'atzu taca'acaa sino téxamua'icaa pu'u. Aj pu i Jesús ayén tiraatá'ixaa a'íjna í huaréj tijín:

—Capej ché'e ja'anáj taca'an.

Jíme'en pu'u ayén tiu'utaxájtaca'a, aj pu i hu-atéehua a'íjna í huaréj.

20 Majta me'ín í mej Jesús jamuan á'ujuhua'ane'e, matí'ij raaseíj, jé'ecan mú a'ij te'utaseíj. Ayee mú tiraata'íhua'uri'i tijín:

—¿A'iné tí'iri'iri ti ayén ca'anacan huatéehuan amíjna mi huaréj?

²¹ Aj pu i Jesús ayén tihua'utá'ixaa tíjn:

—Ayej xaa ne'u huaríj. Aye nu tejá'amua'ixaate'e. Tí pua'a siyen té'atzaahuat'e ti ij ayén teja'uré'enen a'ij ti tejamuá'amitíejte'e, ajta ti pua'a caí a'ij á'amua'ase sej caí a'ij huárini ayée xu che'atá sena'a raayí'tihua'a xá'ara'ani sej siyen raruuren semíjna mi huaréj netíj neri ráaru. Seajta siyen raayí'tihua'a xá'ara'ani sej siyen raata'aíjte'en semíjna mi jíri tíjn: “Tíchesi yee, ateájra'a á jaata'a, já'ahua'a í mar jetze.” Aj pu i xaa ayén teja'uré'enejsin, ti ayén huárini í jíri.

²² Setíj sena'a sej siyen tí'ijhuavii í Dios, ti pua'a siyen té'atzaahuat'e, aj xu xaa ra'ancuré'asin.

*A'íjna í ti jín antiújmua'aree í Jesús
(Mr. 11:27-33; Lc. 20:1-8)*

²³ Aj pu i Jesús a'uteájrupi teyujta'a a'u ti e'eráyaujta'a Tí'ij a'ín tihuá'umua'aten í teite, a'íme í mej tí'aijta u teyujta'a, majta í vaujsi, a'í mú e'iré'ene í Jesús jemi. Aye mú tiraata'íhua'uri'í tíjn:

—¿Tí'itájni hui jín peti'itéjvee pej pi piyen ríci? ¿A'ataani muaatá'a pej piyen huárini?

²⁴ Jesús pu ayén tiu'utaniú tíjn:

—Niche'e seíj tejámuaata'íhua'u. Tí pua'a siyen tinaatá'ixaate'en se'íjna jime'e, aj nu xaa niyen tejámuaatá'ixaate'esin tí'itíj í nej jín tí'itéjvee nej ní niyen ríci. ²⁵ A'íjna í ti jín tí'itéveeca'a a'íjna í Juan ti ij huá'umuai'íhua í teite, ¿a'uné jetze a'uvé'emej? ¿Ni u ta japua, Dios ti é'eseijre'e, na'ari íiyen chaanaca japua, huá'a tzajta'a í teite?

Matí'ij mi ti'tiúrixaa rujímua'a. Miyen tijín:

—Tí pua'a tiyen tiraata'ixaate'en yee Dios pu ya'uta'íteca'a, a'íi pu ayén titaatá'ixaate'esin yee a'iné 'een jín tecaí rá'atzaahuat'e te'íjna. ²⁶ Mí teajta iteen, capu hui ri'irí tej tiyen raataxáj yee teteca mú ya'uta'íteca'a a'iné tehuá'atziine'e í teite. Naíjmi'i mú miyen rá'atzaahuat'e ti a'ín Juan tí'ixaxa'ata'a í Dios jetze me'ecan.

²⁷ Aj mú mi miyen tiraatá'ixaa me'íjna í Jesús. Miyen tijín:

—Catu ramua'aree.

Ajta a'ín í Jesús, ayée pu tihua'utá'ixaa tijín:

—Canu neajta inee amuaatá'ixaate'esin ti'itíj í nej jín ti'itéjvee nej ni niyen ríci.

Jíme'en í mej i'i yaújmua'ame'en, í mej hua'apua

²⁸ Ajta Jesús pu ayén tihua'utá'ixaa tijín:

—Casi'i, a'iné tejamuá'amitiejte'e a'íjna jíme'e i niuucari. Ja'atí pu hua'apuaca tiyaúumua'a. Aj pu i e'iré'ene í seíj jemi. Ayee pu tiraata'íteca'a tijín: “Niyauj, aricu patá'aj teja'umuári'en íjii a'u nej uuva á'uuhuii.” ²⁹ Aj pu i a'ín yaujra'an ayén tiraatá'ixaa tijín: “Canu niyen rini.” Mí ajta a'ín, seicié pu tiu'umuá'aj. Aj pu i xaa u á'ume ti teja'umuári'en. ³⁰ Ajta á'iyen, a'ín ya'upuáara'an e'iré'ene í seíj jemi. Ayee pu che'atá tiraata'aíj a'íjna tíj ajta ari í seíj tiu'uta'aíj í ta'amuájca. Ajta a'ín yaujra'an, ayée pu tiraatá'ixaa tijín: “Aa ni'íjtá, ayée nu rini.” Mí ajta caí, capu. Capu á'ume ti teja'umuári'en.

³¹ 'Niché'e a'atzu tejámuaata'íhua'u. A'íime í mej hua'apua, ¿a'ataani ayén huaríj a'íj ti tí'ijxe'eve'eca'a í ya'upuáara'an?

Ayee mú tiraatá'ixaa tijín:

—A'íjna, í ta'amuájca.

Aj pu i Jesús ayén tihua'utá'ixaa tijín:

—Ayee nu tejá'amua'ixaate'e tzáahuati'ira'a jime'e, a'íime í mej huá'ajijve'e í gobierno jetze me'ecan, majta a'íime í 'uuca í mej huataúra'an tumin jime'e, a'íi mú á'amuamua'itín me'íjna jime'e mej mi a'uun a'uteárute Dios ti é'eseijre'e.

³² 'Ayee pu'u tí'een, a'iné ayée pu hui 'een jín mú a'uvé'emej a'íjna í Juan ti i ayén tejámuaatá'ixaate'en a'ij sej ye'í huárini í Dios jemi. Mí seajta mú'een, caxu rá'antzaahuate. Majta me'ín í mej huá'ajijve'e, majta a'íime í 'uuca í mej huataúra'a tumin jime'e, a'íi mú xaa rá'antzaahuate. Mú'een xu ráamua'areeri'i se'íjna. Capu amín a'ij, aúche'e pu caí tì'itíj a'amua jetze tásiseiri sej si seicié tiú'umua'atí, sej si rá'antzaahuate'en.

Jíme'en í mej tí'imijhuacare'e í mej majta a'ij pua'a tì'iteitesteca'a

(Mr. 12:1-12; Lc. 20:9-19)

³³ 'Xáanamujri'i se'í i niuucari. Ja'atí ti nu'u ayén uuva huáhuii. Ajta raaré'ana tejcuá jime'e. Aj pu 'i tì'itíj até'ijche ti tzajta'an rámi'iyé já'ara'ara'an í uuva. Ajta nu'u tì'itíj ájtaahuaca'a mej japuan hua'íxi'ere'en mej mi raase'íj nainjapua a'utí ja'u'ástime mej tí'imijhuaca.

'Ayee pu a'íjna jín huaríj, aj pu i hua'utáne'íjte í chuej mej mi tiraanájchite'en caj je'icáca. Aj pu i á'uraa a'íjna í ja'atí se'íj chu'éjra'a japua.

³⁴ 'Tí'ij nu'u teja'uré'ene mat'íj pua'a raju'uraca a'íjna í uuva, seica pu huata'íteca'a a'íme'í í mej

tí'ijvairé'e mej mi hua'utáhuavii a'achú ti caj tí'ijci'iti a'íjna ti tíchuej. ³⁵ Majta me'ín í chuej mej huataújnej, a'íi mú hua'uvívi'i a'ímej í mej huata'íti'ihuaca'a. Se'íj mú huatéevajxi. Majta se'íj mú huajé'ica, majta í se'ij, meraateátu'asixi tetej jime'e. Camu ti'itíj hua'utá'a.

³⁶ 'Ajta nu'u a'íin í ti tí'ira'aijte'eca'a, seica pu ajtahua'a huata'áiteca'a. Mu'uri jaítze'e i'i mu'iicáa. Majta me'ín í chuej mej huataújnej, ayée mú che'atá mena'a huá'uruu a'ímej í mej huata'íti'ihuaca'a.

³⁷ 'Yee pu nu'u teuumé'eca. Tí'ij jí, a'íi huata'íteca'a a'íjna í ruyauj. Ayee pu tiu'umuá'aj tíjín: “Merá'antzaahuate'esin sein.”

³⁸ 'Majta me'ín í chuej mej huataújnej, mat'íj raase'íj me'íjna í yaujra'an, ayée mú tiraaxí'epi'intare rujímua'a tíjín: “A'ii pu a'íin pú'een, í ti nain tí'ijci'iti. Che'eré, tiché'e raajé'ica ti ij téjmi ta'áa á'ara'ani.” ³⁹ Aj mú nu'u mi rajví'i me'íjna í yaujra'an. Mat'íj mi ru'irájrie á pua'acié. Majta raajé'ica.

⁴⁰ 'Me'ecui ari'icu, ¿a'iné tejamuá'amitiejte'e mú'ejmi? Tí'ij mú a'uvé'eme'en a'íjna í á'ara'an í chuej, ¿a'iné ti'itíj huá'aruuren a'ímej í chuej mej huataújnej?

⁴¹ Ayee mú tiraatá'ixaa tíjín:

—A'íi pu caí hua'acu'uvé'e hua'antipuá'ajte'esin a'ímej í mej a'ij pua'a tí'iteteite. Ajta, a'íi pu hui seica huataníjte'esin í chuej. Majta me'ín, ayée mú xaa raatá'asin í ti ráaci'iti tí'ij a'ájna teja'uré'enen mat'íj pua'a tí'iju'uraca.

⁴² Aj pu i Jesús ayén tihua'utá'ixaa tíjín:

—¿Ni secaí ja'anáj ra'ujíjve í yu'uxari jetze se'íjna i niuucari ti ayén jíme'en yee:

A'íjna i tetej i mej raaté'uu, ájca'i mej ya'uhuá'axi í mej chí'ij ta'ahuaca;

ayén pu te'irájraa ti a'ín pú'eene'e já'araa ti i'i esquineero?

Tavástar'a pu ayén ráaruu, ajta rí'i te'utéevatzi í tatzajta'a.

⁴³ 'A'íj pu jín, ayée nu tejá'amua'ixaate'e, Dios pu amuá'ari'ira a'íjna ti teja'amuaci'itíiche'e júte'e ti é'eme'ecan í Dios jemi. A'íi pu hua'utá'asin seica í mej miyen rini a'ij ti tiraavíjte'e. A'íi mú ra'ará'astijre'esin xaa ne'u. ⁴⁴ Ajta a'ín i tetej, ti pua'a ja'atí japuan tíveti, a'íjna í ja'ati huaténa'axijsin a'íjna i tetej japua. Na'ari caí, ti pua'a a'ín tetej án é'ejveti japuan seíj í tevi, aj pu i a'ín ra'iráxayeepe'esin í tevi. —Ayee pu tihua'utá'ixaa a'íjna í Jesús.

⁴⁵ Majta me'ín í mej tí'ajta teyujta'a, majta a'íime í fariseos, matí'ij ráanamujri'i a'ij ti Jesús tí'ixajtaca'a niuucari jime'e, aj mú mi ráamua'areeri'i ti a'ín a'ímej téxajta'ajme'e.

⁴⁶ Matí'ij mi ráahuau a'ij mé ye'í huárini mej mi raatéevi'i. Mí majta, camu miyen huaríj a'iné mehuá'atziíne'eca'a a'ímej í teite í mej me'uun e'etiújseire'eca'a. A'íime í teite, naími'i mú miyen ramua'areereca'a ti Jesús a'ín pú'eene'e seíj ti Dios jetze me'ecan tí'ixaxa'a.

Jíme'en í mej jín tí'iyestehua'a ti pua'a ja'atí huaténeiche

(Lc. 14:15-24)

¹ Ajtahua'a pu Jesús ayén tihua'utá'ixaa niuucari jíme'e. Ayee pu tihua'utá'ixaa tijín:

² —Ayee pu Dios huá'aruure í teteca mej íiyen japuan cüne í chaanaca ti Dios te'áijta. Ayee pu che'atá na'a huá'aruuren tíj a'íjna í rey ti tiú'uyeste a'íjna jíme'e ti yaujra'an huaténe'icheca'a.

³ 'Ajta a'ín í rey, a'í pu nu'u hua'uta'íteca'a a'ímej í mej tí'ijvaire'e mej nu'u u hua'utájeeve a'ímej í ti ari hua'utá'ínee. Mí majta a'ímej í mej huatá'iniihuaca'a, camu á'ujca'anejca'a mej á a'ire'enen.

⁴ 'Ajtahua'a, seica huata'íteca'a mej mi majta hua'utájeeve. Ayee pu tihua'utá'ixaa a'ímej í mej tí'ijvaire'e tijín: “Ayee xu yeehui tihua'utá'ixaate'en a'ímej nej neri hua'utá'ínee tijín pu'uri tiu'uté'atime í cua'ira, pu'uri ajta tiu'uta'ájtaca'a mej huá'ucui'ini í ye'emuaate ti tihua'uci'imite, huáacasi, majta puuyesi. Nain pu yeehui ari huaxí'epi'ín tej ti tiú'uyesten.”

⁵ 'Majta me'ín í mej huatá'iniihuaca'a, camu a'atzu huá'utzaahua. Ma'ucíjxi micu. Seíj pu a'uun á'ume a'u ti tejé'ehuaste'e. Ajta seíj, a'úu pu á'ume a'u ti tejá'atua. ⁶ Majta í seica, a'í mú nu'u hua'uvívi'i í mej tí'ijvaire'e me'íjna í rey. Majta a'ij pua'a huá'uruu. Majta huá'ucuii seica.

⁷ 'Jé'ecan pu nu'u huataniú'ucaca'a a'íjna rey. A'í pu hua'uta'íteca'a a'ímej í xantaaru'u. Mat'íj mi huá'ucuii naíjmi'ica í teite. Majta raaré'atai í huá'achi'i.

⁸ 'Aj pu i a'ín í rey ayén tihua'utá'ixaa a'ímej í mej tí'ijvairé'e tijín: "Pu'uri huaxí'epi'ín tej tí'iyesten. Mí ajta, a'ímej í nej neri hua'utá'ínee, capu ayén hua'ucí'i mej mú mú a'uvé'uju'un. ⁹ Sericu mú'een, tíj na'a ti cure'enéjme í caaye, setá'aj hua'utá'ínen matíj mena'a í teite a'achú sej pua'améca jé'eteuni."

¹⁰ 'Matí'ij mi huiráaci caaye jetze a'íme í mej tí'ijvairé'e. Jéihua mú huá'ajseij í teite a'achú mej pua'améca á'uteu, í mej a'ij pua'a tí'iteteite, majta í mej rí'i tí'iteteite. Ayee mu'u pua'amé a'uteájrupi u chí'ita a'achú mej ú'uve.

¹¹ 'Aj pu nu'u i a'ín rey, a'uteájrupi a'ujna tí'ij a'ímej huasej í ti hua'utá'ínee. Aj pu i ja'atí huasej ti caí ayén tí'itéechen a'ij ti tiraavíjte'e ti pua'a seij huaténeiche. ¹² Ayee pu tiraata'íhua'uri'i tijín: "Casi'i, ne'amiiigu, ¿a'íné tiu'utá'íristareca'a pej caí piyen éene'e tí'itéechen a'ij ti tiraavíjte'e, pej uteárate peyujna?" Ajta a'ín í ja'atí, capu nu'u a'atzu huataniú.

¹³ 'Aj pu i a'ín rey ayén tíhua'uta'aíj a'ímej í mej tí'ijvairé'e tijín: "Setá'aj yeehui ra'amuáj'íci'en muájca'are'ara'an jetze, seajta íicájra'an jetze. Sea-jta, mé pua'acé ya'urájrieeni a'u ti a'utíca'a. A'uu mú yeehui ruyeíne muá'aju'un, majta rutamej jín ancuré'ujci'ímée muá'aju'un me'íjna jime'e í mej rajpuaíjtzi."

¹⁴ 'Majta me'ín ti Dios huá'ajee, a'íi mú mu'íi. Mí majta, me'ín ti Dios hua'avé'ehua'u, camu mu'íi, sino cíj mu'u, micu.

*Jíme'en í mej jín tí'ina'achitaca í í gobierno jemi
(Mr. 12:13-17; Lc. 20:20-26)*

15 Majta me'ín í fariseos, a'íí mú a'ucíj. Majta miyen raaxí'epi'íntare mej mi raatémua'ítin me'íjna í Jesús ti ij a'ín ayén auté'ítzen mej mi me'íjna jín jetzen te'ujpuá'ajte'en. 16 Mat'íj mi seica huata'áiteca'a mej mi tiu'uxáj jamuan í Jesús. Aj mú mi a'ucíj, majta seica jamuan í mej jamuan á'ujujhua'ane'e a'íjna í Heródes.

Ayee mú tiraatá'ixaa tíjín:

—Maeestru, a'ij tu mua'aree ti caí ti'itíj timuá'aturaate'e, pajta hui piyen tzáahuati'ira'a jín tí'imua'ata a'ij ti tí'ijxe'eve'e í Dios. Mú'ee pej caí tí'ajaahuate'e í teite jemi a'iné capu mú'eetzi jetze ruxe'eve'e ja'atén mej pú'een. 17 Patá'aj piyen titaatá'ixaate'en yee: ¿Ni qui xí'epi'ín tej te'ín tiu'unájchi a'íjna jime'e í mej huá'ajijve'e í gobierno jetze me'ecan nusu tecaí? ¿Ni qui tiyen tiraanájchite'en te'íjna ti tí'ita'aijte'e ti ayén ántehuaa tíjín César?

18 Ajta a'ín í Jesús, pu'uri ramua'areereca'a mej caí miyen tí'ira'ihua'u jé'iyecan jime'e sino ayée mú raxí'eve'eca'a mej a'ij pua'a ráaruuren. Ayee pu tihua'utá'ixaa tíjín:

—Mú'een xu caí siyen tí'ijri'ire jé'iyecan jime'e. ¿A'iné 'een jín siyen tí'itese'e sej naateevi'i? 19 Tumin senaatasejrate'e í mej jín tí'inajchita me'íjna í mej jín huá'ajijve'e.

Aj mú mi sej ye'evé'e'í'ite, í tumin. 20 Aj pu i ayén tihua'uta'íhua'uri'i tíjín:

—¿A'ataani í néerime'ara'an a'aseijre'e? ¿A'iné ántehuaa yéj ti á'ayu'usi'i?

21 Ayee mú tiraatá'ixaa tíjín:

—Amíjna ne'u í tej tiyen ratamuá'amua tíjn César.

Aj pu i ayén tihua'utá'ixaa tíjn:

—Setá'aj siyen huárini. Seraatá'an se'íjna í César a'achú ti caj tí'iraci'iti, seajta raatá'an í Dios a'achú ti caj tí'iraci'iti a'íjna.

²² Matí'ij miyen tiráanamujri'i, jé'ecan mú naa rí'i tira'utasej. Matí'ij mi á yaúurie. Majta a'ucfj.

Jíme'en a'íjna xicájra'a mej jetzen majtáhua'a huatarújsin í mi'ichite

(Mr. 12:18-27; Lc. 20:27-40)

²³ A'ájna xicájra'a jetze, a'íi mú majta á e'iré'ene a'íime í saduceos. Ayee mú tí'ixaxa'a a'íime ti jíme'en yee camu ché'e huatarújsin í mej huácuii. Matí'ij mi miyen tiraata'íhua'uri'i me'íjna í Jesús tíjn:

²⁴ —Maestru, ayée pu ra'uyú'uxaca'a a'íjna í Moisés teecan. Tí pua'a nu'u ja'atí ti neiche, ti pua'a a'ín caí tí'tí'iríjmu'a'a huámi'ini, ruxe'eve'e nu'u ti a'ín ihuáare'ara'an ra'ancuré'evi'itin a'íjna ti ratévi'itine'e í ti huamí'i ti ij tí'tí'iríjmu'a'a á'ara'ani a'íjna jetze me'ecan.

²⁵ 'Ayee pu hui ja'anáj tiuju'uríj téjmi tzajta'a. Mua'aráhua'apuaca'a me'íjna í ru'íhuaamua'a. Ajta a'ín ti i'ivasta'a, a'íi pu huaténe'icheca'a. Ajta á'iyen huamí'i. Aru capu tí'tí'iríjmu'a'a já'araa a'íjna ti ratévi'itine'e. A'íi pu jemi huateájturaa a'íjna ti ra'ité'ase. ²⁶ Ayee pu che'atá na'a tiráaru a'íjna í juutzeájra'an í ti ra'ité'ase í ti vásta'a me'ecan, a'íi pu ajta caí tí'tí'iríjmu'a'a já'araa, huamí'i. Ajta á'iyen í seij, í ti i'li huaíca, a'íi pu ra'anténexcaca'a. Ajta, ayée pu che'atá

na'a tiráaruu. Ajta á'iyen, ayén te'irájraa ti ayén tihua'uruu naíjmi'ica í mej aráhua'apua. Capu ja'atí títí'irijmuá'a já'araa. ²⁷ Ti'ij jí, a'ín 'íita'a ajta huamí'i.

²⁸ 'Ari íjii, ¿a'ataani hui íra'ara'an pú'éene'e a'ame, a'ájna xicájra'a mej jetzen majtáhua'a huatarújsin? Naíimi'i mú xaa ratévi'itine'e, a'íime í mej aráhua'apua.

²⁹ Aj pu i Jesús ayén tiu'utaniú tijín:

—Sete'uteújxua mú'een a'iné caxu ramua'aree a'ij ti té'eyu'usli í yu'uxari jetze. Caxu sea-jta ramua'aree a'ij ti 'een í muári'eri'ire'ara'an í Dios. ³⁰ A'ájna xicájra'a mej jetzen huatarújsin í mi'ichite, camu miyen néjne'ichen í teteca. Majta í 'uuca, camu majta viichen, sino ayée mú éene'e muá'aju'un matíj a'íime í mej tí'ivaire'e u ta japua Dios ti é'eseijre'e.

³¹⁻³² 'Mí sea-jta mú'een, jíme'en a'ájna xicájra'a mej jetzen huatarújsin a'íime í mej huácuii, ¿ni tzaa secaí ja'anáj ra'ujíjve í yu'uxari jetze a'ij ti Dios tejá'amua'ixaate'e tijín: “Nee nu nauj huá'a Dios pú'een a'ímej í á'amuaya'upua, a'íjna í Abraham, ajta a'íjna í Isaac, ajta a'íjna í Jacobo”? Dios pu tihua'úixaa cumu mej mauj ruurica'a. A'íj pu jín, a'í pu a'ín pú'een í huá'a Dios a'ímej í mej ruuri. Capu huá'a Dios pú'een a'ímej í mej mi'ichite. —Ayee pu tihua'utá'ixaa.

³³ Majta me'ín í teite í mej e'etiújseij í jemin, jé'ecan mú naa rí'i tira'utaseíj me'íjna jíme'e a'ij ti a'ín tihua'amua'atejca'a.

Jíme'en í niuucari í mej jín tí'ajta, í ti jaítze'e ruxe'eve'e
(Mr. 12:28-34)

34 Majta me'ín í fariseos, matí'ij ráamua'areeri'i ti Jesús ayén hua'utémua'iti a'ímej í saduceos, aj mú mi tiújsej. 35 Ajta se'j ti huá'a jetze ajtémecantaca'a, temua'a pu tiraayí'itihua'a a'ij ti té'eyu'usi'i í yu'uxari jetze. A'í pu ayén tiraata'íhua'uri'i tijín:

36 —Maeestru, ¿ti'itájni niuucarijra'a jaítze'e ruxe'eve'e í ti ra'uyú'uxaca'a a'íjna í Moisés teecan?

37-38 Aj pu i Jesús ayén tiraatá'ixaa tijín:

—A'ii pu a'ín pú'een í niuucarijra'a í ta'amujca, ti jaítze'e ruxe'eve'e caí máàj se'j niuucarijra'a, ti ayén tijín: “Patá'aj piyen rí'í te'utá'amua'ati í á'a tzajta'a í Dios jemi, nain í pej jín rí'í te'utá'amua'ati, a'achú pej caj té'aca'ane í á'axiejniu'uca jetze, pajta nain jín á'axe'evi'ira'a jime'e, ajta á'amua'atziira'a jime'e.”

39 'Ajta, ayée pu hui che'atá na'a 'een í ti ra'ité'ase tijín: “Patá'aj nu'u piyen che'atá pena'a rí'í tirájcha'íí í axí'ej tevi patí'j ase'j ti'iti'á'acha'íí.”

40 Nain a'ij ti ra'uyú'uxaca'a a'íjna í Moisés teecan, ajta nain a'ij mej tiu'utaxájtaca'a a'íjme í mej Dios jetze me'ecan tí'ixaxa'ata'a, nain pu jín ayén tirájteusin a'íjna jime'e i ti tí'ihua'apua i niucari. —Ayee pu Jesús tiraatá'ixaa.

¿A'ataani yaujra'an pú'een a'íjna í ti Dios ra'antíhua'u?

(Mr. 12:35-37; Lc. 20:41-44)

41 Maúche'e mú e'eré'ete'ecaa a'íjme í fariseos. Tí'ij jí Jesús ayén tihua'uta'íhua'uri'i tijín:

42 —¿A'iné tejamuá'amitiejte'e mú'ejmi jime'en a'íjna í Ciríistu'u, ti Dios án yá'ujra í ipuari japua? ¿A'ataani yaujra'an pú'een?

Ayee mú titeetaniú tijín:

—A'í pu hui rayauj a'íjna í David teecan.

⁴³ Aj pu i Jesús ayén tihua'uta'íhua'uri'i tijín:

—Tí pua'a ayén ti'ayajna, t'íj a'ín xiéjniu'ucare'ara'an í Dios raatá'a ti David tiu'utaxáj a'íjna jime'e í Círístu'u, ¿a'iné 'een jime'e David ayén raatamuá'a tijín nevástara'a? Ayee pu tiu'utaxájtaca'a a'íjna í David teecan tijín:

⁴⁴ Tavástara'a pu ayén tiraatá'ixaa a'íjna i nevástara'a ti jíme'en yee:

“A'ujyeíjxi'i ipuari japua íye ner'írínta'a.

Paúche'e huatéjcatii ajta nena'a caí hua'utémua'itín í mej muájcha'íire'e.”

⁴⁵ 'A'íj pu jín, ti pua'a David ayén raatamuá'a tijín nevástara'a, ¿a'iné tí'írí'írí ti a'ín Círístu'u ayén a'ín pu'éene'e á'ara'ani í yaujra'an? Capu a'ij tí'írí'írí xaa ne'u, a'iné Círístu'u pu jaítze'e ve'ecán jín ti'itéjvee caí David teecan ayén tí'itéveeca'a.

⁴⁶ Majta me'ín í mej ráanamujri'i, camu a'atzu a'ij tirájteu a'ij mej tiu'utániuuni. Tíj na'a a'ájná'imua, capu ché'e ja'atí á'uca'anejca'a ti ayén tiraata'íhua'u.

23

Jesús pu huá'a jetze te'ujpuá'ajte a'ímej í fariseos, majta a'ímej í mej tí'imua'atacare'e í yu'uxari jetze (Mr. 12:38-40; Lc. 11:37-54; 20:45-47)

¹ Aj pu i Jesús hua'utá'ixa a'ímej í teite mej jemin e'etiújseire'eca'a, ajta a'ímej í mej jamuan á'ujjuhua'ane'e. Ayen tijín:

² —A'íime, í mej tiú'ujmua'ate í yu'uxari jetze, majta a'íime í fariseos, a'í mú títeté'u'upu'u

teyujta'a mej mi miyen che'atá mena'a tihua'umua'aten í teite í yu'uxari jetze a'ij ti rijca'a a'íjna í Moisés teecan. ³ A'íj pu jín ayén ruxe'eve'e sej si hua'ará'astijre'en, seajta siyen huárini nain jime'e a'ij mej tejá'amua'ixaate'e.

'Mí seajta mú'een, caxu siyen che'atá sena'a rijca a'ij mej ye'í rici a'iné camu miyen jé'iyecan jín tí'ijri'ire a'ij mej tejá'amua'ixaate'e. ⁴ Ayee mú ve'ecán jín tihua'a'íjcate'e í teite a'íjna jime'e ti ayén huápi'i muári'eri ti caí ja'atí raayí'iti ti ayén huárini. Majta á'iyen, a'íi mú hua'uta'aíjte'esin í teite mej nu'u mi me'íjna jín ra'ará'astijre'en. Mí majta me'ín, camu a'atzu taúra'aca ti ij ayén che'atá na'a tihua'uci'iti.

⁵ 'Matíj mena'a mej miyen rici, ayée mu'u rici jéjre'ecitze'e mej mi teite hua'useíj. Antajíya'ujme'en mú ratá'ahuaca me'íjna í mej jín antéujj'íci'ejme í rumu'úu jetze, majta títi'ijmé'en te'ejvíjxi a'utí ti aucástimee í hua'asiicu'u. ⁶ Jé'ecan mú raxí'eve'e ti tihua'uci'iti mej a'ujrá'ase ipuari japua jamuan a'íjna í ti antiújmua'aree a'íjna jime'e í mej jín tí'iyeste. Ajta hua'atáyujta'a, ayée mú raxí'eve'e mej a'ujrá'ase í ta'amuájca í ipuari japua a'uj mej á'araraase í huá'avaujsimua'a. ⁷ Jé'ecan pu hua'aráanajche mej me'ín teite hua'utateújte a'ájna a'u mej tí'itu'araca. Ajta, ayée pu hua'aráanajche mej teite miyen tihua'ajeeve tíjín nevástara'a.

⁸ 'Mí seajta mú'een, caxu siyen rahuauca ti ij ja'atí ayén tejamuaatájeeve tíjín nevástara'a. Caxu xaa ne'u, a'iné naíjmi'i xu ru'ihuaamua'a, ajta sej pu'u pú'een í á'amuavastara'a. A'ii pu a'íin pú'een í Dios. ⁹ Seajta mú'een, caxu siyen ja'atí

huatámua'ati tijín niyá'upua, a'iné seij pu'u pú'een í sej seri rájya'upua. An pu é'eseijre'e u ta japua.

10 'Caxu seajta rahuauca mej miyen tejá'amuajeeve tijín nemaestro. Caxu a'atzu, a'iné seij pu'u pú'een í ti i'i á'amuamaestru, inee i nej i'i Ciríistu'u, ti Dios án neja'ujyeíjtza í ipuari japua.

11 'Ajta, a'ijna ti jaítze'e ve'ecán jín ti'itéjvee a'amua tzajta'a, a'íi pu hui amuaatévaire'esin naíjmi'lica mú'ejmi. 12 Ayee pu'u, a'iné ja'atí ti na'a ti á'ujtzaahuate'e ti nu'u ve'ecán jín ti'itéjvee, Dios pu raatá'asin ti ciliéene'e jín te'enteárute. Mí ajta, ja'atí ti na'a ti jé'iyecan jín ruseijrata ti ciliéene'e jín ti'itéjvee, Dios pu ayén raatá'asin ti te'enteárute ti'itíj jime'e ti ve'ée.

13 'Setá'aj huataújxieemiste'en mú'een mi sej tiú'ujmua'ate í yu'uxari jetze, seajta mú'een mi sej i'i fariseos. Caxu siyen tí'ijri'ire tzáahuati'ira'a jime'e a'iné caxu araúrate rujímua'a. Ayee xu tihua'aténaamua í teite mej mi caí a'uteárute a'u ti Dios é'eseijre'e u ta japua. Caxu á'ujca'ane sej siyen huárini a'ij ti tí'ijxe'eve'e í Dios. Caxu seajta hua'atá'aca mej mi miyen huárini mi seica í mej tí'itese'e mej mi me'uun a'uteárute.

14 'Seajta, setá'aj siyen huataújxieemiste'en, mú'een mi sej tiú'ujmua'ate í yu'uxari jetze, seajta mú'een mi sej i'i fariseos. Caxu siyen tí'ijri'ire tzáahuati'ira'a jime'e a'iné caxu araúrate rujímua'a. Ayee xu tihuá'ari'ira í huá'a chí'ij a'ímej í mej 'uuca, mi mej majta rujímua'atajme. Seajta á'iyen, a'uun xu a'uteáru'ipi u teyujta'a; seajta a'ateevi'i jín rahuavíraca í Dios jemi.

Mú'een xu siyen rusejrata sej nu'u caí ti'itíj jín auteájturaa. A'íj pu jín jaítze'e xu rajpuaítzi xá'aju'un.

'Seajta, setá'aj siyen che'atá sena'a huataújxieemiste'en mú'een mi sej caí rí'i mé titeumuámua'aree. Capu ti'itíj tásiseiiri á'amuatza'ajta'a.

15 'Setá'aj huataújxieemiste'en, mú'een, mi sej tiú'ujmua'ate í yu'uxari jetze, seajta mú'een mi sej í'í fariseos. Caxu siyen tí'ijrí'ire tzáahuati'ira'a jime'e a'íné caxu araúraste rujímua'a. Ayee xu íiyen cñine nainjapua í chaanaca, seajta yen cñine í jaj japua sej si seíj huatémua'itín ti ij a'ín ayén ti'ití'ujcha'íi setíj mú'een. Seajta, set'íj raatémua'itín, ayée xu tihuá'umua'aten ti ij á'iyen jaítze'e amuaatémua'itín jeíhua a'íjna jime'e ti a'ij pua'a tí'itevistan, ajta t'íj a'ín jeíhua pu jaítze'e rajpuaítzi a'ame secaí mú'een.

16 'Ayee xu si éene'e seuj tihuá'amua'ate. Ayee xu tí'ixaxa'a mú'een tíjín: “Capu ti'itíj vaire'e ti pua'a ja'atí ayén te'ataújratzii niuucajtze'en í teyuu, sino ti jime'en yee ti pua'a ja'atí ayén te'ataújratzii niuucajtze'en a'íjna í oro ti teyuu jetze seijre'e, aj pu xaa ayén ruxe'eve'e ti a'ín ja'atí ayén araúrusten a'íjna jime'e ti te'ataújratzii.”

17 'Mú'een xu caí ti'itíj ú'umua'aree, mi sej caí tivejáu'itie. ¿Ti'itáani jaítze'e ruxe'eve'e í Dios jemi? ¿Ni a'íjna í oro ti teyuu jetze seijre'e na'ari í teyuu ti tzajta'an Dios huateúra'ate'en a'íjna í oro?

18 Jee xaa ne'u, jaítze'e pu ruxe'eve'e í teyuu. Ayee xu seajta tí'ixaxa'a mú'een tíjín: “Tí pua'a ja'atí ayén te'ataújratzii niuucajtze'en a'íjna ti japan

tiu'utámuaí'ivejta, capu ti'itíj a'ij tí'ivaire'e." Mí seajta siyen tí'ixaxa'a tíjín: "Tí pua'a ja'atí ayén te'ataújratzii niuucajtze'en í muai'ivéjri ti án yá'ujra japuan a'íjna ti japuan tiu'utámuaí'ivejta, aj pu xaa ayén a'íjna jín ruxe'eve'e ti araúrasten." Capu ti'itíj a'amua tzajta'a tásiseiiri.

19 'Mú'een, mi sej caí rí'i mé titeumuámua'aree, ¿ti'itáni jaítze'e ruxe'eve'e í Dios jemi? ¿Ni a'íjna í muai'ivéjri na'ari a'íjna ti japuan raatámuaí'ivajtaca'a, a'íjna ti japuan Dios huateúra'ate'en a'íjna í muai'ivéjri? 20 Jee xaa ne'u, jaítze'e pu ruxe'eve'e a'íjna sej japuan án yá'ujra í ti tiu'utámuaí'ivejta.

'Ayee pu'u tí'een, a'íjna ti te'ateújratziira niuucajtze'en a'íjna ti japuan tiu'utámuaí'ivejta, ayée pu 'een jín te'ateújratziira niuucajtze'en a'íjna í ti'itíj, ajta niuucajtze'en naíjmi'i tíj na'a ti án japuan yá'ujra. 21 Ajta a'íjna í ja'ati ti ayén te'ateújratziira niuucajtze'en í teyuu, a'íi pu te'ateújratziira niuucajtze'en a'íjna í teyuu, ajta niuucajtze'en Dios ti ari huiirájca a'ujna.

22 'Ajta, ti pua'a ja'atí ayén te'ateújratziira niuucajtze'en u ta japua, ayée pu che'atá na'a te'ateújratziira niuucajtze'en a'íjna í ipuari Dios ti án japuan 'é'e yé'ixaca. A'íj pu jín, ayée pu che'atá na'a te'ateújratziira niuucajtze'en a'íjna í Dios ti án 'é'e yé'ixaca japuan a'íjna í ipuari.

23 'Setá'aj huataújxiemiste'en, mú'een, mi sej tiú'ujmua'ate í yu'uxari jetze, seajta mú'een mi sej i'i fariseos. Caxu siyen tí'ijrí'ire jé'iyecan jime'e a'iné caxu siyen ra'ará'astijre'en nain jime'e a'ij ti té'eyu'usilí í yu'uxari jetze. Mú'een xu xaa

raatá'an ja'icáj ti ruxe'eve'e a'íjna jime'e í sej jín rá'ancacare'en í sej racua'aca se'íjna í menta, seajta se'íjna ti naa teáarí'e, anis ti'itíj, seajta se'íjna í cumiinu.

'Mí seajta, caxu a'atzu ra'ará'astijre'en se'íjna jime'e í ti jaítze'e ruxe'eve'e ti ayén ti jime'en yee: “setá'aj siyen raaxí'epi'intari'ire'en a'ij ti tiraavíjte'e”, ajtahua'a se'íj ti ayén yee: “setá'aj huá'ancu'uvajxi'in í ruxí'ej teite”, ajtahua'a i'i ti jime'en yee: “setá'aj caí te'uté'itzaara'an se'íj jemi.” Ayee pu xí'epi'in éene'e á'ame'enche'e sej caí yá'uhua'anan se'íjna ti jaítze'e ruxe'eve'e, mú'een xu seajta siyen huáriniiche'e í ti ciliéene'e seijre'e. ²⁴ Capu hui ti'itíj a'amua japua nine'i, mú'ejmi, mi sej tihuá'amua'aten í seica. Jé'ecan xu tí'itese'eca'a sej si siyen ra'ará'astijre'en se'íjna jime'e í niuucari ti caí jei'hua ruxe'eve'e. Mí seajta mú'een, xu'uri mé rúurie se'íjna í Dios ti raaxájtaca'a a'íjna í niuucari.

²⁵ 'Setá'aj huataújxieemiste'en mú'een, mi sej tiú'ujmua'ate í yu'uxari jetze. Caxu siyen tí'ijri'ire jé'iyecan jime'e. Ayee xu tí'itei'ihuaca, seajta naa éene'en tiu'uteujchéete'en sej si naa éene'en xá'ara'ani mé jéjre'e. Mí seajta, í ru tzajta'a, jé'ecan xu a'ij pua'a tí'iteteite, a'íjna jime'e sej seri tihuá'uriiri'i í tihua'áa í seica, seajta sej caí á'ujcu'uvejca'a í sej jín tiu'uté'mua'iti. ²⁶ Mí pej i'i fariseo ti caí ti'itíj a'atzajta'a tásiseiri, pauj mi'i rí'i uhuá'aruuren í ti ú'useijre'e í á'a tzajta'a. Aj pu xaa, naa se'íre'e a'ame í ti é'eseijre'e mé jéjre'e.

²⁷⁻²⁸ 'Setá'aj huataújxieemiste'en mú'een, mi sej tiú'ujmua'ate í yu'uxari jetze. Caxu siyen tí'ijri'ire tzáahuati'ira'a jime'e. Mú'een xu siyen naa seijre'e

mé jéjre'e. Seajta mú'een, a'ij xu pua'a tí'iteteite í ru tzajta'a. Ayee xu 'een tíj huá'achi'i í mej tzajta'an huajé'enaamuaca í mej meri huácuii. A'iné ayée mú racácuainare'en mé jéjre'e, a'ij pu jín naa seijre'e a'íjna í huá'achi'i. Mí ajta, u tzajta'an, jeíhua pu te'urá'a í tihuá'acari, ajta í tihuá'ahua'ira'a tí ari tí'ipeti. Ayee xu che'atá sena'a a'ij pua'a 'een í ru tzajta'a a'íjna jime'e í sej caí siyen tí'ijri'ire tzáahuati'ira'a jime'e, seajta a'ij pua'a ríci.

²⁹ 'Setá'aj huataújxieemiste'en, mú'een mí sej tíu'ujmua'ate í yu'uxari jetze, seajta mú'een mí sej í'í fariseos. A'iné caxu siyen tí'ijri'ire tzáahuati'ira'a jime'e. Ayee xu rá'ajta'ahuaca í huá'achi'i í mej tzajta'an hua'ateájtuaani í mej meri huácuii, í mej Dios jetze me'ecan tí'ixaxa'ata'a. Seajta siyen tiracámeijra mé jéjre'e temua'a naa a'íjna huá'achi'i mej tzajta'an hua'ateájtuaani a'ímej í mej rí'í tí'iteteitestaca'a.

³⁰ 'Seajta siyen tí'ixaxa'a tíjín: "Tí pua'a tiyen ruuri tá'ara'aniche'e a'ájná'imua matí'ij yé chejca'a a'íime tavaújsimua'a teeca, catu xaa ne'u tiyen che'atá tena'a hua'ucui'iníche'e a'ímej í mej Dios jetze me'ecan tí'ixaxa'ata'a matíj tihuá'ucuii í tavaújsimua'a teeca." ³¹ A'íj xu jín siyen té'antzaahuate'en í ru jetze í sej se'ín pú'een huá'ahuaacixa'astemua'a a'ímej í mej huá'ucuii a'ímej í mej Dios jetze me'ecan tí'ixaxa'ata'a. ³² Ayee xu'u í, setá'aj raanaíjmire'en a'íjna í mej jín auteájturaa í Dios jemi a'íime í ruvaújsimua'a teeca.

³³ 'Mú'een xu a'ij pua'a tí'iteteite, mí sej a'íjna jetze airáane í cu'ucu'u tí tí'ihua'itaca, ¿a'iné te-

jamuá'amitiejte'e? ¿Ni qui ayén yee mú'een xu huateújvaire'esin ti ij caí Dios amuaatá'an í puaíjtzi? Ayej xaa ne'u ti'ayajna, puaíjtzi pu á'amuaci'iti tíj na'a rusén jime'e. ³⁴ A'íj nu jín niyen tejámuaata'íti'ira a'ímej í mej Dios jetze me'ecan tí'ixaxa'a, neajta seica í mej rí'i mé titeumuámua'aree, neajtahua'a seica í mej tí'imua'ata. Mí seajta mú'een, seica xu cui'ini, seajta seica siyen huá'atatan í cúruu jetze, seajta seica, ayée xu tihua'uté'vaxi'isin u á'amuateyujta'a. Seajta seica, ayée xu hua'utamuarite'esin a'u ti é'echajta'a, seajta méyee.

³⁵ 'Ayee pu'i 'éen jín tejá'amuaci'iti nain jín í puaíjtzi í mej jín titéecui íiyen chaanaca japua tíj na'a mej raajé'ica a'íjna í Abel teecan ti yú e'iré'ene matí'ij raajé'ica me'íjna í Zacarías í ti yaujra'an pú'eene'e a'íjna í Berequías. A'uu mú ya'ujé'ica já'ita'a ti a'utéjvee í hua'ateyuu, ajta a'íjna í mej japuan tiu'utamuai'ivejta.

³⁶ 'Ayee nu hui tejá'amua'ixaate'e ti ayén ti'ayajna. Naíjmi'i jime'e í mej miyen a'ij pua'a rijca'a, puaíjtzi pu tihuá'aci'iti a'ímej íjii mej yéchej a'íjna jime'e.

Jesús pu nu'u huaújyeineca'a jíme'en a'ímej í mej Jerusalén e'echéjme'e

(Lc. 13:34-35)

³⁷ 'Seajta mú'een, mi sej Jerusalén huachéjme, naími'i mú'een mi sej Jerusalén jetze ajtémecan, jé'ecan nu huatánxiemijte'e mú'ejmi jemi, a'iné ayée xu huá'acui'ica a'ímej í mej Dios jetze me'ecan tí'ixaxa'a. Seajta mú'een, siyen hua'uteátu'asixi a'ímej í mej Dios jetze me'ecan

tejá'amua'ajite'e mú'ejmi. Mu'íi nu niyen tí'ijxe'eve'eca'a nej niyen r'íi tejamuáacha'ín, nej ni amua'irájtuaani. Néjxe'eve'eca'a nej niyen amuáaruuren tíj tecuaara'í ti hua'antéseire'e í chípili'ise ti hua'ava'ana í ru'ana jime'e. Mí seajta mú'een, caxu siyen tí'ijxe'eve'eca'a.

³⁸ 'Casi'i mú'een, pu'uri tén nej yé rúurieeni a'íjna xicájra'a nej jetzen raatátuaani í a'amuachi'i. Muá'avi'in pu a'utéchaxijsin. ³⁹ Ayee pu'u, a'iné caxu ché'e ja'anáj neseijran ajta sena'a caí siyen raataxáj yee: “Ché'e huaújtemua'ave'en a'íjna ti ye'evé'eme niucajtz'e'en a'íjna í tavástara'a.”

24

Jesús pu raataxájtaca'a mej nu'u raaté'uuna í teyuu

(Mr. 13:1-2; Lc. 21:5-6)

¹ Aj pu i Jesús huirájraa teyujta'a. Tí'ij huiramé'eca, a'íi mú á e'iré'ene a'íime í mej jamuan á'ujjhua'ane'e. Aj mú mi raatajé ti nu'u raaseíj í seica í chí'ij ti huá'uu jetzen í teyuu. ² Ajta a'ín Jesús, ayée pu tihua'utá'ixaa tíjín:

—Casi'i mú'een, ¿ni seri nain tí'iseij ti huá'uu iiyecuí? Ayee nu tejá'amua'ixaate'e ti ayén tí'ayajna. A'ájna xicájra'a mej jetzen nain huaté'uuna í chí'ij ti yé curé'eeve, capu ché'e seíre'e a'ame jaxu'u jetze tetej ti ru japua ticaljme. Nain mú huaté'uuna temua'a naa.

Jíme'en í ti huatasej're'en tí'ij caí xi te'entipúa'ajte'en nain

(Mr. 13:3-23; Lc. 21:7-24; 17:22-24)

³ Aj mú mi a'ucíj. A'uu mú a'ará'a jirí jetze ti ayén téja'arájtehuaa tijín Aceituunajemi. A'uu pu a'utacaíca a'íjna í Jesús. Matí'ij mí á e'iré'ene jemin a'íime í mej jamuan á'ujujhua'ane'e mej mi tiu'uta'íhua'u avíitzi jime'e. Miyen tijín:

—Patá'aj taatá'ixaate'en ja'anáj ti ayén tí'iríni. ¿Tí'itáani a'ij tí'iseijre'e a'ame tí'ij teja'uré'enen a'ájna xicájra'a pej jetzen pajtáhua'a áve'ecánesin, ajta tí'ij a'ájna pí tí'iríjca ti te'entipué'ari nain í ti tí'iseijre'e íiyen chaanaca japua?

⁴ Jesús pu ayén tiu'utaniú tijín:

—Rí'í xu'u mú'een, ti ij caí ja'atí amuaacuanamuan. ⁵ Mu'iití mú hui huatasejre'esin neniúucajtze'e, miyen tijín: “Nee nu ne'ín pú'een í Círíistu'u, ti Dios á ne'ujyeíjtza í ipuari japua.” Ayee mú hua'utémuaití muá'aju'un jeíhua teite hua'itzi jime'e.

⁶ 'Seajta siyen tí'inamuajran mej nu'u meri tiné'use'esin á já'ahua'a na'ari mej nu'u meri tímua'a autéhuíjsin mej tiné'use'en. Rí'í xu'u mú'een, sej si caí tí'itziíine'e, a'iné ruxe'eve'e ti ayén tiú'uríni. Mí ajta, caxí pu a'ájna teja'uré'enejsin a'ájna xicájra'a ti jetzen nain te'entipué'ari.

⁷ 'Seica mú hui teitejra'a, majtáhua'a seica teitejra'a, a'í mú naími'i huateújne'usi'ite'esin. Majta í mej seica chuéjra'a japua a'uchéjme, majtáhua'a í mej majta seica chuéjra'a japua a'uchéjme, a'í mú naími'i huateújne'usi'ite'esin. Mu'iicacíé mú majta huatatiéjcu. Ajta huateújca'atzíjxi'isin í chuej mu'iicacíé íiyen

chaanaca japua. ⁸ A'ii pu a'ín pú'een í ta'amuájca í mej jín rajpuaítzi muá'aju'un.

⁹ 'Aj mú mi miyen amuaavívi'iran seica jemi mej mi me'ín a'ij pua'a amuáaruuren, majta mej mi amuaacuí'ini. Mat'ij mena'a mej a'uchéjme íiyen chaanaca japua, a'í mú amujcha'íre'e muá'aju'un me'íjna jime'e sej mú'een na'ará'astijre'e ineetzi.

¹⁰ 'A'ájna xicájra'a jetze, mu'iití mú mé nejaúujisin, majta seica maujtzeíra'amua'a muá'aju'un sej ajta sej. Majta tiú'ujcha'íre'e muá'aju'un. ¹¹ Majta mu'iití mú huataseíjre'esin a'íme í mej tí'ihua'itaca me'íjna jime'e mej nu'u Dios jetze me'ecan tí'ixaxa'a. Mehuá'acuanamuan jeíhua í teite. ¹² A'iné mu'uri jaítze'e a'ij pua'a rici í teite, camu ché'e ru'ihuaamua'a temua'a naa mú muá'aju'un. Mu'iití mú muári'erista muá'aju'un.

¹³ 'Mí ajta, Dios pu japuan niuuni a'íjna tí ayén téleviicua'i ajta na'a caí huámi'ini. ¹⁴ Ajta, ayée pu amuacaí ruxe'eve'e sej si a'ucíjxi'ín nainjapua seíj chuéjra'a japua sej si hua'utá'ixaate'en í teite í niuucari tí jíme'en raxa í Dios tí nainjapua tí'ajta. Aj pu xaa te'entipúa'ari nain.

¹⁵ 'Ayee pu ajmí'i ra'uyú'uxaca'a a'íjna í Daniel teecan mej nu'u tí'itíj huatéchajtza a'u tí Dios huateúra'ate nain. A'ii pu nu'u a'ín pú'een a'íjna í tí'itíj tí a'ij pua'a 'een, tí xána'avi'ire'e, tí tzi'íni'ire'e. Ajta a'íjna tí rá'ajijve'e, ché'e a'ín yaú'itiée á'ara'ani a'íjna.

'Set'íj raaseíj, ayée xu huárini mú'een. ¹⁶ Me'ín í mej Judea a'uchéjme, miché'e a'ucíjxi'ín ca'anacan

a'u ti á'ujírime. ¹⁷ Ajta, a'ájna xicájra'a jetze, ti pua'a ja'atí án á'ujcatii í ruchi'i japua ta'avé'enami'i, ché'e a'áin ca'anacan acájra'ani. Ché'e caí ti'itíj huiirá'an í ruchi'itá, sino ché'e á'ura'ani ca'anacan. ¹⁸ Na'ari ti pua'a ja'atí tejé'emuari'e u ruví'ira'ata'a, ché'e caí a'uré'enine'ica'an í ruche ti ij rucixu huiráapin, sino ché'e á'ura'ani ca'anacan.

¹⁹ 'Cui'i xaa ne'u, jé'ecan mú rajpuaítzi muá'aju'un a'ájna xicájra'a jetze í uuca mej a'utájucájme, majta a'áime í mej huá'atzitítéjmee í ruyaujmua'a. ²⁰ Setá'aj siyen tiraatáhuavii í Dios jemi ti ij caí ayén ruxe'eve'e sej a'ucíjxi'in tí'ij huáseevi'in, na'ari a'ájna xicájra'a mej jetzen ruse'upi.

²¹ 'A'ájna xicájra'a jetze, jaítze'e mú rajpuaítzi muá'aju'un mej caí ja'anáj miyen tirajpuaíjtzica'a tíj na'a ti Dios raatétaahuaca'a í chaanaca. Capu ajta ché'e huá'aci'iti í puaíjtzi a'ij ti tihuá'aci'iti a'ájna xicájra'a jetze.

²² 'Ajta, ti pua'a a'áin tavástar'a í Dios caí ayén ráaruénche'e ti ij caí ché'e ayén ira'atéevi'i ti teuumé'en a'achú pua'an xica, capu ja'atí ruuri á'ame'enche'e. Mí ajta, huá'a jime'e í teite ti Dios ari hua'uré'eseire'e í jéjcu'a, a'áí pu xaa ari ayén ráaruurée tí'ij caí ché'e ayén irá'ateevi'in.

²³ 'Seajta mú'een, caxu siyen rá'atzaahuat'e ti pua'a ja'atí ayén tejámuaatá'ixaate'en a'ájna xicájra'a jetze tíjín: “Casi'i, íiye pu já'ita'a é'en a'ájna í Ciríistu'u.” Caxu seajta rá'atzaahuat'e ti pua'a sej ayén tí'ixajta yee: “Me'ecui, amée pu já'ita'a é'en.”

²⁴ 'Mu'ití mú hui huatasejre'esin a'áime í mej nu'u í'i Ciríistu'u, majta a'áime í mej nu'u

Dios jetze me'ecan tí'ixaxa'a. Mí majta, camu. Metí'ihua'itaca mu'u. Ayee mú me'ijna jín a'ij mej tiraayí'iti mej mi seica a'ij te'utasej í teite. Ayee mú majta tiu'utasejrata ti júte'e é'eme'ecan Dios jemi a'ij mej ye'í ríci. Ayee pu naa seíire'e a'ame mej mi hua'utémua'iti hua'itzi jime'e a'imej í ti Dios hua'uré'eseij, ti pua'a ayén tí'iri'iristan mej hua'utémua'itin.

²⁵ 'Casi'i mú'een, nu'uri amuacá amuá'ixaa.

²⁶ A'ij pu jín, caxu siyen rá'atzaahuat'e ti pua'a ja'atí ayén tejámuaatá'ixaate'en ti jime'en yee: “Amée pu nu'u á'uye'i 'itzitá a'u ti caí mé'e ja'atí”, na'ari ayén yee: “Iiyu pu huiirájca avíitzi jime'e yú ch'i'ita.”

²⁷ 'Mí ajta, ayée pu té'eme a'ájna xicájra'a nej jetzen neajtahua'a yé ve'ecáanen í nej neajta teáata'a jetze airáane. Ayee nu jéjre'ecitze'e seíire'e na'ame tíj mej témexcava'ara'an. Amuacá pu u e'ijnéeri'icí a'ame a'u ti 'eijninei í xica, ajta á'iyen ayén che'atá na'a huanéeri'icí a'ame a'u ti e'eteáru'ipi. ²⁸ Ajta ayée pu che'atá na'a té'eme tíj ti'itíj ti huamí'i. Tí'ij ti'itíj huámí'ini, aj mú curé'ecijxi'isin a'íime í muá'ara'ica.

Jíme'en a'ijna xicájra'a ti jetzen ajtahua'a uvé'enejsin í ti ajta teáata'a jetze airáane

(Mr. 13:24-37; Lc. 21:25-33; 17:26-30, 34-36)

²⁹ 'Jíme'en pu'u te'entipúa'ari nain í mej jín rapuaíitzi muá'aju'un a'ájna xicájra'a jetze, aj pu xaa ayén seíire'e a'ame u júte'e ti jime'en yee:

Anaaruti í xica, capu huanéeri'icí a'ame í máxcira'i jíme'e.

Majta me'ín í xu'ura'ave, a'íi mú u e'ecávatzijxi'isin u júte'e.

Muaateúvivájra'asin a'íime í mej tí'ajta í mej ma-jta é'eseijre'e u ta japua, matíj mena'a pua'amé.

³⁰ 'Alájna xicájra'a jetze, a'íj pu huataseíjre'esin u júte'e í mej jín ramua'aréeren tíjín nee nu nea-jtahua'a yé ve'ecánejsin inee, i nej neajta teáata'a jetze airáane.

'Majta me'ín í teitejra'a mej íiyen seijre'e chaanaca japua, matíj mena'a pua'amé huataújxiemiste'esin naími'i í ru jetze. Ayee mú ti'ineseíira muá'aju'un netíj ave'ecáanen í jaitiri jetze. Ayee pu seíre'e a'ame temua'a naa mej mi miyen huateújtzaahuat'en. Aj mú xaa ramua'aréeren í nej nain jín antínmua'aree.

³¹ Neajta nu te'ucáci'isite'esin ca'anín jime'e, neajta hua'uta'aíjte'esin a'ímej í mej nevaire'e u ta japua mej a'ucíjxi'ín nainjapua í chaanaca mej mi hua'uré'eseire'en a'ímej í nej neri hua'avé'ehuaú. A'u ti ja'u'ástimee í chaanaca, a'úu mú huaúuvi'itín.

³² 'Setá'aj siyen yaú'itiée xá'ara'ani se'íjna jime'e a'íj ti ye'íríj á'aye'i a'íjna í huaréj. Tí'íj antineájxi'ín ti cua'ati a'íjna í cíye'ara'an jetze, ti pua'a ajta ari huataxúta'an, aj xu si siyen ramua'aréeren ti ari vejli'i í víita'ari. ³³ A'iné ayée xu ramua'aree ja'anáj ti pua'a pítí'irici se'íjna jime'e í sej rasiseli, ayée xu che'atá sena'a tiráamua'aree ti ari vejli'i ja'anáj ti jetzen antipúa'ari nain se'íjna jime'e sej raseijran nain a'íj nej neri tejámuaatá'ixaa.

³⁴ 'Ayee nu tejá'amua'ixaate'e tzáahuati'ira'a jime'e, majta mauj ruuri naími'i í teite í mej íiyen seijre'e íjii, nain pu xaa araúrastejsin. ³⁵ Ayej xaa ti'ayajna, a'í pu antipúa'ari naíjmi'i tíj na'a

ti'ipua'amé ti íiyen seijre'e chaanaca japua, ajta u ta japua. Ajta a'ín í niuucari a'ij nej neri tejamuá'ixaa, capu ja'anáj antipua'ari xaa ne'u.

³⁶ 'Capu ja'atí ramua'aree ja'anáj ti te'entipua'ajte na'ari a'atzaj ti ayén tí'irini. Camu ramua'aree a'íime í mej tí'ivaire'e u ta japua. Canu neajta ramua'aree inee sino, a'í pu xaa ramua'aree a'íjna í nej rájya'upua.

³⁷ 'A'ájna xicájra'a nej jetzen neajtahua'a yé ve'ecánejsin inee, i nej neajta teáata'a jetze airáne, ayée pu té'eme. Ayee mú che'atá mena'a tí'ijri'irée muá'aju'un í teite matíj tí'ijri'irejca'a a'ájna tí'ij auj ruurica a'íjna í Noé teecan. ³⁸ Ayee mú rijcaa, tí'ij caí xi antipua'areca'a í chaanaca jaj jime'e, metí'icua'acare'e í teite, majta yé'ecare'e. A'í mú néjne'iche, majta viiche'ecare'e. Maúche'e mú miyen rijcaa ajta caí a'ín Noé ateájraa í baarcu jetze ti ve'ée. ³⁹ Majta me'ín í teite, camu a'atzu ramua'areerca'a a'ij ti tí'iti riníche'en. Aj mú xaa ráamua'areeri'i tí'ij huatámí'yeca'a. Huaja'ujaújte naíjmi'ica í teite. Ayee pu che'atá na'a tihuá'aruuren a'ájna xicájra'a nej jetzen yé ve'ecánejsin, i nej teáata'a jetze airáne.

⁴⁰ 'A'ájna a'úu mú huaté'uu muá'aju'un ví'ira'ata'a, mé hua'apua í teteca. Seíj pu á'avi'itichi'ihuan tí'ij te'entipua'are. Ajta í seíj, a'úu pu a'uteáturaasin. ⁴¹ Majta me'ín í 'uuca, a'úu mú a'uté'uu muá'aju'un, mé hua'apua. Meté'ati'ixíj mú muá'aju'un. Seíj pu ajta á'avi'itichi'ihuan tí'ij te'entipua'are, ajta í seíj, a'úu pu a'uteáturaasin.

⁴² 'A'íj pu jín, ayée nu tejá'amua'ixaate'e,

setá'aj atanéjne'ere temua'a naa, a'iné caxu ramua'aree ja'anáj ti xicájra'a jetze uvé'enejsin í á'amuvastara'a.

⁴³ 'Setá'aj siyen yaú'itiée xá'ara'ani se'íjna. A'íjna jime'e í ja'ati ti huatéechi'i, ti pua'a a'íin ramua'areere a'atzaj ti pua'a í tíca'ari tzajta'a a'uteáruti a'íjna í nahua'ari, ayée pu rini a'íjna ti huatéechi'i. A'í pu atanéeri a'ame, ajta capu raatá'asin ti a'íin nahua'ari ra'antána'aca í puéerta, tí'ij uteárute u chi'lita. ⁴⁴ Ayee pu hui che'atá na'a ruxe'eve'e sej siyen atanéjne'eri a'iné inee, i nej neajta teáata'a jetze airáane, ayée nu uvé'enejsin a'atzaj sej caí pua'a nechu'eve'e mú'een.

Jíme'en a'íjna ti xaa nain jín rá'astijre'e, ajta a'íjna ti caí a'atzu rá'astijre'e

(Lc. 12:41-48)

⁴⁵ 'A'íj nu jín niyen tejá'amua'ihua'uran. ¿A'ataani tévira'a ayén caí ja'anáj á'ítzee, ti ajta rí'i mé teuúmua'aree ti pua'a a'íin vástare'ara'an ayén tiraal'íjcate'en a'íjna jime'e ti tihuá'aijte'e í seica í mej tí'ijvaire'e ti ij a'íin tihua'umín a'atzaj ti pua'a ari huaxí'epi'intari'ihuaca'a? ⁴⁶ Ajta a'íjna í tevi, naa pu tiraatévaire'esin ti pua'a ayén rijca a'ij ti tiraata'a'áj tí'ij ajtahua'a uvé'enen a'íjna ti tí'ira'aijte'e.

⁴⁷ 'Ayee nu tejá'amua'ixaate'e, tzáahuati'ira'a jime'e ti pua'a auj ayén rijca tí'ij uvé'enen í vástare'ara'an, a'í pu xaa ayén tí'ira'íjcate'en nain jime'e a'achú ti caj tí'ijcha'íi.

⁴⁸ 'Mí ajta, ti pua'a a'ij pua'a tí'itevistan a'íjna í ja'ati, ayée pu rini. Ayee pu tí'imua'atze í ru tzajta'a tíjín: "Jé'ecan pu á'ateeri mé já'ahua'a

í nevástara'a.” ⁴⁹ Aj pu i autéchesin ti a'ij pua'a tihua'uté'axi'ín í ruxí'ej teite í mej tí'ijvair'e. Ajta huá'a jamuan tí'icua'ani, ajta ye'en a'ímej jamuan í mej rutá'aruaijve'e.

⁵⁰ 'Ajta a'ín vástare'ara'an uvé'enejsin a'ájna xicájra'a ti jetzen caí rachú'eve'e a'ájna ti tí'ijvair'e, ajta a'atzaj ti pua'a caí ramua'aree ti ari uvé'ene. ⁵¹ Aj pu i vástare'ara'an jeíhua puaíjzi raatá'asin. Ajta raata'ájte'esin ti a'uun a'utéveeca a'u mej a'uteáturaasin a'íime í mej caí tzáahuati'ira'a jín miyen tí'ijri'ire. Jé'ecan pu ruyeinixi'ín a'ujna, ajta rutamej pu jín ancuré'ujci'imée a'ame a'ájna jime'e ti rajpuaíjzi.

25

Jíme'en í teemua mé 'uuca, í mej tamuáamuata'a ará'aseca'a

¹ 'A'ájna xicájra'a jetze, ayée pu Dios hua'utá'asin í teite mej mi me'uun a'uteárute a'u ti a'ín é'eseijre'e u ta japua. Ayee pu che'atá na'a tihuá'aruuren a'ij ti tihuá'uruu í teemua mé 'uuca, tamuáamuata'a mej nu'u ará'aseca'a. A'íi mú tejá'uti í tiú'ujlaampara mej mi me'uun ra'antinájche a'ájna ti huaténeichi. ² Camu rí'i mé titeumuámua'are'eca'a seica, í mej anxívi. Majta me'ín í seica, í mej majta anxívi, a'íi mú nu'u xaa rí'i mé titeumuámua'are'eca'a. ³ Majta me'ín í mej caí rí'i mé titeumuámua'are'eca'a, a'íi mú tejá'uti í tiú'ujlaampara. Aru camu ya'ujáj me'íjna í aceite í mej jín rá'ajtaira.

⁴ 'Majta me'ín í mej rí'i mé titeumuámua'are'eca'a, a'íi mú xaa limeeta tzajta'a

ru'ucájtuaa í aceite. A'íj mú a'ujáj, jamuan í tiú'ujlaampara. ⁵ A'iné jeíhua pu nu'u é'etee a'íjna ti huaténeichi, temua'a pu cutzi tihua'umuá'iti a'ímej í teemua. Muaatácu'utzuca'a micu.

⁶ 'Pu'uri nu'u teumé'eca a'atzaj já'ita'a t'íca'a, t'íj seíj ayén huajíjhuaca'a t'íjín: “Pu'uri yé vé'eme a'íjna ti huaténeichi. Xu'irác'ínichi sej si ra'antinájche.” ⁷ Mat'íj mi huajíjxica'a a'íime í teemua. Á'iyen mú r'íi tiú'uruu í tiú'ujlaampara.

⁸ 'Aj mú mi a'íime í mej caí r'íi huaújruu, ayée mú tihua'utajé í seica t'íjín: “Aisí, c'íj caj setitaatá'a í aceite a'iné pu'uri huitáxi'isin téjmi í ta'áa.”

⁹ 'Majta me'ín í mej r'íi mé titeumuámua'are'eca'a, ayée mú tihua'utá'ixaa t'íjín: “Catu xaa ne'u, a'iné ayej ne'ase capu ci'iti t'íj na'a itejmi. Capu ajta ci'ipe t'íj na'a mú'ejmi. Mí seajta mú'een, setá'aj á'uc'íne huá'a jemi í mej aceite tu'araca sej si ráananan t'íj na'a mú'ejmi.”

¹⁰ 'Aj mú mi miyen huaríj. U mú nu'u mi á'uju'un. Maúche'e mú huajú'ucaa, t'íj a'íin a'ará'a a'íjna ti huaténeichi. Majta me'ín í teemua í mej r'íi huaújruu, a'íi mú a'uc'íj jamuan a'u mej tejé'eyeste me'íjna jime'e ti huaténeichi. Aj pu i te'íteánami'ihuaca'a í puéerta jetze.

¹¹ 'A'atzu nu'u á'atevi'ica, majta í seica a'ará'a í teemua. Aj mú mi miyen tiraatá'ixaa t'íjín: “Tavastara'a, mú'ee í pej i'íi tavástar'a, tita'antácuune'e.”

¹² Aj pu i ayén tihua'utá'ixaa t'íjín: “Ayee nu tejá'amua'ixaate'e, ayej ti'ayajna. Canu a'atzu á'amuaumajte.”

¹³ Aj pu i Jesús ayén tihua'utá'ixaa t'íjín:

—Setá'aj siyen atanéjne'eri a'iné caxu ramua'aree ja'anáj ti xicájra'a jetze nej inee uvé'enejsin.

Jíme'en í tumin ti jín í ti tihuá'ajte'e tihua'u'íjca a'ímej í mej ravaire'eca'a

(Lc. 19:11-27)

¹⁴ 'Ajta, ayée pu che'atá na'a Dios huá'aruuren a'ájna xicájra'a jetze t'íj í ja'ati ayén tihuá'uruu í mej tí'ivaire'eca'a. T'í'ij nu'u ari a'uye'imúca mé já'ahua'a yee, amuacaí pu hua'utajé a'ímej í mej tí'ivaire'eca'a. Tihua'u'íjca a'íjna jíme'e í ti a'ín tí'ijcha'íica'a.

¹⁵ 'Ayee pu tiraatá'a seíj a'achú cumu anxíj vi'ira'a í tumin. Ajta í seíj, ayée pu tiraatá'a a'achú cumu hua'apua vi'ira'a. Ajtahua'a í seíj, seíj vi'ira'a pu tiraatá'a. Ayee pu tihua'utá'a a'íj mé tiraayí'iti. T'í'ij jí á'uraa.

¹⁶ 'Ajta nu'u a'ín ti anxíj vi'ira'a ancuré'a, a'í pu a'utéjche ti tiu'umuári'en tumin jíme'e. Ajta á'iyen, raamuá'iti anxíj vi'ira'a a'íjna jíme'e ti ajmí'i ra'ancuré'a. ¹⁷ Ayee pu che'atá na'a huaríj a'íjna í ja'ati ti ra'ancuré'a a'achú cumu hua'apua vi'ira'a. Raamuá'iti hua'apua vi'ira'a, icu.

¹⁸ 'Ajta nu'u a'ín ti ra'ancuré'a a'íjna í seíj vi'ira'a, capu tiraamuári'iste. A'áa pu já'ahua'a a'ará'a. Ra'ateíchajraa á chuaata'a. A'uu pu ra'avá'ana í tumin ti raatánijte í í ti tihuá'ajte'e.

¹⁹ 'Pu'uri nu'u á'atevi'ica'a, ajta a'ín í ti tihuá'ajte'e, uvé'ene. Ajta a'utéjche ti raaxí'epi'intare'en í tumin jíme'e.

²⁰ 'Ajta a'ín ti anxíj vi'ira'a ancuré'a, a'í pu ajta a'ará'a í seica í anxíj vi'ira'a. Ayee pu tiraatá'ixaa

tijín: “Nevástara'a. Ayee pepu'u caj tinaatá'a anxíj vi'ira'a jime'e. Casi'i, a'ij nu jín raamuá'iti seica ti ayén che'atá na'a te'ará'ase anxíj vi'ira'a.”

21 'Ayee pu tiraatá'ixaa a'íjna í vástare'ara'an tijín: “Xí'epi'in pej huaríj, mú'ee í pej caí ja'anáj á'itze. Rí'i pej tí'itevij. A'íj pej jín te'ará'aste. A'íj nu jín niyen tí'imua'ijcate'en jeihua jime'e, íye ineetzi jemi tetá'aj huátatemua'ave'en naími'i.”

22 'Ajta a'íin ti hua'apua vi'ira'a ancuré'a, a'íi pu ajta yé ra'áa. Ayee pu ajta tiraatá'ixaa tijín: “Nevástara'a, mú'ee pej piyen tinaa'íjca pe'íjna jime'e hua'apua vi'ira'a í tumin. Casi'i, a'ij nu jín raamuá'iti seica ti ayén che'atá na'a te'ará'ase hua'apua vi'ira'a.”

23 'Ajta a'íin í vástare'ara'an, ayée pu tiraatá'ixaa tijín: “Xí'epi'in pej huaríj, mú'ee í pej caí ja'anáj á'itzee. Rí'i pej tí'itevij. A'íj pej jín ra'ará'aste. A'íj nu jín niyen tí'imua'ijcate'en jeihua jime'e, íye ineetzi jemi tetá'aj huátatemua'ave'en naími'i.”

24 'Ajta nu'u a'íin ti seíj vi'ira'a ancuré'a, a'íi pu ajta yé ra'áa. Ayee pu tiraatá'ixaa tijín: “Nevástara'a. Nee nu niyen ráamua'areeri'i pej piyen té'ejaaxiejve'e. Ayee pej tihuá'aijte'e mi seica mej mi tiu'uhuáste'en, matá'aj tiu'utzaana. Aru nain pu tí'imuaci'iti mú'eetzi. Ayee pej tihuau'aijte'en mej mi ráahuastira'ani í imue'eri, matá'aj raaré'eseire'en tí'ij tí'icire. Ajta á'iyen nain timuáaci'iti mú'eetzi. 25 A'íj nu jín tí'itzi:ne'eca'a inee. Aj nu jín ne'uun á já'ahua'a a'ará'a. Nera'ateíchejraa. Netí'ij ni ra'avá'ana á chuaata'a. Ye'ecui ne'u, mú'eetzi ti a'aa.”

26 'Ajta a'ñin vástare'ara'an, ayée pu tiraatá'ixaa tijín: "Mú'ee, mi pej a'ij pua'a tí'itevij, j'éecan pej huá'ina'ase'e. Capej tí'itíj jín nevaire'e. Tí pua'a piyen ramua'aree nej niyen tihua'a'ajte'en mej mi tiu'uhuáste'en tí i ayén nain tináaci'iti ineetzi, ¿ni tzaa pajta piyen ramua'areere nej neajta niyen tihua'a'ajte'en mej mi raaré'eseire'en tí ij ajta nain tináaci'iti ineetzi? 27 Tí pua'a piyen tí'ijmua'aréere, ¿a'iné 'een jín pecaí piyen huaríj pej pí caí pe'uun yaúutuaa í tumin huá'a jemi í mej tumin tí'ine'ijte nej ni a'atzu raamuá'itin? Tí pua'a piyen huáriniiche'e, aj nu xaa ra'ancuré'aniiche'en í ti neetzi ne'áa netí'ij yé uvé'enen. Pe'uté'itzee huáp'i."

28 'Aj pu nu'u i ayén tihua'utá'ixaa a'imej í seica í mej vejli'i huaté'uu tijín: "Setá'aj yeehui rá'ari'i se'íjna í seij vi'ira'a, seajta raatá'an se'íjna tí tamuáamuata'a vi'ira'a tí'ituaave. 29 Matíj mena'a pua'amé í mej jeíhua tí'ijcha'íi, jaítze'e pu tihuá'aci'iti. Ayee pu té'eme mej miyen tí'ijcha'íi muá'ara'ani nain a'achú tí caj ruxe'eve'e. Majta me'ín í mej caí tí'itíj tícha'íi, a'íi mú tihuá'ari'ira a'imej í mej c'íj mena'a tí'ijcha'íi mej mí caí ché'e tí'ijcha'íi muá'ara'ani. 30 Seajta mú'een, setá'aj mé ya'urájrieni se'íjna í tí caí tí'itíj vaire'e mé pua'acié a'u tí a'utíca'a. A'uu pu ruyeinixi'ín, ajta ancuré'ujci'ixijsin a'íjna jime'e tí rajpuaíjtzi." Ayee pu tihua'utá'ixaa a'íjna í vástare'ara'an.

Tí'ij Dios huá'axijte'en a'imej teitejra'a í mej yen huachéjme íyen chaanaca japua

31 'Alájna xicájra'a nej jetzen yéve'ecánejsin inee, i nej neajta teáata'a jetze airáne, netí'ijtáhua'a

huataseíjre'en a'ímej jamuan í mej tí'ivaire'e u ta japua, naa pu seíre'e a'ame mej mi rí'i te'utaseíj í teite, temua'a naa. Nee nu huatéyeijxa í ipuari japua mej mi ráamua'aree í nej inee nain jín antínmua'aree íiyen chaanaca japua.

³² 'Matí'ij mi neetzi jemi huá'ajseire'esin naíjmi'lica í teitejra'a i mej íiyen seijre'e í chaanaca japua. Neajta inee, ayée nu che'atá nena'a hua'apuacié huá'ajseire'esin tíj ajta ja'atí ayén hua'apuacié tihuá'ajsei í ruye'emua. A'uu pu huá'ajseij í cáne'axi seíjta'a, ajta a'íime í caurasi, ajta seíjta'a.

³³ 'Majta me'ín í mej rí'i tí'iteteite, ayée mú 'een matíj í cáne'axi. Neri'íríinta'a nu huá'ajseire'esin. Majta a'íime í mej a'ij pua'a tí'iteteite, ayée mú 'een matíj í caurasi. Ne'úutata'a nu huá'ajseire'esin ne'ímej.

³⁴ 'Neajta inee, i nej i'i Rey, ayée nu tihua'utá'ixaate'esin ne'ímej í mej e'ejteí neri'íríinta'a tíjín: “Ííye'e xu'u ij mú'een, mi sej rí'i tiraatá'a í niyá'upua, setá'aj siyen ra'ancuré'an í ti ayén tejá'amuaci'iti, a'ij ti tiú'uxi'epi'íntari'ihuaca'a tíj na'a ti Dios raatéaahuaca'a í chaanaca, sej si se'uun a'uteárute a'u ti Dios é'eseijre'e. ³⁵ Ayee pu té'eme a'iné mú'een xu tinaamí netí'ij huata'í'icuataca'a. Mú'een xu seajta jaj naatá'a netí'ij huata'í'imi. Mú'een xu seajta na'ancuré'evi'iti í ruchi'itá tí'ij caí ja'atí nexí'eve'eca'a. ³⁶ Ayee xu tinaatéchejte netí'ij caí tí'itéchejca'a. Netí'ij tijcu'íneca'a, mú'een xu seajta naatéeseij. Ajta, netí'ij aiteánami'ihuaca'a, mú'een xu seajta

náamuaareca'a.”

37 'Majta me'ín í mej rí'i tí'teteite, ayée mú tinaatá'ixaate'esin tijín: “Tavastara'a, ¿a'anajni tiyen timuaamí tet'í'ij muaaseíj í pej í'icuataca'a? ¿A'anajni tiyen jaj timuaatá'a tet'í'ij muaaseíj pej í'imi'íca'a? 38 ¿A'anajni tiyen timua'ancuré'evi'iti í tachi'itá iteen tet'í'ij ráamua'areeri'i pej caí a'ij tamuari? Ari í'i, ¿a'anajni tej tiyen huaríj tej timuaatéchejte patí'ij caí ti'itíj jín ti'itéchejca'a? 39 ¿A'anajni tiyen muáamuaareca'a patí'ij aiteánami'ihuaca'a na'ari tej tiyen muaatéeseij patí'ij tí'icui'ica'a?”

40 'Neajta inee, i nej í'i Rey, ayée nu tihua'utá'ixaate'esin tijín: “Ayee nu tejá'amua'ixaate'e ti ayén ti'ayajna, setíj sena'a sej siyen huá'uruu a'ímej í ne'ihuaamua'a, ayée xu che'atá sena'a náaruu ineetzi. Capu amín a'ij ti pua'a siyen raatévai seíj í ne'ihuaara'a ti caí ti'itíj jín ti'itéjvee, ti caí a'atzu ruxe'leve'e.”

41 'Aj nu ni niyen tihua'utá'ixaate'esin a'ímej í mej e'ejteí ne'úutata'a tijín: “Sericu mú'een, mi ti Dios a'ij pua'a tejámuaatá'asin. Sej hui ineetzi jemi sej si se'uun a'uteárute taij tzajta'a ti Dios ayén rí'i ráaruurijze a'íjna í tiyaaru'u, majta a'ímej í mej tí'ijvare'e, a'íme í xiéjniu'ucari í mej a'ij pua'a 'een. 42 Sericu mú'een, a'iné caxu tinaamí net'í'ij huata'í'icuataca'a. Mú'een xu seajta caí jaj naatá'a net'í'ij í'imi'íca'a. 43 Capu ja'ati naamuá'a. Ayee pu i 'eene'e, caxu ná'anvi'iti á ruchi'itá. Canu ti'itéchejca'a. Mí seajta mú'een, caxu tinaatéchejte. Net'í'ij tijcuí'ineca'a, caxu seajta naatéeseij, caxu seajta náamuaareca'a net'í'ij aiteánami'ihuaca'a.”

⁴⁴ 'A'íí mú majta miyen tinaatá'ixaate'esin tijín: “Tavastara'a, ¿a'anajni tiyen timuaaseíj pej huata'í'icuataca'a, nusu pej í'imi'ica'a, na'ari pej caí ja'atí mua'atejca'a, na'ari pej tí'icui'ica'a, ca'ín pej aiteánami'ihuaca'a, teajta caí muaatévai iteen?”

⁴⁵ 'Aj nu ni niyen tiu'utániuusin tijín: “A'iné caxu siyen raatévai seíj í ne'ihuaara'a ti caí ti'itíj jín ti'itéjvee, seíj ti caí ruxe'eve'e, caxu seajta naatévai ineetzi.”

⁴⁶ 'Majta me'ín, a'úu mú á'uju'un ti ij puaíjtzi huá'uci'iti tíj na'a rusén jime'e. Majta me'ín í mej rí'í tí'iteteite, a'úu mú á'uju'un a'u ti Dios é'eseijre'e mej mi ruuri muá'ara'ani jemin tíj na'a rusén jime'e.

26

*Meti'ihuaú'ixa a'íjna jime'e í mej
raax'í'epi'íntare'en mej nu'u Jesús huatéevi'i
(Mr. 14:1-2; Lc. 22:1-2; Jn. 11:45-53)*

¹ Tí'íj Jesús raatapuá'ajtaca'a ti nain tiu'utaxájtaca'a a'íjna i niuucari, aj pu i ayén tihua'utá'ixaa a'ímej í mej jamuan á'ujujhua'ane'e. ² Ayen tijín:

—Xu'uri ramua'aree ti ari vejli'i a'ájna mej tí'iyesten me'íjna jime'e ti Dios tihua'utá'uuni'i. A'atura aúche'e hua'apua xíca. Ja'atí pu ajta tiu'utátuiire'esin í nejime'e i nej neajta teáata'a jetze airáne mej mi ná'utatan cúruu jetze. —Yee pu'u tihua'utá'ixaa.

³ Majta me'ín í mej tihuá'aijte'e teyujta'a, majta a'íime í mej tiú'ujmua'ate í niuucari jime'e ti tí'aijta, majta í hua'avaujsi í mej Israél jetze

ajtéme'ecan, a'úu mú e'etiújsej u chi'ira'an jetze a'íjna ti nain jín antiújmua'aree u hua'atáyujta'a. Ayee pu ántehuaa a'íjna tijín Caifás. ⁴ A'íi mú tiú'ujmua'atziite'eca'a a'ij mej ye'í huárini mej mi hua'itzi jín raatévi'i me'íjna í Jesús mej mi raajé'ica. ⁵ Majta miyen tí'iru'ixaate'eca'a tijín:

—Catu raatévi'ira matí'ij tí'iyeste í teite mej mi caí huataníniu'ucacu. Tí pua'a tiyen huárini, a'íi mú taaténe'usi'ite'esin.

'Fita'a pu án yé'ajtuaa mu'úutze'en í Jesús a'íjna ti naa teáarí'e

(Mr. 14:3-9; Jn. 12:1-8)

⁶ Ajta a'íjna í Jesús, a'úu pu a'utéveeca'a u Betania a'u ti é'eche a'íjna í ja'ati ti ayén ántehuaa tijín Simón. A'íi pu a'ín pú'een í mej majta miyen ratamuá'amua tijín Tí Cá'atzaj.

⁷ Aj pu i sej á e'iré'ene jemin a'íjna í Jesús. 'Fita'a pu píríci ti limeeta huátisime'eca'a. Tetej limeetajra'a pu pú'eene'e. Naa pu te'evé'ejistica'a ti naa teáarí'e, ti ajta huápi'i tí'ijnajche. Tí'ij Jesús huatecaíca meesa jetze, a'ín 'íita'a án pu yé'ajtuaa án mu'úutze'en.

⁸ Majta me'ín í mej Jesús jamuan á'ujjuhua'ane'e, matí'ij raasej a'ij ti huaríj, jé'ecan mú huataníniu'ucacuca'a í 'íita'a jemi. Aj mú mi miyen tiu'utaxájtaca'a tijín:

—¿A'iné 'een jín á'uvej amíjna í aceite?

⁹ Rí'írístaca'anche'e pu mej ráatuaanijche'en mej mi raamuá'itinche'e jeíhua í tumin mej mi hua'utá'an a'ímej í mej caí a'ij tí'ijviicua'i.

¹⁰ Ajta a'ín í Jesús, a'íi pu ráamua'areeri'i a'ij mej ye'í tí'ixajtaca'a. Aj pu i ayén tihua'utá'ixaa tijín:

—¿A'íné 'een jín siyen rájaaxiejvi'i se'íjna i 'íta'a? A'ij ti náaruu, temua'a pu naa i'i xí'epi'in. ¹¹ Ayee nu tejá'amua'ixaate'e. A'íime í mej caí a'ij tí'ijviicua'i, maúche'e mú mú'ejmi jemi se'íre'e muá'aju'un tíj na'a rusén jime'e. Ja'anáj ti na'a pu i í'iri'iriista a'ame sej siyen tihua'utévair'e'en. Mí neajta inee, canu ché'e mú'ejmi jemi se'íre'e na'ame.

¹² Ayee pu'u, tí'ij a'ín 'íta'a na'avé'emeijri'i in-eetzi, ayée pu 'een jín ayén náaruu a'íjna jime'e ti na'avá'anan. ¹³ Ayee nu tejá'amua'ixaate'e ti ayén ti'ayajna, íiyen chaanaca japua, a'u ti na'a mej tihua'utá'ixaate'en í teite a'ij ti Díos tihua'irájtuaani a'í mú majta hua'utá'ixaate'esin a'ij ti huaríj a'íjna i 'íta'a mej mi jeíhua ra'utámua'aree.

*Judás pu tiu'utátui avítzi jime'e a'íjna í Jesús
(Mr. 14:10-11; Lc. 22:3-6)*

¹⁴ Ajta sej ti huá'a jetze ajtéme'ecan í mej tamuáamuata'a japuan hua'apua ará'ase, a'íjna ti ayén ántehuaa tíjín Judás Iscariotes, a'í pu ajtáaraa huá'a jemi. A'uu pu á'uraa ti ij tiu'uxáj huá'a jamuan í mej tí'aijta teyujta'a. ¹⁵ Ayee pu ti-hua'uta'íhua'uri'i tíjín:

—¿A'achúni setí'ineanajchite'en ti pua'a neja-muaatátuiire'en ne'íjna í Jesús?

Maraaté'itíe í tumin. Majta raatá'a a'achú cumu seité japuan tamuáamuata'a í tumin, ru-mua'atí plata. ¹⁶ Ajta iyá'uraa a'íjna í Judás. Tíj na'a a'ájná'imua, a'í pu a'utéjche ti ráahuauni ja'anáj ti i'i xí'epi'in ti ij hua'utátuiire'en.

Tí'ij tavástar'a tihua'umí a'ímej í mej jamuan á'ujujhua'ane'e

(Mr. 14:12-25; Lc. 22:7-23; Jn. 13:21-30; I Cor. 11:23-26)

¹⁷ Tí'ij teja'uré'ene a'ájna xicájra'a í ta'amujca mej jetzen tí'iyestehua'a matí'ij pan cua'acare'e ti caí cujchira'a, aj mú mi á e'iré'ene í Jesús jemi a'íme í mej jamuan á'ujujhua'ane'e. Ayeé mú tiraata'íhua'uri'i tijín:

—¿A'uné jetze mua'aráanajche tej á'uju'un tej ti rí'i tejá'uruuren í pej ráacua'ani í pan tej jín ra'utámua'aree a'ájna xicájra'a ti jetzen Dios tihua'utá'uuni'iri'i í tayaujmua'a í mej anáaté'ee muaanúnu'ihuaca'a?

¹⁸ Aj pu i ayén tihua'utá'ixaa tijín:

—Sericu mú'een se'ájna chajta'a. Aa xu ja'atí'éeteuni. Setá'aj siyen tiraata'ixaate'en yee: “Yee pu ti'ixa í maestro tijín pu'uri a'ájna teja'uré'ene nej nain jín raanajmire'en, neajta nej ra'utámua'aree a'ájna xicájra'a ti jetzen Dios tihua'utá'uuni'iri'i í tayaujmua'a mej anáaté'ee muaanúnu'ihuaca'a.”

¹⁹ Majta me'ín í mej Jesús jamuan á'ujujhua'ane'e, ayéé mú huaríj a'ij ti Jesús tiu'uta'ajtaca'a. Nain mú rí'i tiú'uruu í mej tí'icua'ani.

²⁰ Tí'ij huachúmua'ancaa, Jesús pu huatecaíca í meesa jetze huá'a jamuan í mej tamuáamuata'a japuan hua'apua mua'ará'axcaa. ²¹ Mu'uri tí'icua'acáa, tí'ij ayén tihua'utá'ixaa tijín:

—Ayej xaa ne'u ti'ayajna, se'j ti a'amua jetze ajtéme'ecan, a'íi pu nejíme'e tiu'utátuiire'esin huá'a jemi í mej tí'aijta teyujta'a.

22 Aj mú mi huataújxieemiste í ru tzajta'a. Ma'utéjhuii mej raata'íhua'u me'íjna í Jesús, seij ajta seij. Miyen tijín:

—¿A'ataani a'ín pú'een? ¿Ni qui inee?

Ajtahua'a seij ayén tijín:

—¿A'ataani a'ín pú'een? ¿Ni qui inee?

23 Jesús pu ayén tiu'utaniú tijín:

—A'ijna ti pan cua'a a'íjna jetze i tuxa'a nee jamuan, a'ii pu a'ín pú'een í ti nejíme'e tiu'utátuiire'esin. 24 Ayee pu teja'uré'enejsin ineetzi jemi i nej neajta teáata'a jetze airáne a'ij ti té'eyu'usil'i í yu'uxari jetze. Mí ajta, a'íjna jemi ti nejíme'e tiu'utátuiire'esin, jaítze'e pu raatévaire'enche'e ti caí huanú'ihuanche'e a'iné rajpuaítzi pu a'ame huápi'i. Ché'e a'ín huataújxieemiste'en.

25 Ajta a'ín í Judás, í ti hua'utátuiire'emil'ica'a, ayée pu tiraata'íhua'uri'i tijín:

—Maestru, canu xaa ne'ín pú'een, ¿ni qui necaí?

Jesús pu ayén tiraatá'ixaa tijín:

—Mu'ée pej aseij piyen tiraataxájtaca'a.

26 Maúche'e mú tí'icua'a tí'ij Jesús pan tí'ij. Rí'i pu tiraatá'a í Dios, ajta ra'antítaaraxi. Aj pu i hua'uré'e'í'ipi'i. Ayen tihúa'íxaate'e tijín:

—Xa'ancuré'e'í'ipi'i. Xáacua'a. A'ii pu a'ín pú'een i nehuá'ira'a.

27 Ajta á'iyen, vaasu tijáj. Tí'ijta'i r'í'i tiraatá'a í Dios, a'í pu hua'uré'i'ite. Ayen tí'ixáata tijín:

—Xa'anti'í, naíjmi'i mú'een. 28 A'íjna ti urajmuuaa, a'ii pu a'ín pú'een i nexuure'e nej ra'iráxire'esin ne'íjna jíme'e nej ni raanaíjmire'en a'íjna ti jín Dios ruseij ayén te'ataújratziiri'í í jécua imuá. A'ij nu

jín huá'a japua niuuni mu'licáca ti ij Dios ayén tihua'utá'uuni'i.

²⁹ 'Aye nu tejá'amua'ixaate'e. Ayej xaa ne'u ayén ti'ayajna, íjii tíj na'a ti yú auca'ití a'ame, canu ché'e ra'antí'isin ne'íjna i já'ara'a uuva jetze ti me'ecan sino a'ájna xicájra'a ti Dios jetzen huateúra'ate'esin nainjapua í chaanaca. Aj nu xaa a'amua jamuan ra'antí'isin neajtahua'a rujéjcuatze'en.

Jesús pu raataxájtaca'a ti a'ín Pedro ra'avé'avaata ti nu'u caí ramua'ate
(Mr. 14:26-31; Lc. 22:31-34; Jn. 13:36-38)

³⁰ Aj mú mi seíj tiu'utáchuiicaca'a í mej jín r'í tiraatá'a í Dios. Aj mú mi a'ucíj.

A'uu mú a'ará'a Aceituunajemi, jirí ti á'utaaca.

³¹ Aj pu i Jesús ayén tihua'utá'ixaa tíjín:

—Íjii, ti tíca'aren, mé xu núujisin. Setiu'utatévi'ira'ata neetzi jemi. Aye pu té'eme tíj té'eyu'usi'i ti Dios ayén tiu'utaxájtaca'a tíjín: “Nee nu i nej i'i Dios, a'íj nu jé'ícatan cáne'axi ti tiseíj. Majta me'ín a'ucíjxi'isin í cáne'axi.” ³² Mí neajta inee, netí'ij huatarún, áa nu a'umé'e na'ame u Galilea. Amuacaí nu ará'aiixa, seajta á'iyen mú'een.

³³ Ajta a'ín í Pedro, ayé pu tiu'utaniú tíjín:

—Capu amín a'ij ti pua'a najmi'i metiu'utatévi'ira'ata mi seica mú'etzi jemi. Canu ja'anáj niyen rini inee.

³⁴ Aj pu i Jesús ayén tiraatá'ixaa tíjín:

—Aye nu tí'imua'ixaate'e ti ayén ti'ayajna, íjii tíca'a, tí'ij caí xi huajíjhuan í gallo, huaíca pej piyen tína'avé'avaata yee pej nú'u caí nemua'ate.

³⁵ Mí ajta a'íin Pedro, ayée pu tiraatá'ixaa ca'anín jime'e tijín:

—Tí pua'a ayén tiú'ujxe'eve'e nej á jamuan huámilini, capu amín a'ij. Canu ja'anáj niyen tímua'avé'avaata yee nej caí muamua'ate.

Majta me'ín í seica, ayée mú che'atá mena'a tiu'utaxájtaca'a.

Jesús pu raatéjhuaa í Dios jemi a'ujna u Getsemani

(Mr. 14:32-42; Lc. 22:39-46)

³⁶ Aj pu i á'uraa a'íjna í Jesús, majta me'ín í mej jamuan á'ujjuhua'ane'e. A'uu mú a'ará'a, huastari jemi, ciyej ti e'eré'eevee ti ayén téja'arájtehuaa tijín Getsemani. Ayee pu tihua'utá'ixaa tijín:

—Yé xu'u tité'en mú'een, iiyecuí. Neajta inee, mé nu'u vejli'i a'atanéjsin nej ni raatéjhuauni í Dios jemi.

³⁷ Aj pu i á'uraa. Huaja'uví'iti a'ímej, a'íjna í Pedro, ajta a'ímej í mej hua'apua, í mej yaújmua'ame'en pú'een a'íjna í Zebedeo. Ajta á'iyen a'ij pua'a raatá'a í ru tzajta'a. Jé'ecan pu huataújxieemiste. ³⁸ Aj pu i ayén tihua'utá'ixaa tijín:

—Jé'ecan pu caí nú'uca'anisti'i yú ne tzajta'a. Huápi'i nu nexieemiste'e. Cu xiee nej cuj mi'ini. Yé xu huateáuran mú'een íye. Seuche'e xu atanéjne'ere nee jamuan.

³⁹ A'atzu pu a'ímuá ájca'i yee a'uré'ene. Tí'ij i'éjtnutaca'a á chuaata'a. Aj pu i ayén tirájhaviiri'i í Dios tijín:

—Dios pej ní'iyá'upua, naíjmi'i pu ri'irí mú'etzi jemi. Tí pua'a peti'itá'acare'en ti caí ayén tí'ineci'iti

a'íjna ti a'ij pua'a 'een, í nej jín rajpuaítzi na'ame. Na'ari caí, ché'e caí ayén 'eene'en netíj tí'ijxe'eve'e inee, sino patíj mú'ee tí'ijxe'eve'e.

⁴⁰ Aj pu i á e'iré'ene a'u mej a'uté'uuca'a í mej jamuan á'ujuhua'ane'e. Mu'uri í'icu'utzuca'a. Tí'ij hua'ujíste, aj pu i ayén tiraata'íhua'uri'i a'íjna í Pedro tíjín:

—¿Ni tzaa pecaí té'eviicua'i pej atáneere nee jamuan a'achú cumu sei hora? ⁴¹ Seuche'e xu atanéjne'ere, seajta setá'aj raatéjhuauni í Dios jemi tí'ij caí tejamuáaci'iti ti'itíj í sej jín auteáturan í Dios jemi. Ayee nu tejá'amua'ixaate'e. Mú'een xu xaa huateújca'anen í ru tzajta'a. Mí ajta caí, capu á'amuaca'anistí'i.

⁴² Ajta á'uraa. Ajtahua'a ayén tirájhaviiri'í í Dios tíjín:

—Dios pej ní'iya'upua, ti pua'a caí a'ij tí'iri'iri ti i caí ayén tí'ineci'iti a'íjna í nej jín rajpuaítzi na'ame, ché'e ayén 'eene'en patíj tí'ijxe'eve'e mú'ee.

⁴³ Tí'ijtáhua'a á e'iré'ene. Ajtahua'a pu huá'uteu, mecu'utzúca'a, a'iné jeíhua pu huá'amua'itíjca'a í cutzi. ⁴⁴ Aa mú a'uteájturaa a'ímej í mej cu'utzuca'a. Huaícacajetze pu ajtahua'a u á'ume í Jesús. Ajtahua'a pu raatéjhuaui í Dios jemi. Ayee pu che'atá na'a tirájhaviiri'í a'ij ti amuacaícan tiraatáhuaviiri'í.

⁴⁵ Tí'ij ajtahua'a á e'iré'ene a'u mej a'uté'uuca'a a'íime í mej jamuan á'ujuhua'ane'e. Ayee pu tihua'utá'ixaa tíjín:

—Pu'uri íjii, sej huápi'í rucu'utzive'e. Pu'uri íjii sej huácu'utzu, seajta huaújse'upe'en. Casí'i, pu'uri aúche'e. Pu'uri a'ájna teja'uré'ene ti ij a'íin hua'utátuiire'esin í ne jíme'en, i nej neajta teáata'a

jetze airáne mej mi naateevi'i a'íime í mej a'ij pua'a ríci.

⁴⁶ 'Xá'ajhuiixi'i. Che'eré ticu. Pu'uri e'evé'eme a'íjna ti ne jíme'en tiu'utátuiire'esin.

Mat'íj raatéevi'i me'íjna í Jesús

(Mr. 14:43-50; Lc. 22:47-53; Jn. 18:2-11)

⁴⁷ Aúche'e pu tí'ixajtaca'a tí'ij a'íin Judás á e'iré'ene. A'íjna í Judás, a'íi pu huá'a jetze ajtéme'ecan a'ímej í mej tamuáamuata'a japuan hua'apua mua'ará'axcaa. Jéihua mú teite jamuan huajú'ucaa. Seica mú tiu'í'isime'e í nahuaa ti ruxí'ejta'a te'ejcamíimijmee, majta seica cıyey tiu'íi í mej jín huá'ucui'ini. Naíjmi'lica mú huata'áijtaca'a a'íime í mej tí'aijta teyujta'a, majta í huá'avaujsimua'a í teite.

⁴⁸ Ajta a'íin ti hua'utátuii a'íjna í Jesús, amua-caí pu ti'ihuaújmuatzií a'ij ti ye'í huárini mej mi ráamua'aree ja'atí ti a'íin pú'een í Jesús. Ayen tijín:

—A'íjna ne'u, í nej ru'itépí'itze'esin net'íj raatateújte'en, a'ii pu a'íin pírici. Setá'aj hui raatéevi'i.

⁴⁹ Jíme'en pu'u a'ará'a, aj pu i ajteáxiireca'a a'u ti a'utéveeca'a a'íjna í Jesús. Ayee pu tiraatateújte tijín:

—¿A'iné pena'a, Maeestru?

Ajta ru'itépí'itze.

⁵⁰ Aj pu i ayén tiraatá'ixaa a'íjna í Jesús tijín:

—Ne'amiigu, ¿ni pe'íjna jín piyen yé vé'eme?

—Yee pu'u tiraata'íhua'uri'i.

Majta me'ín í seica, a'íi mú ajteáxiireca'a jemin. Mat'íj mi raatéevi'i. ⁵¹ Mat'íj raatéevi'i, aj pu i seíj ti Jesús jamuan á'uche'ecane'e, a'íi pu rú'ijcupi í

runahuaa ti ruxí'ejta'a telejcamíimijmee. Aj pu i ru'it'éjtze a'íjna í ti ravaire'e a'íjna ti tihuá'aijte'e u teyujta'a. Tí'ij jí ra'ajtaveíjcheca'a í naxaira'an.

⁵² Ajta Jesús ayén tiraata'aíj a'íjna í ja'ati tijín:

—Ucárujte'e mua'anáhuaa, a'iné ti pua'a piyen ruíjcuta mua'anáhuaa, a'íí mú majta muaajé'ícatan nahuaa jime'e. ⁵³ ¿Ni ayén timuá'amitiejte'e mú'eetzi ti ayén ruxe'eve'e pej piyen huárini?

'Casi'i, ti pua'a niyen raatáhuavii í ti ní'ya'upua, a'íí pu raayí'iti ti hua'uta'aíjte'en a'ímej í mej tí'ivaire'e u ta japua mej mi ave'ecanén menaatévaire'en. Majta me'ín, a'íí mú miyen a'ará'axcan a'achú cumu huaícate ví'ira'a.

⁵⁴ 'Aru ti pua'a hui niyen huárini, capu ché'e huatári'iristari ti ij ayén araúrasten a'ij ti té'eyu'usili í yu'uxari jetze ti nu'u ayén ruxe'eve'e mej miyen náaruuren.

⁵⁵ Aj pu i Jesús ayén tihua'uta'íhua'uri'i í teite tijín:

—¿Ni siyen yé vé'uju'un se'íjna jime'e í nej niyen hua'uré'eseire'esin í teite mej mi huaténe'use'en í gobierno jemi? ¿Ni se'íjna jín tiu'í'isin í nahuaa ti ruxí'ejta'a telejcamíimijmee, seajta ciyej tiu'í'isin sej si naateevi'i?

'Nain tújca'ari tzajta'a ti yú e'iré'ene, a'úu nu a'utéveeca'a teyujta'a. Netejá'amuamua'atehua'a nu ná'aye'i. Mí seajta mú'een, caxu ja'anáj naateevi'i se'újna. ¿A'iné 'een jín siyen rici íjii? ⁵⁶ Ayee pu nain tiuju'umé'e a'ame ti i ayén araúrasten a'ij mej mejmí'i tira'uyú'uxaca'a í yu'uxari jetze a'ííme í mej Dios jetze me'ecan tí'ixaxa'ata'a.

Majta me'ín í mej tamuáamuata'a japuan hua'apua ará'axcaa, naími'i mu'u mi á yaúurie. Matí'ij mi huataúruu.

A'ñ mú ya'uví'iti í Jesús huá'a jemi í jueesi

(Mr. 14:53-65; Lc. 22:54-55, 63-71; Jn. 18:12-14, 19-24)

⁵⁷ Majta me'ín í mej raatéevi'i me'íjna í Jesús, a'úu mú ya'uví'iti me'íjna jemi í Caifás, a'íjna ti nain jín antiújmua'aree teyujta'a. Majta me'ín í mej tiú'ujmua'ate í niuucari ti tí'ajta, majta me'ín í huá'avaujsimua'a, a'úu mú majta e'etiújseire'eca'a a'utí a'utéveeca'a a'íjna í Caifás.

⁵⁸ Ajta a'íjna í Pedro, a'atzu pu a'imuá raavárajme'e a'íjna í Jesús. A'uu pu vejli'i a'ará'a a'u ti já'ita'a e'eráyujta'a, a'u ti e'irájca a'íjna ti nain jín antiújmua'aree teyujta'a. A'uu pu ajta a'uteájrupi. Aj pu i huá'a jamuan a'ujyeíjxi a'ímej í mej tí'icha'íi ti ij ráamua'aree a'ij ti tejauumé'e a'ame.

⁵⁹ Majta me'ín mej tí'ajta teyujta'a jamuan naími'i í hua'ajueesi, a'ñ mú rahuauca'a í hua'itzi í mej jín Jesús jetze te'ujpuá'ajte'en ti ayén hua'utá'an mej mi raajé'ica. ⁶⁰ Mu'iití mú á'ujca'anejca'a mej hua'itzi jín té'antzaahuat'en. Capu amín a'ij. Camu tí'ití huáteu í mej jín jetzen te'ujpuá'ajte'en.

A'atzu á'ateevi'ica ti ayén tí'irici. Aj mú xaa me'ín í mej hua'apua mú á e'iré'ene. ⁶¹ Ayee mú tihua'utá'ixaa tíjín:

—Ayee pu yeehui tiu'utaxájtaca'a amíjna mi tevi a'íjna jíme'en yee: “Nee nu raayí'iti nej raaté'uuna

a'íjna i teyuu ti chi'ira'an pú'een í Dios, ajta nu'u ajta rá'ajtaahua huaíca xicaj tzajta'a."

⁶² Aj pu i seíj ájchee. A'ii pu a'íjn pú'eene'e í ti nain jín antiújmua'aree u teyujta'a. Ayee pu a'íjn tiu'uta'íhua'uri'í í Jesús tijín:

—¿Ni pecaí a'ij pena'a tiu'utániuusín? ¿Tí'itájni pú'een a'íjna í mej jín té'antzaahuate'e mú'eetzi jemi?

⁶³ Ajta a'íjn í Jesús, capu ti'itáj a'ij tiu'utaxájtaca'a. Ajta a'íjn ti nain jín antiújmua'aree í teyujta'a, ayée pu tiraatá'ixaa tijín:

—Ayee nu tí'imua'ajte'e niuucajtze'en í Dios patá'aj taatá'ixaate'en ja'atí pej pú'een. ¿Ni mú'ee pe'ín pírici a'íjna í ti í'yaujra'an í Dios?

⁶⁴ Jesús pu ayén tiu'utataniú tijín:

—Mu'ée pej piyen raataxájtaca'a. Mí neajta inee, ayée nu tejá'amua'ixaate'e ti ayén tejauumé'e a'ame. Mú'een xu neseíra'a xá'aju'un ineetzi i nej neajta teáata'a jetze airáne net'íj án huatéyeijxa ri'iríinta'an a'íjna í ti nain jín antiújmua'aree u ta japua, seajta neseíra'a xá'aju'un net'íjta'hua'a yé ve'ecáanen í jaitiri jetze.

⁶⁵ Ajta a'íjn í ti nain jín antiújmua'aree í teyujta'a, a'íi pu ra'antisiújtza'an í rusiicu'u mej mi ráamua'aree ti a'íjn huataniú'ucaca'a. Ayen tijín:

—A'ij pu pua'a ti'ixa í Dios jemi. Capu ché'e ruxe'eve'e mej mi seica té'antzaahuate'en jemin. ¿Ni caí ayén ti'ayajna? Casi'i, xu'uri ráanamujri'i ti ayén a'ij pua'a ti'ixa í Dios jemi.

⁶⁶ ¿A'iné tejamuá'amitiejte'e mú'ejmi?

Majta me'ín í seica, miyen tijín:

—Ayee pu tiraavíjte'e ti huámi'ini a'íjna jime'e.

67 Aj mú mi ra'arátzjímua'axi á néerime'ara'an jetze, majta ra'itéevajxi í rumuájca'a jime'e. Seica mú majta ru'itéva'ara'a. 68 Majta miyen tiraatá'ixaa tijín:

—Taatá'ixaaate'e mú'ee mi pej nu'u i'i Ciríistu'u, ¿a'ataani mu'iitéjvee?

Pedro pu ra'avé'avaataca'a ti nu'u caí ramua'ate í Jesús

(Mr. 14:66-72; Lc. 22:56-62; Jn. 18:15-18, 25-57)

69 Ajta a'íin í Pedro, a'úu pu anu'uhuátacatii já'ita'a ti e'eráyaujta'a í chí'ita. Ajta seij uteájrupi, í ti ravaire'e a'íjna í teyujta'a ti antiújmua'aree. 'Íita'a a'íjna. Aj pu i á e'iré'ene jemin. Ayee pu tiraata'íhua'uri'i tijín:

—Mu'ée pej pajta á'uche'ecane'e pe'íjna jamuan, ti Galilea é'eme'ecan.

70 Ajta a'íin Pedro, seicié pu tiraatá'ixaa mej seíraca'a í seica, ayén tijín:

—Canu ramua'aree a'ij pej ye'í ti'ixa.

71 Aj pu i ájchee. Pu'uri huiiramé'eca tá'apueerta. Aa pu a'utéechaxi.

Ajtahua'a seij raaseij 'íita'a. Aj pu i ayén tihua'utá'ixaa í teite í mej a'uun a'uráte'eca'a tijín:

—Amíjna mi tevi, a'íi pu xaa á'uche'ecane'e jamuan a'íjna í Jesús, Nazarét ti é'eme'ecan.

72 Ajtahua'a pu seicié tiu'utaxájtaca'a a'íjna í Pedro. Niuucajtze'en pu jín ayén tihua'utá'ixaa tijín:

—Canu ramua'ate ne'íjna í tevi.

73 A'atzu á'ateevi'ica, majta me'ín í mej e'eré'ete'ecaa, a'íi mú á e'iré'ene vejli'i jemin. Ayee mú tiraatá'ixaa tijín:

—Mú'ee pej xaa huá'a jetze ajtéme'ecan. Tu'uri ramua'aree te'íjna jíme'e a'ij pej ye'í te'enrú'u.

⁷⁴ Ajta á'iyen Pedro ayén a'utéjche ti ayén rájhuavii í Dios ti nu'u Dios ayén puaíjtzi raatá'an ti pua'a caí ayén ti'ayajna. Aj pu i ayén tihua'utá'ixaa niuucajtze'en í Dios tijín:

—Canu ramua'ate nemíjna mi tevi.

Jíme'en pu'u ayén tiu'utaxájtaca'a, aj pu i huajíhuaca'a a'íjna í tecuaara'i. ⁷⁵ Ti'ij jí á'iyen Pedro ra'utámua'areeri'i a'ij ti Jesús amuacá tiraatá'ixaa ti jíme'en yee: “Tí'ij nu'u caí xi huajíhua'a í gallo, ayée pej nu'u huaíca piyen tína'avé'avaata yee capej nemua'ate.”

Aj pu'i huirájraa. Jé'ecan pu a'ij pua'a raatá'a. Tiujyeínejraa huápi'i.

27

Metiu'utátui me'íjna í Jesús í Pilato jemi (Mr. 15:1; Lc. 23:1-2; Jn. 18:28-32)

¹ Yee ruijmua'a yee, aré'apua'a, a'íime í mej tí'aijta teyujta'a, majta huá'a vaújsimua'a í teite, a'íi mú raaxí'epi'intare rujímua'a a'ij mej ye'í huárini mej mi raajé'ica í Jesús. ² Mara'anáaji'ici'e í muájca'are'ara'an jetze, matí'ij mi ya'uví'iti. Aj mú mi raatátui a'íjna í tajtuhuan, ti ayén ántehuaa tijín Pilato.

Judás pu nu'u e'ecaíjcua'imín

³ Ajta a'íjna í Judás, tí'ij ráamua'areeri'i tijín puaíjtzi mú raatá'asin í Jesús, jé'ecan pu a'ij pua'a raatá'a. Ajta, yaúutuaa huá'a jemi a'íjna í tumin ti seité japuan tamuáamuata'a ará'ase. Ayee pu

tihua'utá'ixaa a'ímej í mej tí'aijta, ajta a'ímej í huá'a vaújsimua'a tijín:

⁴ —Nee nu auteájturaa í Dios jemi a'iné nejamuaatátui ja'atí ti caí ti'itíj jín até'itzea'ara sej si raajé'ica.

Majta miyen tiraatá'ixaa tijín:

—Capu a'atzu ta jetze ruxe'eve'e itejmi. Mú'ee pej pú'ene'e.

⁵ Aj pu i Judás á ye'ejhuá'axi í tumin á chuaata'a a'ujna teyujta'a. Tí'ij jí á'uraa. Tí'ij i mé já'ahua'a e'ecaújcu'a'imín.

⁶ Majta me'ín í mej tí'aijta teyujta'a, a'íi mú raaré'eje'ipí me'íjna í tumin. Majta miyen tiu'utaxájtaca'a tijín:

—Capu a'ij tiu'utá'aca tej yeúutuuaani a'íjna í tumin a'u ti á'ujseire'e í tumin teyujta'a ti me'ecan, a'iné a'ii pu a'ín pú'een í tej jín tiu'unájchitaca'a tej ti yá'urieeni í xú're'e.

⁷ Matí'ij mi miyen raaxí'epí'intare a'ij mej ye'í huárini me'íjna jime'e í tumin. Ayee mú me'íjna jín chuej huánanai mej miyen ratamuá'amua tijín chuej ti japuan tí'imíjhuaca a'íjna ti xa'ari tí'ita'ahuaca. Ayee mú raxí'eve'eca'a mej mi me'uun hua'avá'anaamuan a'ímej í mej seij chuéjra'a japua é'eme'ecan. ⁸ Ayee mú majta ratamuá'amua tíj na'a a'ájná'imua ti yú e'iré'ene tijín chuej mej japuan ra'uré'exire í xú're'e.

⁹ A'ájná'imua pu araúraste a'ij ti ajmí'i tiraataxájtaca'a a'íjna í Jeremías teecan ti Dios jetze me'ecan tí'ixaxa'ata'a tijín: “A'íime í mej Israél jetze ajtémecan, ayée mú raaxí'epí'intare mej tiraanájchite'en a'achú cumu seité japuan

tamuáamuata'a tumin ti i'li plata ti ij a'ñin hua'utátuiire'en a'ñina í ja'ati. Majta á'iyen raaré'ejepi me'ñina í tumin. ¹⁰ Ayee mú majta huaríj tíj tinaata'aíj í tavástar'a. Chuej mú huánanai a'u ti tí'imijhuacare'e a'ñina ti xa'ari tí'ita'ahuaca."

*Tí'ij Jesús a'uun a'utéveeca'a a'ñina jemi í Pilato
(Mr. 15:2-5; Lc. 23:3-5; Jn. 18:33-38)*

¹¹ Ajta a'ñin í Jesús, a'úu pu a'utéveeca'a jemin a'ñina í tajtuhuan. Aj pu i a'ñin tajtuhuan ayén tiraata'íhua'uri'i tíjín:

—¿Ni mú'ee pe'ñin pú'een í pej hua'arey a'imej í mej Israél jetze ajtémecan?

Ayee pu tiu'utaniú a'ñina í Jesús:

—Aa ni'íjtá ne'u, a'ij pej ye'í tí'ixa mú'ee.

¹² Mí ajta a'ñin Jesús, mat'íj jetzen te'ujpuá'ajte a'ñime í mej tí'ajta teyujta'a, majta huá'avaujsimua'a, capu tí'itíj xajtaca'a.

¹³ Aj pu i Pilato ayén tiraata'íhua'uri'i tíjín:

—¿Ni pecaí piyen huá'unamujri'i í mej jeíhua mú'etzi jetze te'ujpuá'ajte?

¹⁴ Ajta a'ñin Jesús, capu tí'itíj xajtaca'a. Capu ajta seicié tiu'utaxájtaca'a, ni seíj jime'e í mej jín jetzen te'ujpuá'ajte. A'ij pu jín, jé'ecan pu a'ij yá'usejiraca'a a'ñina í tajtuhuan.

*Mat'íj me'ñina jín ra'uxíjte í Jesús ti ij huámi'ini
(Mr. 15:6-20; Lc. 23:13-25; Jn. 18:38-19:16)*

¹⁵ Ajta a'ájna mat'íj tí'iyestejca'a í teite, ayée pu tí'ijri'irejca'a a'ñina í tajtuhuan ti ayén seíj hu-atátuaani ti aiteánami'i, ja'atí ti na'a mej raatáhuavii.

¹⁶ Ajta seíj aiteánami'ihuaca'a ti ayén ántehuaa tíjín

Barrabás. Naími'i mú ramua'atejca'a me'íjna í Barrabás, ti a'ij pua'a tí'itevistaca'a.

17 Matí'ij ajteáxireca'a jeíhua í teite, Pilato pu ayén tihua'uta'íhua'uri'i tíjín:

—¿A'iné setí'ijxe'eve'e mú'een? ¿Ni qui ner-aatátuaani ne'íjna í Barrabás, na'ari nemíjna mi Jesús, í ti jee i'i Ciríistu'u?

18 Ayee pu tihua'uta'íhua'uri'i a'iné ayée pu ráamua'areeri'i tíjín mará'achueere'eca'a í Jesús. A'íj mú jín raatátuiiri'i í tajtuhuan. 19 Aúche'e pu huatecaíca í ipuari japua a'íjna í Pilato tí'ij íra'ara'an ayén tiraata'íti'iri'i tíjín: “A'ij nu pua'a tiú'umaaraca'a ne'íjna jime'e í tevi ti caí ja'anáj ti'itíj jín auteájturaa. Jéihua nu rajpuaíjtzica'a íjii ne'íjna jime'e. Capej ti'itíj jín jetzen tí'ijpua'ajte'e.”

20 Majta me'ín í mej tí'aijta u teyujta'a, majta a'íime í huá'avaujsimua'a, a'íi mú ca'aníjra'a hua'utá'a í teite mej mi miyen rájhuavii í tajtuhuan ti ij a'íin huatátuaani a'íjna í Barrabás. Ayee mú majta tirájhuaviiri'i ti ij a'íin tiu'utá'an mej mi raajé'ica me'íjna í Jesús.

21 Ajtahua'a pu ayén tihua'uta'íhua'uri'i tíjín:

—¿A'iné setí'ijxe'eve'e mú'een? ¿A'atajni naatátuaani a'íimej í mej hua'apua?

Ayee mú tiu'utaniú tíjín:

—Barrabás.

22 Aj pu i Pilato ayén tihua'uta'íhua'uri'i tíjín:

—¿Ari mi Jesús, a'iné ti'itíj jín neráaruuren?

Naími'i mú miyen tiu'utaniú tíjín:

—Patá'aj rá'utatan cúruu jetze.

23 Pilato pu ajtahua'a ayén tihua'uta'íhua'uri'i tíjín:

—¿A'iné 'een jime'e? ¿Ti'itájni jín auteájturaa tej ti tiyen ráaruuren?

Aj mú mi jaítze'e ca'anín jín huajíjhuaca'a tijín:

—Patá'aj rá'utatan cúruu jetze.

²⁴ Pilato pu rú'umua'areereca'a ti caí a'ij tí'iri'iri huá'a jemi, sino mu'uri tén autéhuijsime'e mej tiú'ujne'usite'esin chá'a mena'a. A'ij pu jín anaújmuajjte jaj jime'e mej seíraca'a í teite. Ayee pu tihua'utá'ixaa tijín:

—Canu ne'ín pú'een í ti raajé'icatan amíjna mi teáata'a, sino mú'een xu'u pú'een.

²⁵ Naími'i mú miyen tiu'utaniú tijín:

—Ché'e ayén éene'en ti titáaci'iti itejmi, ajta ti tihuá'uci'iti í tayaujmua'a a'íjna jime'e í tej raajé'ica.

²⁶ Aj pu i Pilato raatátuaa a'íjna í Barrabás huá'a jemi. Ajta raata'aíjtaca'a mej ra'itévajxi'in me'íjna í Jesús. Aj pu i hua'utátuii mej mi rá'utatan.

²⁷ Aj mú mi me'ín xantaaru'u ya'ujáj a'ájna ti tajtuhuan e'irájca. Majta hua'utajé naíjmi'ica í ruxí'ej xantaaru'u mej mi tiújseire'en jemin í Jesús.

²⁸ Matí'ij mi tiraacá'ari'iri'i nain í ti ti'itéchejca'a. Majta síicu'uri mú ru'ucáachejte ti pá'uvi'i, ti neána jime'e. ²⁹ Majta curuun mú raateátaave ti tzicare'e jime'e cistíjhuaca'a. A'ij mú ra'avé'erujti'iri'i. Majta, itzój mú ru'itéchuite ri'irínta'an.

Aj mú mi títunutaxi jemin. Ayee mú tirá'uxíeehuari'iri'i tijín:

—¿A'iné pena'a, mú'ee pej tihuá'aijte'e a'ímej í mej Israél jetze ajtémecan?

³⁰ Majta ra'atétzjzmua'axi, majta rajví'i me'íjna í itzój. Mu'íi mú ra'avé'evajxi án mu'úutze'en me'íjna jime'e. ³¹ Matí'ij rá'uxíeehuari'ira, aj mú

mi rú'ijchuiiri'i me'íjna í síicu'uri ti pá'uvi'i, ti neána jime'e. Majta ru'ucáachejte í síicu'ure'ara'an. Matí'ij mi ya'ujáj mej mi rá'utatan í cúruu jetze.

*Merá'utatai me'íjna í Jesús í cúruu jetze
(Mr. 15:21-32; Lc. 23:26-43; Jn. 19:17-27)*

³² Matí'ij aujú'ucaa, seij mú antinájcheca'a ti seij chuéjra'a japua é'eme'ecan ti ayén téja'arájtehuuaa tijín Cirene. Ajta a'ín í teáata'a, ayée pu ántehuaa tijín Simón. Aj mú mi raata'ájte ti a'ín rá'anchueeni cúrujra'an í Jesús.

³³ Matí'ij mi me'uun a'ará'a a'u ti ayén téja'arájtehuuaa hua'aniuuca jime'e tijín Gólgota. Gólgota, ayée pu huataújmua'a tijín Mí'ichí Mu'uta.

³⁴ A'uu mú raatá'a tí'itíj ti raayé'en, viinu ti antzináj ti ranaxca. Tí'ij ra'ajtamua'a, capu ra'í'imi'i já'araa.

³⁵ Matí'ij mi rá'utatai í cúruu jetze. Majta, huáhuajcaca'a mej ti'ihuaújmua'itin tetej jime'e mej mi ráamua'aree tí'itíj ti a'ij raci'iti seij ajta seij í cíxure'ara'an í Jesús. Ayee mú titeeré'ujpijite.

³⁶ Majta a'ujrá'aseca'a mej mi ráacha'ín.

³⁷ Majta taabla c'lieene'en aúutatai a'utí á'ujmu'u í Jesús. Ayee mú amuacaí ra'uyú'uxaca'a í taabla jetze a'íjna í mej jín jetzen te'ujpuá'ajte tijín: “A'ii pu a'ín pú'een i Jesús, í ti hua'arey a'imej í mej Israel jetze ajtéme'ecan.” ³⁸ Majta jamuan huá'utatai hua'apuaca í nahua'ari. Seij mú aúutatai rí'írínta'an í Jesús, majta í seij, úutata'an.

³⁹ Majta me'ín í mej a'uré'enineica'a, matí'ij raaseíj, a'íí mú aicámu'uvajra mej caí

rá'acu'uvejca'a. A'ij mú pua'a tí'ijjeeveca'a.
⁴⁰ Miyen tijín:

—Mú'ee, mi pej nu'u raaté'uuna í teyuu, pajta nu'u huaíca xíca jín pajtáhua'a rá'ajtaahua, aisí ne'u, patá'aj aseíj ajapua huániuuni. Tí' pua'a mú'ee pe pe'ín pú'een í yaujra'an í Dios, acájra'a hui amíjna jetze mi cúruu.

⁴¹ Ayee mú che'atá mena'a tirá'uxieehuari'iriri' a'íime í mej tí'aijta teyujta'a, majta a'íime í mej tiú'ujmua'ate í niucari jime'e ti tí'aijta, majta huá'avaujsimua'a. ⁴² Ayee mú tiu'utaxájtaca'a tijín:

—Amí pu ari huá'a japua huaniú í seica. Mí ajta amín, capu raay'íiti ti rujapua huániuuni. Amí pu nu'u tarey itejmi i tej Israél jetze ajtémecan; ché'e amín acájra'ani mi cúruu jetze. Aj tu xaa rá'antzaahuate'esin.

⁴³ 'A'í pu hui nu'u rá'atzaahuate'e í Dios. Ché'e Dios japuan huániuuni íjii ti pua'a ayén raxí'eve'e a'íné ayée pu amín tiu'utaxájtaca'a ti jime'en yee: “Nee nu ne'ín pú'een í yaujra'an Dios.”

⁴⁴ Majta me'ín í mej jamuan huajú'ucca, a'í mú miyen che'atá rá'uxieehuari'iriri'.

Jesús pu huamí'i

(Mr. 15:33-41; Lc. 23:44-49; Jn. 19:28-30)

⁴⁵ Tí'ij a'ájna teja'uré'ene a'atzaj tacuarixpua, aj pu'i huateática'areca'a nainjapua í chuej. ⁴⁶ Tí'ij teja'uré'ene a'ájna já'ita'a tacuarixpua, aj pu i Jesús ca'anín jín huajíjhuaca'a í runiuuca jime'e tijín:

—Eloi, eloi, ¿lama sabactani?

A'íjna i niuucari, ayée pu huataújmu'a a tijín: “Mí pej ni'i Dios, mi pej ni'i Dios, ¿a'iné 'een jín pi nejaúurie?”

⁴⁷ Seica mej me'uun huaté'uuca'a meráanamujri'i. Ayee mú tiu'utaxájtaca'a tijín:

—A'í pu hui huatajé a'íjna í Elías ti ajmí'i Dios jetze me'ecan tí'ixaxa'ata'a.

⁴⁸ Jíme'en mu'u miyen tiu'utaxájtaca'a, aj pu i seij a'utiéecheraa. Ti'itíj pu u a'uvé'etií ti urájta'ati. Ajta raateáru'une nahuáj jime'e ta'antzíjvi'i. Ra'antijí'ici'e cıyej jetze, aj pu i rá'ajchui ti ij Jesús huayé'en a'íjna jetze.

⁴⁹ Majta seica, ayée mú tiraatá'ixaa tijín:

—Ché'e ayén éene'en. Aisí ti pua'a yé tanén a'íjna í Elías ti ij a'ín ra'acájtuaani.

⁵⁰ Ajta a'íjna í Jesús, ajtahua'a pu ca'anín jín huajíjhuaca'a. Aj pu i huamí'i.

⁵¹ Ajta a'íjna í cıxuri ti itzıjhua, a'uun ti huatáviviijme'eca teyujta'a, jíme'en pu'u huamí'i a'íjna í Jesús, aj pu i já'ita'a acásiujtza'an. Ajta huateújca'atzıjxi í chuej, ajta já'ita'a a'utátapuj í tete. ⁵² Ajta te'entaújcuunaxi a'u mej e'eve'enámi'ihuajme'ecaa í mej huácuii.

Dios pu ajtahua'a hua'utatıste í huá'axiejniu'uca mu'iicáca í mej huácuii, a'ímej í mej mejmí'i ra'ará'astijre. Majtahua'a mú i'irúuri muá'araa.

⁵³ Majta aıtacíj a'u mej e'eve'enámi'ihuajme'ecaa. Majta me'ín, tí'ij huatarúj a'íjna í Jesús, a'í mú a'uteájrupi u chajta'a. A'uu mú a'utasejre jemin í teite í mej mu'íi.

⁵⁴ Ajta a'íjna hua'acapítan í xantaaru'u í mej anxíte ará'axcaa, majta í mej jamuan

tí'icha'íica'a, nain mú tiu'uséij a'ij ti tiu'uríj, ajta ti huateújca'atzijxi í chuej. J'é'ecan mú tiu'utáatziin. Majta miyen tiu'utaxájtaca'a tijín:

—Tarí'í pu a'íin pú'eene'e yaujra'an í Dios.

⁵⁵ Majta seica, á mu'u imuá a'uté'uu meti'iseíiraca'a í mej 'uuca. Mi'í mu'íi. A'íí mú á'ujujhua'ane'e me'íjna í Jesús jamuan tíj na'a ti u a'arájraa u Galilea, majta í mej ravaire'eca'a tíj na'a ti ayén ruxe'eve'e. ⁵⁶ A'íi mú a'íin pú'een: a'íjna í María, Magdala ti é'eme'ecan, ajta seíj ti ayén che'atá ántehuaa tijín María. Hua'anaana pu pú'een a'íjna í Jacobo, ajta a'íjna í José. Seíj pu ajta huá'a jamuan a'utéveeca'a, a'íjna ti hua'anáànaj a'ímej yaújmua'ame'en a'íjna í Zebedeo.

Mera'avá'ana me'íjna í Jesús

(Mr. 15:42-47; Lc. 23:50-56; Jn. 19:38-42)

⁵⁷ Tí'ij ari huachúmua'ancaa, seíj pu á e'iré'ene ti Arimatea é'eme'ecan. Chíjteani pu pírici a'íjna. Ayee pu ántehuaa tijín José. A'íí pu ajta rá'atzaahuate'eca'a a'íjna í Jesús. ⁵⁸ A'íí pu á e'iré'ene jemin a'íjna í Pilato. Ajta rájhuaviiri'í ti a'íin raatátuiire'en tévira'an í Jesús teecan. Ajta a'íin Pilato tiu'uta'aíjtaca'a mej nu'u raatátuiire'en.

⁵⁹ Ajta José, tí'iquí ra'acájtí í tévira'an. Ajta ra'iré'e'ijcataca'a saavana jime'e ti jécua. ⁶⁰ A'íí pu auchén ruuré'ijche u tete'e í tete tzajta'a. A'íí pu í'a'ara'an mej mi me'uun ra'avá'anan tí'ij huámí'ini. Mí ajta, a'úu pu ru'utéete tévira'an í Jesús teecan. Ayee pu a'íjna jín huaríj, aj pu i ru'ujná tetej jime'e ti sicírara'a. Ajta á'uraa.

61 Ajta a'íjna í María, Magdala ti é'eme'ecan, ajta í seíj, í María, a'úu mú a'uté'uuca'a a'ájna vejli'i ta'iráninei a'u mej ya'utéete.

A'íme mej tí'icha'íca'a a'utí Jesús e'evé'enami'ihuaca'a

62 Yee ruijmua'a yee, matí'ij meri rí'i huaújruu mej mi huaújse'upe'en, a'íme í mej tí'aijta teyu-jta'a, majta me'ín í fariseo, a'íí mú á e'iré'ene jemin a'íjna í Pilato. 63 Ayee mú tiraatá'ixaa tijín:

—Tavastara'a, ayée tu ra'utámua'areeri'i ti ayén tiu'utaxájtaca'a a'íjna í ti tí'ihua'itacare'e. Tí'ij auj ruurica, ayée pu tiu'utaxájtaca'a tijín: “Huaíca xicaj nu jetze huatarújsin.”

64 'A'íj pu jín, ayée tu tí'ijxe'eve'e pej raata'aíjta mej mi tiú'ucha'íin a'u ti e'evé'enami'i ajta caí mú á'ume'en huaíca xica. Na'ari caí, í'iri'iri mej e'ire'enén, meraanáhua'an í tévira'an a'íime í mej Jesús jamuan á'ujujhua'ane'e. Aj mú xaa miyen hua'itzi jín tihua'utá'ixaate'esin í teite tijín pu'uri huatarúj. Ajta jaítze'e pu a'ij pua'a té'eme caí tí'ij amuacaí ayén tiu'uhua'itaca'a a'íjna jime'e ti ayén nu'u yaujra'an pú'een í Dios.

65 Aj pu i ayén tihua'utá'ixaa a'íjna í Pilato tijín:

—Ayee pu té'eme. Metí'icha'íj mú muá'aju'un. Sericu mú'een, seajta ru'ujjáxu'umua'an xarij jime'e, ajta júmi'inari jime'e, a'ij sej tiraay'íiti ti ij caí ja'atí ramuari'e í tévira'an.

66 Matí'ij mi a'ucíj. Majta rí'i ráaruu xarij jime'e, majta júmi'inari jime'e ti ij caí ja'atí ra'antácuuna. Majta u hua'utehuii a'ímej í mej tí'icha'íi.

28

*T'íj Jesús a'itáraa huá'a tzajta'a í mi'ichite
(Mr. 16:1-8; Lc. 24:1-12; Jn. 20:1-10)*

¹ T'íj mú á'ume a'íjna í xica mej jetzen ruse'upi, tapuá'arijme'eca, a'íjna í María, Magdala ti é'eme'ecan, ajta í se'j ti ajta María, u mú á'uju'un mej mi ya'utéese'j a'u mej ye'avá'ana. ² Ca'anín pu jín huateújca'atzijxi í chuej a'iné se'j ti tí'ivaire'e u ta japua, a'í pu e'icaane'j u júte'e. Aa pu e'iré'ene a'u mej ye'avá'ana. Antáriihuaca'a a'íjna í tete ti jín ujnámi'ihuaca'a ti únú'ujcun. Ajta japuan a'ujye'jxi. ³ Jé'ecan pu tétaave'e cuai'navi'in jime'e i ti jín tí'itéechen temua'a naa a'íjna í ja'ati.

⁴ Majta me'ín í mej tí'icha'hica'a, huápi'i mú ruviveeca'a, majta a'itavátzi me'íjna jime'e mej huápi'i tiu'utátziin. Cu xiee mej cuj huácuii. ⁵ Ajta a'ín ti tí'ivaire'e u ta japua, ayée pu tihua'utá'ixaa a'ímej í 'uuca tijín:

—Caxu tí'tizii'ne'e, a'iné néjmua'aree sej u ye'evé'ehuau se'íjna í Jesús í mej rá'utatai. ⁶ Capu hui ye'e já'ahua'a a'iné pu'uri huatarúj tíj ajmí'i tiu'utaxájtaca'a. Casi'i, mú sé'uju'un setá'aj ya'use'j a'u mej ye'etéete.

⁷ 'Seajta, setá'aj á'ucí'ne jíye'itzi jime'e sej si huaja'utá'ixaate'en a'ímej í mej jamuan á'ujuhua'ane'e ti jime'en yee: “A'í pu ari huatarúj, ajta amuacaí pu nu'u a'umé'e a'ame a'ujna Galilea ti ij a'ín huajá'uchu'eve'en a'ujna. A'uu xu nu'u yé'esejran.” Nu'uri amuaatá'ixaa.

⁸ Majta me'ín í 'uuca, ca'anacan mú a'uc'j. Maúche'e mú tí'tizii'ne'eca'a. Mí majta, muaataújtemua'ave je'íhua. A'uu mú a'uruáachejraa

mej mi tihua'utá'ixaate'en a'ímej í mej Jesús jamuan á'ujuhua'ane'e.

⁹ Ajta, jíye'ítzi jín, Jesús huá'uteu. Ayee pu tihua'utateújte tijín:

—¿A'íné sena'a?

Majta me'ín, á mú e'iré'ene jemin. Majta ra'avé'evi'iraxi ícá'jra'an jetze. Majta rí'i tiraatá'a.

¹⁰ Aj pu i Jesús ayén tihua'utá'ixaa tijín:

—Caxu tí'itziíine'e. Sericu mú'een, setá'aj tihua'utá'ixaate'en í ne'ihuaamua'a mej á'ucíine me'újna Galilea. A'uu mú hui nejé'eseijran.

A'ij mej tiu'utaxájtaca'a í xantaaru'u

¹¹ Maúche'e mú huajú'ucaa a'íime í 'uuca, seica mú a'uun á'uju'un u chajta'a. A'ii mú a'ín pú'een seica í mej tí'icha'íca'a. Majta miyen tihua'utá'ixaa a'ímej í mej tí'aijta teyujta'a nain a'ij ti tí'ití huaríj.

¹² Majta me'ín í mej tí'aijta teyujta'a, a'íi mú tiújseij huá'a jamuan í vaujsi mej mi raaxí'epi'íntare'en a'ij mej ye'í huárini. Aj mú mi tumin hua'utá'a í xantaaru'u, jeíhua. ¹³ Ayee mú tihua'utá'ixaa tijín:

—Ayee xu huárini mú'een. Setá'aj siyen tihua'utá'ixaate'en yee: “Seica mú mú a'uvé'uju'un tíca'ímua a'íime í mej Jesús jamuan á'ujuhua'ane'e tetí'ij cu'utzuca'a iteen. A'íi mú yá'utíí í tévira'an avítzi jíime'e.” ¹⁴ Ajta ti pua'a ráamua'aree í tajtuhuan a'ij ti tí'ití huaríj, teen tu tiyen tiraatá'ixaate'esin ti ij caí tí'ití jín a'ij amuáaruuren mú'ejmi.

¹⁵ Majta tumin mú á'utíí a'íime í xantaaru'u. Majta miyen che'atá mena'a huaríj matíj me'ín

seica hua'uta'íteca'a. Tíj na'a ti yú e'iré'ene, ayée mú tí'ixaxa'a nainjapua a'íime í mej Israel jetze ajtéme'ecan ti ayén ti'ayajna.

Jesús pu ti'itíj jín tihua'u'íjca í mej jamuan á'ujuhua'ane'e

(Mr. 16:14-18; Lc. 24:36-49; Jn. 20:19-23)

¹⁶ Majta me'ín í mej tamuáamuata'a japuan seíj mua'ará'axcaa, a'úu mú á'uju'un a'ujna Galilea. A'uu mú a'ará'a jirí jetze tíj amuacái tihua'utá'ixaa a'íjna í Jesús mej nu'u me'uun a'atanén. ¹⁷ Mat'íj raaseíj, aj mú mi r'íi tiraatá'a. Mí majta me'ín, camu r'íi rá'atzaahuat'e'eca'a ti a'ín pú'eene'e.

¹⁸ Aj pu i Jesús e'iré'ene vejli'i huá'a jemi. Ayee pu tihua'utá'ixaa tíjín:

—Pu'uri naatá'a nej niyen nain jín antínmua'aree tíj na'a ti a'uun é'eseijre'e u ta japua, ajta tíj na'a ti íiyen seijre'e chaanaca japua.

¹⁹ 'A'íj xu jín a'ucíjxi'ín nainjapua seíj chuéjra'a japua sej si hua'utémuaitin í teite mej mi na'ará'astijre'en. Seajta huá'umuai'ihuan niuucajtze'en í ti ní'ya'upua, seajta niuucajtze'en í nej i'í yaujra'an, seajta niuucajtze'en í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios.

²⁰ 'Seajta mú'een, setihuá'amua'atehua'an mej mi nain jín na'ará'astijre'en a'ij nej neri tejamuaata'áj mú'ejmi. Neajta inee, r'íi nu'u yé huatévée na'ame a'amua jemi tíj na'a ti yú auca'ití a'ame asta na'a caí nain te'entipúa'are. Ayee pu'u.

clxxxv

**I niuucari ti jejcua, ti ajta jime'en ra'axa
a'ijna i tavastara'a, i Ciriistu'u ti ji'i Jesús ti
tu'irájtuaa**

**New Testament in Cora, El Nayar Presidio De Los
Reyes; crn (MX:crn:Cora, El Nayar)**

copyright © 2008 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Cora, El Nayar

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Cora, Presidio de los Reyes [crn], Mexico

Copyright Information

© 2008, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Cora, El Nayar

© 2008, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-22

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files dated 29 Jan 2022

10f6cd13-ea38-5c62-beee-25cf942ce3aa